

T.C.
OKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

DEVLET TEŞVİKLERİ VE
MUHASEBELEŞTİRİLMESİNİN VUK İLE TMS-20
AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

Uğur AYDIN

YÜKSEK LİSANS TEZİ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE VE DENETİM PROGRAMI

DANIŞMAN
Doç. Dr. Kadir TUNA

İSTANBUL, Nisan 2015

T.C.
OKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

DEVLET TEŞVİKLERİ VE
MUHASEBELEŞTİRİLMESİNİN VUK İLE TMS-20
AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

Uğur AYDIN
(132008098)

YÜKSEK LİSANS TEZİ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE VE DENETİM PROGRAMI

DANIŞMAN
Doç. Dr. Kadir TUNA

İSTANBUL, Nisan 2015

T.C.
OKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

DEVLET TEŞVİKLERİ VE
MUHASEBELEŞTİRİLMESİNİN VUK İLE TMS-20
AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

Uğur AYDIN
(132008098)

YÜKSEK LİSANS TEZİ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE VE DENETİM PROGRAMI

Tezin Enstitüye Teslim Edildiği Tarih :

Tezin Savunulduğu Tarih :

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Kadir TUNA _____

Diğer Jüri Üyeleri : Prof. Dr. Targan ÜNAL _____

Yard. Doç. Dr. Bülent GÜNCELER _____

İSTANBUL, Nisan 2015

ÖNSÖZ

Yapmış olduğum bu çalışmada, işletmelerin yararlanabilecekleri teşvik çeşitlerinden bahsedilmekle birlikte özellikle eskiden günümüze kadar yaşanan teşvik mevzuatlarının belirli dönemler içerisinde sıkça değişmesinden dolayı ortaya çıkan bilgi karmaşıklığı ve eksikliğinin giderilmesi hedeflenmektedir.

Ayrıca işletmelerin bu bilgilere ulaşmada yaşamış oldukları bilgi eksikliği ülkemizin kalkınmasında önemli etkileri beraberinde getirmektedir. Özellikle yeni yatırımcıların bu bilgilere ulaşmamış olması durumunda yatırım yapılmaktan vazgeçilebilmekte yahut yapılan yatırım tamamlanamadan sona erebilmektedir. İşte bu gibi durumların ortadan kaldırılması adına şirketlerin ekonomik kararları üzerinde hak sahibi olan kişilerin ve muhasebesel süreçleri yöneten, şirketlerin ekonomik ve mali kararlarına yön gösteren müşavirlerin üzerlerine daha büyük ödevler düşmektedir.

Bu ödevler üzerinde farkındalık yaratmak, işletmelerin faydalanabilecekleri teşviklerin neler olduğunu bilmesi ve ülkemiz adına yarar sağlaması maksadı ile hazırlamış olduğum bu çalışmanın ilerleyen mesleki hayatımda, çalıştığım kurum ya da kurumlar adına hizmet ederken oldukça geniş bir öneme sahip olacağını düşünmekteyim. Özenle hazırlamış olduğum bu çalışmamın kişi, kurum ve bilim dünyasına katkı sağlamasını temenni ederim.

Öncelikle yüksek lisansımı tezli yapma hususunda değerli görüşlerini benimle paylaşan ve eğitim hayatı sonrasında bana katacağı olumlu yönleri ifade eden danışman hocam Doç. Dr. Abdulkadir TUNA' ya, hazırlamış olduğum bu çalışmanın konusunu belirlemede benden desteğini esirgemeyip, bilgi ve tecrübelerini benimle paylaşan hocam Yrd. Doç. Dr. Hakan TAŞTAN' a canı gönülden teşekkürlerimi sunarım.

Uğur AYDIN

Ekim / 2014

İÇİNDEKİLER

	<u>SAYFA NO</u>
ÖNSÖZ.....	I
İÇİNDEKİLER.....	II
ÖZET.....	IX
ABSTRACT.....	X
KISALTMALAR.....	XI
ŞEKİL LİSTESİ.....	XIII
TABLO LİSTESİ.....	XIV
BÖLÜM 1. GİRİŞ VE AMAÇ.....	1
BÖLÜM 2. DEVLET TEŞVİKLERİ İLE İLGİLİ GENEL	
KAVRAMLAR.....	3
2.1. DEVLET TEŞVİKLERİ KAVRAMI VE SINIFLANDIRILMASI.....	3
2.1.1. Amaçlarına Göre Teşvikler.....	4
2.1.2. Kapsamına Göre Teşvikler.....	4
2.1.3. Kullanılan Araçlara Göre Teşvikler.....	5
2.1.3.1. Parasal Teşvikler.....	5
2.1.3.2. Ayni Teşvikler.....	5
2.1.3.3. Vergisel Teşvikler.....	5
2.1.3.4. Garanti ve Kefalet Teşvikleri.....	6
2.1.3.5. Diğer Teşvikler.....	7
2.1.4. Kaynaklarına Göre Teşvikler.....	7
2.1.4.1. Gelir ve Kurumlar Vergisi Teşvikleri.....	7

2.1.4.2. Katma Değer Vergisi Desteği.....	7
2.1.4.3. Gümrük Vergisi Muafiyeti.....	8
2.1.5. Veriliş Aşamalarına Göre Teşvikler.....	8
2.1.5.1. Yatırım Öncesi Teşvikler.....	8
2.1.5.2. Yatırım Döneminde Sağlanan Teşvikler.....	9
2.1.5.3. İşletme Döneminde Sağlanan Teşvikler.....	9
2.2. DEVLET YARDIMI KAVRAMI.....	9
2.3. DEVLET TEŞVİKLERİNİN ÖZELLİKLERİ.....	11
2.4. DEVLET TEŞVİKLERİNİN AMAÇLARI.....	12
2.4.1. Gelişmiş Olan Ülkelerde Teşviklerin Amacı.....	13
2.4.2. Gelişmekte Olan Ülkelerde Teşviklerin Amacı.....	14
2.5. DEVLET TEŞVİKLERİNİN GEREKLİLİĞİ.....	14
2.6. TÜRKİYE’DE TEŞVİK SİSTEMİ POLİTİKASININ TARİHSEL GELİŞİMİ.....	17
2.6.1. Planlı Dönem Öncesi Teşvik Sisteminin Gelişimi.....	17
2.6.1.1. Cumhuriyet Dönemi Öncesi.....	17
2.6.1.2. Cumhuriyet Dönemi Sonrası.....	19
2.6.2. Planlı Dönem Sonrası Teşvik Sisteminin Gelişimi.....	25
2.6.2.1. Birinci Kalkınma Planı Dönemi (1963-1967).....	26
2.6.2.2. İkinci Kalkınma Planı Dönemi (1968-1972).....	28
2.6.2.3. Üçüncü Kalkınma Planı Dönemi (1973-1977).....	30
2.6.2.4. Dördüncü Kalkınma Planı Dönemi (1979-1983).....	32
2.6.2.5. Beşinci Kalkınma Planı Dönemi (1985-1989).....	33
2.6.2.6. Altıncı Kalkınma Planı Dönemi (1990-1994).....	34
2.6.2.7. Yedinci Kalkınma Planı Dönemi (1996-2000).....	36
2.6.2.8. Sekizinci Kalkınma Planı Dönemi (2001-2005).....	37
2.6.2.9. Dokuzuncu Kalkınma Planı Dönemi (2007-2013).....	39
2.6.2.10. Onuncu Kalkınma Planı Dönemi (2014-2018).....	41
2.7. AVRUPA BİRLİĞİ’NDE DEVLET YARDIMLARI POLİTİKASI.....	44
2.7.1. Bölgesel Yardımlar.....	46
2.7.2. Yatay Yardımlar.....	47

2.7.3. Sektörel Yardımlar.....	47
2.8. TÜRKİYE’DE UYGULANAN 2012 YILI YENİ TEŞVİK SİSTEMİ VE 2009 YILI TEŞVİK SİSTEMİ İLE KARŞILAŞTIRILMASI.....	48
BÖLÜM 3. TÜRKİYE’DE UYGULANAN TEŞVİK VE DESTEK UNSURLARI.....	56
3.1. YATIRIMLARA YÖNELİK DEVLET TEŞVİKLERİ VE YATIRIM TEŞVİK BELGESİ.....	56
3.1.1. Genel Teşvik Uygulamaları.....	57
3.1.2. Bölgesel Teşvik Uygulamaları.....	57
3.1.3. Büyük Ölçekli Yatırımların Teşviki.....	61
3.1.4. Stratejik Yatırımların Teşviki.....	65
3.2. İHRACATTA SAĞLANAN DEVLET YARDIMLARI.....	67
3.2.1. Uluslararası Rekabetçiliğin Geliştirilmesinin Desteklenmesi.....	67
3.2.2. Pazar Araştırması ve Pazara Giriş Desteği.....	69
3.2.3. Uluslararası Nitelikli Yurt İçi İhtisas Fuarlarının Desteklenmesi.....	71
3.2.4. Yurt Dışında Gerçekleştirilen Fuar Katılımlarının Desteklenmesi.....	72
3.2.4.1. Yurt Dışı Fuarlarda Katılımcıların Desteklenmesi.....	72
3.2.4.2. Yurt Dışı Fuarlara İlişkin Organizatör Tanıtım Faaliyetlerinin Desteklenmesi.....	73
3.2.4.3. Sektörel Nitelikteki Uluslararası Fuarlara Bireysel Katılımların Desteklenmesi.....	73
3.2.5. Yurt Dışı Birim, Marka ve Tanıtım Faaliyetlerinin Desteklenmesi.....	74
3.2.6. Türk Ürünlerinin Yurt Dışında Markalaşması, Türk Malı İmajının Yerleştirilmesi ve TURQUALITY ®’NİN Desteklenmesi.....	76
3.2.6.1. İhracatçı Birlikleri, Üretici Dernekleri veya Birliklerinin Desteklenmesi.....	76

3.2.6.2. Marka Destek Programı Kapsamına Alınan Şirketlerin Desteklenmesi.....	76
3.2.6.3. Turquality Destek Programı Kapsamına Alınan Şirketlerin Desteklenmesi.....	78
3.2.6.4. Turquality Programının Desteklenmesi.....	78
3.2.7. Tasarım Desteği.....	79
3.2.7.1. Tasarımcı Şirketlerin Desteklenmesi.....	80
3.2.7.2. Tasarım Ofislerinin Desteklenmesi.....	80
3.2.7.3. Birliklerin, Tasarım Birlik veya Derneklerinin Desteklenmesi.....	81
3.2.8. Teknik Müşavirlik Hizmetlerine Sağlanacak Devlet Yardımları.....	81
3.2.8.1. Yurt Dışı Ofis Desteği.....	82
3.2.8.2. Reklam, Tanıtım ve Pazarlama Desteği.....	82
3.2.8.3. Pazar Araştırması Desteği.....	83
3.2.8.4. Fuar Desteği.....	83
3.2.8.5. Seminer, Konferans Desteği.....	84
3.2.8.6. Müteahhitlik ve Teknik Müşavirlik Heyeti Desteği.....	84
3.2.8.7. Yurt İçi Eğitim Desteği.....	85
3.2.8.8. Teknoloji ve Yurt Dışı Eğitim Desteği.....	85
3.2.8.9. Sektörel Araştırma Desteği.....	85
3.2.8.10. Fizibilite Etüdü ve Nazım (Master) Plan Hazırlama Desteği.....	86
3.2.8.11. Sözleşme Desteği.....	86
3.2.9. Çevre Maliyetlerinin Desteklenmesi.....	86
3.2.10. İstihdam Yardımı.....	87
3.2.11. Araştırma Geliştirme (Ar-Ge) Yardımı.....	87
3.2.12. Tarımsal Ürünlerde İhracat İadesi Yardımı.....	88
3.3. ARAŞTIRMA GELİŞTİRME (AR-GE) TEŞVİKLERİ.....	91
3.4. KOBİ'LERE SAĞLANAN KOSGEB DESTEKLERİ.....	93
3.4.1. Kobi Proje Destek Programı.....	94

3.4.2. Tematik Proje Destek Programı.....	94
3.4.2.1. Çağrı Esaslı Tematik Program.....	94
3.4.2.2. Tematik Proje Destek Programı.....	95
3.4.3. İşbirliği Güçbirliği Destek Programı.....	96
3.4.4. Araştırma Geliştirme, İnovasyon ve Endüstriyel Uygulama Destek Programı.....	97
3.4.4.1. Ar-Ge ve İnovasyon Programı.....	98
3.4.4.2. Endüstriyel Uygulama Programı.....	99
3.4.5. Girişimcilik Destek Programı.....	99
3.4.5.1. Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi.....	100
3.4.5.2. Yeni Girişimci Desteği.....	100
3.4.5.3. İş Geliştirme Merkezi Desteği.....	102
3.4.6. Genel Destek Programı.....	102
3.4.6.1. Yurt İçi Fuar Desteği.....	103
3.4.6.2. Yurt Dışı İş Gezisi Desteği.....	103
3.4.6.3. Tanıtım Desteği.....	104
3.4.6.4. Eşleştirme Desteği.....	104
3.4.6.5. Nitelikli Eleman İstihdam Desteği.....	104
3.4.6.6. Danışmanlık Desteği.....	104
3.4.6.7. Eğitim Desteği.....	105
3.4.6.8. Enerji Verimliliği Desteği.....	105
3.4.6.9. Tasarım Desteği.....	106
3.4.6.10. Sınai Mülkiyet Hakları Desteği.....	106
3.4.6.11. Belgelendirme Desteği.....	106
3.4.6.12. Test, Analiz ve Kalibrasyon Desteği.....	106
3.4.6.13. Bağımsız Denetim Desteği.....	107
3.4.7. Gelişen İşletmeler Piyasası Kobi Destek Programı.....	107
3.5. TURİZM SEKTÖRÜNE SAĞLANAN TEŞVİKLER.....	108
3.5.1. 2634 Sayılı Turizmi Teşvik Kanunu ile Sağlanan Teşvikler.....	108
3.5.1.1. Hazine ve Orman Arazilerinin Turizm Amacıyla Tahsisi.....	108

3.5.1.2. Orman Fonuna Katkı Bedelinin Taksitlendirilmesi.....	109
3.5.1.3. Elektrik, Havagazı ve Su Ücretlerinde İndirim.....	109
3.5.1.4. Haberleşme Kolaylıkları.....	109
3.5.1.5. Yabancı Personel ve Sanatkâr Çalıştırılması.....	110
3.5.2. Emlak Vergisi Muafiyeti.....	110
3.5.3. 5225 Sayılı Kültür Yatırımlarını ve Girişimlerini Teşvik Kanunu ile Sağlanan Teşvikler.....	110
3.5.3.1. Taşınmaz Tahsisi.....	110
3.5.3.2. Gelir Vergisi Stopajı İndirimi.....	110
3.5.3.3. Sigorta Primi İşveren Paylarında İndirim.....	111
3.5.3.4. Su Bedeli İndirimi ve Enerji Desteği.....	111
3.6. SERBEST BÖLGE TEŞVİKLERİ.....	111
3.7. TARIM TEŞVİKLERİ.....	113
3.8. İSTİHDAM TEŞVİKLERİ.....	115
3.9. TÜRKİYE’DE UYGULANMAKTA OLAN DESTEK UNSURLARI.....	116
3.9.1. Gümrük Vergisi Muafiyeti.....	116
3.9.2. Katma Değer Vergisi İstisnası.....	117
3.9.3. Stratejik Yatırımlara Katma Değer Vergisi İadesi Desteği.....	117
3.9.4. Gelir Vergisi Stopajı Desteği.....	118
3.9.5. Sigorta Primi Desteği.....	118
3.9.6. Faiz Desteği.....	119
3.9.7. Yatırım Yeri Tahsisi	119
BÖLÜM 4. DEVLET TEŞVİKLERİNİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİNİN TÜRKİYE MUHASEBE STANDARTLARI VE VERGİ USUL KANUNU’NA GÖRE KARŞILAŞTIRILMASI.....	119
4.1. TMS-20 STANDARDINA GÖRE DEVLET TEŞVİKLERİNİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ VE RAPORLANMASININ KARŞILAŞTIRILMASI.....	120

4.2. DEVLET TEŞVİKLERİNİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİNE İLİŞKİN UYGULAMA.....	120
4.2.1. Devlet Teşviklerinin ve Devlet Yardımlarının TMS-20 Sermaye Yaklaşımına Göre Muhasebeleştirilmesi.....	123
4.2.2. Devlet Teşviklerinin ve Devlet Yardımlarının TMS-20 Gelir Yaklaşımına Göre Muhasebeleştirilmesi.....	134
4.2.3. Devlet Teşviklerinin ve Devlet Yardımlarının VUK'a Göre Muhasebeleştirilmesi.....	147
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	161
KAYNAKLAR.....	164

ÖZET

DEVLET TEŞVİKLERİ VE MUHASEBELEŞTİRİLMESİNİN VUK İLE TMS-20 AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

Bu çalışmada, teşvik kavramının ve devlet yardımı kavramının ne olduğu, teşviklerin Türkiye’de nasıl uygulandığı ile ülke ekonomisi üzerindeki etkilerine değinilmiştir. Bununla birlikte ülkemizde sağlanmış olan teşvik ve destek unsurları detaylı bir şekilde irdelenmiş ve hangi sınıflandırma adı altında sağlanmış olduğu hususunda gerekli açıklamalar yapılmıştır.

Birinci bölümde, teşvik ve destek unsurlarına istinaden yapılan bu açıklamaların ardından ülkemizde sağlanmış olan teşviklerin özellikleri ile gelişmişlik seviyelerine bağlı olarak ülkelerin bu politika aracından ne gibi amaçlar gütmüş olduğu hususu açıklığa kavuşturulmuştur. Uluslararası arenada oldukça geniş bir öneme sahip olan teşvik politikalarının günümüz ve gelecekteki ekonomik gelişim seviyesinin arttırılabilmesi açısından ne denli gerekli olduğu belirtilmiştir. Ülkemizde çok eski tarihlere dayanan teşvik uygulamaları Cumhuriyet dönemi öncesi ve sonrası olmak üzere iki bölümde incelenmiştir.

Avrupa Birliği’ne üye ülkelerin sağlanmış oldukları teşvik politikaları karşısında Avrupa Birliği Konseyi’nin rekabeti eşit olarak tahsis edecek şekilde almış olduğu kararlara istinaden uygulanan üç ayrı devlet yardımı politikası açıklanmış bulunmaktadır. Türkiye’de 2009 yılında yeni bir teşvik sistemi yapısına geçilmesiyle Avrupa Birliği teşvik kriterlerine olan uyumun nasıl sağlanmaya çalışıldığı ve bu uyumun 2012 yılında nasıl geliştirildiği hususu ifade edilmiştir.

İkinci bölümde, ülkemizin kalkınmasında sıklıkla uygulanan teşvik politikalarına yer verilmiş ve detaylı bir şekilde açıklanmıştır. Son olarak Türkiye’de VUK ile TMS-20 açısından elde edilen devlet teşviklerinin vergi matrahında yaratmış olduğu etkiler karşılaştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Devlet Teşvikleri, Devlet Yardımları, Teşvikler, TMS-20, VUK

ABSTRACT

STATE INCENTIVES AND A COMPARISON OF THEIR ACCOUNTANCY WITH VUK AND TMS-20

In this study, the concepts of incentives and state aid are defined and it is pointed out how they operate in Turkey and affect Turkish economy. Also, the elements of incentives and state aid are examined to identify under which classifications they were provided.

In the first chapter, following the elements of incentives and aid component, the qualities of incentives, the purposes of stimulus in countries with respect to their development level is explained. It is mentioned that incentives policies today and in the future will have a great importance in international arena as well as to increase the development level of a country. Incentive practices in our country are studied in two parts as pre-republic and post-republic era.

There are three state aid policies that European Union enacted in order to approve European Union Council's decision to designate competition. It is stated that Turkey installed a new incentives system in 2009 to adjust EU policies and compliance was made 2012.

In second chapter, the incentives policies that are applied in our country are explained in detail. Finally, the affects of VUK and TMS-20 with respect to the tax and state assestment incentives, is compared.

Key Words: State Incentives, State Aid, Incentive, TMS-20, VUK

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AR-GE	: Araştırma Geliştirme
A.Ş.	: Anonim Şirketi
AT	: Avrupa Toğluluğu
BBYKP	: Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı
BBYSP	: Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı
BİST	: Borsa İstanbul
CE	: Conformance European
CKD	: Completely Knocked Down
DFİF	: Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DTM	: Dış Ticaret Müsteşarlığı
DTÖ	: Devlet Ticaret Örgütü
DTŞŞ	: Dış Ticaret Sermaye Şirketi
FOB	: Free On Board
GİP	: Gelişen İşletmeler Piyasası
ISO	: International Organization for Standardization
İBYSP	: İkinci Beş Yıllık Sanayi Planı
İŞGEM	: İş Geliştirme Merkezleri
İTO	: İstanbul Ticaret Odası
KDV	: Katma Değer Vergisi
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı

LNG	: Liquefied Naturel Gas
MSUGT	: Muhasebe Usul Genel Tebliği
OECD	: Organisation for Economic Coperation and Development
OSB	: Organize Sanayi Bölgesi
SDŞ	: Sektörel Dış Ticaret Şirketi
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
TL	: Türk Lirası
TMS	: Türkiye Muhasebe Standartları
TMSF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TMSŞ	: Teknik Müşavirlik Şirketi
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TPE	: Türk Patent Enstitüsü
TSE	: Türk Standardları Enstitüsü
TTGV	: Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
VUK	: Vergi Usul Kanunu

ŞEKİL LİSTESİ

	<u>SAYFA NO</u>
Şekil 2.1 2009 Yılı Devlet Teşviklerinde Bölgesel Harita.....	49
Şekil 2.2 2009 Yılı Devlet Teşvikleri Sistemi.....	51
Şekil 2.3 2012 Yılı Yeni Teşvik Sistemi.....	52
Şekil 2.4 2012 Yılı Devlet Teşviklerinde Yeni Bölgesel Harita.....	54

TABLO LİSTESİ

	<u>SAYFA NO</u>
Tablo 2.1 Teşvik-i Sanayi Kanunu'ndan Yararlanan İşletmeler.....	23
Tablo 2.2 Yeni Teşvik Sisteminde Yer Alan Bölgelerdeki İller.....	55
Tablo 3.1 Bölgesel Teşvik Uygulamalarında Sağlanan Destek Unsurları.....	58
Tablo 3.2 Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteğinin Uygulanma Süresi.....	59
Tablo 3.3 Bölgesel Teşvik Uygulamalarında Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteğinin Sabit Yatırım Tutarına Oranı.....	59
Tablo 3.4 Bölgesel Teşvik Uygulamalarında Vergi İndirimi Yatırıma Katkı Oranı.....	60
Tablo 3.5 Bölgesel Teşvik Uygulamalarında Kurumlar Vergisi veya Gelir Vergisi İndirim Oranı.....	60
Tablo 3.6 Büyük Ölçekli Yatırımlar.....	62
Tablo 3.7 Büyük Ölçekli Yatırımlar İçin Sağlanan Destek Unsurları.....	63
Tablo 3.8 Büyük Ölçekli Yatırımların Teşvikinde Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteğinin Sabit Yatırım Tutarına Oranı.....	64
Tablo 3.9 Büyük Ölçekli Yatırımlarda Vergi İndirimi Yatırıma Katkı Oranı.....	65
Tablo 3.10 Büyük Ölçekli Yatırımlarda Kurumlar Vergisi veya Gelir Vergisi İndirim Oranı.....	65
Tablo 3.11 Stratejik Yatırımlar İçin Sağlanan Destek Unsurları.....	66

BÖLÜM 1. GİRİŞ VE AMAÇ

Ülke ekonomisinde gelişim sağlanabilmesi için faaliyette bulunan tüm sektörlerin ekonomik yönden gelişim göstermesi gerekmektedir. Ancak faaliyette bulunan ya da faaliyette bulunmayı planlayan işletmelerin bu gelişimleri gösterebilmeleri için bir takım desteğe ihtiyaç duyduğu anlar meydana gelebilmektedir. İşte bu gibi durumlarda devletin asıl amacı ülke çıkarlarına menfaat sağlamak amacıyla ekonomik yönden sıkıntıda olan ya da olmayan işletmelere bu amacı gerçekleştirebilmeleri için bazı teşvikler sunulmaktadır.

Teşvikler, yatırımların yaratacağı maliyeti düşürmek, bu yatırımları yapmak için ihtiyaç duyulan finansmana ulaşımı kolaylaştırmak, işletmelerin faaliyette bulunduğu anlarda vergi yükünü hafifletmek ve ihtiyaç duyulan bölgelere yatırım yapılmasının sağlanması açısından oldukça etkili araçlardır. Devlet bu araçlardan faydalanırken bölgesel farklılıkların ortadan kaldırılması, ihracat artarken ithalatın belirli bir seviyede tutulması, uluslararası alanda söz sahibi olabilmek için yabancı yatırımcıların ülke ekonomisine çekilmesi gibi amaçlarda benimsemektedir. Devletin bu amaçlarla sunmuş olduğu teşvikler maddi ya da maddi olmayan teşvik ve destek unsurlarından oluşabilmektedir.

Devletler belirli amaçlar ile işletmelere sunmuş oldukları teşvikler karşılığında oldukça büyük bir maliyete katlanmakla birlikte sağlanan bu teşviklerin ülke ekonomisine olan etkisi uzun sürede kendisini göstermektedir. Ancak maliyet ve bu maliyetin geri dönüşü konusunda yaşanan bu olumsuzluğa rağmen ülkeler teşvik sağlamaktan vazgeçmemekte ileri vadede yaşanacak ekonomik bir gelişim olsa dahi teşvik sağlamaya devam etmektedirler.

Dünyada Sanayi Devrimi sonrasında yaşanan gelişmeler ışığında ülkeler tarıma dayalı ekonomiden uzaklaşıp daha çok sanayiye dayalı bir ekonomik anlayış içerisinde ilerlemeye devam etmişlerdir. Osmanlı devletinin bu devrime ayak uyduramaması ve sonrasında meydana gelen gelişmelere bağlı olarak çöküşünü hızlandırması ve sonrasında

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte sanayiye dayalı büyüme üzerinde çalışmalar başlamıştır. Türkiye'de Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte sanayide gelişimin sağlanabilmesi için ithal ikameci politika benimsenmiş ve 1963 yılından itibaren kalkınmanın planlı bir şekilde sağlanması için ilk adım atılmış bulunmaktadır. Ancak atılan bu adıma rağmen sanayinin geliştirilmesinde ithal ikameci ekonomi yaklaşımı uygulanmaya devam etmiştir. 1980 yılından sonra ise serbest piyasa ekonomisinin ilke edinildiği ihracata dönük sanayileşmenin uygulandığı ekonomik bir yapıya geçilmiş bulunmaktadır.

Küreselleşme olgusunun genişlemesi ile birlikte artan sermaye hareketliliği uluslararası yatırımların artmasına neden olmuştur. Ancak artan bu yatırımların sürekliliğini sağlamak açısından yapılması gereken ülkelerin ortak bir dilde buluşacağı muhasebe ve raporlama sistemini hayata geçirmektir. İşte bu amaçla çıkarılmış olan Uluslararası Muhasebe Standartları ile finansal tabloların yeterince anlaşılabilmesi ya da yanıltıcı bir şekilde düzenlenmesi riski önlenmiş bulunmaktadır.

BÖLÜM 2. DEVLET TEŞVİKLERİ İLE İLGİLİ GENEL KAVRAMLAR

2.1. Devlet Teşvikleri Kavramı ve Sınıflandırılması

Teşvik tanımı, kullanılış biçimine göre ya da işletmenin o anki ihtiyacına göre farklı şekillerde açıklanabilmektedir. Örneğin, teşvikler ya da devlet yardımları konularında girişimlerde bulunan üç büyük uluslararası kuruluş olan DTÖ, OECD, ve AB' ye göre teşvik kavramı yerine sübvansiyon ya da devlet yardımı ifadesi benimsenirken(Yavan, 2011: 29), bunların yerine ekonomik amaçlı mali yardım, üreticiye sağlanan transfer harcaması, primler, uygun koşullu krediler, aynı yardımlar, vergisel teşvikler, destekler gibi ifadeler de kullanılabilmektedir(Aytemiz ve Helhel, 2007: 166)

Ekonomik anlamda teşvik kavramı, ülke ekonomisinde diğerlerine göre daha az seviyede gelişmiş olan belirli ekonomik faaliyetlerin canlandırılması amacıyla, kamu kesimi tarafından çeşitli yöntemler ile sağlanan maddi veya maddi olmayan destek, yardım ve özendirme olarak ifade edilebilir(Üzümcü ve Doğan, 2001: 300). Buna bağlı olarak üreticiler tarafından sunulan fiyatlardan daha düşük seviyede ki mal ve hizmetlerin tüketiciler tarafından temin edilmesine imkân veren ya da üreticilerin kazançlarını bu imkânlar olmadan elde edebilecekleri kazancın üstüne çıkartan uygulamalara devlet teşvikleri adı verilmektedir(Durman ve Önder, 2007: 14).

Türk Muhasebe Standartları – 20 tarafından yapılan devlet teşvikleri tanımı; İşletmenin bulunmuş olduğu faaliyet konusu ile ilgili koşulların geçmişte ya da gelecekte yerine getirilmesi karşılığında işletmeye kaynak transferi şeklinde gerçekleşen devlet yardımları şeklindedir(Türk Muhasebe Standartları Tebliğ, TMS 20, Madde 3).

OECD tarafından belirtilen tanıma göre ise devlet teşvikleri, yatırımın maliyetini veya mevcut kârını etkileyerek veya yatırımın geleceğe dair yaşayacağı riskleri değiştirerek, yapılmış olan yatırımı ve sektörü geliştirmek amacıyla hazırlanan hükümet önlemleri olarak ifade edilmektedir(Gülmez ve Yalman, 2010: 236).

Yapılmış olan tüm bu açıklamalar çeşitlilik gösterse de, devletin uygulamış olduğu teşvik sisteminin ortak noktası, ülke ekonomisini ya da bölge ekonomisini daha verimli bir şekilde kalkındıracak alanlara yönlendirmek ve bu alanlarda elde edilen faydayı üst seviyelere çıkartmaktır(Yayar ve Demir, 2012: 121).

Teşviklerin sınıflandırılması çeşitli aşamalar içerisinde yapılabilir. Yaygın olarak yapılan sınıflandırma çeşitleri mali teşvikler, ekonomik teşvikler, idari ve teknik teşvikler olmak üzere 3'e ayrılır.

Mali teşvikler, kamu tarafından sağlanan harcamalar ya da işletmenin ödeyeceği vergiden indirim yapılması suretiyle sağlanan teşviklerdir. Mali teşviklere sağlanan alt yapı yatırımları, vergi muafiyet ve indirimleri ve vergi iadesi örnek olarak gösterilebilir.

İdari ve teknik teşvikler olarak ürünlerin tanıtımı için harcanan fuar, sergi, patent, lisans gibi haklar için harcanan giderlerin teşvik edilmesini kapsamaktadır.

Ekonomik teşvikler ise sağlanan iktisadi faaliyetlerin maliyetinde düşüş yaratıp kârlılığını arttırmaya yönelik olarak sağlanan destekler olarak ifade edilebilmektedir. Düşük faizli olarak kredi temini, üretim için sağlanan enerji ve hammadde giderlerinde fiyat indirimleri ve istihdam teşvikleri bu gruba örnek olarak gösterilebilir(Durman ve Önder, 2006: 42-43).

Yapılan bu sınıflandırmalar dışında teşvikleri, amaçlarına, kapsamına, kullanılan araçlara, kaynaklarına ve veriliş aşamalarına göre de sınıflandırmaya tabi tutabiliriz(Uluslan, 2008: 416).

2.1.1. Amaçlarına Göre Teşvikler

Devletin genel olarak iktisadi politikası içerisindeki üretimin, istihdamın, ihracatın artırılması gibi durumların yanında bölgesel ayrımın ortadan kaldırılmasına destek sağlanması, Ar-Ge ve yenilik faaliyetlerinin geliştirilmesi ve KOBİ'lere yönelik destekler ve pek çok faaliyet alanı bu sınıflandırmayı oluşturmaktadır(Eser, 2011: 17).

2.1.2. Kapsamına Göre Teşvikler

Genel amaçlı ve özel amaçlı teşvikler olarak sınıflandırılabilir. Genel amaçlı teşvikler; Ekonominin bütününe kapsayan ve faaliyette bulunulan alan ayırımı yapmaksızın her sektör için eşit oranlarda sağlanan teşviklerdir. Belirli sektörleri, bölgeleri ya da işletmeleri diğerlerine kıyasla daha avantajlı duruma getiren teşvikleri de özel amaçlı teşvikler olarak sınıflandırabilmemiz mümkündür(Yavan, 2011: 33).

2.1.3. Kullanılan Araçlara Göre Teşvikler

2.1.3.1. Parasal Teşvikler

İşletmelerin yararlanması için nakit veya benzeri varlıkların işletmelere aktarılması amacıyla sağlanan teşvik türüdür(Tekşen, 2010: 433). Bu teşvikler işletmelere direkt olarak finansman yardımı sağlamak amacıyla karşılıklı ya da karşılıksız olarak yararlandırılmaktadır. Bu açıklamaya istinaden hibeler, primler, uygun koşullarda yararlandırılan düşük faizli ve uzun vadeli krediler, KOSGEB tarafından sağlanan yazılım yardımları örnek olarak gösterilebilir(Ay, 2005: 179). Burada bahsetmiş olduğumuz prim şeklinde yararlandırılan teşvikleri daha açık bir şekilde ifade etmek istersek işveren sigorta paylarının hazine tarafından karşılanması ve buna bağlı olarak işçilik maliyetlerinin azalması örnek uygulama olarak gösterilebilir(Yıldız, Topal ve Küçükkahraman, 2012: 299).

2.1.3.2. Ayni Teşvikler

Finansal yönden işletmelere bir takım faydalar sağlayan ve bütünü itibariyle bakıldığında maliyet unsurlarında azaltıcı etki bırakan ya da ortadan kaldıran çeşitli imtiyazlardır. Burada devletin yaratmış olduğu bütçeden kaynak transferi yapılmayacak, ileride devletin bütçesinde oluşacak gelirden vazgeçilecektir. Buna bağlı olarak yardımın yapıldığı ilk zamanlarda devlet tarafından nakit çıkışı olmayacak, gelirden yaratılmış olan bir eksilme veya bütçeden harcama yapılması söz konusu olacaktır(İzgi, 2011: 5). Bu teşviklere Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe giren organize sanayi bölgelerinde yer alan arsa ve arazilerin gerçek ve tüzel kişilere bedelsiz olarak teminine imkân veren yatırım yeri tahsis örneği olarak gösterilebilir(Ulus, 2008: 417). Ayrıca 2634 sayılı Turizm Teşvik Kanunu gereğince Turizm İşletme Belgesi sağlanmış olan tesislere doğalgaz, elektrik ve su ücretlerinde yapılan indirim, haberleşme kolaylıkları da örnek olarak gösterilebilmektedir(Yıldız, Topal ve Küçükkahraman, 2012: 299).

2.1.3.3. Vergisel Teşvikler

Vergi Teşvikleri, uygulanan teşvik türüne ve uygulamanın başarısına endeksli olarak yapılan yatırımlarda etkili olabilmenin yanında bir sektörün rekabet gücünde önemli bir etkiye sahiptir(Özker ve Biniş, 2010: 498). Devlet önceden hedeflemiş olduğu

yatırımları ilgi çekici hale getirmek maksadıyla kanunlar aracılığı ile daha da elverişli hale getirmek için bazı düzenlemeler içerisinde bulunabilir. Bu düzenlemeler çeşitli amaçlar güdebilmekte olup, amaçların en başında yatırımları teşvik etmek ve direkt olarak yabancı sermaye yatırımlarını yurtiçine çekmek gelmektedir. Vergi teşviklerini bu amaçlar haricinde de kullanabilmek mümkündür. Bu amaçlar işsizlik oranında bir düşüş yaratma, belirlenmiş olan iktisadi sektörlerin yahut faaliyette bulunulan alanların teşviki ve bölgelerarası kalkınma açığının giderilmesi gelmektedir(Tekin, 2006: 302).

Vergi teşviklerini dolaylı ve dolaysız vergi teşvikleri olarak iki ayrı grup adı altında incelememiz mümkündür.

Dolaylı vergi teşvikleri iktisadi kuruluşların temin etmiş oldukları mallara ödemiş oldukları vergilerde indirim uygulanması veya bu işletmelerin vergiden muaf tutulması şeklinde uygulanan teşvik çeşididir(Yıldız, Topal ve Küçükkahraman, 2012: 299). Bu teşviklere KDV istisnası ya da belirlenmiş olan bölgelerde veya ürünlerde KDV tevkifatı örnek olarak gösterilebilir(Ay, 2005: 179).

Dolaysız vergi teşvikleri olarak, Vergi, Resim, Harçlar üzerinden yapılan istisnalar ve Gümrük Vergisi Muafiyeti gibi işletmelerin katlanmak zorunda oldukları bir kısım vergilerden indirim yoluna gidilmesi ya da muaf tutulması örnek teşkil edebilmektedir(Yıldız, Topal ve Küçükkahraman, 2012: 299).

2.1.3.4. Garanti ve Kefalet Teşvikleri

Devletin küçük ve orta ölçekli işletmeler için temin etmiş olduğu ve bu işletmelere kefil olmak ile beraber destek vermekte, işletmeye kaynak transferi açısından banka kredilerini kullanmada kolaylık sağlamaktadır. Devlet tarafından temin edilmiş olan garanti ve kefalet hizmeti ile KOBİ'lerin uzun vadeli ya da düşük faizli kredilerden faydalanması sağlanarak yatırım yapmayı düşünen veya düşünmeyen kimselerin girişime teşvik edilmesi, böylece ekonomik büyüme ve kalkınmanın sağlanması amaçlanmaktadır(Gök ve Uçar, 2013: 125). Bu teşviklere örnek olarak, Kredi Garanti Fonu İşletme ve Araştırma A.Ş. tarafından KOBİ'lere finans kuruluşlarından temin etmiş oldukları krediler için işletmeler tarafından sunulması istenen garanti ve kefalet hizmetinin sunulması gösterilebilir(Uluslan, 2008: 417).

2.1.3.5. Diğer Teşvikler

Bu teşvikler devlet tarafından sağlanan alt yapı hizmetleri ve yatırım öncesi hizmetler olmak üzere, yatırım projelerinin temin edilmesi, işletmenin faaliyette bulunmuş olduğu sektör üzerinde pazar araştırmalarının yapılması ve pazarlama teknikleri konusunda bilgiler verilmesi gibi teşviklerdir. Bu teşviklere verilebilecek örnek, KOSGEB aracılığıyla sağlanan genç girişimci geliştirme programı ile ücretsiz olarak yararlandırılan eğitim programları gösterilebilir(Uluslan, 2008: 417).

2.1.4. Kaynaklarına Göre Teşvikler

Kaynaklarına göre teşvikleri aynı zamanda vergisel teşvikler olarak ifade etmemiz mümkündür. Bu teşvikler üç başlık altında incelenebilir. Bunlar Gelir ve Kurumlar Vergisi, Katma Değer Vergisi ve Gümrük Vergilerinden oluşmaktadır(Küçükoğlu, 2005: 175).

2.1.4.1. Gelir ve Kurumlar Vergisi Teşvikleri

Gelir ve Kurumlar Vergisi teşviki ile gerçek kişi işletmelerin veya tüzel kişi işletmelerin elde etmiş oldukları kârlar üzerinden hesaplanmış olan vergilerin belli bir kısmının yahut tamamının muafiyete, istisnaya, indirime tabi tutulmasıdır(Küçükoğlu, 2005: 175). Bu durum, işletmelerin bünyelerinde daha fazla kâr tutmalarını sağlamaktadır. Konu üzerine devlet tarafından baktığımız zaman kısa vadede gelir kaybı yaşanmasıyla birlikte ilerleyen dönemlerde bu teşvikler nedeniyle ilave yatırımların yapılması ve vergi yükünün hafiflemesiyle oluşan yeni yatırımların vergi mükellefi sayısını arttırmasıyla devlet gelirlerinde artış sağlanması amaçlanmaktadır. Böylelikle düşük oranlı gelir ve kurumlar vergisi tek başına bile teşvik etkisi yaratacaktır(Acinöroğlu, 2009: 150).

2.1.4.2. Katma Değer Vergisi Desteği

Sermaye mallarının iktisap edilmesi karşılığında tahakkuk eden KDV'nin ertelenmesi veya belirli bir kısmının istisna kapsamında tutulmasıdır. KDV desteği yapılan işin niteliğine ve iktisap edilen mallar üzerindeki orana bağlı olarak işletmeye sunacağı fayda değişecektir. Özellikle iktisap edilen makine teçhizat için uygulanmakla

beraber bu desteğin kapsamı genişletilerek yatırım harcamalarında da yararlanılması sağlanmıştır(Acinöroğlu, 2009: 155). Ancak burada teşvik edilemeyecek yatırım konuları ile teşvikten yararlanılması için gereken şartları sağlamayan yatırım faaliyetleri hariç olmak üzere, belirlenmiş olan asgarî yatırım tutarlarının üzerinde yapılmış olan yatırımlarda bölgesel ayırım yapılmadan KDV istisnasından yararlanılacaktır(Yıldırım, 2010: 75).

2.1.4.3. Gümrük Vergisi Muafiyeti

Gümrük vergisi muafiyeti; iktisap edilen ithal mallara yapılması gereken vergi ödemelerinin bir kısmının ya da tamamının muaf tutulmasıdır. Gümrük vergilerinde uygulanan oranların yüksek olduğu dönemlerde işletmelere sağlanacak gümrük vergisi muafiyeti ihraç edilecek mamullerin maliyetinin azalması ve buna bağlı olarak ihraç edilecek mamullerde artış yaşanmasıyla birlikte ülke ekonomisine ciddi katkılar sağlanacaktır(Acinöroğlu, 2009: 155).

İhraç etmek için üretim faaliyetinde kullanılacak girdilerin bu vergiden muaf edilmesinde iki yöntem bulunmaktadır. İlk yöntemde ithal edilen tüm girdilere gümrük vergisi uygulanır, ancak ihraç edilmek üzere kullanılan madde ve malzemelerin mamul haline gelmiş ürün içerisindeki oranı dikkate alınarak ödenen vergi tutarı iade edilir. İkinci yöntemde ise, yapılan satışların toplamı içerisinde ihracat oranının yüksek olduğu ihracat işletmelerinin ithal ettikleri madde ve malzemeler için ödemesi gereken gümrük vergisi ertelenmektedir(Tekin, 2006: 308).

2.1.5. Veriliş Aşamalarına Göre Teşvikler

Bu teşvikler, yatırım öncesinde sağlanan teşvikler, yatırım döneminde sağlanan teşvikler ve işletme dönemi teşvikleri olarak üç grup şeklinde oluşmaktadır(Durman ve Önder, 2006: 43-44).

2.1.5.1. Yatırım Öncesi Teşvikler

Yatırım yapılmadan önce, girişimcilerin gerçekleştirmek istedikleri yatırımları hayata geçirebilmek için bu girişimcilerin cesaretlendirilmesi ve ileriye dönük olarak verecekleri kararlarda doğru sonuçlara ulaşılmasını sağlamak amacıyla yapılan aynı, nakdi veya teknik destekler olarak ifade edilebilmektedir. Yatırım öncesi teşvikler,

özellikle yapmayı düşündükleri girişimler üzerine bilgi sahibi olmayan küçük ölçekli yatırımcılar üzerine odaklanılmaktadır(Küçüköğlü, 2005: 172).

2.1.5.2. Yatırım Döneminde Sağlanan Teşvikler

Bu dönemde işletmeye yapılan bağışlar, düşük faizli olarak yararlandırılan orta ve uzun vadeli krediler, gümrük vergisinde yaratılan muafiyet ve ertelemeler, yatırımın yapıldığı dönemde kamu tarafından tahsil edilecek çeşitli vergi, resim ve harçların muafiyete veya istisnaya tabi tutulması bu dönemde sağlanan teşvikler olarak örnek gösterilebilir(Küçüköğlü, 2005: 173).

2.1.5.3. İşletme Döneminde Sağlanan Teşvikler

Bu dönemde sağlanan teşvikler genel olarak bakıldığında daha çok vergisel avantajlar olarak uygulanmaktadır. Ancak işletmelerin bu vergisel avantajlardan faydalanabilmeleri için bir koşul söz konusudur. Bu koşul, işletmenin dönem içerisinde kârâ geçmiş olmasıdır. Bunun sonucunda elde edilen kâr üzerinden tahakkuk edecek vergilerden muafiyet ya da istisna uygulamasına gidilmesi bütünüyle değerlendirildiği zaman diğer teşvik türlerine göre daha düşük bir önem arz etmektedir(Küçüköğlü, 2005:173).

2.2. Devlet Yardımı Kavramı

Devlet yardımları, devletin olanakları ile belirli bir sektörü, belirli bir işletmeyi, belirli bir üretimi ya da faaliyet konusunu etkilemek rekabet gücünde artış yaratmak maksadıyla ülkenin veya ülke içerisindeki bölgelerin gelişimini sağlamak için karşılık beklenmeden yapılmış olan yardımlardır. Bir diğer ifadeye göre ise, üreticilerin mal ve hizmet üretiminde katlanmış oldukları maliyetleri düşürmeye yönelik devlet tarafından sağlanmış olan kaynak tahsisi olarak da ifade etmek mümkündür(Özyakışır, 2006: 260).

Dünya Ticaret Örgütü tarafından yapılan tanımına göre ise; Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Tedbirler Anlaşması'na göre devlet ya da her hangi bir kamu kurumu tarafından yararlandırılan hibe, kredi, hisse ortaklığı, tahakkuk etmiş olan devlet gelirinini firma borçlarından kaldırıldığı yahut hiç tahsil edilmediği katkılar olarak ifade edilmektedir(İlhan, 2010: 104).

TMS – 20 tarafından yapılan devlet yardımı kavramı ise; Belirli şartları yerine getiren işletme veya işletmeler grubuna iktisadi bir fayda sağlamak üzere devlet tarafından temin edilen faaliyetlerdir şeklinde tanımlanmıştır(Türk Muhasebe Standartları Tebliğ, TMS 20, Madde 3).

Devlet yardımlarının ekonomide yaratmış oldukları etkileri, devletin işletmelere ya da belirli faaliyet alanlarına mali kaynak sağlama ve desteğin verilmiş biçimine göre olması şeklinde sınıflandırmamız mümkündür. Finansman yönüyle incelediğimizde, genel olarak devlet yardımlarının, herhangi bir maliye politikası ile ekonomik benzerliklere sahip olmuş olduğu görülmektedir. Uygulamada karşılaşılan etkilerin başında ise işletmelerin yardım almadan önce kendi bünyelerinde bir karar almaları ve devletinde bu kararlar üzerine yapmış olduğu kaynak dağılımı şeklinde olmaktadır(Leblebici, 2002: 3).

Devletin yapmış olduğu yardımlar ile ekonomiye müdahale etmesi modern devletlerin ortak özelliği olmaktadır(Günday Ecer, 2010: 8). Serbest piyasa sisteminin geçerli olduğu ülkelerde devletin ekonomiye müdahalede bulunma şekli genel olarak yardım ve caydırma politikaları ile sağlanmaktadır(İzgi, 2011: 4). Ekonomiye yapılan bu müdahaleler farklı şekillerde olabilir, bazı amaçlar benimseyebilir ve bunlara istinaden farklı etkilere neden olabilmektedir. Devlet nezdinde sağlanmış olan birçok yardım genel olarak özel sektöre yardımcı olmayı amaçlamaktadır, fakat bu yapılan yardımlar ile kamu maliyesi üzerinde de etki yaratılabilmektedir(Günday Ecer, 2010: 8).

Devlet yardımlarının özellikle belirli bir işletmeye, sektöre yahut bölgeler bazında yapılması sonucunda ortaya çıkacak rekabetçi üstünlük, endirekt yoldan oluşturulmaya çalışıldığı için işletmeler, sektör veya bölgelerarasında gerçekleşecek rekabete dayalı ilişki olumsuz yönden olumsuz etkilenebilecektir. Buna istinaden devletin yapmış olduğu yardım politikalarını kontrolü altında tutmasında fayda vardır(Oral ve Uğur, 2013: 143).

Devlet yardımları haksız rekabet ortamı yaratabilen bir kamu politika aracı olarak görülmesine rağmen, devletin bu politikalar ile sağlamış olduğu sosyal amaçlar ile işletmeler tarafından yararlanılan dışsal faydalar neticesinde tercih edilmektedir(İzgi, 2011: 4).

2.3. Devlet Teşviklerinin Özellikleri

Teşvik sistemi merkezidir. Burada bahsedilen merkez devlettir. Yararlanılan teşvikler devlet tarafından temin edilmektedir. İşletmeler tarafından yararlanılan teşviklerin belirli özellikleri vardır. Bunları aşağıdaki gibi açıklamamız mümkündür.

- Teşvikler bölgesel ve sektörel ayırım esasına dayalıdır. Bölgelerin ve sektörlerin gelişmişlik düzeyleri göz önünde bulundurularak ayrı ayrı yöntemler uygulanmaktadır. Bu yüzden teşvik sistemi bölgeler ve sektörler itibariyle eşit değildir(Duran, 1998: 121-127).
- Devlet tarafından verilen teşvikler, ülke ekonomisine katkı sağlayacak ya da ülke ekonomisinin ihtiyaç duyduğu faaliyetlere verilmekte olup, sınırlı sürelerle yararlandırılmaktadır(Atayeter ve Erol, 2011: 4).
- Teşvikler, devlet aracılığı ile özel sektör kesimine verilmekle beraber kamu kesimine de verilebilmektedir.
- Teşvikler, devlete dolaylı yollardan bir katkı sağlamaktadır. Bakıldığında devlet bütçesinde önemli maliyet artışlarıyla beraber elde edilen gelirlere azalma ya da fon kaybına neden olurken, firma bazında bakıldığında bir yararı ifade etmektedir(Yavan, 2011: 32).
- Devlete maliyet yükleyen teşvik uygulaması, özel sektörün aktifini artırmaya yardımcı olurken bir yandan da azalmayı önlemeye yardımcı olmaktadır. Ancak teşvik uygulamasıyla devlet bütçesinde meydana gelen maliyet artışları orta vadede ekonomiye yeni katılan mükellefler aracılığı ile dengede tutulmaktadır.
- Teşvikler aynı ve nakdi olarak sağlanabileceği gibi, devlet tarafından sunulan bir takım avantajlar şeklinde de olabilmektedir(Ay, 2005: 178).
- Teşvikler yatırımın niteliğini, bölgesini, sektörünü, yapılan yatırımın büyüklüğünü ve devlet tarafından belirlenen zaman planını etkilemek amacıyla yönelik olarak kullanılır.
- Teşvikler, işletmelere dolaylı ya da dolaysız yollardan verilebilmekle beraber açık veya gizli şekilde de sağlanabilmektedir(Durman ve Önder, 2006: 42).
- Teşvikler, bir ülkede üretimin ya da istihdamın artırılması, iktisadi bir amacın benimsenmesi şeklinde olabileceği gibi yaşanan demografik

olumsuzlukları önlemek amacıyla ya da ülkede ki sosyal gelişmeyi sağlamak adına da temin edilebilmektedir(Ay, 2005: 178).

- Teşvikler, devletin iktisadi gelişmeyi sağlamak maksadıyla yapmış olduğu faaliyetlerden farklı olarak ekonomiye direkt katılım sağlamakta ve sonuçlarında kısa sürede fayda alınmaktadır(Yavan, 2011: 33).
- Teşvikler, hibe yardımları, vergi muafiyetleri yahut istisnaları, uygun koşullu krediler, enerji desteği, arsa tahsisi şeklinde de karşımıza çıkabilmektedir(Eser, 2011: 17).
- Devlet tarafından sağlanan teşvik tedbirleri genel itibariyle kısa dönemli olup herhangi bir ekonomik kriz ortamında etkilerini göstermektedir. Devlet tarafından alınmış olan bu teşvik tedbirleri bir nevi oluşabilecek bir ekonomik kriz ile mücadele aracı olarak kullanılmaktadır(Karakurt, 2010: 145).

2.4. Devlet Teşviklerinin Amaçları

Ekonomik büyüme ve kalkınma, tüm ülkelerin sağlamak istedikleri temel amaçlardan biridir. Bu amaçlara ulaşmada ki temel ilke ise, ülkenin mevcut bulunan ya da geliştirilebilecek kaynak ve imkânlarından en gerçekçi ve verimli bir şekilde faydalanabilmektir. Bakıldığı zaman ülkelerin uygulamış oldukları tek tarafa odaklanan ekonomik büyüme politikaları peşinden bölgelerarası eşitlik farklılıklarını ortaya çıkarmış ve bununla birlikte iktisadi dengesizlikler meydana gelmiştir. Bu süreç, bölgelerin iktisadi etkinliklerini, nüfus dağılımını, kentlerin ve çevrenin dengesini bozmuş, kalkınmada gerekli olan yapının maliyetlerini yükseltmiş ve ekonomik gelişmenin önünü tıkamıştır(Oral ve Uğur, 2013: 145).

Bu tıkanıklığın giderilmesinde kamu harcamaları politikası içinde yer alan teşviklerin payı ve rolü oldukça büyük olduğu için, bu politika aracının neden kullanıldığı ve amacının ne olduğunu bilmek büyük önem taşımaktadır(Yayar ve Demir, 2012: 123). Ekonomik teşviklerin temelinde kaynakların, ülke ekonomisine fayda sağlayacak alanlara yönlendirilmesi hususu yer almaktadır. Devlet tarafından sağlanan teşvikler ile ne gibi faydalar beklenmekte ve bu beklentiler karşılığında ne gibi maliyetlere katlanılacağı iyi bir şekilde planlanıp araştırılmalıdır. Devletlerin sağlamış oldukları teşvik sistemleri ile istenen amaç ülkelerin teşvik politikalarına göre değişmekle birlikte genel olarak istenen

ülkenin refaha kavuşması ve süreklilik arz edecek şekilde kalkınma düzeyini en yüksek seviyelere yükseltmektir(Yıldız, Topal ve Küçükkahraman, 2012: 297).

Kalkınma seviyesinin yükseltilmesinin sağlanabilmesi için üretim ve hizmet yatırımlarının dağılımını en iyi bir şekilde gerçekleştirebilen teşvik sisteminin kurulması gerekli olup nüfus ve gelirin dengeli dağılımı kadar, kaynakların ilerleyen dönemlerde de değerlendirilebilir bir şekilde kalkınmayı gerçekleştirmek amacıyla dengeli kullanımına da en iyi yapıyı hazırlamak gerekmektedir(Yayar ve Demir, 2012: 124). Bu yapının hazırlanması için devlet, geri kalmış ve yatırım yapmanın kazançlı olmadığı bölgelerde gerçekleştirilecek yatırımlar için çeşitli teşvik tedbirlerini uygulamaya geçirecek bölgelerarası eşitsizliği gidermeyi amaçlamaktadır(Leblebici, 2002: 5).

İlerleyen dönemlerde sosyal devlet anlayışının gelişmesi ülkelerin uygulamış oldukları teşvik sistemlerinin de gelişmesine neden olmuştur. Bu anlamda teşvik sistemleri, ekonomik istikrar ve büyümenin yanında bölgesel dengesizlikler, göç, çevre gibi sosyal amaçlarda benimsemişlerdir(Yıldız, Topal ve Küçükkahraman, 2012: 297).

Diğer taraftan son yıllarda dünya ticaretinin giderek serbestleşmesi ve küreselleşme olgusuyla birlikte teşvikler yeni bir boyut kazanmıştır. Piyasaların bütünleşmesi ile beraber firmalara uluslararası pazarlara açılabilme konusunda esneklik kazandırmış ve yatırımlarını rekabet avantajına sahip bölgelere yönlendirmesine imkân vermiştir. Bu gelişmelerle birlikte devlet, teşvik sistemini uygulamaya koyarak yatırımları arttırarak istihdam yaratmayı, ekonomik gelişmenin sağlanması amacıyla da yabancı sermayeyi ülke bünyesine çekmeyi amaçlamıştır(Eser, 2011: 11).

Daha önce bahsetmiş olduğumuz gibi teşviklerin amacı, ülkelerin uygulamış oldukları teşvik politikalarına göre değişmekle beraber ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre de değişebilmektedir. Gelişmişlik düzeylerine göre teşviklerin amaçlarını aşağıdaki gibi açıklayabiliriz(Aydoğuş, Soybalı ve Baytok, 2006: 3);

2.4.1. Gelişmiş Olan Ülkelerde Teşviklerin Amacı

- Rekabet gücünü elinde bulundurmak ve devamını sağlamak,
- Teknolojik gelişmeyi devam ettirebilmek,
- Yabancı sermayeyi ülke bünyesinde tutmak,
- Bölgesel eşitsizlikleri ortadan kaldırmak,
- Üretilen ürünlerden elde edilen verimliliği arttırmak,

- Üretiminin ülkeye fayda sağlayacağı sektörleri desteklemek,
- Mevcut yatırımlar ile işsizliği azaltmak.

2.4.2. Gelişmekte Olan Ülkelerde Teşviklerin Amacı

- Ekonomik kalkınma ve sanayileşmenin geliştirilmesi,
- Geri kalmış bölgelerin kalkındırılmasının sağlanması,
- Uluslararası alanda rekabet gücü kazanma,
- Üretilen ürünlerden elde edilen verimliliği arttırmak,
- Yeni yatırımlar yaratarak istihdamı arttırmak,
- Gelişen teknolojiye sahip olmak,
- Uluslararası piyasalara ürün teminini arttırmak,
- Cari açığı azaltacak ithal bağımlılığı yüksek ürünleri üretebilmek,
- Yabancı sermayeyi ülkeye çekebilmektir.

2.5. Devlet Teşviklerinin Gerekliliği

Kalkınma politikası uygulayan devletlerin başlangıç dönemlerinde, yeni gelişen sanayinin belirli bir zaman dönemi içerisinde dış rekabete karşı korunması, gelişimini yeni sağlıyor olması sebebiyle pazar, bilgi, yatırım politikalarının oluşturulması ve oluşturulan bu politikalardan haberdar olunması görevi büyük ölçüde kamu kurumlarına düşmektedir(Aytemiz ve Helhel, 2007: 168). Devletin uygulamış oldukları ekonomi politikalarında teşvik sisteminin oldukça önemli bir yeri bulunmaktadır. Küreselleşmenin ülkeleri birbirine bağladığı günümüzde firmaların, yurt dışı firmalara karşı rekabet edebilme seviyelerinin arttırılması ve ülke ekonomisinde bulunan sektörlerin, bölgelerin dengeli gelişiminin sağlanabilmesi özellikle gelişmekte olan ülkeler açısından özel önem taşıyan sorunların başında gelmektedir(Üzümçü ve Doğan, 2001: 299).

Ülkelerin her geçen gün biraz daha dışa açık hale gelmeleri ve küreselleşmenin etkisi altında kalması gümrük sınırlarının tamamen kaldırılması ya da en aza indirilmesi sonucunu ortaya çıkarmıştır. Böylece gümrük sınırlarının esnek bir yapıya kavuşturulmasıyla beraber ülke içerisindeki para ve sermayenin yurt dışına çıkması çok daha rahat bir şekilde gerçekleşecek duruma gelmiştir. Bu sebeple ülke içerisinde yaşanacak kaynakların yetersizliği durumunda, işletmelerin yurt dışına para ve sermaye aktarımı konusunda bir dengenin yaratılabilmesi, bir yandan da yabancı sermayenin ülke

içerisine çekilebilmesi için iyi bir şekilde planlanmış teşvik sistemini gerekli kılmaktadır(Ay, 2005: 178).

Bölgeler arasında yaşanan gelişmişlik farklarının nasıl giderilebileceği geçmişten günümüze kadar en çok üzerinde tartışılan hususlardan biri olmuştur. Bu konuda ulusal ve uluslararası alanda uygulanmak üzere çok çeşitli politikalar geliştirilmiş ancak yaşanan bu gelişmişlik farklılıklarının giderilmesinde ekonomik, toplumsal ve siyasal güçlükler ile karşılaşmıştır. Tüm bu güçlükler rağmen bölgesel eşitsizliğin yaşandığı bölgelerde ve sektörlerde dengenin sağlanması maliyeti yüksek politikaları gerektiriyor olsa dahi teşvik sistemi uygulanmasını gerekli kılmıştır(Oral ve Uğur, 2013: 141).

Devlet açısından bölgesel dengenin sağlanmasındaki amaç, ülke içerisinde ya da uluslararası alanda yaratılacak üretim ve hizmet yatırımlarının dağılımını en uygun bir şekilde sağlayacak teşvik sisteminin yaratılması olmalıdır. Ayrıca bu teşvik sistemi nüfus üzerinde yaşanan gelişmelere odaklanabilmeli ve fertlerin milli gelirden almış oldukları payların dengeli dağılımı kadar devlet kaynaklarından daha verimli yararlanmayı sürdürülebilir kılmalıdır. Böylece, bölgesel dengesizliğin giderilmesi ve istikrarlı kalkınmanın sağlanabilmesi için bu yönde geliştirilen teşvik sistemi karşılaşılan sorunların çözümüne etken olacaktır(Yayar ve Demir, 2012: 119).

Teşvikler, devletin uygulamış olduğu üretim, ihracat, istihdam politikalarının haricinde yeni teknolojilerin geliştirilmesi açısından araştırma ve geliştirme üzerine yapılan faaliyetlerin desteklenmesi ve çevresel konularda gerekli tedbirlerin alınması hususlarında da yararlanılmalıdır. Böylelikle teşvikler, çeşitli alanlarda kullanılarak piyasa üzerinde yaşanan olumsuzları tam olarak ortadan kaldırmaya dahi belirli bir kısmını önleyecek, büyümenin devamlılığını sağlayabilecek, sosyal gelişmeyi destekleyecek, kaynakların etkili bir şekilde değerlendirilmesi hususunda yol gösterici olacaktır(Eser, 2011: 1).

Girişimcilerin yatırım kararı almalarında teşviklerin rolü büyüktür. Kâr elde etmek isteyen girişimci, kâr elde edeceğine inandığı andan itibaren yatırım kararını hayata geçirebilmek için gerekli çalışmaları yapacaktır. Bu durum yatırım yapılacak bölge içinde geçerli olacaktır. Şayet yatırım yapılacak bölge yapılmak istenen yatırımın kârlılığı üzerinde olumlu sonuçlar doğuracaksa girişimci o bölgeyi yatırım için tercih edecektir(Durman ve Önder, 2007: 14).

Teşvikler daha yüksek refah seviyesine ulaşabilmek amacıyla ülke kaynaklarının, hazırlanmış politikalar doğrultusunda verimli olacak ya da mevcut verimi arttıracak bölgelere ve sektörlerere sağlanan politika araçlarından biri olmakla beraber, bu politikaların uygulanış biçimleri ülkelerin kendi ihtiyaçlarındaki gerekliliğe göre şekillenmektedir(Ulusan, 2008: 415).

Teşvik uygulamalarının, gerekliliği ve ülkelere yaratmış olduğu maliyetler tartışılmasına rağmen, çok öncelerden beri uygulanmaktadır. İşletmelerin yaratmış oldukları faaliyetlerin faydaları tartışılmakla birlikte yaratılan bu faydalar özel ya da sosyal faydalar olarak ifade edilebilmektedir. İşletmeler faaliyetleri sonucunda ve bulunmuş oldukları sektörlerin niteliğine göre hangi teşviklerden yararlanmaları gerektiği daha net bir biçimde ortaya çıkacaktır(Durman ve Önder, 2006: 41).

Teşviklerin hangi sektörlerere hangi aşamalarda verildiği etkisi konusunda önem arz etmektedir. Bazı sektörler büyük işletme sermayesi gerektirebilmektedir. Böyle işletmelerde teşviklerin işletme kurulmadan önce sağlanması ve devamında da vergisel avantajlar ile desteklenmesi işletmenin teşviklerden daha etkin bir şekilde yararlanmasını sağlayacaktır(Duran, 1998: 18). Örnek olarak, iktisadi açıdan turizm sektörünün elde ettiği geliri oluşturması için katlanmış olduğu maliyetlerin büyük bir çoğunluğu konaklama, yeme içme, eğlence, alanlarında ortaya çıkmakta ve bu maliyetlere özel kesim girişimcileri katlanmaktadırlar. Tüm bu maliyetlere katlanmakla birlikte yapılan yatırımlardan kâr elde etme seviyesine geçmenin uzun yıllar alması, sermayenin uzun bir süre boyunca hasıllattan daha yüksek olması, turizm sektörünün siyasal, sosyal, doğal ve ekonomik durumlara son derece hassas bir yapıya sahip olması girişimciler tarafından riskli yatırımlar olarak algılanmasına neden olmaktadır. İşte tam da burada turizm sektörünün sağlamış olduğu faydaları arttırmak ve yaratılmış olan bu algıyı yok etmek, turizm sektörünün devamlılığını sağlamak adına devletin politik, ekonomik ve sosyal yönlerden sektörün ihtiyacı olduğu teşvik sisteminin sağlanması gerekliliği tam olarak ortaya çıkmaktadır(Aydoğuş, Soybalı ve Baytok, 2006: 2).

Emek yoğun ya da teknoloji yoğun işletmelerde yararlanılmak istenen teşvikler farklı olabilmektedir. Bakıldığı zaman teknoloji yoğun işletmeler daha çok yurt içi ya da yurt dışından temin edecekleri makine ve teçhizatı kapsayan teşvikleri tercih ederken, emek yoğun hizmet veren işletmeler ise işçi maliyetleri üzerinden yararlanılacak teşvikleri tercih etmektedirler. Belirtmiş olduğumuz gibi sektörler arası değişen bu teşvik

taleplerinin daha etkili uygulanabilmesi açısından bölgelerarası değişen gelişmişlik farklılıklarını da dikkate alarak verimlilik hususunda bir üst seviyeye çıkabilmek mümkündür. Bunun için az gelişmiş bölgelere daha çok nakit teşviklerin ve bununla birlikte alt yapı ve proje desteklerinin verilmesi, gelişmiş bölgelerde ise daha çok vergisel teşviklerin uygulanması işletmelerin hangi bölgelerde ne şekilde desteklenmesi gerektiğini ortaya çıkartmaktadır(Duran, 1998: 18).

Devletin hazırlamış olduğu teşvik sistemleri ileriye dönük olarak hayata geçirilmek istenen politik hedefleri ortaya koyar ancak istenen hedeflere ulaşıp ulaşılamayacağı bu konuda yapılacak yasal düzenlemelerin etkilerinin istenilen düzeyde olacak şekilde oluşturulmasına bağlıdır. Yani teşvikler devletler açısından uygulanmasını, işletmeler açısından da yararlanılmasını her ne kadar gerektiriyor olsa da yapılan yasal düzenlemeler eğer teşviklerin amacına hizmet etmiyorsa teşvik sistemi gerekliliğini kaybetmiş olacaktır(Tekin, 2006: 302).

2.6. Türkiye’de Teşvik Sistemi Politikasının Tarihsel Gelişimi

Türkiye’de teşvik sisteminin gelişimi uzun bir tarihsel süreci kapsamaktadır. Özellikle sanayi kesiminde yaşanan sorunları gidermek ve yerli üretimi sağlamak açısından günümüzde dahi uygulanan teşvik çeşitlerine temel teşkil eden uygulamalar Osmanlı döneminden beri uygulanmaktadır(Eser, 2011: 73).

Türk iktisat tarihinde yatırımların özendirilmesine yönelik teşvik tedbirleri uygulamalarına ilişkin olarak ilk kanuni mevzuat Osmanlı döneminde hayata geçirilmiş, ancak Cumhuriyet dönemiyle birlikte uygulama alanı yaratılabilmıştır. Bu nedenle teşvik sisteminin gelişimini planlı dönem öncesi ve planlı dönem sonrası olarak iki başlık altında inceleyeceğiz(Küçüköğlü, 2005: 307).

2.6.1. Planlı Dönem Öncesi Teşvik Sisteminin Gelişimi

2.6.1.1. Cumhuriyet Dönemi Öncesi

Türkiye’de sanayileşmenin ve ihracatın artırılması için uygulanan teşvik politikalarının kökeni 19. yüzyıla kadar dayanmaktadır. Osmanlı döneminde sanayinin teşvik edilmesi ile ilgili ilk çalışmalar 1863 yılında kurulan Islah-ı Sanayi Komisyonu’nun aracılığıyla oluşturulmuştur(Yavan, 2011: 70). Böylelikle ilk ihracatı

teşvik uygulaması, pamuğu işleyerek, pamuk ipliği olarak ihraç edecek olanlardan ihraç gümrük resminin alınmayacağı şeklinde ilan edilmiştir. Gerçekleştirilen ilk teşvik uygulaması ise, 1881 yılında Muharrem Kararnamesi ile kurulan Duyun-u Umumiye tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu idare Osmanlı'nın dış borçlarını ödeyebilmek için Bursa'da bir ipekçilik okulu açmış ve dış ülkelerden verimli tohum ithal etmiştir. Alınan bu tedbirler sayesinde 1914 yılına kadar yapılan ipek ve kumaş ihracatı 6 katına kadar arttırılmıştır(Yerebakan, 2007: 49).

Tüm bu çalışmalara rağmen uygulanan teşviklerin hukuki bir yapısı bulunmamaktadır. Bunun üzerine sanayi yatırımlarının teşvik edilmesi ile ilgili olarak ilk yasa 1913 yılında çıkarılan Teşvik-i Sanayi Kanunu Muvakkatidir. Çıkarılan bu yasadan Cumhuriyet döneminde de yararlanılmış ve ilham alınmaya devam edilmiştir(Duran, 1998: 61).

Yasanın getirmiş olduğu teşvik tedbirlerinden yararlanmak için bazı şartlar belirlenmiştir. Bunlar(Ökçün, 1975: 27);

- Fabrikanın kurulmuş ve faaliyette olması,
- İthal edilen hammadde ya da yarı mamullerin işlenip şeklinin değiştirilmiş olması,
- Bir yıl içerisinde yedi yüz elli iş günü tutarında işçinin çalıştırılması,
- Üretimin yapıldığı binalar ve en az 5 beygirlik güç üreten makineleri kullanacak sanayi kuruluşlarının, makine yardımcı malzemeleri gibi araç ve gereçlerde dâhil olmak üzere elde edilme maliyeti 1.000 Osmanlı lirası ve üstü olan fabrikalar teşvik tedbirlerinden yararlanabilecektir şeklinde belirlenmiştir.

Ayrıca bu yasayla birlikte sanayi sektörlerine beş bin metrekareden az olmamak üzere üretim karşılığı arazi tahsisi, gümrük vergisi muafiyeti, emlak vergisi muafiyeti, ruhsat harçları ve inşaat vergileri gibi çeşitli şekillerde teşviklerde sağlanmıştır(Ökçün, 1975: 30-31).

Bu yasadan sanayi işletmelerinin faydalanmaları için gerekli işlemler oldukça kolay olmasına rağmen yasadan yararlanan işletmelerin sayısı çok düşük olmuştur. Birçok işletme yasadan haberdar olamamış, yasadan yararlananlarında teşvik konusundaki bilgileri sınırlı kalmıştır. Bunun nedeni olarak bu dönem içerisinde

işletmeler ile devlet arasında ki teşvik ilişkilerinin komisyoncular aracılığıyla yürütülmesi örnek olarak gösterilebilir(Aşıkoğlu, 1988: 11).

2.6.1.2. Cumhuriyet Dönemi Sonrası

1923-1929 dönemi arası Mustafa Kemal Atatürk'ün ekonomi politikası yüksek seviyelerde seyreden ithal ürünlerin ülke içerisine girişini sınırlandırmak ve bu ürünlerin üretimini sağlayabilmek hedefine yönelik olarak gelişmektedir. Osmanlı döneminde geçimini daha çok tarımsal faaliyetler üzerinden sağlamaya çalışan yoksul ve eğitimsiz bir toplum, yerli ürünlerin üretilmesi ve muhafazasından ziyade ithal edilen mallar üzerinde yoğunlaşan bir gümrük rejimi, deniz ve demir yollarında hâkimiyet sürdüren yabancı şirketlerin ülkeyi terk etmeleri ve bu alanda ihtiyacın karşılanamaması yeni kurulmaya çalışan bir ülkeyi zor durumda bırakıyordu. Bunun haricinde daha da önemli olarak Osmanlı'nın dış borçlarını kapatmak için kurulan Duyun-u Umumiye'nin devleti zor durumda bırakması nedeniyle bütün ticari faaliyetleri durma noktasına gelmiş bir ülke olan Türkiye'de her şeyin sil baştan oluşturulması ve gerekli ekonomik kararların alınması gerekiyordu. Böylelikle sorunların çözülmesi adına yeniden kurulacak olan devletin iktisadi politikasının şekillenmesi açısından 17 Şubat- 4 Mart 1923 tarihlerinde olmak üzere 1. İzmir İktisat Kongresi düzenlenmiştir(Özçelik ve Tuncer, 2007: 254).

İzmir'de toplanan Türkiye İktisat Kongresi'nin amacı, savaştan yeni çıkmış olan bir devletin kalkınması için gerekli olan faktörlerin ve ülke içerisinde yer alan üreticilerin bir araya getirilmesini sağlamak ve üretimin sağlanabilmesi açısından gerekli olan ihtiyaçları belirlemektir. Ayrıca ekonomik gereklilikler üzerine tespitlerde bulunmak, bu tespitler ışığında iktisadi politikaları oluşturmak amacını taşımaktadır(Özçelik ve Tuncer, 2007: 255).

Atatürk'ün öncülüğünde İzmir'de toplanan 1. Türkiye İktisat Kongresi'nde tarım, sanayi, ticaret ve el emeği sektörleri açısından ülkenin kalkınması için önemli kararlar alınmış ve oy birliği ile Misak-ı İktisadi kabul edilmiştir. Ayrıca bu kongrede 1913 yılında çıkarılan Teşviki Sanayi Kanunu'nun 1923 yılında gerekli olan ihtiyaçlara göre yeniden düzenlenmesi ve 25 yıl süre ile uzatılması kararına varılmıştır. Bu karar doğrultusunda yasa değiştirilmiş ve 1927 yılının gereksinimlerine göre hazırlanan 1055 sayılı Teşviki Sanayi Kanunu yürürlüğe girmiştir(Yavan, 2011: 71). Bu kanun ile getirilen teşvikler şunlardır(Karlık, 2009: 212):

- Belediye sınırları dışında kalan hazine arazilerinde 10 hektara kadar (şeker fabrikalarında ise 50 hektara kadar) bedelsiz arsa tahsisi, belediye sınırları içinde kalan hazine arsa ve binalarda ise ücretleri 10 yıl içerisinde ödenmek üzere, Bakanlar Kurulu Kararı ile özel şirketlere devredilebilecektir,
- Sanayi işletmeleri bina, arazi, kazanç vergilerinden, belediyelere ait olan inşaat buhar kazanları, motor ruhsat resimlerinden, pay senetleri ve tahvillerden tahsil edilmesi gereken damga resim ücretlerinden muaf tutulacaktır,
- Sanayi kuruluşlarında kullanılmak üzere makine, alet ve bunların yedek parçaları, tesis, inşa ve işletmenin büyütülmesinde kullanılan yapı malzemeleri, yükleme ve boşaltma işlerinde kullanılmak üzere her türlü hammadde ve malzeme, ithalatta gümrük vergisi ve resimlerden muaf tutulmuştur,
- Şirketlerin özel telgraf ve telefon hatları oluşturmalarına resim alınmadan izin verilecek, ayrıca elektrik enerjisi taşıyan hatların oluşturulmasında direkler devlet tarafından bedelsiz temin edilecektir,
- Devlet demir ve deniz yolları, işletmelere ait olan inşaat malzemesi, makine ve bunlara ait olan aletlerin taşınmasında % 30 oranında indirimli uygulamaya gidecektir,
- Ticaret Bakanlığı'nın teklifi üzerine ve Bakanlar Kurulu'nun kararı ile de Yasa'dan faydalanan işletmelere bir yıllık imalat tutarlarının % 10'una kadar prim sağlanabilecektir,
- Kamu kurumları ve Teşvik-i Sanayi Kanunu'ndan faydalanan olan sanayi işletmeleri, günlük faaliyetlerini sürdürebilmek için yapacakları harcamalarda ülke içinde üretilenler ithal edilenlere göre % 10 daha fazla bir ücrete sahip olsa dahi yurt içinde üretilenler tercih edilmek zorunda tutulacaktır.

O günün şartlarında üretim ve ihracat yapabilecek firma sayısı az olmasına rağmen bu yasa ile tanınan teşvikler oldukça önemli ve geniş kapsamlı tedbirler olarak değerlendirilmektedir. Ancak sağlanmış olan bu teşvikler ile yeni kurulmuş olan Türkiye Cumhuriyeti'nin kalkınmasını sağlayacak olan sanayileşmenin istenilen düzeyde gerçekleşemediği görülmektedir. Bu kanun ile sağlanan teşviklerin istenilen düzeyde başarılı olamamasının başlıca nedenleri vardır. Bunlar; sanayi yatırımlarının

sağlanabilmesi için gerekli olan girişimcilerin ve sermayenin eksikliği, 1929 Dünya buhranının başlaması ve böylelikle teşvik uygulamalarını etkisiz hale getirmesi, yapılan vergi reformu ile aşar vergisinin kaldırılmasıyla birlikte vergi yükünün sanayi kesimine yönlendirilmesi sanayileşmeyi kısmen de olsa olumsuz bir şekilde etkilediğini ifade edebiliriz. Tüm bu yaşanan olumsuzluklara rağmen Teşvik-i Sanayi Kanunu özü itibarıyla başarılı olduğunu ve gelişmeye çalışan Türkiye Cumhuriyeti'nin teşvik politikalarına öncülük ettiğini söyleyebiliriz(Duran, 1997: 102).

1923-1928 yılları arasında Atatürk'ün ekonomik olarak benimsediği anlayışa baktığımızda, özel girişime dayalı ancak özel girişimin yeterli olmadığı alanlarda devletin kendi önlemlerini alarak ekonominin hareketlendirilmeye çalışıldığı, yabancı sermayeye karşı olmayan ancak bunu yeni kurulan bir devletin bütünlüğüne saygılı bir şekilde gerçekleştirecek olan ekonomik siyaset anlayışı olduğu görülmektedir. Bu anlayış içerisinde, Atatürk'ün yaratmak istediği ekonomik politika değerlendirilirken bu dönem içerisinde kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin Lozan Antlaşması yükümlülükleri uyarınca 24 Ağustos 1928 tarihine kadar gümrük vergisi uygulayamadığı dikkate alınmalıdır. Bu durum Türkiye'nin 1928 yılına kadar zorunlu olarak serbest ticaret politikası uyguladığı ve bu politika nedeniyle dış ticaret açığı verdiği bir dönem yaratmıştır(Sabır, 2006: 9).

1929 yılında yaşanan büyük buhran Türkiye Cumhuriyeti ekonomisi açısından bir dönüm noktası olmuştur. Lozan Antlaşması ile gelen beş yıllık sınırlandırmanın 1928 yılında bitmiş olması ve Osmanlı'dan devralınan üçte ikilik borç ödemelerinin 1929'da başlıyor olması ekonomik politikaların değişmesine neden olmuştur. Sınırlandırmanın kalkmasıyla beraber zorunlu olarak uygulanan serbest ticaret politikası yerini devletçi bir iktisat politikasına bırakmış ve devletin kalkınmayı sağlayabilmesi açısından ekonomiye müdahalelerde bulunduğu bir yapıya geçilmiştir(Kaya ve Durgun, 2009: 238).

1930-1931 yılları iç ekonomiden ziyade daha çok ithal edilen mallar üzerinde müdahalelerin yaşandığı yıllar olmuştur. 1931'de ithal edilen mallara belirli bir sınır getirilmesi ve ihracatın denetlenmesi üzerine yürürlüğe giren kanun iktisadi politika olarak iç piyasanın korunmaya başlandığı ilk adım olarak değerlendirilmektedir(Özel, 2011: 78).

22 Nisan 1930 tarihinde toplanan İkinci İktisat Kongresi, yerli sanayinin gelişmesi ve sanayi yatırımlarının arttırılması ile ilgili çözümler üretmek amacıyla tespitlerde bulunmuş ve tekrardan Teşvik-i Sanayi Kanunu'nu gündeme getirmiştir. Cumhuriyetin

kurulduğu yıldan büyük buhranın yaşandığı döneme kadar özel sektör ağırlıklı olarak işleyen iktisadi politika başarıya ulaşamadığından, sanayileşmeyi sağlamak ve kalkınma yaratabilmek adına devlet görev üstlenmek durumunda kalmıştır. Bunun üzerine devlet tarafından 17 Nisan 1934 tarihinde 1934-1938 yılları arasında uygulanmak üzere “Birinci Sanayi Planı” hazırlanmış olup üretim üzerine faaliyette bulunacak olan fabrikaların kurulması hedeflenmiştir(Duran, 1998: 63-64).

Bu sanayi planı ile yaratılmak istenen faaliyet kolları beş grupta toplanmıştır. Bunlar; “Dokuma” (Pamuk, Kendir, Yün), “Maden” (Demir, Kömür, Bakır, Kükürt), “Selüloz” (Kağıt, Karton, İpek), “Seramik” (Şişe, Cam, Porselen), “Kimya” (Süper fosfat, Sud kostik, Klor) sektörleri üzerinde yaratılan planlamalardan oluşmaktadır. Yapılan bu planlamalar sonucunda on altı fabrika kurulmuş ve faaliyete geçmesi sağlanmıştır. Günümüz koşullarında iktisadi kalkınmanın sağlanması açısından tam bir kalkınma planını ifade etmese de Türkiye için önemli girişimlerin başlangıcını oluşturduğunu belirtebiliriz(Ülken, 1981: 105-106).

Ülkenin refaha kavuşmasını sağlamak için gerekli olan sanayi sektörlerinin kurulup geliştirilmesini hedefleyen Birinci Sanayi Planı ile birlikte Sümerbank, Etibank ve Makine Kimya Endüstrisi gibi Türkiye ekonomisine hizmet eden kuruluşlar yaratılmıştır(Yavan, 2011: 73).

Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı’nın uygulamaya geçirilmesinde sağlanan başarı İkinci Beş Yıllık Sanayi Planı’nın hazırlanmasına ilham kaynağı olmuştur. Ocak 1936 tarihinde gerçekleştirilen sanayi kongresinde hazırlanan gereksinimler ışığında ilk sanayi planına ek olarak elektrik üretimi, gıda ve makine endüstrileri, deniz ulaşımı alanlarında yeni fabrikalar yaratılması hedeflenmiştir(Hatiboğlu, 1981: 55).

İkinci Beş Yıllık Sanayi Planı’nın temel özellikleri şu şekildedir:

Planın hazırlanması özellikle İkinci Dünya Savaşının meydana gelme ihtimalinin olduğu, bu nedenle de iktisadi verimliliğin hızlı bir şekilde arttırılması gerektiği düşüncesi üzerine oluşturulmuştur. BBYSP’de olduğu gibi bu planda da yüksek sermaye ve teknik güce gereksinim duyan ve hammadde yönüyle ülke içerisinde yer alan ekonomik yapıyla sanayi gelişimi ele alınmıştır. Yapılan planlamada, ülke içerisinde arzı az, bunun yanında dış ülkelerde talebi fazla olan madenlerimiz, gerek ham gerekse yarı mamul olarak ihracının yapılması yönünde gelişimler sağlanacaktır. Ayrıca su ürünleri ve hayvancılık geliştirilecek, gıdaların yurt içi ve yurt dışına arz edilmesi üzerine çalışmalarda

bulunacaktır. Ülkenin ihtiyacı olduğu enerji santralleri, makine sanayine başlangıç olmak üzere Karabük Demir ve Çelik Fabrikalarının yarı mamullerini işleyecek fabrikalar oluşturulacaktır. Bunlarla birlikte İBYSP ile devlet bir yandan sanayinin gelişimini sağlarken diğer yandan özel girişimin ve tarımın geliştirilmesi üzerinde de duracaktır(Altuğ, 1982: 105). Ayrıca bu planda yaratılmak istenen projeler arasında koordinasyon tesisi, gerekli hammaddelerin temini, döviz ihtiyaçları gibi hususlarda ele alınmakla birlikte 100 yeni fabrikanın yaratılması hedeflenmiştir. Ancak 1939 yılında yaşanan İkinci Dünya Savaşının başlaması hedeflenen amaçların çoğunun gerçekleştirilememesine neden olmuştur(Hatiboğlu, 1981: 55-56).

1930'lu yıllarda uygulanan bu politikalar sayesinde kamu sektörünün gelişimi sağlanırken aynı şeyi özel sektör açısından söyleyebilmemiz mümkün değildir. Bu durumu daha net bir biçimde ortaya çıkarabilmek için bu konuda yapılmış olan bir çalışmayı aşağıdaki tabloda olduğu gibi gösterebiliriz(Yavan, 2011: 73).

Tablo 2.1 Teşvik-i Sanayi Kanunu'ndan Yararlanan İşletmeler

Yıllar	Kişi Bazındaki İşletmeler	Şirket Bazındaki İşletmeler	Kamu Tarafından Yürütülen İşletmeler	Toplam İşletme Sayısı
1932	831	611	31	1.473
1933	806	555	36	1.397
1934	738	534	38	1.310
1935	631	474	56	1.161
1936	554	461	86	1.101
1937	562	465	89	1.116
1938	529	470	104	1.103
1939	522	511	111	1.144

Kaynak: Köksal, Bilge Aloba, İlkin, Ahmet Rasih, (1973), Türkiye'de İktisadi Politikanın Gelişimi (1923-1973), Yapı Kredi Bankası Yayınları, 92

Bu dönemde uygulanan sanayi planları başarı ile uygulanırken Teşvik-i Sanayi Kanunu 1942 yılında yürürlükten kaldırılmıştır. Yürürlüğün son bulması ile o güne kadar yapılan sanayi yatırımlarının desteklenmesine yönelik politika ve faaliyetler ortada kalmış, uygulayıcı kuruluşlar dağınıklığa terk edilmiştir(Duran, 1998: 64).

Teşvik-i Sanayi Kanunu'nun yürürlükten kaldırıldığı 1942 yılından siyasi iktidarın serbest biçimde el değiştirdiği 1950 yılına kadar, yatırımları teşvik edici herhangi bir politika uygulanmamıştır. Aksine, 1946 yılına kadar uygulanan savaş ekonomisi 1947 yılına kadar şiddetini arttırarak devam etmiş olan devletçilik politikası, yatırımlar için olumsuz bir etki yaratmıştır(Yaşa, 1980: 70).

1950-1960 yılları arasında liberal bir ekonomi politikası izlenmeye başlanmıştır. Bu dönemde özel kesimin yatırım yapması için gerekli imkânların iyileştirilmesine önem verilmiştir. Bu amaç ile kredi imkânlarının arttırılması, dış ticaret politikası ile girişimcilerin yatırıma özendirilmesi, dış yardımların hazine kaynakları ile entegre edilerek ekonomiye yönlendirilmesi, alt yapı yatırımlarının hızlandırılması, özel sektörün çekindiği büyük ölçekli yatırımlarda devletin rol üstlenmesi, tarım sektörü açısından üretimi arttırabilmek için destekleyici fiyat politikalarının uygulanması sonucunda yatırımlarda büyük artışlar meydana gelmiştir(Aşıkoglu, 1988: 15). Mevzuatta tam anlamıyla değişiklik yapılmamış olmasına rağmen yaratılan bu politikalar özel sektör açısından sanayi yatırımları için teşvik edici bir rol üstlenmiştir(Yavan, 2011: 74).

1950-1960 yılları arasında Türkiye'de sermaye artışı yaratmak ve iktisadi kalkınmayı hızlandırmak için yabancı yatırımlara gereksinim duyulmuştur. Böylelikle özel sektörün haricinde yabancı yatırımların ülkeye yönlendirilmesi ve teşvik edilmesi amacıyla yasal düzenlemelere gidilmiştir. Bu amaç ile 1951 yılında 5821 sayılı "Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu" kabul edilmiştir. Ancak bu yasa istenen sonucu sağlamayınca, 1954 yılında 6224 sayılı kanunla değiştirilerek tekrar yürürlüğe girmiştir. 6224 sayılı bu kanun dünyanın o zamanki en liberal yabancı sermaye kanunlarından biri olup 2003 yılına kadar uygulanmaya devam etmiştir(Yavan, 2011: 74). Yine bu dönem içerisinde olmak üzere 1953 tarihli "Turizm Endüstrisi Teşvik Kanunu" çıkarılmış ve yabancıların ülkemizde petrol aramalarını kolaylaştırmak amacıyla teşvik edici hükümler barındıran 6326 sayılı 1954 tarihli "Petrol Kanunu" kabul edilmiştir. Ancak bu yasada arzulanan sonuçları doğuramamış ve 1973 yılında değişikliğe uğrayarak pek çok hükmü yürürlükten kaldırılmıştır. Ayrıca teşvik konusunda sanayi kesimine orta ve uzun vadeli yatırım kredisi sağlamak amacıyla "Türkiye Sınai Kalkınma Bankası" kurulmuştur (Duran, 1998: 75).

2.6.2. Planlı Dönem Sonrası Teşvik Sisteminin Gelişimi

1960'lı yıllar Türkiye'de siyasal, ekonomik ve sosyal açıdan gelişmelerin yaşandığı bir dönüm noktası olarak belirtilebilir. 1961 yılında çıkarılan Anayasa ile birlikte Türkiye Cumhuriyeti “sosyal devlet” olarak tanımlanmakla birlikte, sendikal hak ve özgürlüklerin, sosyal güvenlik hakkının teminat altına alındığı ve devletin sosyo ekonomik yaşama kamu lehine müdahalede bulunduğu yeni bir döneme girilmiş bulunmaktadır(Akyıldız ve Eroğlu, 2004: 53-54).

Türkiye ekonomisi, bu döneme gelinceye kadar, arzuladığı şekilde planlı ve dengeli bir büyüme gerçekleştirememiş ve 1950'lerin ikinci yarısından itibaren özellikle sanayi sektöründe olmak üzere büyüme hızı yavaşlamıştır. Yürütülen projeler arasında birlik yaratılamamış, yaratılmak istenen projeler finansman sorunu ile karşı karşıya kalmıştır. Bu sorunların çözülmesi için ekonominin bir plana bağlanması fikri kabul görünce, bundan sonra yapılacak planlamalar bir kurum adı altında yaratılmak üzere 1961 Anayasası'nda yerini almıştır. 1961 yılında çıkarılan Yasa ile “Devlet Planlama Teşkilatı” kurulmuş ve kalkınma planlarını oluşturmak ve yürütmek ile görev üstlenmiştir. Böylelikle 1962 yılından itibaren planlı bir şekilde oluşturulan kalkınma dönemi hayata geçirilmiştir(Karlık, 2009: 221-222).

Anayasa ile getirilmiş olan kalkınma planları ve buna istinaden hazırlanmış olan beş yıllık kalkınma planları özel sektör için yol gösterici, kamu sektörü açısından ise emredici bir nitelik taşımıştır. 1963 yılından itibaren her beş yılda bir hazırlanan bu kalkınma planları için en öncelikli sektör olarak “sanayi sektörü” seçilmiş, yerli sanayinin gelişmesi ve özel sektörün kalkınmada etkin bir rol üstlenebilmesi için çeşitli özendirmelemler sağlanarak sanayi yatırımlarının artırılması temel amaç edinilmiştir.

Planlı dönemde ithal edilen malların yerine gelecek ürünlerin üretilmesine yönelik olarak uygulanan bir sanayileşme politikası izlenmiştir. Bu politika ile iç üretim teşvik edilirken, ithalat konusunda dış rekabetin sağlanması açısından kotalar ve yasaklar uygulanarak iç üreticiyi koruyan bir yapı esas alınmıştır. Bu dönem içerisinde izlenmiş olan politikalar sanayi gelişimini tüm bölgelere yaymak ve böylelikle bölgesel gelişim farkını ortadan kaldırmak üzerine kurulmuştur. Belirlenen hedeflere ulaşmak için sadece özel sektörün değil, kamu sektörünün de yatırım yapması gerektiği kanısına varılmış, buna istinaden karma ekonomik model benimsenmiştir(Yavan, 2011: 74-75).

2.6.2.1. Birinci Kalkınma Planı Dönemi (1963-1967)

Birinci Kalkınma Planı döneminde özel sektörün ülke ekonomisinde etkin rol almasını sağlamak ve özel sektör yatırımlarının artması amacıyla teşvik tedbirleri üzerinde çalışmalar yapılmış, böylelikle vergi indirimleri, gelişmemiş bölgelerin geliştirilmesi için birçok konu üzerinde ele alınan teşvikler sistemi oluşturulmuştur(Aşıkoğlu, 1988: 18).

Birinci Plan Stratejisinde temel amaç; “demokratik yapı içinde en verimli kalkınma hızını temin edecek, devam ettirecek ve sosyal adaleti gerçekleştirecek bir kalkınma planı oluşturulması” olarak ifade edilmektedir.

Birinci plan stratejisinde ekonomik büyümenin sağlanması için kıt kaynakların en çok gelir sağlanacak alanlara yönlendirilmesi öngörülmektedir. Stratejide teknolojiye önemli ölçüde yararlanacak yatırımların teşvik edilmesi üzerinde durulmuştur. Ayrıca, devletin uzun süreli gelişmeyi sağlayabilmek için gerekli “stratejik yatırımları” ve özel teşebbüsün faaliyete geçiremediği yatırımları üstlenmesi benimsenmiştir(Duran, 1998: 66).

Eğitim, sağlık, ulaştırma gibi geleneksel devlet hizmetleri ile beraber, enerji, sulama tesisleri gibi kısa sürede kârlı olmayan ve fazla sermaye gerektiren sektörleri devlet üstlenecektir. Bunlarla birlikte de devlet şu yatırımları yapacaktır:

- Kamu iktisadi teşebbüslerinin üretkenliğini arttıracak olan yatırımlar,
- Başlatıldığı halde bitmemiş gerekli bulunan kamu projeleri,
- Özel girişimin yapmaktan çekindiği ve ülkenin kalkınmasında tıkanıklığa yol açan yatırımlar

Böylelikle tekel altına alınması gereken faaliyetler devlet tarafından üstlenilmiştir. Ayrıca özel kişiler tarafından da fiili tekel kurulması ve bunun kötüye kullanılması durumunda ise devletin müdahale etmesi uygun görülmüştür. Bunların dışında kalan bütün faaliyetlerde ise özel girişimin yatırım yapmasına izin verilmiştir(Yaşa, 1980: 97).

Türkiye'nin Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı on beş yıllık bir bakış açısıyla hazırlanan planın ilk uygulama aşamasıdır. Planın hazırlanmasında Türk toplumunun ulaşmayı arzuladığı sosyal ve iktisadi hedefler ile harekete geçirilmesi gereken kaynaklar on beş yıllık bir bakış açısıyla ele alınmıştır. Bu nedenle planın sosyal hedeflerinin ve

bunlar arasındaki önceliklerin tespitinde ve çeşitli sektörlerin gelişme programlarının hazırlanmasında on beş yılsonunda beklenen sonuçlara göre hareket edilmiştir.

On beş yılda ulaşılmak istenen hedefler; Türkiye'nin kalkınması için gerekli olan her aşamada yeterli sayıda ilim adamı ve teknik uzmanların yetiştirilmesi, %7'lik bir gelişme hızının sağlanması, istihdam sorununun çözülmesi, dış ödeme dengesinin oluşturulması şeklinde ifade edilebilir(DPT, 1963: 33).

Birinci plan döneminde, ülkemizde ilk defa 1963 yılında 202 sayılı kanunla, yatırımların teşviki açısından “Yatırım İndirimi” uygulamasına başlanmıştır. Kalkınma planına uygun ve kanunda belirtilen şartları taşıyan yatırımların öz kaynaktan yararlandırılan kısımlarının, kanunda açıklanan yüzdesi kadar geliri, gelir ve kurumlar vergisi matrahından düşülerek vergi dışında bırakılmakta ve böylece yatırım indirimi sağlanarak, yatırımların uygun alanlara yönlendirilmesi hedeflenmektedir. Bu kanun ile yatırımların öz kaynaktan karşılanan kısmına uygulanacak yatırım indirim oranı, genel olarak %30 olmakla birlikte tarımsal yatırımlarda %40, gelişim gösterememiş bölgelerdeki yatırımlarda %50 olarak belirlenmiştir(Aşıkoğlu, 1988: 18-19).

Yapılan bu düzenlenmenin ardından ihracatta vergi iadesine imkân veren 27.06.1963 tarih ve 261 sayılı Kanun ile ithalden alınan vergi ve resimlerin taksitlendirilmesini sağlayan 14.05.1964 tarih ve 474 sayılı kanun izlemiştir. Ayrıca, sanayi için gerekli orta ve uzun vadeli finansman ihtiyacının giderilmesine yönelik olarak 1963 yılında Sınai Yatırım ve Kredi Bankası ile 1964 yılında Devlet Yatırım Bankası kurulmuştur. Bir diğer husus olarak da, 1967 yılında 933 sayılı kanun çıkarılarak bölgesel ve sektörel hedefler göz önüne alınarak yatırım indirim oranı arttırılmış, gümrük vergisi muafiyeti, sanayi bölgesinin oluşturulması için arazi tahsisi uygulaması yürürlüğe konmuştur(Yavan, 2011: 75-76).

Türkiye’de planlı dönemin başlangıcına kadar ülkede temel tüketim mallarının yerli üretimi büyük bir ölçüde sağlanmış bulunmaktadır. Bu sebeple BBYKP ve on beş yıllık bakış açısıyla tarım ve sanayi arasında dengeli bir gelişim arzu edilmiş ancak kalkınmanın sağlanabilmesi için daha çok sanayileşme yönünde adımlar atılacağı belirtilmiştir. Fakat sanayide arzulanan gelişmenin tarım sektöründeki gelişmeye bağlı olduğu da ifade edilmiştir. Böylelikle dengeli sektörel gelişim politikası benimsenmiş bulunmaktadır(Karlık, 2009: 223).

Türkiye'nin Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında aşağıda belirtilen teşvik tedbirlerinin gerçekleştirilmesi üzerine fikir birliğine varılmıştır(Duran, 1998: 67).

- Sanayileşmenin bölgelerarası dengeli büyümeyi temin edecek şekilde genişlemesini sağlayacak özendirme önlemlerinin alınması,
- Montaj sanayinin imalat haline dönüşmesini sağlayacak istihsal vergisi uygulamasına geçilmesi,
- Üretimi özendirecek sanayi sektörlerine kredi kolaylığı sağlanması,
- Sanayi ürünlerinin ihracatında uluslararası fiyatlar ile rekabeti kolaylaştırmak amacıyla hammadde fiyatlarının uluslararası fiyatlarla uygunluğunun sağlanması,
- Sanayi ürünlerinin ihracatında bu ürünlerin oluşturulması için yurt dışından temin edilen hammaddelerin gümrük vergilerinin iade edilmesi,
- Sanayileşmeyi hızlandırıcı bir yapı oluşturmak için hızlı amortisman uygulamasının getirilmesi.

2.6.2.2. İkinci Kalkınma Planı Dönemi (1968-1972)

İkinci planda sanayinin küçük ve dağınık kuruluşlar halinde faaliyet göstermesinden dolayı duyulan rahatsızlık üzerine daha büyük kuruluşların oluşturulması gerektiği kanaati üzerinde durulmuştur. Bunun için sermaye piyasasının geliştirilmesi gerektiği ilk kez ifade edilmektedir(Duran, 1998: 68).

Bu dönemde kalkınma planının uygulanması esaslarına dair 933 sayılı kanun ile yeni teşvik tedbirleri getirilerek uygulanmakta olan teşvik politikasının içeriği genişletilmiştir. Bu kanun ile getirilen en önemli yeniliklerden biride dağınık bir şekilde çıkarılmış olan teşvik tedbirlerinin bir araya getirilmiş olmasıdır(Aşıkoğlu, 1988: 21-22).

İkinci kalkınma planı döneminde kurumsal yapıda da bir takım değişiklikler meydana gelmiştir. 1967 yılına kadar Sanayi Bakanlığı ve Ticaret Bakanlığı tarafından yürütülen teşvik uygulamaları, 933 sayılı kanunla Başbakanlık'a bağlı olarak kurulan "Yatırımları ve İhracatı Geliştirme ve Teşvik Bürosu'nda yürütülmeye başlanmıştır. Böylelikle, teşvik tedbirlerinin uygulanmasında bir koordinasyon sağlandığı gibi, yatırımcılar açısından da çeşitli idarelere başvurma ve belirli formaliteleri yerine getirme zahmeti oldukça azaltılmıştır(Yavan, 2011: 76). Öyle ki bu kurumdan önceki uygulamada, bir gümrük vergisinin taksitlendirilmesi teşvikinden faydalanabilmek için

gerekli işlemler dokuz ay kadar sürmekteyken, bu yeni uygulama neticesinde süre otuz güne kadar inmiştir. Başbakanlık'a bağlı bu kurum 1967 yılında DPT'ye bağlanmış olup 1968 yılından itibaren de yabancı sermayeyi teşvik uygulamalarını da görev edinmiştir(Aşıkoglu, 1988: 22).

İkinci plan döneminde 1968 yılından itibaren uygulamaya konulan “Teşvik Belgesi” sistemi ile yatırımcıların her çeşit teşvikten faydalanabilmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Yapılan yatırımların planlara uyumluluğunu gösteren bu belgeler yatırımcıyı her türlü teşvik çeşidi için ayrı ayrı müracaattan kurtaran bir uygulama olmuştur. Yine bu dönem içerisinde, orta ve uzun vadeli kredi faizlerinin düşürülmesi ve banka kaynaklarının planlamada yapılan hedefler doğrultusunda yönetilmesi maksadıyla hem bankaya hem de yatırımcıya “Faiz Farkı İadesi” uygulanmaya başlanmıştır. Ayrıca öncelik tanınmış olan sektörlerle ait yatırım projelerine “Selektif Döviz Tahsisi” ayrıcalığı tanınmıştır(Aşıkoglu, 1988: 24).

Bu dönem içerisinde yaşanan ihracat sorununun iki önemli nedeni üretim ve pazarlamadır. Kısa sürede suni tedbirler ile ihracatı arttırmak ve istikrarı sağlamak mümkün görünmese de yapılan planlamanın başarıya ulaşması ve iktisadi kalkınmanın sağlanması ihracatın arttırılması ile olacaktır. Bu gelişmeyi sağlayabilmek için aşağıdaki ihracatı teşvik tedbirleri uygulanacaktır(Uras, 1968: 24-25).

- Mevcut vergi iade sistemi basite indirgenecek, benzer ürünler gruplara ayrılacak ve bu gruplar üzerinden iade yüzdeleri belirlenecektir,
- Dış pazarlama üzerinde gelişim gösterememiş olan küçük ve orta çaptaki işletmelerin bu sorunu “ihracatçı birlikleri” kurularak giderilmesi sağlanacaktır,
- Ülkeye döviz girdisi sağlayan ihracata yönelmiş sanayi sektörlerinin hali hazırda bulunan tesislerinin büyütülmesi, yenilerinin kurulması ve hammadde ihtiyaçlarının karşılanmasına öncelik verilecektir.

İkinci plan, birinci plandan daha açık bir şekilde sanayileşmeye ağırlık vermiştir. Öyle ki sanayinin ülke ekonomisini kalkındırmada itici gücü olması esas alınmıştır. Bu dönem içerisinde sanayi sektörüne verilen ayrıcalıklar, yatırımların önemli bir kısmının sanayi kesimine yönelmesini sağlamıştır. Artan sanayi yatırımlarından elde edilen

verimliliği arttırmak içinde aşağıdaki önlemlerin ve düzenlemelerin ele alınması kararlaştırılmış bulunmaktadır(Duran, 1998: 68).

- Sanayi için gerekli kredi ve faiz konusunun yeniden ele alınması,
- Sanayinin gerektirdiği altyapı yatırımlarının hayata geçirilmesi için sanayiye ucuz girdiler sağlanması,
- Vergi politikasının dikkatli kullanılması,
- Yeni sanayi merkezlerinin yurda dengeli olarak dağıtılması,
- İhracatın arttırılması ve ithalat ikamesine gidilmesi,
- Yabancı sermayeden yararlanılması,
- Küçük sanayinin büyük sanayi ile işbirliği içinde olması ve büyük sanayiye destekleyici çalışmalar içerisinde bulunulması,
- Enerji, ulaştırma ve diğer altyapı ile ilgili faaliyetlerin gelişiminin sağlanmasına yönelik düzenlemelerin yapılması hedeflenmiştir.

İkinci kalkınma planında ayrıca fiyat istikrarı konusu üzerinde durulmakla beraber kentleşme konusunda da özendirici teşvikler içerisinde bulunulmuştur. Bu plan ile getirilen tüm teşvikler haricinde ikinci beş yıllık kalkınma planını, diğer planlardan daha başarılı olmasını sağlayan husus, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde geniş bir katılımı tartışılmış olması ve bir proje planı şeklinde ele alınmış olmasıdır(Çavdar, 1992: 223).

2.6.2.3. Üçüncü Kalkınma Planı Dönemi (1973-1977)

Planlı dönemde özellikle ikinci planda hızlı sanayileşme hedefi, kalkınma çabalarının önemli bir yönü olmuştur. Kalkınma planı stratejilerinde, sanayileşme bir amaç olarak ele alınmış, bu amacın sağlanabilmesi yalnızca sınıai üretimin artmasıyla değil, aynı zamanda üretimin gelişmiş ülkelerin üretim yapısına ulaştırılması ile sağlanması öngörülmüştür. Avrupa Ekonomik Topluluğu ile ilişkiler dikkate alındığında, Türkiye'nin, ekonomik gelişimini sağlayacak ana sanayi sektörlerinin kısa dönemde hayata geçirilmesi bir zorunluluk haline gelmiştir.

İmalat sanayinin gelişiminde benimsenen ilke, içe değil dışa yönelik bir sanayileşmeyi gerçekleştirmektir. Uluslararası standartlara uygun rekabet gücüne sahip sağlam temellere sahip bir sanayileşmeyi gerçekleştirmek esas ilke olmakla beraber bunun belli bir zaman dilimi içerisinde gerçekleştirilebileceği göz ardı edilmemelidir. Bu

nedenle kurulmuş ya da kurulacak olan sanayilerin zaman içinde, uluslararası ve özellikle Avrupa Ekonomik Topluluğu şartlarına uyumu kolaylaştıracak tedbirler Üçüncü Planda ele alınacaktır(DPT, 1972: 298).

Dış ülkelerdeki ekonomik yapının yakalanması için üçüncü plan döneminde, sanayileşme ile ilgili alınan tedbirler aşağıdaki gibidir(Duran, 1998: 71):

- İthal ikamesi yatırımlara ağırlık verilmesi,
- Yatırımların ekonomik kapasitede faaliyete geçirilmelerinin sağlanması,
- Yatırım malları sanayi alt sektöründeki tüm yatırımlara öncelik verilmesi,
- Sanayi sektörünün ithalata karşı korunmasına devam edilmesi,
- Dış rekabetin yoğun olarak yaşandığı sanayi kollarına teknoloji yardımlarının yapılması,
- Sanayi sektörünün üretmiş olduğu temel mal ve hizmetlerin uluslararası fiyatlara uygunluğunun sağlanması için çaba sarf edilmesi,
- Özel sektör yatırımlarının az gelişmiş bölgelere yönlendirilmesini özendirerek teşvik politikalarının hayata geçirilmesi amaçlanmıştır.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında ihracatın teşvikine de büyük önem verilmiş ve bundan önceki planlamalara kıyasla devlet, ihracatın teşviki, teşkilatlanması, koordinasyonu ve diğer ülkelerle ticari ilişkiler kurulması bakımından daha çok görev üstlenmiştir. Üçüncü kalkınma planı döneminde ihracatın teşvik edilmesiyle ilgili olarak alınan tedbirler şu şekildedir(Köksal ve İlkin, 1973: 127).

- İhracatta vergi iadesine devam edilecektir,
- İhracatın teşviki için ihracat kredisi ve ihracat sigortası konuları üzerinde durulacaktır,
- İhracatçı kamu kuruluşları yıllık programlarla kendilerine verilecek ihracat hedeflerini hayata geçirebilecek şekilde oluşturulacak,
- Kamu teşebbüsleri özel sektöre, ihracata dönük yatırımlarında, proje hazırlanmasında, değerlendirmede, teknoloji seçiminde, transferinde ve benzeri hususlarda yol gösterici olacaktır,
- Devlet yardımıyla ihracat ve ithalat yapan ülkelerle ticari işlemleri kolaylaştırmak üzere “Dış Ticaret Ofisi” oluşturulması üzerine çalışmalar yapılacaktır.

2.6.2.4. Dördüncü Kalkınma Planı Dönemi (1979-1983)

Türkiye ekonomisi, 1979 yılı ve sonrasında çok önemli bir ödeme güçlüğü ve döviz darboğazı ile karşı karşıya kalmıştır. Bunun önemli nedenleri arasında ekonominin dışa kapalı bir şekilde ilerlemesi ve dolayısıyla izlenen ithal ikameci sanayileşme politikasıdır. Türkiye Cumhuriyetinde, 1980 yılına kadar geçen elli yedi yıllık sanayileşme politikası, ithal ikamesi şeklinde olmuştur. Devlet sanayi politikasını öncelikle iç talebi karşılamak ve daha önce ithal edilen malları, ülke içinde üretip yurt içinde satmayı amaç edinmiştir. Bu yönde bir gelişmeyi, yeni oluşturulan sanayi dallarının çok uzun bir zaman diliminde gümrük ve diğer vergilerle korunması, sanayicinin iç piyasa için üretim yapma rahatlığı, iç rekabetin olmaması ile tekel tipi üretimin vermiş olduğu rahatlık etkilemiş bulunmaktadır(Karluk, 2009: 224).

Devletin 24.01.1980 tarihinde almış olduğu ekonomik kararlar ile Türkiye ithal ikamesine dayanan, içe dönük, korumacı bakış açısıyla yönetilen sanayileşme politikasını bırakarak ihracata dayalı, dışa açık bir sanayileşme politikasını özümsemiştir. 1980 yılında alınan bu kararlar ile ekonomide büyük bir değişikliğe gidilmiş ve böylece uluslararası ekonomi ile uyumlaşma yönünde adımlar atılmıştır. İhracatı arttırmaya yönelik bu politika değişikliği ile ülkenin dış ticaret politikası ve sermaye yönetimi kademeli olarak liberalleştirilmiştir. 1980 yılına kadar uygulanmış para, kredi ve döviz politikaları değişime uğramış, ithalat, kambiyo ve yabancı sermaye mevzuatında önemli gelişimler sağlanmıştır. Tüm bu reformlar sonucunda Türkiye yeni bir döneme girmiş bulunmaktadır.

Türkiye ekonomisinde 1980’li yıllarda karşılaşılan bu gelişmelerin izleri teşvik politikalarında da görülmüştür. Bu dönem içerisinde ekonomik açıdan ihracata yönelik sanayilerin teşviki esas alınmış ve böylelikle kurulmuş olan sanayilerin yapısı dış rekabete açılmaya başlamıştır. Bu dönemle birlikte ithal ikamesine dayalı yatırımların teşvikine ait uygulamalara son verilerek bunlar teşvik politikası aracı olmaktan çıkarılmış ve ihracata dayalı teşvik politikaları izlenmeye başlanmıştır(Yavan, 2011: 77).

Bu planda belirtilen amaçların gerçekleştirilmesi için sanayi sektörüne tanınmış olan teşvikler aşağıdaki gibidir(Aşıkoğlu, 1988: 32-33):

- Yatırım malları sanayiinde gelişimin sağlanması esas alınacaktır,

- Ara malları sanayiinde doğal kaynaklardan faydalanabilmeye yönelik en uygun düzeyde ileri teknoloji kullanılan projelere öncelik verilecektir,
- Tüketim malları sanayiinde özellikle ihracata dönük ve karşılaşılan darboğazı yok edecek yatırımlara öncelik verilecektir,
- Geri kalmış bölgelerde alt yapı hizmetleri üzerinde durulacak ve organize sanayi bölgeleri kurulacaktır,
- Teşvik tedbirleri yatırımın konusuna, kapasitesine, teknolojisine, ödemeler dengesine bakılarak çeşitli şekillerde uygulanacaktır,
- Teşvik konusuna ilişkin yasal düzenlemeler tek bir yasa içinde toplanacak ve birbirini tamamlayan bir teşvik sistemi kurulacaktır.

2.6.2.5. Beşinci Kalkınma Planı Dönemi (1985-1989)

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı dönemi 1985 yılında başlamıştır. Ancak bu plan dönemi başlamadan önce Dördüncü Plan döneminin bitimiyle arasında, planın zamanında yetiştirilememesinden dolayı 1984 yılında bir yıllık bir geçiş programı düzenlenmiştir(Aşıkoğlu, 1988: 37).

Bu kalkınma planı dönemi içerisinde teşvik ve yönlendirme araçları, yatırımın konusuna, kapasitesine, istihdam ve ödemeler dengesine katkısı ile yer seçimine göre etkili ölçülerde farklılaştırılmış olarak ve özenli bir şekilde kullanılacaktır. Bu çerçevede yatırımların yurt genelinde dengeli dağılımını sağlamak amacıyla, teşvik tedbirlerinin yörelere göre uygulanmasında çeşitliliğe devam edilecektir. Ayrıca teşvik mevzuatı tek yasada toplanarak, birbirini tamamlayan ve değişen iç ve dış piyasa şartlarına uyum sağlayabilecek perspektifte bir yatırım ve ihracatı teşvik sistemi hayata geçirilecektir(DPT, 1985: 32).

Bu dönem içerisinde teşvik alanı genişletilerek teşvik edilemeyecek faaliyetlerin neler olduğu belirtilmiş, kalkınmada öncelikli bölgelerdeki, her türlü faaliyetlerin teşvik edilmesi esas alınmıştır(Gülmez ve Yalman, 2010: 239).

Beşinci Kalkınma Planı döneminde bir başka önemli gelişme ise, Kaynak Kullanımını Destekleme Priminin uygulanmaya başlanması olmuştur. Bu uygulama ile teşvik tedbirlerine nakit teşvikler eklenmiş ve yararlandırılan teşviklerin yatırım kararlarını etkileyecek büyüklükte olması bazı sektörlerde yatırımların büyük ölçüde artmasına neden olmuştur(Eser, 2011: 78).

Bu planda, ihracatın arttırılması ve sürekliliğini sağlamak adına belirlenen hedefler ve teşvik politikası şu şekildedir(DPT, 1985: 32);

- Yatırımların finansmanında öz kaynak kullanımı teşvik edilecektir,
- İstihdam probleminin çözülmesinde emek yoğun yatırım projelerinin teşvikine ağırlık verilecektir,
- Özellikle dayanıklı tüketim ve yatırım mallarının yurt dışında pazarlanmasında, satış sonrası bakım hizmetlerinin devamlılığını sağlamak üzere depolama, büro, acentelik, bayilik ve temsilcilik kurulması yolunda devletçe gerekli her türlü desteğin temin edilmesi,
- Bölge ülkelere yapılan tarım, sanayi ve hayvancılıkla ilgili yatırımların teşvikinin sağlanması,
- Haberleşme araçlarının ihracatçılara öncelikle sağlanması konusunda yapılacak düzenlemelere paralel olarak bu konuda alt yapının finansmanının teşvik edilmesi sağlanacak,
- Yurt dışı müteahhitlik ve mühendislik hizmetlerinde taşımacılık yoluyla sağlanan döviz gelirlerini arttırmak için mevcut teşvik araçlarının uygulanmasına devam edilecektir. Özellikle deniz taşımacılığı ve gemi inşa sanayi, enerji yatırımları, tarıma dayalı yatırımlar ve toplu konut yatırımları için ayrıca teşvik tedbirleri uygulanacaktır.

2.6.2.6. Altıncı Kalkınma Planı Dönemi (1990-1994)

Bu dönem içerisinde imalat sanayii, ekonomide hedeflenen büyümeyi sağlayan temel sektörlerden biri olacaktır. İmalat sanayiinde belirlenen hedeflere ulaşabilmek için verimliliği arttırıcı modernizasyon yatırımlarına gidilecek ve yeni kapasitelerin oluşturulması teşvik edilecektir. İhracatta en büyük paya sahip olan gıda, dokuma, giyim ve demir-çelik sanayilerinin, plan döneminde en yüksek yatırım payına sahip sektörler olmaları ve imalat sanayi yatırımları içinde toplam yüzde 35,3'lük bir pay almaları hedeflemiştir. Özel kesimin toplam imalat sanayi yatırımları içindeki payı artarak yüzde 84,9'a ulaşacaktır(DPT, 1990: 84-85).

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı hızlı, dengeli ve istikrarlı bir kalkınma süreci içinde gelir dağılımını düzeltmek, işsizliği, bölgesel gelişmişlik farklılıklarını azaltmanın planın başlıca hedefleri olduğu belirtilmektedir. Büyüme ve ülke refahının sağlanmasında

ekonomik ve sosyal istikrarın korunmasına önem verilecektir. Büyümenin serbest rekabet ortamında ve özel kesimin dinamizminden azami ölçüde yararlanılarak sağlanması, iktisadi faaliyetlerde kamunun yol gösterici ve özendirici olması, uluslararası uyuma imkân verecek bir ekonomik yapının hayata geçirilmesi üzerinde durulacaktır. Kamu kesimi eğitim ve sağlık sektörlerine ağırlık verecek iken özel sektörün ihracata ağırlık vermesi sağlanacaktır. Toplam yatırımlar içinde özel sektör yatırımlarının payı giderek artacaktır. Böylelikle üretimi arttırmak amacıyla ülke kaynaklarının en etkin bir şekilde kullanımı sağlanacak, üretimin yapısı ve verimlilik dikkate alınarak istihdam artışı yaratılmaya çalışılacaktır(DPT, 1990: 1).

Bu dönemde ki teşvik politikasının temel amaç ve hedefleri aşağıdaki gibi belirlenmiştir(DPT, 1990: 30-31).

- Teşvik politikasının temel amacı, rekabet edebilir bir düzen içerisinde döviz kazandırıcı faaliyetlerin ve plan hedefleri doğrultusunda uyumun sağlanması ile birlikte yatırımların arttırılmasıyla beraber bölgesel dengesizliklerin azaltılmasıdır,
- Yatırım ve Döviz kazandırıcı faaliyetleri teşvik sistemi, tek bir yasada toplanarak, birbirini tamamlayan, değişen iç ve dış piyasa şartlarına uyum sağlayabilecek yapıda, bürokrasiyi en alt seviyeye indirecek daha az sayıda daha etkin araçlara sahip olunacak yönde gelişim gösterilecektir,
- AT'ye tam üyelik hususu dikkate alınarak, teşvik edilecek yatırım projelerinin uzun dönemde rekabet şansına sahip teknolojik yapıda kurulması, mevcut tesislerin ise modernize ve tevsi edilmesi hususları üzerinde durulacaktır,
- Teşvik politikası çerçevesinde, Ar-Ge, ileri teknoloji ve çevre kirliliğini önleme, enerji tasarrufu, doğal kaynakları harekete geçirme gibi konular üzerinde durulacaktır,
- Kalkınmada öncelikli yörelere ait olarak, yatırım ve işletme dönemine ilişkin daha etkili tedbirler uygulanacaktır,
- Yatırım indirimi uygulamasının, indirimden istifade edecek aktif değerlerin yeniden değerlendirilmesi yoluyla ortaya çıkacak yeni değerler üzerinden yapılabilmesine imkân sağlayacak gerekli tedbirler alınacaktır,

- İhracatın teşvikinde asıl amaç, özellikle ihraç ürünlerinin ve pazarlarının çeşitlendirilmesi yoluyla ihracatın geliştirilmesi ve toplam ihracat içerisinde sınai ürün payının yükseltilmesidir,
- İhracatçıların rekabet etmelerine imkân verecek uygulamalara devam edilecek, ihracat kredisi ve ihracat sigortası sistemleri geliştirilecek ve ihracatçının her türlü teknik yardımdan faydalanması sağlanacaktır,
- Finansal kiralama yolu ile yapılacak yatırımların arttırılması üzerine çalışmaların sürdürülmesi hedeflenmiş bulunmakla beraber yurt dışı müteahhitlik hizmetlerinin ve yabancı ülkelerde yatırım yapacak girişimcilerin uluslararası piyasalarda daha güçlü bir hale gelmeleri için verilen teşviklerin devam ettirilmesi hususlarında karar alınmış bulunmaktadır.

2.6.2.7. Yedinci Kalkınma Planı Dönemi (1996-2000)

Bu plan döneminde de kalkınmanın ana unsurlarından biri sanayileşme olacaktır. Sanayide, verimliliğin, kalite ve standardizasyonun geliştirilmesi, esnek üretim sistemlerinin ve modern teknoloji kullanımının yaygınlaştırılması, küçük ve orta ölçekli sanayi sektörleri arasında uyum yaratılması ve yapılan yatırımdan katma değer elde edilmesi hedeflenmektedir. Bu çerçevede etkin bir gelişme ortamı yaratılacak, koruma politikaları yerine firmaların rekabete yönelmesi ve uluslararası pazarda söz sahibi olacak işletmelerin oluşturulması teşvik edilecektir. Sanayinin teşvikinde, sektörel teşvikler yerine bulunulan faaliyete göre destek verilmesi baz alınacak ve haksız rekabetin yaratmış olduğu olumsuzluklar çözülecektir. Sanayi yatırımlarının teşvikinde; Ar-Ge ile teknolojik gelişme öncelikli olmak üzere, çevre koruma, yeni istihdam yaratma, küçük ve orta ölçekli kuruluşları destekleme, bölgelerarası gelişmişlik farkının azaltılmasına katkıda bulunma ve gümrük birliğinin gerektirdiği yapısal uyumu hayata geçirme hususları üzerinde durulacaktır(DPT, 1996: 67-68).

Yedinci Kalkınma Planı döneminde yatırımların sağlanması için, yüksek katma değer yaratabilecek üretim gücüne erişilmesi ve ülke ekonomisinin rekabet gücünün arttırılması ilkesi çerçevesinde gelişimi sağlayacak ekonomik ve kurumsal ortam yaratılacaktır. Ayrıca üretimi, verimliliği, ekonominin rekabet gücünü ve ihracatı arttırıcı, kamu açıklarını ve enflasyon hızını azaltarak sürdürülebilir bir ekonomik ve sosyal

kalkınmayı sağlayıcı yatırım politikaları geliştirilecektir. Kamu yatırımlarının hedeflenen sektörel yapıyı oluşturabilecek ve kamunun temel fonksiyonlarını en etkin bir şekilde yerine getirmesini sağlayabilecek özellikte oluşturulmasına önem verilecektir. Altyapı yatırımlarında özel kesimin payı arttırılacaktır. Bu kapsamda ileri teknoloji ve yüksek maddi kaynak gerektiren yatırım ve hizmetlerin finansmanı “Yap İşlet Devret” modeliyle karşılanacaktır. Devlet tarafından tamamlanan altyapı yatırımlarından uygun görülenlerin özel kesime devredilmesine veya özel kesim aracılığıyla kurulup işletilmesi hususunda çalışmalar yapılacaktır. Böylelikle kamu kuruluşları yeniden yapılandırılarak fazla istihdam azaltılmakla beraber verimlilik artışı sağlanmış olacaktır(DPT, 1996: 197).

Bu dönem içerisinde teşvik sistemi mevzuatı tek bir yasada toplanarak, birbirini tamamlayan, değişen iç ve dış piyasa şartlarına uyum sağlayabilecek esneklikte ve AB’deki uygulamaları da dikkate alacak şekilde, bürokrasiyi en düşük seviyelere indirerek daha az sayıda daha etkin araçlara sahip olunacağı belirtilmiştir. Teşvik politikalarıyla birlikte yeni istihdam yaratma, küçük ve orta ölçekli işletmeleri destekleme, çevrenin korunması, kalkınmada öncelikli yörelerin gelişmesine katkıda bulunma ve gümrük birliğinin gerektirdiği yapısal uyum temin edilmiş olacaktır(DPT, 1996: 198).

2.6.2.8. Sekizinci Kalkınma Planı Dönemi (2001-2005)

Bu kalkınma planı dönemi içerisinde imalat sanayiinin dışa dönük bir yapı içinde işlemlerini sağlayarak rekabet gücünün arttırılması hedeflenmiş bulunmaktadır. Sekizinci plan döneminde, AB’ye tam üyelik hedefi doğrultusunda, sınıai mevzuat uyumu tamamlanacak, sermaye, teknoloji ve ticari işbirliği olanakları üzerinde gelişim sağlanacaktır. Sanayi; yerel kaynak kullanımını sağlayan, çevre kistaslarına uygun üretim gerçekleştiren, tüketici sağlığını önemseyen, nitelikli işgücü kullanan, Ar-Ge’ye önem veren, teknoloji üreten, özgün tasarım ve marka yaratarak uluslararası pazarda yerini alan bir yapıda gelişim gösterecektir. Sanayide rekabet gücünün arttırılması ve ürünlerimizin AB pazarında serbest dolaşımını sağlamak üzere, Türk Akreditasyon Kurumu kısa zamanda işler hale getirilerek ulusal kalite altyapısı hayata geçirilecek ve sanayinin ihtiyacı olan hammaddeler ekonomik bir şekilde temin edilecektir(DPT, 2000: 121-122).

Devletin ekonomiye doğrudan müdahalesi özelleştirme politikaları çerçevesinde olabildiğince daraltılacak, kamu hizmeti niteliğinde görevlerin yürütülmesinde etkinlik

ve verimlilik esaslarına uyulacaktır. Özelleştirme kapsamı dışındaki işletmelerin faaliyetlerini bağımsız bir şekilde yürütebilmelerini sağlamak için yeniden yapılandırılmaları üzerinde çalışmalar yapılacaktır. Özelleştirme stratejisi geniş kamuoyu desteğine, uzlaşmaya ve özelleştirme sürecinin şeffaflığına dayanacaktır. Özelleştirmeden beklenen hedeflere ulaşmak amacıyla kamu sermayesinin belirleyici olduğu ulaştırma, haberleşme ve enerji sektörlerinde serbestleşmeye gidilerek özel sektör katılımının sağlanmasına yönelik düzenlemelere devam edileceği belirtilmektedir. Yap işlet devret ve işletme hakkı devri gibi finansman modelleri yeniden gözden geçirilerek bu modellerin rekabeti engelleyici uygulamalara neden olmasının önüne geçilecektir. Özel sektörün katılımına açılmış olan iletişim ve enerji gibi sektörlerde, tüketici hak ve çıkarlarını korumak ve rekabeti sağlamak başta olmak üzere gerekli her türlü yapısal düzenlemeler bağımsız kuruluşlar aracılığıyla oluşturulacaktır(DPT, 2000: 30-31).

Kamu yatırımları devletin ekonomideki rolü ve belirlenecek öncelikler çerçevesinde gerçekleştirilecek mevcut proje stoku teknik, ekonomik ve sosyal yapılabirlik kıstasları çerçevesinde gözden geçirilerek rasyonel bir yapıya kavuşturulacak, proje döngüsü yönetimi kapsamlı ve etkin hale getirilerek mevcut kamu kaynaklarının daha verimli kullanımı sağlanacak ve kamu projeleri uygulamasında disiplin sağlanmış olacaktır. Kamu yatırımlarında, eğitim, sağlık, teknoloji altyapısı, enerji, sulama, kentsel altyapı yatırımları ve ulaştırma alt sektörleri arasında dengeyi sağlayıcı yatırımlara bölgesel gelişim esasları da dikkate alınarak öncelik verilecektir(DPT, 2000: 31).

Yatırımların desteklenmesinde; AB uygulamaları da dikkate alınarak değişen iç ve dış piyasa şartlarına uyum sağlamak üzere daha etkin araçların kullanılması, bürokrasinin azaltılması, şeffaflık, genellik ve yansızlık temel ilke alınarak gerekli yatırımların yapılması sağlanacaktır. Yatırımları teşvik politikasının temel amacı; dünyada yaşanan gelişimlere ayak uydurmak ve yabancı sermayeyi ülkeye çekebilmektir. Bu doğrultuda yazılım başta olmak üzere bilgi teknolojileri, Ar-Ge ve teknoloji geliştirme, altyapı, yap işlet devret ve benzeri modellerle yürütülen projeler, küçük ve orta boy işletmelerin gelişmesi, istihdam yaratma, döviz kazandırma ve bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılmasına yönelik yatırım ve faaliyetler teşvik edilecektir. Devlet yardımlarının uygulanmasında karmaşık hale gelen bölge ve yöre düzenlemelerinde etkinliği arttırabilmek için yeniden yapılandırmaya gidilecektir. Buna

istinaden karmaşık olan “Yatırımlarda Devlet Yardımları Mevzuatı” anlaşılır ve tek bir çerçeve karar haline en kısa sürede getirilecektir(DPT, 2000: 32-33).

2.6.2.9. Dokuzuncu Kalkınma Planı Dönemi (2007-2013)

Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013 dönemini kapsayan değişimin çok boyutlu ve hızlı bir şekilde yaşandığı, rekabetin arttığı ve bazı belirsizliklerin meydana geldiği bir dönem olma özelliği taşımaktadır. Küreselleşmenin her sektör için etkili olduğu, bireyler, kurumlar ve uluslar için fırsatların risklerin arttığı bu dönemde plan Türkiye'nin ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda bütüncül bir yaklaşımla gerçekleştireceği gelişimleri ortaya koyan temel politika açıklamalarıdır. Bu kapsamda Dokuzuncu Kalkınma Planı, “İstikrar içinde büyüyen, gelirini daha adil paylaşan, küresel alanda rekabet gücüne sahip, bilgi toplumuna dönüşen, AB'ye uyum sürecini tamamlamış Türkiye” vizyonu ve 2023 yılı bakış açısıyla uzun vadeli bir şekilde hazırlanmıştır.

Bu kalkınma planı, AB'ye üyelik sürecinin gerektirdiği katılım öncesi ekonomik program ve uyum için stratejik çerçeve gibi belgelerin yanında, başta orta vadeli program olmak üzere diğer ulusal ve bölgesel plan ve programlar ile sektörel ve kurumsal strateji belgelerinin dayanağını oluşturmaktadır. Plan farklı özellikler sahip söz konusu belgelerin uyumlaştırılmasını sağlayarak tüm planlama çalışmalarını yönlendirici bir işlev görecektir. Böylece, kurumlar arası ortak anlayış ve hedef birliği sağlayacak olan plan, program, bütçe bağlantısının geliştirilmesiyle birlikte ülke kaynaklarından üst seviyelerde yararlanılması sağlanacaktır(DPT, 2006: 1).

Dokuzuncu Kalkınma Planı döneminde ekonomik büyümenin ve sosyal kalkınmanın istikrarlı bir yapıda sürdürülebilmesi ve plan vizyonunun hayata geçirilmesi aşamasında aşağıda yer alan stratejik amaçlar şu şekilde belirlenmiştir(DPT, 2006: 1-2).

- Rekabet gücünün artırılması,
- İstihdamın artırılması,
- Beşeri gelişme ve sosyal dayanışmanın güçlendirilmesi,
- Bölgesel gelişmenin sağlanması,
- Kamu hizmetlerinde kalitenin ve etkinliğin artırılması şeklindedir.

Bu anlayış doğrultusunda hazırlanmış olan Dokuzuncu Kalkınma Planı, AB'ye üyelik sürecine katkı sağlayacak temel strateji dokümanı olarak hazırlanmıştır. Bu

nedenle plan dönemi AB mali takvimi dikkate alınarak 2007-2013 yıllarını kapsayacak şekilde ilk defa 7 yıllık bir plan şeklinde belirlenmiştir(DPT, 2006: 2).

Bu dönem içerisinde teoride yer alan yeni bölgesel kalkınma araçlarına sıkça vurgu yapıldığı görülmektedir. Planda, yenilik, Ar-Ge, girişimcilik, yeni sanayi odakları, üniversite-sanayi işbirliği ve girişim sermayesi gibi pek çok araçtan bahsedilmektedir. Bölgesel gelişme konusundaki amaçlar ve uygulanacak politikalar dört ayrı açıdan ele alınmaktadır. Bunlar; bölgesel gelişme politikalarının merkezi düzeyde etkinleştirilmesi, yerel kaynaklara ve içsel potansiyele dayalı gelişimin sağlanması, yerel düzeyde kurumsal kapasitenin artırılması, kırsal kesimde kalkınmanın yaratılmasıdır. Bu kalkınma planı döneminde bölgesel gelişme hususundaki temel ilkeler ve araçlar şunlardır(Keskin ve Sungur, 2010: 287):

- Bölgesel gelişme açısından ulusal düzeyde uyum sağlanacak ve alt ölçekli plan ve stratejilere genel bir çerçeve oluşturmak üzere ulusal düzeyde bölgesel gelişme stratejisi oluşturulacaktır,
- Az gelişmiş bölgelerde olmak üzere, büyüme ve çevrelerine hizmet verme potansiyeli yüksek cazibe merkezleri belirlenecek ve bu merkezlere ulaşım iyileştirilecektir,
- Girişim sermayesi uygulamaları ve çeşitlendirilmiş girdi maliyetleri gibi, yatırım, üretim ve istihdamı teşvik edici yeni politik araçlar hazırlanacaktır,
- Az gelişmiş bölgelerde, yenilikçi, rekabet edebilir, dinamik ve yüksek katma değer yaratabilecek sektörler tespit edilecek ve desteklenecektir,
- Kamu kurum ve kuruluşları, özel sektör, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliğiyle girişimciliği özendirilmeye yönelik özel eğitim programları desteklenecektir,
- Üniversite-sanayi işbirliğine ve yerel uzmanlaşmaya dayalı üretimi desteklemek üzere uygun alanlarda organize sanayi bölgeleri kurulacaktır.

Son dönemde, uluslararası alandaki gelişmelere paralel olarak Türkiye’de de bölgesel kalkınma girişimleri ağırlık kazanmıştır. Bölgesel kalkınmada kamu, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasında işbirliğini geliştirecek, kaynakların etkin kullanımını sağlayacak, bölgesel kaynakları ve içsel potansiyeli harekete geçirecek, gelişmeyi

sağlayacak “Kalkınma Ajanslarının” kuruluşu bu plan dönemi ile birlikte gündeme gelmiştir(DPT, 2006: 47).

2.6.2.10. Onuncu Kalkınma Planı Dönemi (2014-2018)

Bu planlama döneminde verimlilik artışı; ekonomide üretim kapasitesinin artırılması, rekabet gücünün geliştirilmesi ve büyümenin hızlandırılması açısından oldukça büyük bir önem taşımaktadır(Kalkınma Bakanlığı, 2013: 150). Özellikle 2007 yılı sonrasında verimlilik artışında gözlenen yavaşlama eğilimi, önümüzdeki dönemde büyüme potansiyeli için büyük bir risk unsuru teşkil etmektedir. Yüksek ve istikrarlı büyümeyi sağlamak için üretim faktörlerinin büyümeye katkıları açısından daha dengeli bir yapıya ulaşılması, diğer taraftan ekonomik aksaklıkların giderilmesi oldukça önemlidir. Verimlilik artışı ekonomik büyümeye doğrudan katkı sağlamanın yanında, kıt kaynakların etkin ve sürdürülebilir biçimde kullanılmasını sağlamaktadır. Dolayısıyla, ekonomik büyümenin verimlilik artışlarına dayandırılması uzun vadede büyümenin sürdürülebilirliğini sağlamada ve toplumsal refahın kalıcı biçimde artırılmasında önem taşımaktadır. Bu çerçevede, plan hedeflerine ulaşma yolunda verimliliği artırıcı politikalara öncelik verilecek ve ülke ekonomisinin uluslararası alandaki rekabeti güçlendirilecektir. Buna bağlı olarak sanayi sektörünün güçlendirilmesi hem verimlilik artışını destekleyecek hem de büyüme performansını arttıracaktır. Ancak son yıllarda imalat sanayiinin toplam katma değer içerisindeki payının düşmesi, orta veya uzun vadede potansiyel büyüme oranını olumsuz yönde etkileyebilecek kritik bir gelişme olarak görülmektedir. Bu nedenle, Onuncu Kalkınma Planı döneminde para, maliye ve teşvik politikalarının uygulanmasında kaynakların üretken alanlara yönlendirilmesine öncelik verilecektir(Kalkınma Bakanlığı, 2013: 60).

Dokuzuncu Kalkınma Planı ile birlikte özel kesim yatırımlarının artırılması için yatırım teşviklerine verilen önem ve sağlanan destek artırılmıştır. 2009 yılından itibaren uygulamaya başlanan yeni yatırım teşvik sistemiyle bölgesel yatırımlar ve büyük ölçekli yatırımlar desteklenmektedir. 2012 yılından itibaren ise stratejik yatırımlar destekleme kapsamına alınmış, bölgesel yatırımların teşvikinde, ekonomik gelişmişlik düzeyine dayanan il bazında altı kademeli yeni bölgesel harita oluşturulmuştur. Bununla birlikte teşviklerin, Türkiye ile AB arasındaki anlaşmalara uygun olarak düzenlenmesini ve ilgili mercilere bildirimini sağlamak üzere hazırlanan “Devlet Desteklerinin İzlenmesi ve

Denetlenmesi” hakkında kanun yürürlüğe girmiştir(Kalkınma Bakanlığı, 2013: 83). Desteklerin izlenmesiyle birlikte özel kesim yatırım kararlarında uygulanmak üzere belirlenen teşvik ve destekler şu şekildedir(Kalkınma Bakanlığı, 2013: 84-85):

- Öncelikli alanlarda üretim ve ihracat kapasitesini arttıran uluslararası doğrudan yatırımlar, ithal girdilerde, stratejik ürün ve sektörlerde yerlileştirmeyi özendirici bir şekilde desteklenecektir,
- Yatırımcılara ve işletmelere yönelik izin, onay ve işlemlerle ilgili bürokrasi azaltılacak, saydam ve objektif kurallar getirilecektir,
- Devlet desteklerine ilişkin veri toplama ve izleme altyapı çalışmaları tamamlanarak uygulamaya geçirilecektir,
- Yatırım teşvik uygulamalarında düzenli izleme ve değerlendirme gerçekleştirilecek, teşviklerin sektörel ve bölgesel etkileri ölçülecek ve bu alanlarda kurumsal kapasitelerin geliştirilmesine öncelik verilecektir,
- Yatırım teşvik uygulamalarında yüksek katma değer ve ihracat artışına yönelik yatırım alanlarına öncelik tanınacaktır,
- Türkiye için kritik teknolojileri içeren stratejik yatırımların teşviki için kamunun altyapı yatırımlarının bir destek unsuru olarak kullanılmasına öncelik verilecektir,
- Yatırımcılara uygun nitelikte yatırım yeri tahsisi yapabilmek için başta hazine arazileri olmak üzere yatırıma elverişli olanların envanteri çıkarılacak ve tahsis süreçleri etkinleştirilecektir,
- Rekabet ortamının düzgün işlenmesi için birleşme ve devralma işlemlerine karşı rekabet kuralları etkili bir biçimde uygulanacaktır.

Onuncu Kalkınma Planı ile birlikte dış finansman imkânlarının iyileşmesiyle artan sermaye girişi, Türk Lirası'nın genel olarak yabancı paralar karşısında güçlenmesine, kredi imkânlarının artmasına, yurtiçi talebin canlanmasına ve ithalatın yükselmesine neden olmuştur. Bu gelişme, üretim sürecinde ithal girdi kullanımını arttırırken, giderek yurtiçi ara malları üretimi aleyhine bir ortam yaratmıştır. Böylelikle ara malı ithalatında yaşanan bu artış eğilimi, istikrarlı büyüme için üretim sürecinde yurtiçi kaynakların daha etkin ve verimli kullanılmasının önemine dikkat çekmektedir. Bu çerçevede, yurtiçinde üretilen ürünlerin standart ve kaliteleri ile teknoloji kapasitesinin yükseltilmesinin

desteklenmesi ile birlikte yurtiçinde üretilen özellikle ara mallarında kullanıcılar arasında bilgi ve farkındalık düzeyinin arttırılması gerekmektedir. Ayrıca kamu alımlarında yurtiçinde üretilen ve yerli girdileri kullanan nihai ürünlerin tercih edilmesi; yerli doğal kaynakların verimli kullanımı; atıkların ekonomiye kazandırılması gibi üretim maliyetlerinin düşürülmesi yönünde tedbirler alınması oldukça önemli olacaktır(Kalkınma Bakanlığı, 2013: 152). Burada maliyetlerin düşürülmesindeki asıl amaç, cari açığın büyüme üzerinde baskı oluşturmayacak seviyede tutulmasıdır. Bu baskıyı önlemek içinde plan döneminde reel olarak ortalama ihracat artışının ithalat artışından yüksek olması, ihracatın ithalata olan bağımlılığının azaltılması, ihracat içinde orta ve yüksek teknolojili imalat sanayii ürünlerinin payının arttırılması, hizmet ihracatının arttırılması ve çeşitlendirilmesi hedef edinilmiştir. İhracatın arttırılmasına yönelik hedeflere ulaşabilmek için uygulanacak olan politikalar ise şunlardır(Kalkınma Bakanlığı, 2013: 67-68):

- İhracatçıların yeni pazarlara ulaşmalarına yönelik imkânlar iyileştirilecektir,
- İthalat bağımlılığını azaltan büyük ölçekli ve stratejik yatırımlara yönelik olarak yeni teşvik sistemi etkili bir biçimde hayat geçirilecektir,
- Tüketime yönelik ihraç ürünlerinde özgün tasarım faaliyetleri özendirilecek, nitelikli tasarımcı yetiştirilmesi sağlanacak, patent tescili ve uluslararası marka oluşturulması desteklenecek, tanıtım ve pazarlama konusundaki destekler ihracatçıların ihtiyaçları doğrultusunda oluşturulacaktır,
- İhracat desteklerinde etkililik esas alınacak, gelişme potansiyeli olan sektörlere öncelik verilecektir,
- Uluslararası hizmet ticareti müzakereleri kapsamında ülkemiz yatırımcılarının yurt dışında haklarının teminat altına alınması ve korunması sağlanacaktır,
- Kredi artış hızını kontrol altında tutmaya yönelik alınan kararların yatırım ve istihdam üzerindeki olumsuz etkilerini önlemek amacıyla ihtiyaca göre kredi türlerinde çeşitlendirmeye gidilecektir.

2.7. Avrupa Birliği'nde Devlet Yardımları Politikası

Avrupa Birliği rekabet politikası aracını kullanarak uluslararası rekabet gücüne ulaşmayı amaçlamaktadır. AB rekabet politikası, güçlü rekabet ve dinamik pazarlar ortamında gelişebilen şirketlerin uluslararası ekonomi içinde yerlerini alıp, başarıya ulaşabileceği ilkesini temel almaktadır. AB rekabet politikasının ana hedefi pazarın kaynaklarının en uygun şekilde dağılımını ve çeşitli ekonomik koşullara uyum sağlama yeteneğini geliştirmek üzerine kurulmuştur. Özellikle aşağıdaki alanlarda devlet yardımları AB politikası için büyük önem taşımaktadır(DPT, 2004: 325).

- Küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin geliştirilmesi için yapılan yardımlar,
- Araştırma ve geliştirme yatırımları üzerine yapılan yardımlar,
- Bölgesel farklılıkları gidermek için yapılan yardımlar,
- Kritik öneme sahip sanayi sektörlerine belirli kısıtlamalar dâhilinde yapılan yardımlar.

Avrupa Birliği'nin temel ekonomik hedefi üye ülkeler arasında tüm engellerin yok edilmiş olduğu bir iç pazar yaratmaktır. Bu hedefe ulaşmak için birliğin kullandığı en etkili araç ise rekabet kuralları olmuştur. AB rekabet politikasının temel amacı, rekabeti bozduğu kabul edilen eylemleri engelleyerek piyasa güçlerinin hâkim olduğu, iyi bir şekilde işleyen Avrupa iç pazarının oluşmasını sağlamaktır. Rekabet özel girişimciler tarafından bozulabildiği gibi üye ülkelerin teşvikler vererek ekonomiye müdahalede bulunması ile de bozulabilmektedir. Devlet yardımlarına ilişkin AB mevzuatı rekabeti bozucu etkisi olan bu yardımları iç pazara aykırı kabul etmekte ve kesinlikle yasaklamaktadır(Kutlu ve Hacıköylü, 2007: 369).

Avrupa Birliği'nde devlet yardımları, Avrupa Topluluğu Antlaşmasınının 36, 73, 86, 87, 88, 89. Maddelerinde toplanmaktadır. Özellikle 36. madde de rekabet kurallarına ilişkin hükümleri yapısal ya da doğal şartlar sebebiyle gelişmemiş işletmelerin korunması ve ekonomik kalkınma programları çerçevesinde işletmelere yardım yapılmasına izin verilebilir denilmektedir. 86. madde de ise; “Genel ekonomik çıkarlara ilişkin hizmetleri yürütmekle görevli veya mali nitelikteki tekel özelliğine sahip işletmeler kendilerine verilmiş olan belirli görevleri yerine getirirken hukuken rekabet ile ilgili kurallara tabidirler” denilmektedir. 87. madde de ise; “Üye devlet tarafından, devlet kaynakları vasıtasıyla herhangi bir şekilde yapılan, belirli girişimcileri veya belirli

malların üretimini ayırarak rekabeti bozucu her türlü yardım üye devletler arasındaki ticareti etkilediği ölçüde ortak pazarla bağdaşmaz'' hükmü yer almaktadır(DPT, 2004: 325-326).

AB'de devlet yardımlarını yasaklayıcı hüküm, Avrupa Topluluğu Antlaşmasının 87/1'nci maddesidir. Buradaki yasaklama, bir yandan da hangi devlet yardımlarında bulunulabileceği hususunda kesin bir biçimde olmasa da yol göstermektedir. Bunun haricinde, hem rekabeti bozan hem de üye ülkeler arası ticareti etkileyebilecek olan bazı yardımlar veya yardım çeşitleri de yine 87/1'nci madde de bahsedildiği üzere yasaklamanın kapsamı dışında tutulmuştur. Aynı maddenin devamı niteliğinde olan paragraflarda, bu maddenin kısıtlayıcı olan hususlarının dışında kalan yardım türleri belirtilmiş yahut kapsamın dışında kalacak yardım türlerini belirlemek üzere bir konsey yetkilendirilmiştir. Buna istinaden antlaşmanın 87/2 maddesinde ortak pazarla bağdaşan, iç pazara aykırı olmayan ve bu nedenle yasaklama kapsamı dışında tutulan devlet yardımları şu şekilde belirtilmiştir(Özkarabüber, 2003: 28).

- İlgili ürünlerin menşesine bağlı bir ayırım gözetmeksizin verilmesi koşuluyla bireysel tüketicilere yapılan sosyal nitelikteki yardımlar,
- Doğal afetler veya olağan üstü olayların neden olduğu zararı telafi etmek açısından yapılan yardımlar,
- Almanya'nın bölünmesinden etkilenen belirli bölgelere ekonomik zararların giderilmesi için yapılan yardımlar.

Avrupa Topluluğu Antlaşmasının 87/3 maddesinde ise aşağıda verilen yardımların komisyon tarafından yapılacak incelemeye bağlı olarak, iç pazar ile uyumlu olup olmayacağını değerlendirebileceği ifade edilmektedir(Kutlu ve Hacıköylü, 2007: 370).

- Hayat standardının normalden çok daha düşük olduğu veya işsizliğin hüküm sürmüş olduğu bölgelerin ekonomik kalkınmasını canlandırmak amacıyla yapılan yardımlar,
- Birliğin ortak çıkarına olacak şekilde kritik öneme sahip projelerin gerçekleştirilmesine yönelik olarak teşvikler verilmesi veya üye ülkelerden birinin ekonomisinde ortaya çıkan ciddi bir sorunun ortadan kaldırılması amacıyla yapılan yardımlar,

- Birliğin ortak çıkarlarına aykırı olmamak kaydıyla üye devletlerin ticaret koşullarını olumsuz yönde etkilemeyen, belirli ekonomik bölgeler veya faaliyetlerin gelişimini sağlamak amacıyla yapılan yardımlar,
- Birlik içerisindeki rekabeti etkilemeyecek şekilde kültürel değerlerin korunmasına yönelik yardımlar,
- Konsey tarafından alınacak kararla belirlenebilecek diğer yardım türleri.

Antlaşma ile belirtilmiş olan bu yardımlar AB Komisyonu'nun önerisi üzerine AB Konseyi'nin de nitelikli çoğunlukla alacağı kararların kapsamı genişletilebilmekle beraber yukarıda bahsetmiş olduğumuz yardımlar ışığında, üç temel devlet yardımı türü meydana gelmektedir. Bunlar;

2.7.1. Bölgesel Yardımlar

Belirli bir bölge bazında verilen ve yatay nitelikli yardımlar olan bölgesel yardımlar; yaşam seviyesinin çok düşük olduğu ya da ciddi boyutlarda işsizliğin yaşandığı bölgelerin ekonomik kalkınmasını sağlamak için yapılan yardımlar ile ticaret koşullarını AB'nin ortak çıkarlarına ters düşmeyecek şekilde değiştirmede ölçüde bazı ekonomik bölgelerin ya da bazı faaliyetlerin gelişimini sağlamak amacıyla yapılan yardımlardır(İlhan, 2010: 105).

Belirli bir bölge bazında verilen yatay nitelikli yardım, her ne kadar çeşitli zamanlarda yatay amaçlardan daha çok sektörel bir takım amaçlara yönelik olsa da AB kaynaklarında bölgesel yardım olarak ifade edilmektedir. Esasen sektörel alanlar temel alınarak düzenlenen bazı yardımlar, günümüzde bölgesel esaslar dâhilinde verilebilmektedir. AB'de devlet yardımları arasındaki en büyük payı bölgesel yardımlar almaktadır(Özkarabüber, 2003: 51).

Bölgesel yardımlar özellikle yatırımların ilk aşamasında yahut işletme aşamasında sağlanarak geri kalmış bölgelerin kalkınmasını hızlandırmak amacını taşımaktadır. Bununla birlikte, tarım, balıkçılık ve kömür sektörü bölgesel yardımların kapsamı dışında tutulmuştur. Taşımacılık, gemi inşası, otomotiv ve sentetik lif sektörlerine de özel kurallar uygulanmaktadır(Kesmen, 2001: 89).

Bölgesel yardımlar, bölgedeki sosyo ekonomik yapı, kişi başına gayri safi yurt içi hasıla, brüt katma değer ve yapısal işsizlik kriterleri göz önüne alınarak tespit edilmekle

birlikte bu kriterler bölgesel sorunların çözümünde daha gerçekçi yaklaşımların belirlenmesini sağlamaktadır(DPT, 2004: 329).

Bölgesel yardımlar yatırım, istihdam ve işletme alanlarında verilebilmektedir. Yatırım yardımları 5 yılı aşan faaliyetler için yeni bir işletme kurmayı, mevcut kapasiteyi arttırmayı ya da üretim sürecinde köklü bir değişiklik yapmayı amaçlayan yatırımlar için sağlanmaktadır. Yardımlar bina, arsa ve ekipman gibi harcamalar için olabileceği gibi lisans, patent gibi teknoloji transferleri içinde kullanılabilir. Yatırımcı, yapmış olduğu yatırımın maliyetinin en az %25'ini karşılamaktadır(Günday Ecer, 2010: 17).

2.7.2. Yatay Yardımlar

Herhangi bir sektör yahut coğrafi bölge bazında verilen yardımların dışında kalan ve AB'nin bir takım politikaları ile ilişkili olarak girişimcilerin bölgesel ya da sektörel özelliklerine bakılmaksızın belirli firmalara istihdam ve mesleki eğitim konularında, çevre koruma ve şirketin içinde bulunduğu sorunları önlemek amacıyla özellikle KOBİ'lere sağlanan yardımları kapsamaktadır(Özkarabüber, 2003: 44).

Yatay devlet yardımları belirli endüstriyel faaliyet alanlarına yönelik olup, rekabeti geliştirmek veya önemli bir sosyo ekonomik yarar sağlamak üzere hazırlanmıştır. Yatay devlet yardımlarının verilmesinin nedeni, bu yardım kurallarının kendi içlerinde bir amaç olarak değil de daha çok AB hedeflerine ulaşmanın en iyi yolunun, yardımları belirli sosyo ekonomik alanlara yönlendirmenin daha doğru olduğu inancıdır. Örnek verilmek gerekirse Ar-Ge yardımı daha çok KOBİ'lere, teknoloji gelişimini sağlamaya yönelik faaliyet içerisinde olan ve ihracatta bulunan firmalara verilmektedir. İstihdam yardımı ise geri kalmış bölgeler ve KOBİ'ler üzerinde yoğunlaşmıştır(DPT, 2004: 328).

2.7.3. Sektörel Yardımlar

Sektörel amaçlı yardımlar, genel amaçlı yardımların bir parçası olarak ortaya çıkmaktadır. Sektörel yardım, büyük ölçüde yatay yardımların özel bir uygulamasından ibarettir. Aradaki asıl fark kuralların uygulanmasını ele aldığımızda çeşitli sektörlerde daha kısıtlayıcı olması ve yapılacak devlet yardımının belirli özel kurallara tabi olmasıdır(DPT, 2004: 329). Bu özel kurallara tabi olan sektörler gemi yapımı, çelik, kömür, tekstil, sentetik fiber, motorlu taşıtlar, taşımacılık, tarım ve balıkçılıktır. Bu

sektörler; ekonomik olarak kriz yaşamış veya AB ülkelerinin güçlü bir rakibi olan Japonya veya ABD karşısında rekabet edebilme seviyeleri azalmış olan bir başka ifadeyle rekabet koşullarına uyum sağlayamamış ve bu sebeple de yeniden yapılandırılmaya ve desteklenmeye ihtiyaç duyan sektörlerdir(İlhan, 2010: 113).

Sağlanan bu yardımların sektörlerin yeniden yapılandırılmasını geciktirmemesi, AB'nin çıkarlarına aykırı biçimde ortak pazardaki rekabete engel olacak nitelikte olmaması, AB'nin hedefleriyle uyumlu olması veya en azından bu hedeflerin hayata geçirilmesine engel olmayacak şekilde düzenlenmesi esasları kabul görmüştür(Kutlu ve Hacıköylü, 2007: 374). Bununla birlikte komisyon, bölgesel yardım projelerini onaylarken yardımın yöneldiği bölgesel sorundan, AB bünyesinde daha ciddi sektörel problemlere neden olacak biçimde kapasite fazlasına yol açmaması hususunu da göz önünde bulundurmuştur(DPT, 2004: 329).

2.8. Türkiye’de Uygulanan 2012 Yılı Yeni Teşvik Sistemi ve 2009 Yılı Teşvik Sistemi ile Karşılaştırılması

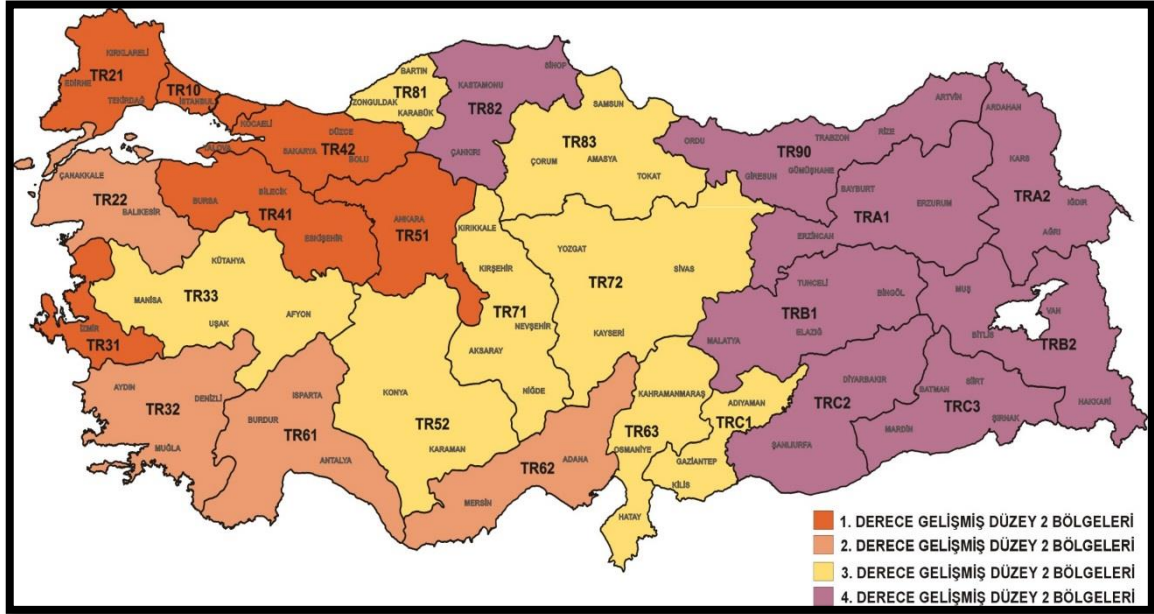
Türkiye’de 2009 yılında olmak üzere yeni bir teşvik sistemi yürürlüğe girmiştir. Bu yeni teşvik sisteminin hukuki altyapısı 18 Şubat 2009 tarih ve 5838 ‘‘Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun’’ ile oluşturulmuştur. Bu kanuna istinaden 16 Temmuz 2009 tarihinde 2009/15199 sayılı ‘‘Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı’’ ile yürürlüğe giren sistem uygulanmaya başlamıştır(Karakurt, 2010: 157-159).

Türkiye’de 2009 yılından önce uygulanan teşvik sistemlerinin tümü bölgesel destekler, sektörel öncelikler gözetilmeden uygulanmıştır. 2009 yılından sonra ise bölgelerde desteklenecek yatırımların hangi sektörler olması gerektiği ve bu sektörlerle hangi desteklerin tahsis edileceği belirlenmiş bulunmaktadır. Böylelikle belirlenmiş olan bölgelere yapılabilecek yatırımların dışında kalan yatırımlar bölgesel teşviklerden yararlanamayacaktır(Savrul ve Doğru, 2013: 5).

Ülkemizde ilk kez bölgesel ve sektörel teşvik sistemine geçilen bu sistemde, iller İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması Düzey 2 bölgelerinin sosyo ekonomik gelişmişlik seviyeleri dikkate alınarak dört bölgeye ayrılmıştır. Ayrıca bu bölgelere yapılacak yatırım konuları için yararlanılacak destekler, her bir ilin yatırım potansiyeli ve rekabet durumu göz önüne alınarak belirlenmiş bulunmaktadır. Aşağıda gösterildiği

üzere 2009 yılında belirlenen ve üç yıl süre boyunca uygulamada kalan bölgesel harita yer almaktadır(Akdeve ve Karagöl, 2013: 338).

Şekil 2.1 2009 Yılı Devlet Teşviklerinde Bölgesel Harita

Kaynak: (WEB_1), http://www.ekonomi.gov.tr/upload/FBA4A979-FF0E-32F0-FD96FFD20B32FB19/15_Yat%C4%B1r%C4%B1m_Tesvikleri.ppt, (05.09.2014)

Bu bölgesel haritaya göre birinci ve ikinci bölgelere yatırım yapmak isteyen girişimcilerin yararlanabileceği bölgesel destek unsurları şunlardı(Resmi Gazete, 16.07.2009, Sayı: 27290):

- Vergi indirimi,
- Sigorta primi işveren hissesi desteği,
- Yatırım yeri tahsisi.

Üçüncü ve dördüncü bölgelere yatırım yapmak isteyen girişimci ise şu destek unsurlarından yararlanabilmekteydiler.

- Vergi indirimi,
- Sigorta primi işveren hissesi desteği,
- Yatırım yeri tahsisi,
- Faiz desteği.

Büyük ölçekli yatırım kapsamına giren kimyasal madde ve ürünlerin imalatı, rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı, transit boru hattıyla taşımacılık hizmetleri, otomotiv, demiryolu imalatı, liman ve liman hizmetleri, elektronik sanayi, tıbbi alet imalatı, ilaç üretimi, hava ve uzay taşıtları, makine ve madencilik yatırımları ise şu desteklerden yararlanabiliyorlardı.

- Gümrük vergisi muafiyeti,
- KDV istisnası,
- Vergi indirimi,
- Sigorta primi işveren hissesi desteği,
- Yatırım yeri tahsisi

2009 yılında uygulamaya girmiş olan teşvik sisteminin amacı, tasarrufları katma değeri yüksek yatırımlara yönlendirmek, üretimi ve istihdamı arttırmak, yatırım eğiliminin devamlılığını ve sürdürülebilir kalkınmayı sağlamaktır. Ayrıca uluslararası rekabet gücünü arttıracak teknoloji ve Ar-Ge ile büyük ölçekli yatırımları özendirme, yabancı yatırımları arttırmak, bölgesel dengesizlikleri gidermek ve çevreyi korumaya yönelik yatırımları desteklemektir. Bu amaç ile oluşturulan teşvikler; genel teşvik uygulamaları, bölgesel teşvik uygulamaları ve büyük ölçekli yatırımların teşviki olmak üzere her sektöre ya da bölgeye göre üç ayrı bölümde desteklenmiş bulunmaktadır(Akdeve ve Karagöl, 2013: 338).

Aşağıda üç ayrı bölümle desteklenmiş olan 2009 yılı teşvik sistemi yer almaktadır.

Şekil 2.2 2009 Yılı Devlet Teşvikleri Sistemi

Kaynak: (WEB_2), http://www.ekonomi.gov.tr/upload/FBA4A979-FF0E-32F0-FD96FFD20B32FB19/15_Yat%C4%B1r%C4%B1m_Tesvikleri.ppt, (05.09.2014)

Yukarıda belirtildiği üzere 2009 yılında teşvik sistemi üç bölüme ayrılmıştır. Ayrılan bu bölümlerde genel teşvik uygulamalarından, bölgesel ve büyük ölçekli yatırım kriterlerini sağlamayan sektörler belirli asgari yatırım tutarlarını sağlamak şartıyla yararlanmaktadırlar. Bölgesel teşvik uygulamalarında ise belirlenen iller için geçerli olacak yatırımlar hangi bölge teşviklerinden faydalanabiliyor ise onu tercih edebilmekte ve desteklenmektedir. Büyük ölçekli yatırımlarda ise belirlenmiş olan asgari yatırım tutarlarına sahip 12 sektör için çeşitli destek unsurları sağlanmıştır.

2009 yılında uygulanan bu teşvik sisteminin etkinliğinin azalması ve bölgeler arası gelişmiş düzeylerinin değişmesi sonucunda yeni bir teşvik sisteminin oluşturulması zorunlu hale gelmiştir. Buna istinaden hükümet tarafından 05 Nisan 2012 tarihinde yeni bir teşvik sisteminin ana hatları açıklanmıştır. Bu kapsamda girişimcilerin ihtiyaçları ve talepleri göz önünde bulundurularak tasarlanan yeni teşvik sisteminde, genel teşvik

uygulamaları, bölgesel teşvik uygulamaları, büyük ölçekli yatırımların teşvikine ayrıca stratejik yatırımların teşviki de eklenmek suretiyle 4 temel teşvik konusu oluşturulmuştur(Akdeve ve Karagöl, 2013: 341). Aşağıda gösterildiği şekilde 2012 yılında yürürlüğe giren yeni teşvik sistemi yer almaktadır.

Şekil 2.3 2012 Yılı Yeni Teşvik Sistemi

Kaynak: (WEB_3), <http://www.ekonomi.gov.tr/upload/0AFD9A28-9141-E711-B0C8BC85C59FEBF4/Sunum.ppt>, (08.09.2014)

Yeni teşvik sisteminde, 2009/15199 sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar'da ifade edilmiş olan destek unsurları olan gümrük vergisi muafiyeti, KDV istisnası, vergi indirimi, sigorta primi işveren hissesi, yatırım yeri tahsisi ve faiz desteğine ek olarak "Gelir Vergisi Stopajı Desteği, Sigorta Primi İşçi Hissesi Desteği, İndirimli Kurumlar Vergisinin Yatırım Döneminde de Uygulanması ve Stratejik Yatırımlara KDV İadesi Desteği" getirilmiştir. Ancak burada belirtilmesi gereken husus "Gelir Vergisi Stopajı Desteği" ile "Sigorta Primi İşçi Hissesi Desteği" yalnızca altıncı bölgede yapılacak olan yatırımlarda 31.12.2013'e kadar 10 yıl süreyle yararlandırılırken

01.01.2014 tarihinden itibaren yapılacak olan yatırımlarda 7 yıl süreyle yararlandırılmaktadır. Diğer bölgelerin bu destekten faydalanabilmeleri mümkün değildir(Gökmen ve Kartaloğlu, 2012: 20).

Ekonomik risk seviyesini azaltmak ve kalkınmada sürekliliği yakalamak, ithalatı ikame etmek ve dış kaynakları kullanmak için yaratılan teşvik sistemini daha avantajlı hale getiren ve teşvik çeşitliliğini arttıran Ekonomi Bakanlığı tarafından hazırlanan yeni teşvik sistemi ile ilgili düzenlemeler 15.06.2012 tarih ve 28324 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 6322 sayılı “Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun” ve ayrıntılı olarak ise 2012/3305 sayılı “Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar” ile 19.06.2012 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. 20.06.2012 tarihinde ise bu kararın uygulanmasına ilişkin tebliğ yayınlanarak yeni teşvik sisteminin yasal alt yapısı oluşturulmuştur(Fırat, 2013: 86).

Yeni teşvik sisteminde temel kural il bazlı bölgesel teşvik uygulamasına geçmektir. Bu teşvik sistemiyle çevresel etkenlerde göz önüne alınmış ve özellikle sanayi sektörlerinin belirlenen bölgelerde yer alan Organize Sanayi Bölgeleri’nde yapacakları yatırımlar, Ar-Ge ve çevre yatırımları ve büyük ölçekli yatırımlar açısından daha kapsamlı ve avantajlı teşvik unsurlarıyla donatılmıştır(Gökmen ve Kartaloğlu, 2012: 21).

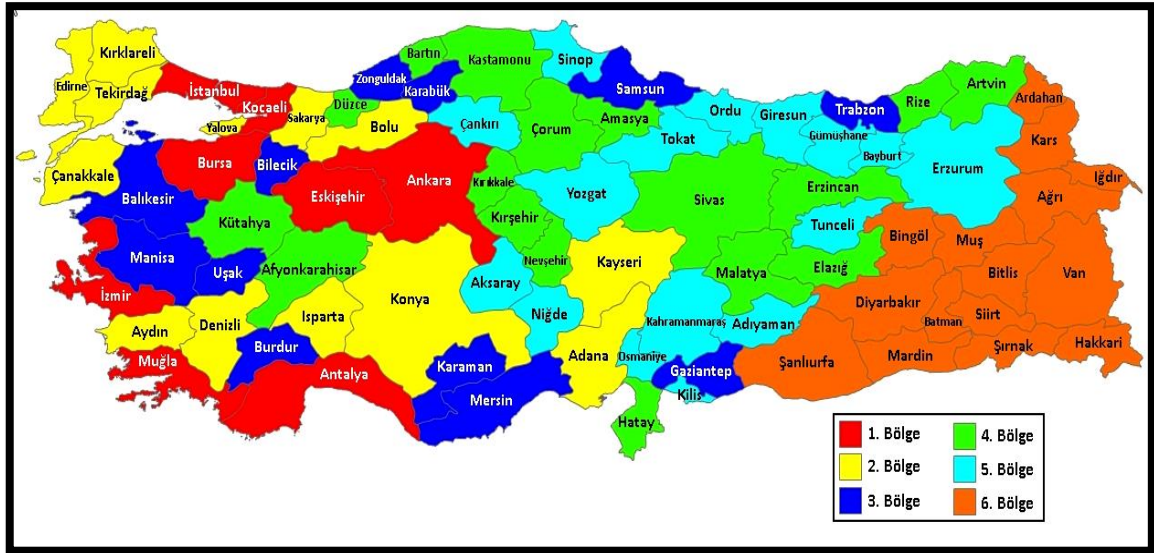
Teşvik sistemiyle birlikte sağlanan destek unsurları artarken bir yandan da teşviklerin sağlanması hususundaki kuralların iyileştirilmesi söz konusu olmuştur. Buna istinaden 2012 yılı yeni teşvik sistemiyle vergi indiriminin işletme aşamasında değil de yatırım aşamasında sağlanabilecek olması ve yatırıma katkı tutarının belirli bir bölümünün tüm faaliyetlerden elde edilecek gelirler üzerinden değerlendirilmesi, firmaların finansman konusunda yaşamış oldukları sıkıntıyı üzerlerinden atmaktadır. Bu sisteme göre yatırım yapılacak bölgenin gelişmişlik seviyesi düştükçe, yatırım aşamasında faydalanılabilecek desteğin oranı artmaktadır(Savrul ve Doğru, 2013: 6).

Bu yeni teşvik sisteminin amacı, kalkınma planları ve yıllık programlarda öngörülen hedefler doğrultusunda tasarrufların katma değeri yüksek yatırımlara yönlendirilmesine, üretim ve istihdamın artırılmasına, uluslararası rekabet gücünü arttıracak ve araştırma geliştirme içeriği yüksek bölgesel ve büyük ölçekli yatırımlar ile stratejik yatırımların özendirilmesine, uluslararası doğrudan yatırımların artırılmasına, bölgesel gelişmişlik düzeyinin artırılmasına, yapılacak yatırımların illerin belirli bölgelerinde yoğunlaştırılmasına ve çevre korumaya yönelik yatırımlar ile araştırma

geliştirme faaliyetlerinin desteklenmesine ilişkin usul ve esasları belirlemektir şeklinde ifade edilmiştir(Resmi Gazete, 19.06.2012, Sayı: 28328).

Yeni teşvik sistemiyle genişleyen sektörel kapsam, işgücü maliyetlerinin azaltılmasına yönelik destekler ve finansman imkânlarının geliştirilmesi uygulamaların ana hatlarını oluşturmaktadır. 2009 yılı teşvik sisteminde olduğu gibi yeni teşvik sisteminde de sağlanacak destekler yatırımların bulunduğu bölgeye ve yatırımın büyüklüğüne göre farklılık göstermektedir. Ancak yeni teşvik sisteminin uygulama alanları ve hedef sektörler baz alındığında önceki teşvik sistemlerine göre daha geniş kapsamlı olarak ele alınmıştır. Yeni teşvik sistemi gerek il bazında bölgesel gelişmişlik farklarını azaltacak, gerekse teknolojik gelişimi üretim aşamasına yöneltecek uygulamaları içermektedir. Yeni teşvik sisteminde bölgeler Kalkınma Bakanlığı tarafından her il için ayrı ayrı kriterlerle gelişmişlik farkları göz önüne alınarak yeni bölgesel harita altı bölgeye ayrılmıştır(Akdeve ve Karagöl, 2013: 341). Aşağıda yer alan haritada 2012 yılında yürürlüğe giren yeni bölgesel harita yer almaktadır.

Şekil 2.4 2012 Yılı Devlet Teşviklerinde Yeni Bölgesel Harita

Kaynak: (WEB_4), <http://www.ekonomi.gov.tr/upload/0AFD9A28-9141-E711-B0C8BC85C59FEBF4/Sunum.ppt>, (08.09.2014)

2012 yılında uygulamaya giren teşvik sistemimizin hedefleri ise şu şekildedir(Çelik ve İlhan, 2012: 9):

- Cari açığın azaltılması amacıyla ithalat bağımlılığı yüksek olan ara malı ve ürünlerin üretiminin artırılması,
- Teknolojik dönüşümü sağlayacak orta ve ileri teknoloji içeren yatırımların desteklenmesi,
- En az gelişmiş bölgelere sağlanan yatırım desteklerinin artırılması,
- Bölgesel gelişmişlik farklılıklarının azaltılması,
- Destek unsurlarının etkinliğinin artırılması,
- Kümelenme faaliyetlerinin desteklenmesi.

Bu hedefler doğrultusunda gelişimini sürdüreceği olan yeni teşvik sistemimizin ayrılmış olduğu 6 bölgeye ait iller aşağıdaki gibidir.

Tablo 2.2 Yeni Teşvik Sisteminde Yer Alan Bölgelerdeki İller

EKONOMİ BAKANLIĞI					
1. Bölge	2. Bölge	3. Bölge	4. Bölge	5. Bölge	6. Bölge
Ankara	Adana	Balıkesir	Afyonkarahisar	Adıyaman	Ağrı
Antalya	Aydın	Bilecik	Amasya	Aksaray	Ardahan
Bursa	Bolu	Burdur	Artvin	Bayburt	Batman
Eskişehir	Çanakkale	Gaziantep	Bartın	Çankırı	Bingöl
İstanbul	Denizli	Karabük	Çorum	Erzurum	Bitlis
İzmir	Edirne	Karaman	Düzce	Giresun	Diyarbakır
Kocaeli	Isparta	Manisa	Elazığ	Gümüşhane	Hakkari
Muğla	Kayseri	Mersin	Erzincan	Kahramanmaraş	Iğdır
	Kırklareli	Samsun	Hatay	Kilis	Kars
	Konya	Trabzon	Kastamonu	Niğde	Mardin
	Sakarya	Uşak	Kırıkkale	Ordu	Muş
	Tekirdağ	Zonguldak	Kırşehir	Osmaniye	Siirt
	Yalova		Kütahya	Sinop	Şanlıurfa
			Malatya	Tokat	Şırnak
			Nevşehir	Tunceli	Van
			Rize	Yozgat	Bozcaada ve Gökçeada İlçeleri
			Sivas		
8 il	13 il	12 il	17 il	16 il	15 il

Kaynak: (WEB_5), <http://www.ekonomi.gov.tr/upload/0AFD9A28-9141-E711-B0C8BC85C59FEBF4/Sunum.ppt>, (08.09.2014)

BÖLÜM 3. TÜRKİYE’DE UYGULANAN TEŞVİK VE DESTEK UNSURLARI

Ülkemizde yürürlüğe konan yeni teşvik sistemiyle birlikte pek çok alanda teşvik ve destek unsuru sağlanmış bulunmaktadır. Daha öncede bahsetmiş olduğumuz gibi yatırımların teşvik edilmesi için 4 ayrı uygulama geliştirilmiş ve bu uygulamaların nerelerde yapılacağına ilişkin olarak bölgesel harita 6 bölgeye ayrılmıştır. Buna istinaden yapacağımız çalışmada yatırımların teşvikine yönelik unsurların haricinde ülkenin kalkınmasında sıklıkla uygulanan sekiz ayrı teşvik politikasına da değinmiş bulunacağız.

3.1. Yatırımlara Yönelik Devlet Teşvikleri ve Yatırım Teşvik Belgesi

Devletin, yatırım hacminin artırılması amacıyla özellikle öncelik arz eden yöreler olmak üzere yatırımın cinsine bağlı olarak değişen oranlarda sağlanan ve yatırımcıya sunulan imkânların tümüne yatırım teşviki adı verilmektedir. Türkiye’de yatırımlara yönelik devlet teşvikleri ilgili Bakanlar Kurulu Kararında ifade edildiği gibi kalkınma planları ve yıllık programlarda öngörülen hedefler ile Avrupa Birliği kuralları ve uluslararası antlaşmalar doğrultusunda düzenlenmektedir. Devlet teşviklerinde tasarrufları katma değeri yüksek yatırımlara yönlendirmek, istihdam yaratmak, yatırımların devamlı artışı ve sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak, bölgeler arası gelişmişlik farklarını ortadan kaldırılmak temel hedeflerdir. Ayrıca KOBİ’lerin uluslararası pazarda rekabet edebilmelerini sağlayarak üretim ve kalite standartlarında gelişme kaydetmeleri, istihdam yaratmaları, teknoloji gerektiren yatırımlar ile işletmelerin Ar-Ge faaliyetleri hususunda gelişme kaydetmelerini sağlayarak katma değeri yüksek yatırımlarda yaşanacak bir olumsuzluk durumunda ekonominin canlı kalmasını sağlamak diğer amaçlar arasında yer almaktadır(Yavuz, 2010: 91).

Yatırım teşvik belgesi, sermaye birikimini yatırıma dönüştürmek, üretimde katma değer yaratmak, teknoloji kullanımını ve gelişimini özendirmek, bölgeler arası gelişmişlik farklarını gidermek, istihdam yaratmak ve uluslararası piyasalarda rekabet gücü kazanmak için belirlenen yatırımların devlet tarafından desteklenmesi maksadıyla tahsis edilen bir belgedir. Bu belge işletmelere doğrudan nakit yardım sağlanması anlamına gelmemekle birlikte yatırımcının yapmış olduğu yatırım alanında büyük bir nakit çıkışı, dolayısıyla parasal sermayesinin eksilmesinin önüne geçen destekler, muafiyetler ve indirimler sağlamayı amaç edinmiştir. Bu amaçlar doğrultusunda

yatırımların yaygınlaşması ve yatırım ağının genişlemesi sağlanmış olacaktır(WEB_6), http://kobitek.com/yatirim_tesviki_ve_yatirim_tesvik_belgesi_nedir, (29.10.2014).

3.1.1. Genel Teşvik Uygulamaları

Bölgesel, büyük ölçekli ve stratejik yatırımlar ile teşvik edilemeyecek yatırım konuları ve teşvik için öngörülen şartları sağlayamayan yatırım konuları hariç olmak üzere, teşviklerden yararlanmak için belirtilen sabit yatırım tutarı ve üzerindeki yatırımlara temin edilen teşvik unsurlarını kapsamaktadır(Akyol, 2012: 12). Bu teşvik uygulamaları ile bölgesel ayırım yapılmaksızın aşağıdaki destek unsurlarından yararlanılabileceği belirtilmiştir(Gündüz, 2012: 80).

- Gümrük vergisi muafiyeti,
- Katma Değer Vergisi istisnası,
- Gelir vergisi stopajı desteği (6'ncı bölgede hayata geçirilecek yatırımlar için)
- Sigorta primi işveren hissesi desteği (tersanelerin gemi inşa yatırımları için)

3.1.2. Bölgesel Teşvik Uygulamaları

Bölgesel teşvik uygulamalarında her ilde destelenecek sektörler, illerin mevcut potansiyelleri ve ekonomik büyüklükleri göz önüne alınarak tespit edilmiş olup, bölgelerin gelişmişlik seviyelerine göre sağlanan yardımlar üzerinde çeşitliliğe gidilmiştir. Bölgesel teşvik uygulamalarından faydalanabilmek için asgari sabit yatırım tutarı 1. ve 2. Bölgelerde 1 milyon TL'den, diğer bölgelerde ise 500.000 TL'den az olmamak üzere her bir sektör ve il için ayrı ayrı düzenlenmiştir. Bölgesel teşvik uygulamaları kapsamında sağlanan destek, oran ve süreleri aşağıda gösterilen tabloda olduğu gibidir(Ekonomi Bakanlığı, 2012: 5).

Tablo 3.1 Bölgesel Teşvik Uygulamalarında Sağlanan Destek Unsurları

Destek Unsurları			BÖLGELER					
			I	II	III	IV	V	VI
KDV İstisnası			VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR
Gümrük Vergisi Muafiyeti			VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR
Vergi İndirimi	Yatırıma Katkı Oranı (%)	OSB Dışı	15	20	25	30	40	50
		OSB İçi	20	25	30	40	50	55
Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği	Destek Süresi	OSB Dışı	2 yıl	3 yıl	5 yıl	6 yıl	7 yıl	10 yıl
		OSB İçi	3 yıl	5 yıl	6 yıl	7 yıl	10 yıl	12 yıl
Yatırım Yeri Tahsisi			VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR
Faiz Desteği	İç Kredi		YOK	YOK	3 Puan	4 Puan	5 Puan	7 Puan
	Döviz / Dövizle Endeksli Kredi				1 Puan	1 Puan	2 Puan	2 Puan
Sigorta Primi (İşçi Hissesi) Desteği			YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	10 yıl
Gelir Vergisi Stopajı Desteği			YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	10 yıl

Kaynak: (WEB_7), <http://www.ekonomi.gov.tr/upload/3819CABC-D34E-BB4A-F091DB3A053180A3/Yeni%20Tevsik%20Sistemi.v.2.pdf>, (30.10.2014)

Tabloda göstermiş olduğumuz üzere bölgesel teşvik uygulamalarıyla sağlanan desteklerden olan KDV istisnası, gümrük vergisi muafiyeti, vergi indirimi, sigorta primi işveren hissesi desteği tüm bölgelerde uygulanmaktadır. Ancak faiz desteği 3'üncü, 4'üncü, 5'inci ve 6'ncı bölgelerde, gelir vergisi stopajı desteği ile sigorta primi işçi hissesi desteği ise yalnızca 6'ncı bölgede hayata geçirilecek yatırımlar için sağlanmaktadır.

Özellikle son yıllarda AB'ye uyumun sağlanması için teşvik sistemlerinde yapılan yeniliklerde bölgesel teşvik uygulamalarının oldukça önemli bir yeri olmuştur. İllerin gelişmişlik seviyelerine göre 6 bölgeye ayrılan teşvik sistemiyle bölgesel gelişmişlik farklarının giderilmesi hususunda sağlanan destekler yukarıdaki tabloda gösterildiği gibi çeşitlendirilerek bölgelerin birbirinden ayrılan gelişmişlik farklarının önüne geçmeye çalışmıştır.

Yenilenen teşvik sistemiyle birlikte “Bölgesel Teşvik Uygulamalarında” sağlanan desteklerden olan “Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği” ve “Vergi İndirimi”

uygulamalarına OSB içi ve OSB dışı olmak üzere iki farklı destek yılı ve oranları belirlenmiştir. Yeni teşvik sistemiyle birlikte devlet, yapılmasını istediği yatırımların bir an önce hayata geçirilmesini cazip kılmak için ve yatırımların OSB içerisinde gerçekleştirilmesini sağlamak amacıyla uygulamış olduğu politikalardan biride tahsis edilen desteklerin belirli bir tarihten sonra azalması ya da kaldırılmasıdır. Aşağıdaki tabloda bölgesel teşvik uygulamalarında sağlanan desteklerden olan sigorta primi işveren hissesi desteğinin 2014 yılına kadar ve 2015 yılı sonrasında kaç yıl uygulandığı yer almaktadır.

Tablo 3.2 Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteğinin Uygulanma Süresi

Bölgeler	31.12.2014 tarihine kadar (bu tarih dâhil) başlanılan yatırımlar	01.01.2015 tarihinden itibaren başlanılan yatırımlar
1	2 yıl	-
2	3 yıl	-
3	5 yıl	3 yıl
4	6 yıl	5 yıl
5	7 yıl	6 yıl
6	10 yıl	7 yıl

Kaynak: Resmi Gazete, 09/05/2014: 28995

Yukarıdaki tabloda gösterilen sürelerin haricinde bölgesel teşvik uygulamaları ile yararlanan sigorta primi işveren hissesi desteğinin tutarı, bölgesel teşvik uygulamaları kapsamı ile desteklenen yatırımların sabit yatırım tutarının aşağıdaki tabloda belirtilen oranı kadar yararlanılabilir(2012/3305 Sayılı Karar).

Tablo 3.3 Bölgesel Teşvik Uygulamalarında Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteğinin Sabit Yatırım Tutarına Oranı

Bölgeler	Bölgesel Teşvik Uygulamaları
	Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteğinin Sabit Yatırım Tutarına Oranı (%)
1	10
2	15
3	20
4	25
5	35
6	50

Kaynak: 2012/3305 Sayılı Karar

Devletin belirli bir tarihe kadar yatırımın yapılmasını cazip kılmak için uyguladığı politikalarından etkilenen bir diğer bölgesel teşvik unsuru da “vergi indirimi” desteği olmuştur. Aşağıdaki tablolarda 2014 yılına kadar ve 2015 yılı sonrasında uygulanan vergi indirimi yatırıma katkı oranları ve kurumlar vergisi veya gelir vergisi indirim oranı yer almaktadır.

Tablo 3.4 Bölgesel Teşvik Uygulamalarında Vergi İndirimi Yatırıma Katkı Oranı

Bölgeler	31.12.2014 tarihine kadar (bu tarih dâhil) başlanılan yatırımlar	01.01.2015 tarihinden itibaren başlanılan yatırımlar
1	% 15	% 10
2	% 20	% 15
3	% 25	% 20
4	% 30	% 25
5	% 40	% 30
6	% 50	% 35

Kaynak: Resmi Gazete, 09/05/2014: 28995

Tablo 3.5 Bölgesel Teşvik Uygulamalarında Kurumlar Vergisi veya Gelir Vergisi İndirim Oranı

Bölgeler	31.12.2014 tarihine kadar (bu tarih dâhil) başlanılan yatırımlar	01.01.2015 tarihinden itibaren başlanılan yatırımlar
1	% 50	% 30
2	% 55	% 40
3	% 60	% 50
4	% 70	% 60
5	% 80	% 70
6	% 90	% 90

Kaynak: Resmi Gazete, 09/05/2014: 28995

Bölgesel teşvik uygulamalarıyla birlikte sağlanacak bir diğer destek yöntemi de yatırım hangi bölgede yapılmış olursa olsun 5. bölge destekleri ile desteklenecek olmasıdır. Şayet yatırım 6. bölgede yapılırsa 6. bölge desteklerinden yararlanacaklardır. Bu teşvik uygulamalarıyla 5. bölge desteklerinden yararlanacak yatırım konuları şu şekildedir(WEB_8), <http://www.ekonomi.gov.tr/index.cfm?sayfa=mustesarlikduyurulari&icerik=560CEEFC-F404-7713-603A0BE2B730BC03>, (02.11.2014):

- Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgelerinde veya termal turizm konusunda bölgesel desteklerden yararlanabilecek nitelikli turizm konaklama yatırımları,
- Madencilik yatırımları,
- Demiryolu ve denizyolu ile yük ya da yolcu taşımacılığına yönelik yatırımlar,
- 20 milyon TL  zeri biyoteknolojik ilaç, onkoloji ilaçları ve kan ürünleri üretimi konusundaki yatırımlar ile savunma sanayi yatırımları,
- Otomotiv, uzay veya savunma sanayine yönelik test merkezleri, rüzgar tüneli ve bu mahiyette olan yatırımlar,
- Asgari 50.000 m² kapalı alana sahip uluslararası fuar alanı yatırımları,
- Özel sektör tarafından gerçekleştirilecek olan kreş ve gündüz bakımevleri ile okul öncesi eğitim, ilkokul, ortaokul ve lise eğitim yatırımları,
- Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, KOSGEB veya T B TAK tarafından desteklenen Ar-Ge projeleri neticesinde ortaya çıkartılan ürünlerin veya parçaların üretilmesine yönelik yatırımlar,
- Motorlu kara taşıtları ana sanayinde hayata geçirilecek asgari 300 milyon TL tutarındaki yatırımlar ve asgari 75 milyon TL tutarındaki motor yatırımları ile asgari 20 milyon TL tutarındaki motor aksamları, aktarma organları ve otomotiv elektroniğine yönelik yatırımlar,
- 3213 sayılı Maden Kanununda tanımlanmış 4-b grubunda yer alan madenlerin girdi olarak kullanıldığı elektrik üretimi yatırımları,
- Mevcut imalat sanayi tesislerinde gerçekleştirilecek enerji verimliliğine yönelik yatırımlar,
- Atık ısıdan geri kazanım yolu ile elektrik üretimine yönelik yatırımlar,
- Asgari 50 milyon TL tutarındaki sıvılaştırılmış doğalgaz (LNG) yatırımları ve yer altı doğalgaz depolama yatırımları,
- Karbon elyaf üretimine veya karbon elyaf üretimi ile birlikte olmak kaydı ile karbon elyaftan mamul kompozit malzeme üretimine yönelik yatırımlar.

3.1.3 Büyük  lekli Yatırımların Teşviki

İlk defa 2009/15199 sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar ile uygulamaya konulan ‘‘Büyük  lekli Yatırımların Teşviki’’ 2012 yılı teşvik sisteminde

de varlığını aynı şekilde devam ettirmiştir. Her bir bölge için belirlenmiş olan illerde yapılacak olan yatırımlara, ilgili bölgeler için tahsis edilmiş olan destek unsuları 6. bölgede en avantajlı şekilde sunulmuş bulunmaktadır(Gökmen ve Kartaloğlu, 2012: 47).

Bu teşvik uygulamasında büyük ölçekli yatırımların hangi yatırımlardan oluştuğunun bilinmesi teşvik kapsamını açıklığa kavuşturmak için oldukça önemlidir. Aşağıdaki tabloda belirtilen 12 yatırım konusu, büyük ölçekli yatırımların teşviki kapsamındadır(WEB_9), <http://www.ekonomi.gov.tr/index.cfm?sayfa=mustesarlikduyurulari&icerik=560CEEFC-F404-7713-603A0BE2B730BC03>, (02.11.2014).

Tablo 3.6 Büyük Ölçekli Yatırımlar

Yatırım Konuları	Asgari Sabit Yatırım Tutarları (Milyon TL)
Rafine Edilmiş Petrol Ürünleri İmalatı	1000
Kimyasal Madde ve Ürünlerin İmalatı	200
Liman ve Liman Hizmetleri Yatırımları	
Motorlu Kara Taşıtları Ana Sanayi Yatırımları	
Motorlu Kara Taşıtları Yan Sanayi Yatırımları	
Demiryolu ve Tramvay Lokomotifleri ve/veya Vagon İmalatı Yatırımları	50
Transit Boru Hattıyla Taşımacılık Hizmetleri Yatırımları	
Elektronik Sanayi Yatırımları	
Tıbbi Alet, Hassas ve Optik Aletler İmalatı Yatırımları	
İlaç Üretimi Yatırımları	
Hava ve Uzay Taşıtları ve/veya Parçaları İmalatı Yatırımları	
Makine İmalatı Yatırımları	
Nihai Metal Üretimine Yönelik Yatırımlar	

Kaynak: (WEB_10), <http://www.ekonomi.gov.tr/index.cfm?sayfa=mustesarlikduyurulari&icerik=560CEEFC-F404-7713-603A0BE2B730BC03>, (02.11.2014)

Yukarıdaki tabloya bakıldığı zaman büyük ölçekli yatırım konularının haricinde 2009 yılında uygulanan sabit yatırım tutarlarının 2012 yılı teşvik sistemiyle birlikte düştüğü görülmektedir(Gökmen ve Kartaloğlu, 2012: 48).

2012/3305 sayılı karara istinaden uygulanan büyük ölçekli yatırımlara sağlanan destek unsurları şunlardır(2012/3305 Sayılı Karar):

- Gümrük vergisi muafiyeti,
- KDV istisnası,

- Vergi indirimi,
- Sigorta primi işveren hissesi desteği
- Yatırım yeri tahsisi,
- Gelir vergisi stopajı desteği (6. bölgede gerçekleştirilecek yatırımlar için),
- Sigorta primi desteği (6. Bölgede gerçekleştirilecek yatırımlar için).

Yukarıda bahsetmiş olduğumuz desteklerden gelir vergisi stopajı desteği ve sigorta primi işçi hissesi desteği asgari ücret tutarına isabet eden kısmı kadar karşılanacaktır. Sigorta primi desteğinden yararlanabilmesi için aylık prim ve hizmet bildirelerinin yasal süresi içerisinde Sosyal güvenlik kurumuna verilmesi ve asgari ücretin üzerinde tahakkuk eden bir prim borcu var ise yasal süresi içerisinde ödenmesi şartı aranmaktadır. Sigorta primi desteği bakanlık bütçesinden karşılanırken gelir vergisi stopajı desteği ise muhtasar beyannamede tahakkuk eden vergiden düşülmesi yoluyla uygulanmaktadır(2012/3305 Sayılı Karar). Bu teşvik uygulamasıyla sağlanan destek unsurları ana hatlarıyla aşağıdaki gibidir.

Tablo 3.7 Büyük Ölçekli Yatırımlar İçin Sağlanan Destek Unsurları

Destek Unsurları			BÖLGELER					
			I	II	III	IV	V	VI
KDV İstisnası			VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR
Gümrük Vergisi Muafiyeti			VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR
Vergi İndirimi	Yatırıma Katkı Oranı (%)	OSB Dışı	25	30	35	40	50	60
		OSB İçi	30	35	40	50	60	65
Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği	Destek Süresi	OSB Dışı	2 yıl	3 yıl	5 yıl	6 yıl	7 yıl	10 yıl
		OSB İçi	3 yıl	5 yıl	6 yıl	7 yıl	10 yıl	12 yıl
Yatırım Yeri Tahsisi			VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR
Sigorta Primi (İşçi Hissesi) Desteği			YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	10 yıl
Gelir Vergisi Stopajı Desteği			YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	10 yıl

Kaynak: (WEB_11), http://www.ekonomi.gov.tr/index.cfm?sayfa=mustesarlik_duyurulari&icerik=560CEEFC-F404-7713-603A0BE2B730BC03, (02.11.2014)

Büyük ölçekli yatırımlara sağlanan bu desteklerden sigorta primi işveren hissesi desteğinin uygulanma süresi bölgesel teşvik uygulamalarında olduğu gibidir. Ancak desteğin adından da anlaşılacağı üzere yapılan yatırımlar daha geniş bütçeleri kapsadığı için vergi indirimi destek oranlarının arttırılmış olduğu sigorta primi desteğinin sabit yatırım tutarına oranında ise düşüş yaşanmış olduğu görülmektedir. Aşağıdaki tabloda yaşanmış olan bu düşüş gösterilmiştir.

Tablo 3.8 Büyük Ölçekli Yatırımların Teşvikinde Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteğinin Sabit Yatırım Tutarına Oranı

Bölgeler	Büyük Ölçekli Yatırımlar
	Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteğinin Sabit Yatırım Tutarına Oranı (%)
1	3
2	5
3	8
4	10
5	11
6	15

Kaynak: 2012/3305 Sayılı Karar

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere bölgesel teşvik uygulamalarına göre oranın düştüğü görülmektedir. Ancak sabit yatırım tutarı bölgesel teşvik uygulamalarına göre artmış olduğundan bu desteğin etkisi bölgesel teşvik uygulamalarından daha da fazla olacağını söyleyebiliriz. Bahsettiğimiz üzere sabit yatırım tutarı artacağından bu teşvik unsurunda daha çok vergi indirimi üzerinde olmuş ve yatırıma katkı oranı artmıştır. Kurumlar vergisi veya gelir vergisi oranları ise bölgesel teşvik uygulamasında olduğu gibi sabit kalmıştır(2012/3305 Sayılı Karar).

Aşağıdaki tablolarda 2014 yılına kadar ve 2015 yılı sonrasında uygulanan vergi indirimi yatırıma katkı oranı ve kurumlar vergisi veya gelir vergisi indirim oranları yer almaktadır.

Tablo 3.9 Büyük Ölçekli Yatırımlarda Vergi İndirimi Yatırıma Katkı Oranı

Bölgeler	31.12.2014 tarihine kadar (bu tarih dâhil) başlanılan yatırımlar	01.01.2015 tarihinden itibaren başlanılan yatırımlar
1	% 25	% 20
2	% 30	% 25
3	% 35	% 30
4	% 40	% 35
5	% 50	% 40
6	% 60	% 45

Kaynak: Resmi Gazete, 09/05/2014: 28995

Tablo 3.10 Büyük Ölçekli Yatırımlarda Kurumlar Vergisi veya Gelir Vergisi İndirim Oranı

Bölgeler	31.12.2014 tarihine kadar (bu tarih dâhil) başlanılan yatırımlar	01.01.2015 tarihinden itibaren başlanılan yatırımlar
1	% 50	% 30
2	% 55	% 40
3	% 60	% 50
4	% 70	% 60
5	% 80	% 70
6	% 90	% 90

Kaynak: Resmi Gazete, 09/05/2014: 28995

3.1.4. Stratejik Yatırımların Teşviki

Yeni teşvik sistemiyle birlikte cari açığın azaltılması amacıyla ithalat bağımlılığı fazla olan ara malları ve ürünlerin üretimine yönelik, uluslararası rekabet gücünü artırma potansiyeline sahip, yüksek teknolojlili ve katma değeri yüksek yatırımları teşvik etmek maksadıyla ülke açısından stratejik olarak değerlendirilen yatırımlar için ayrı bir teşvik unsuru uygulamaya konulmuştur(Gökmen, 2012: 143).

Stratejik yatırımlarda bölgesel ayırım gözetilmeden uygulanacak olan teşvik unsurlarından faydalanabilmek için yatırımların aşağıdaki kriterlerin tamamını sağlamaları gerekmektedir(Ekonomi Bakanlığı, 2012: 9).

- Asgari sabit yatırım tutarının 50 milyon TL ve üzeri olması,
- Yatırım yapılan konuda yurt içi üretimin ithalattan daha az olması,

- Yapılacak yatırımın katma değerinin asgari % 40 olması (rafineri ve petrokimya yatırımlarında bu şart aranmamaktadır),
- Hayata geçirilecek ürünle ilgili toplam ithalat tutarı son bir yılda en az 50 milyon dolarlık bir değere ulaşmış olması (yurt içi üretimi olmayan ürünlerde bu şart aranmamaktadır).

Stratejik yatırımlarda bölge ayrımı yapılmaksızın uygulanan destek unsurlarının özeti aşağıdaki tabloda olduğu gibidir.

Tablo 3.11 Stratejik Yatırımlar İçin Sağlanan Destek Unsurları

Destek Unsurları		BÖLGELER					
		I	II	III	IV	V	VI
KDV İstisnası		VAR					
Gümrük Vergisi Muafiyeti		VAR					
Vergi İndirimi	Yatırıma Katkı Oranı (%)	50					
Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği	Destek Süresi	7 yıl (6. Bölgede 10 Yıl)					
Yatırım Yeri Tahsisi		VAR					
Faiz Desteği	İç Kredi	5 Puan					
	Döviz / Dövizle Endeksli Kredi	2 Puan					
Sigorta Primi (İşçi Hissesi) Desteği		10 yıl (Sadece 6. Bölgede Gerçekleştirilecek Yatırımlar)					
Gelir Vergisi Stopajı Desteği		10 yıl (Sadece 6. Bölgede Gerçekleştirilecek Yatırımlar)					
KDV İadesi		VAR (Sadece 500 Milyon TL ve üzeri yatırımlar için)					

Kaynak: (WEB_12), http://www.ekonomi.gov.tr/index.cfm?sayfa=mustesarlik_duyurulari&icerik=560CEEFC-F404-7713-603A0BE2B730BC03, (02.11.2014)

Stratejik yatırımlara sağlanan desteklerden olan sigorta primi işveren hissesi desteğinin miktarı, bölge ayrımı yapılmaksızın sabit yatırım tutarının % 15'ini geçemez. Bu desteğin asgari ücrete isabet eden kısmı karşılanmaktadır. Stratejik yatırımlar için uygulanacak vergi indirim oranı bölgesel ayırım gözetmeksizin % 90 olarak uygulanmaktadır(2012/3305 Sayılı Karar).

3.2. İhracatta Sağlanan Devlet Yardımları

İhracatın teşvik edilmesi, ihraç pazarlarının geliştirilmesi ve uluslararası alandaki ihracat payımızın artırılması ile uluslararası piyasalara açılan işletmelerin rekabet konusunda yaşayacakları sorunları ortadan kaldırmak açısından oldukça büyük bir önem arz etmektedir. İhracata yönelik devlet yardımlarının temel amacı, KOBİ niteliğinde faaliyette bulunan işletmeler öncelikli olarak, ihracatçı firmalar tarafından yurt dışına yönelik faaliyetlerini üretim ve pazarlama aşamalarında destekleyerek, uluslararası alanda karşılaştıkları sorunların giderilmesine aracılık etmek ve rekabet gücü kazanmalarına imkân sağlamaktır (Atayeter ve Erol, 2011: 3).

3.2.1. Uluslararası Rekabetçiliğin Geliştirilmesinin Desteklenmesi

Uluslararası rekabetçiliğin geliştirilmesinin desteklenmesine yönelik devlet yardımları “2010/8 Sayılı Uluslararası Rekabetçiliğin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ” ile bu tebliğin uygulama usul ve esasları çerçevesinde düzenlenmektedir (Uluslararası Rekabetçiliğin Geliştirilmesinin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ, Sayı: 2010/8).

Bu destek programının amacı, Türkiye’de sınai veya ticari faaliyette bulunan ya da yazılım sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin uluslararası alanda rekabet seviyelerini arttırmaya yönelik eğitim ve danışmanlık giderleri ile İşbirliği Kuruluşlarının Bakanlıkça uygun görülen proje bazlı giderleri ve şirketlerin İşbirliği kuruluşlarının geliştirilmesine yönelik olarak yaptığı faaliyetlere ait giderleri Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonundan (DFİF) karşılamaktır (Uluslararası Rekabetçiliğin Geliştirilmesinin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ, Sayı: 2010/8, Madde: 2).

Uluslararası Rekabetçiliğin Geliştirilmesi Desteğinden yararlanabilecek şirket ve kuruluşlar aşağıdaki gibidir (Ersan, 2012a: 116).

- Ticari veya sınai faaliyette bulunan şirketler,
- Yazılım sektöründe faaliyette bulunan şirketler,
- İhracatçı birlikleri,
- İl Ticaret ve Sanayi Odaları,
- Organize Sanayi Bölgeleri,
- Endüstri Bölgeleri,
- Sektörel Üretici Dernekleri,

- Sektörel Dış Ticaret Şirketleri,
- İmalatçıların kurduğu dernek, birlik veya kooperatifler.

Bu destek içerisinde yer alan danışmanlık giderleri, işletmelerin ihracat kapasitelerini arttırmak amacıyla ihtiyaç duyduğu bilgi, beceri ve tecrübeye sahip olabilmek için işletme, hukuki mevzuat, ekonomi ve ticaret alanındaki eksikliklerin ortadan kaldırılmasıyla oluşan giderleri kapsamaktadır. Bu destek programı çerçevesinde şirketlerin yararlanabileceği eğitim konuları aşağıdaki gibidir(Ersan, 2012a: 117-118).

- AB ve DTÖ mevzuatı,
- Dış ticarete anlaşmazlıkların çözümü ve uluslararası tahkim,
- Dış ticaretin finansmanı ve dış ticaret muhasebesi,
- Dış ticarete fiyatlandırma,
- Dış ticaret, gümrük ve kambiyo mevzuatı,
- Dış ticarete kullanılan belgeler ve ödeme şekilleri,
- Dış ticarete sözleşmeler ve teslim şekilleri,
- Tedarik zinciri yönetimi ve lojistik,
- Uluslararası pazarlama ve elektronik ticaret,
- Yenilikçilik ve pazarlama.

Yukarıda bahsetmiş olduğumuz konularda eğitimcilerden şirketlerin alacağı yurt içi eğitim giderlerine ilişkin destek oranı % 70 ve yıllık toplam destek tutarı 20.000 ABD dolarıdır. Bu destek kapsamında eğitimcinin bir dönemde düzenleyeceği azami 10 eğitim programı bu tebliğ kapsamındaki desteklerden yararlandırılabilir. Bir eğitim programı en az 5 şirketin katılımıyla gerçekleştirilirken her şirketten en fazla 3 kişi katılabilmektedir. Bu eğitim programına katılacak toplam kişi sayısı azami 20 olarak belirlenmiştir.

Eğitim yardımı kapsamı dışında sağlanan 3 aylık proje bazlı destek bulunmaktadır. Bunlar; proje bazlı eğitim ve danışmanlık programları desteği, proje bazlı yurt dışı pazarlama veya alım heyeti desteği, proje bazlı bireysel danışmanlık programı desteğinden oluşmaktadır. İşbirliği Kuruluşları tarafından düzenlenecek proje bazlı eğitim ve danışmanlık programları içerisinde verilen eğitim, danışmanlık faaliyet giderleri ile program organizasyonlarına yönelik faaliyet giderleri proje bazında azami %75 oranında ve 400.000 ABD Dolarına kadar karşılanmaktadır(Uluslararası Rekabetçiliğin Geliştirilmesinin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ, Sayı: 2010/8).

Proje bazlı olarak sağlanan desteklerden bir diğeri olan proje bazlı yurt dışı pazarlama veya alım heyeti desteği kapsamında olmak üzere 10 adet yurt dışı pazarlama programı başına azami 150.000 ABD doları ve 10 adet alım heyeti programı başına 100.000 ABD doları destek üst limitiyle aşağıdaki giderlerin en fazla % 75'i karşılanmaktadır(Uluslararası Rekabetçiliğin Geliştirilmesinin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ'de Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ, Sayı: 2014/5).

- Bu program kapsamındaki uluslararası veya şehirlerarası ulaşımda katılan ekonomi sınıfı uçak, tren, gemi, otobüs bileti ve toplu taşımaya yönelik olarak yapılan kiralama giderleri,
- Bu amaç doğrultusunda yapılan konaklama giderleri,
- Tanıtım ve organizasyon giderleri,
- Tercümanlık giderleri,
- Seminer, konferans, toplantı ve karşılıklı görüşmelerin yapıldığı yerlerin kiralama giderleri,
- Görsel ve yazılı tanıtım giderleri,
- Halkla ilişkiler hizmeti giderleri.

Bir diğeri proje bazlı desteklerden olan bireysel danışmanlık programından yararlanabilmek için ise diğeri iki proje bazlı desteklerden yararlanmak gerekmektedir. Bu programa katılan işletmeler Ekonomi Bakanlığı İhracat Genel Müdürlüğü tarafından uygun görülecek konularda “Proje Bazlı Bireysel Danışmanlık Hizmeti” alabilirler. Bu kapsamda şirketlere sağlanan bireysel danışmanlık programı yıllık 50.000 ABD Dolarına kadar üç yıl alacakları danışmanlık hizmetlerine istinaden yapılan giderlerin % 70'i oranında karşılanmaktadır. Uluslararası rekabetçiliğin geliştirilmesi desteğini “Türk Ürünlerinin Yurt Dışında Markalaşması ve Türk Malı İmajının Yerleştirilmesine Yönelik Faaliyetlerin Desteklenmesi” kapsamında yer alan ihracat yardımlarından faydalanan işletmeler kullanamazlar(Uluslararası Rekabetçiliğin Geliştirilmesinin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ, Sayı: 2010/8).

3.2.2. Pazar Araştırması ve Pazara Giriş Desteği

Bu desteğin amacı, Türkiye’de sınai veya ticari faaliyette bulunan şirketler, döviz kazandırıcı hizmet veya faaliyetlerle uğraşan şirketler ile işbirliği kuruluşları ve

organizatör kuruluşların, pazar araştırması ve pazara giriş faaliyetlerine yönelik olarak yapılan giderlerin karşılanmasıdır.

Bu destek kapsamında sınai veya ticari faaliyette bulunan şirketlerce gerçekleştirilen yurt dışı pazar araştırması gezilerine yönelik giderler % 70 oranında ve yurt dışı pazar araştırması gezisi başına en fazla 5.000 ABD Dolarına kadar desteklenmektedir. Bir takvim yılı içerisinde en fazla 10 yurt dışı pazar araştırması gezisi desteklenir.

Şirketler ile İşbirliği Kuruluşlarının yurt dışına yönelik pazara giriş stratejileri ile eylem planlarının oluşturulabilmesi amacıyla uluslararası kuruluşlara yaptırılan ve satın alınan sektör, ülke, yabancı şirket veya marka odaklı raporlar ile yabancı şirket alımlarına yönelik danışmanlık hizmetlerine ilişkin giderleri, şirketler için % 60, işbirliği kuruluşları için % 75 oranında desteklenmektedir. Bu danışmanlık hizmetleri için yapılan gider yardımları en fazla 200.000 ABD Dolarına kadar karşılanmaktadır.

Müşterilik koordinasyonunda organizatör kuruluşlarca düzenlenen sektörel ticaret heyeti ile alım heyeti programlarına yönelik olarak yapılan giderler % 50 oranında ve program başına 150.000 ABD Doları tutarında destek kapsamındadır.

Bu destek kapsamında nihai tüketiciye yönelik olmayan elektronik ticaret sitelerine üyelik giderleri şirketler için % 70 oranında ve yıllık en fazla 10.000 ABD Dolarına kadar desteklenmektedir. Bu destekten yararlanmak isteyen şirketlerin faaliyetiyle ilgili en az bir yabancı dilde yayımlanan internet sitesi olması gerekmektedir. Destekten en fazla 5 elektronik ticaret sitesi için ve site başına azami 3 yıl süresince yararlanılabilmektedir(Pazar Araştırması ve Pazara Giriş Desteği Hakkında Tebliğ'de Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ, Sayı: 2014/6).

Türkiye'de yerleşik yükseköğretim kuruluşları ve sağlık sektöründe tedavi amaçlı faaliyet gösteren kuruluşlar ile yazılım sektörü ve film sektöründe faaliyet gösteren şirket ve kuruluşların yurt dışında tanıtımı maksadıyla yapılan faaliyetler çerçevesinde; ulaşım, konaklama ve tanıtım giderleri için % 50 oranında ve yıllık en fazla 300.000 ABD Doları kadar yardım sağlanmaktadır(2011/1 Sayılı Pazar Araştırması ve Pazara Giriş Desteği Hakkında Tebliğin Uygulama Usul ve Esaslarına İlişkin Genelge, Madde: 10).

3.2.3. Uluslararası Nitelikli Yurt İçi İhtisas Fuarlarının Desteklenmesi

Uluslararası nitelikteki yurt içi ihtisas fuarlarının dış tanıtımının yapılması ve bu fuarlara uluslararası düzeyde katılımın artırılması amacıyla Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından sağlanan destek unsurudur. Bu destek DTM nezdinde belirlenecek olan kriterlere uygun yerli organizatörlerin fuar öncesinde ve fuar süresince hayata geçirecekleri tanıtım ve promosyon faaliyetlerine yönelik giderlerin belirli bir oranının DFİF tarafından karşılanmasını kapsamaktadır.

Bu destek ile DTM tarafından uygun görülen şirketlere yönelik olarak gerçekleşen yurt dışı tanıtım faaliyetleri desteklenmektedir. Bu desteğin konusunu şirketlerin tanıtım amacıyla gerçekleştireceği radyo, televizyon reklamları, afiş, broşür ve basın toplantısı gibi faaliyetlerde bulunduğu anlarda oluşan giderleri kapsamaktadır. Ayrıca organizatör firma tarafından önerilen ve Ticaret Müşavirliklerince uygun görülerek fuara davet edilen ikiyi geçmeyecek önemli yabancı alıcıların yol giderlerine ilişkin giderleri destek kapsamında bulunmaktadır. Bunun yanı sıra fuar süresince fuarın konusuyla alakalı olarak gerçekleşen seminer, konferans, panellere ilişkin masraflar da desteklenmektedir.

Bu destekten faydalanacak fuarların hangilerinin olacağı ülke bazında ihracat politikaları esas alınarak belirlenmektedir. Buna göre bu destekten yararlanacak fuarlar, tekstil, konfeksiyon, halı, deri (ayakkabı dahil), taşıt araçları ve yan sanayi, gıda ve gıda teknolojisi, elektik-elektronik sanayi, madeni eşya sanayi, tüpraş sanayi, inşaat malzemeleri ve mobilya sanayi ürünlerine yönelik olarak yapılan fuarlar olup bu sektörler üzerinde gerçekleşen fuarlar destekten yararlanabilmektedir. Ayrıca bu fuarların en az üç defa yapılmış olmasıyla birlikte önceki dönemde gerçekleşen fuara istinaden en az 25'i yabancı şirketin ve toplamda en az 100 şirketin katılımıyla gerçekleşmiş olması gerekmektedir.

Bu destek ile birlikte yurt dışı tanıtım faaliyetleri % 50 oranında ve en fazla 25.000 ABD Doları tutarında desteklenmektedir. Önemli alıcıların ulaşım giderleri ise % 50 oranında azami 15.000 ABD Doları kadar karşılanmaktadır. Bunun yanı sıra fuarın konusu ile ilgili gerçekleşen seminer, konferans, panellere ait giderler % 50 oranında karşılanmakta olup azami destek tutarı 5.000 ABD Doları kadardır(Uluslararası Nitelikteki Yurt İçi İhtisas Fuarlarının Desteklenmesine İlişkin Tebliğ, Sayı: 95/7).

3.2.4. Yurt Dışında Gerçekleştirilen Fuar Katılımlarının Desteklenmesi

Bu desteğin amacı Türkiye’de faaliyet gösteren ihracatçı birliğine üye şirket ile üretici ve imalatçı organizasyonlarının yurt dışı fuarlarına katılmaları ve sektörel nitelikteki uluslararası fuarlara bireysel olarak katılmalarına ilişkin giderlerin belirli miktar ve oranlarda DFİF aracılığıyla karşılanmasıdır.(Yurt Dışında Gerçekleştirilen Fuar Katılımlarının Desteklenmesine İlişkin Tebliğ, Sayı: 2009/5, Madde: 1).

3.2.4.1. Yurt Dışı Fuarlarda Katılımcıların Desteklenmesi

Bu destek ile birlikte katılımcı şirketlerin standlarında görevlendirilmiş olan en fazla 2 temsilciye ait ekonomi ulaşım giderleri ve katılım bedeli baz alınarak fatura tutarının % 50’si destek kapsamında katılımcı şirketlere geri ödenmektedir. Ancak katılımcı şirketin Sektörel Dış Ticaret Şirketi olması halinde ya da katılımcı şirketlerin gen mühendisliği, biyoteknoloji, uzay ve havacılık teknolojileri, ileri malzeme teknolojileri, nano teknoloji, teknik tekstil, yenilenebilir enerji, donanım, bilişim ve elektronik sektörlerinde faaliyette bulunduğu durumlarda bu oran % 75’e çıkmaktadır. Bununla birlikte üretici/imalatçı organizasyonlarına katılan temsilcilerin ulaşım ve katılım giderleri % 75’i oranında desteklenmektedir.

Katılımcı şirketlere fuar organizasyonlarından dolayı ödenecek destek tutarı, yurt dışı fuarı Milli Katılım veya Türk İhraç Ürünleri fuarı niteliğinde olması halinde 10.000 ABD Doları kadar destekte bulunmaktadır. Şayet fuarların sektörel nitelikli uluslararası fuara Milli Katılım, Yabancı Firma Katılımlı Sektörel Fuar veya Sektörel Türk İhraç Ürünleri Fuarı niteliğinde olması halinde ise 15.000 ABD Doları kadar karşılanacaktır.

Katılımcı şirketlerin komple tesis imalatı, makine, yat imalatı ve otomotiv ana sanayi sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin nakliye masrafları hususunda destek kapsamında olmayan kısmının 10.000 ABD Dolarını aşmamak üzere % 50’si oranında destek kapsamındadır. Şayet şirketlerin doğal taş, seramik, mobilya, otomotiv yan sanayi, elektronik, beyaz eşya, endüstriyel mutfak eşyaları, mücevherat ve halı sektöründe faaliyet göstermesi halinde bu destek 6.000 ABD Doları kadar karşılanmaktadır.(Yurt Dışında Gerçekleştirilen Fuar Katılımlarının Desteklenmesine İlişkin Tebliğ, Sayı: 2009/5).

3.2.4.2. Yurt Dışı Fuarlara İlişkin Organizatör Tanıtım Faaliyetlerinin Desteklenmesi

İhracat Genel Müdürlüğü'nün görevlendirdiği organizatörlerin yurt dışı fuar organizasyonunda Türk ihraç ürünlerini tanıtmak amacıyla gerçekleştireceği seminer, basın toplantısı, duyuru, reklam, broşür harcamaları, elektronik ortamda tanıtım gösterileri için katılan giderler destek kapsamındadır. Bununla birlikte katılımcı firmaya kiralanın toplam fuar alanının % 15'ni geçmemek koşuluyla gösteri, etkinlik harcamaları da destek kapsamına dâhildir. İhracat Genel Müdürlüğü'nün görevlendirdiği organizatörlerin yurt dışı fuar organizasyonlarında gerçekleştirecekleri tanıtım faaliyetlerine yönelik harcamaları, katılımcılara kiralanın m² cinsinden toplam fuar alanının katılım bedeli ile çarpımı sonucunda ortaya çıkan tutarın % 25'i kadar desteklenmektedir. Bu destek ile düzenlenen yurt dışı fuarları genel nitelikte ise 80.000 ABD Doları kadar, sektörel nitelikte ise 120.000 ABD Dolarına kadar % 75 oranında destekte bulunmaktadır. Bununla birlikte sektörel Türk İhraç Ürünleri Fuarları ve sektörel nitelikteki uluslararası fuarlara milli katılım olduğu durumlarda, fuara konu olan proje harcamalarının % 75'i oranında ve 80.000 ABD Doları kadar ödeme imkânı yaratılmaktadır(Yurt Dışında Gerçekleştirilen Fuar Katılımlarının Desteklenmesine İlişkin Tebliğ, Sayı: 2009/5).

3.2.4.3. Sektörel Nitelikteki Uluslararası Fuarlara Bireysel Katılımların Desteklenmesi

Şirketlerin yurt dışında düzenlenen sektörel nitelikteki uluslararası fuarlara bireysel katılım gerçekleştirmesi durumunda katılımcı şirketin nakliye, stand harcamaları, organizatöre ödenen alan kirası, standlarda görevlendirilecek en fazla 2 temsilcinin ekonomi sınıfı ulaşım giderlerinin % 50'si oranında azami 15.000 ABD Dolarını aşmamak kaydıyla desteklenmektedir. Ancak katılımcı şirketin Sektörel Dış Ticaret Şirketi olması halinde ya da katılımcı şirketlerin gen mühendisliği, biyoteknoloji, uzay ve havacılık teknolojileri, ileri malzeme teknolojileri, nano teknoloji, teknik tekstil, yenilenebilir enerji, donanım, bilişim ve elektronik sektörlerinde faaliyette bulunduğu durumlarda yukarıda bahsedilen giderlerin destek oranı %75'e çıkmaktadır. Bununla birlikte üretici/imalatçı organizasyonlarına katılan temsilcilerin ulaşım giderleri ve bahsi geçen diğer giderler % 75'i oranında katılımcı şirkete geri ödenmektedir.

Katılımcı şirketlerin komple tesis imalatı, makine, yat imalatı ve otomotiv ana sanayi sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin nakliye masrafları hususunda destek kapsamında olmayan kısmının 10.000 ABD Dolarını aşmamak üzere % 50'si oranında destek kapsamındadır. Şayet şirketlerin doğal taş, seramik, mobilya, otomotiv yan sanayi, elektronik, beyaz eşya, endüstriyel mutfak eşyaları, mücevherat ve halı sektöründe faaliyet göstermesi halinde bu destek 6.000 ABD Doları kadar karşılanmaktadır(Yurt Dışında Gerçekleştirilen Fuar Katılımlarının Desteklenmesine İlişkin Tebliğ, Sayı: 2009/5).

3.2.5. Yurt Dışı Birim, Marka ve Tanıtım Faaliyetlerinin Desteklenmesi

Yurt Dışı Birim, Marka ve Tanıtım Faaliyetlerinin Desteklenmesine Yönelik Devlet Yardımları, 2010/6 Sayılı Tebliğ ile bu tebliğin uygulama usul ve esasları çerçevesinde düzenlenmektedir.

Bu destek programının amacı, Türkiye’de faaliyette bulunan sınai ve/veya ticari faaliyet gösteren şirketler ile işbirliği kuruluşu üyelerinin ürünlerinin pazarlama ve tanıtımının yapılmasının sağlanması, buna istinaden yurt dışında hayata geçirilen tanıtım, marka tescil giderleri ile yurt dışında mal ticareti yapmak amacıyla açılan mağazalar, depo, ofis, showroom ve reyonlar ile ilgili giderlerin belirli bir kısmını DFİF aracılığıyla belirli oran ve tutarlarda desteklemektir

Bu destekten yararlanabilecek olan sınai ve ticari şirketler, ticari şirketler ile işbirliği kuruluşları şu şekildedir(Yurt Dışı Birim, Marka ve Tanıtım Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ, Sayı: 2010/6).

- Sınai ve Ticari Şirket: TTK hükümleri çerçevesinde kurulmuş olan ve üretim faaliyetiyle ilgilenip kapasite raporuna sahip şirketler, dış ticaret sermaye şirketleri ve sektörel dış ticaret şirketleri.
- Ticari Şirket: TTK hükümler çerçevesinde kurulmuş olup bu kanunun 136. Maddesinde ifade edilen kollektif, komandit, anonim, limited ve kooperatif şirketleri.
- İşbirliği Kuruluşu: Üyeleri için işbirliği faaliyeti gerçekleştiren İhracatçı Birlikleri, İl Ticaret ve Sanayi/Sanayi Odaları, Organize Sanayi Bölgeleri, Sektörel Üretici Dernekleri ve imalatçıların kurduğu dernek-birlik veya kooperatifler.

Yukarıda bahsetmiş olduğumuz sınai ve/veya ticari şirketler ile işbirliği kuruluşlarının yurt dışı birim, marka ve tanıtım faaliyetleriyle ilgili yararlanabilecekleri destekler aşağıdaki gibidir(Yurt Dışı Birim, Marka ve Tanıtım Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ, Sayı: 2010/6).

- Yurt dışı birim bina kira giderleri
- Yurt dışı tanıtım faaliyetleri
- Yurt dışı marka ve tescil faaliyetleri

Bu destek kapsamında açılan birimin mağaza olması halinde % 60 oranında ve yıllık toplamda 120.000 ABD Dolarına kadar, açılan birimin ofis, showroom, depo veya reyon olması halinde yine % 60 oranında ve yıllık en fazla 100.000 ABD Dolarına kadar birim kira giderleri desteklenmektedir. Her bir birim kira giderleri desteğinden yararlanma süresi en fazla 4 yıldır. Bu süre destek verilen ilk aydan itibaren başlamaktadır. Yurt dışındaki birimlere ilişkin kira desteğinden yararlanabilmek için kiracı ile kiraya veren arasında kan bağıının bulunmaması ve kiralanan yerin mesken olarak kullanılmaması gerekmektedir. Şirketlerin bu desteklerden yararlandığı birimlerde Türkiye’de üretilen ürünlerin pazarlanması gerekir. Yabancı markalar için Türkiye’de fason olarak üretilen ürünler bu tebliğ kapsamında desteklenemez.

Yukarıda bahsetmiş olduğumuz yurt dışı birimi olan sınai ve/veya işbirliği kuruluşlarının Türkiye’de üretilen ürünlerle ilgili yurt dışında gerçekleştirmiş olduğu reklam, tanıtım ve pazarlama giderleri % 60 oranında ve yurt dışı birimin bulunmuş olduğu ülke başına en fazla 150.000 ABD Doları kadar destek sağlanır. Yurt dışı birimi bulunmayan ancak yurt içi marka tescil belgesine sahip olan ya da bu belgeyi almak için başvuru yapan şirketlere Türkiye’de üretilen ürünlerle ilgili olarak yurt dışında gerçekleştirdikleri reklam, tanıtım ve pazarlama giderleri % 60 oranında ve yıllık olarak en fazla 250.000 ABD Doları tutarında destekte bulunulur. Bu destekten azami 4 yıl süre ile yararlanılmaktadır.

Şirketlerin yurt içi marka tescil belgesine sahip oldukları markaların yurt dışında tescili ve korunması amacıyla yapmış oldukları giderler için % 50 oranında ve yıllık en fazla 50.000 ABD Dolarına kadar destek imkanı sağlanır(Yurt Dışı Birim, Marka ve Tanıtım Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ, Sayı: 2010/6).

3.2.6. Türk Ürünlerinin Yurt Dışında Markalaşması, Türk Malı İmajının Yerleştirilmesi ve Turquality®'nin Desteklenmesi

Bu desteğin amacı, işbirliği kuruluşlarının sektörleri üzerinde yurt dışı tanıtımı yapma amacıyla gerçekleştirdikleri giderlere ilişkin ve ayrıca Türkiye’de ticari ve/veya sınai faaliyette bulunan şirketlerin üretmiş oldukları ürünlerin uluslararası arenada markalaşması maksadı ile bulunduğu faaliyetlere ilişkin giderlerin DFİF aracılığıyla karşılanmasıdır. Bu desteklerden Türkiye İhracatçılar Meclisi, İhracatçı Birlikleri, Üretici Dernekleri, Üretici Birlikleri, Türkiye’de sınai ve/veya ticari faaliyette bulunan şirketler yararlanabilmektedir(Türk Ürünlerinin Yurt Dışında Markalaşması, Türk Malı İmajının Yerleştirilmesi ve Turquality®'nin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ, Sayı: 2006/4).

3.2.6.1. İhracatçı Birlikleri, Üretici Dernekleri veya Birliklerinin Desteklenmesi

Kuruluşların uğraşmış oldukları faaliyetleri ile ilgili ürünlerin yurt dışı pazarlarda markalaşması amacıyla gerçekleştirdikleri tanıtım, reklam ve pazarlama harcamaları birlikler için % 80 oranında yıllık en fazla 250.000 ABD Doları kadar proje ve birlik başına desteklenmektedir. Birliklerin uğraşmış oldukları sektörü tek başına temsil ettikleri durumlarda ise destek oranı yine % 80 olup proje başına yıllık destek tutarı en fazla 500.000 ABD Doları kadardır. Üretici Dernekleri ve Üretici Birlikleri için % 50 oranında ve yıllık toplamda 100.000 ABD Doları kadar destek sağlanmaktadır. Her birliğin aynı anda bir projesi desteklenmektedir(Türk Ürünlerinin Yurt Dışında Markalaşması, Türk Malı İmajının Yerleştirilmesi ve Turquality®'nin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ, Sayı: 2006/4).

3.2.6.2. Marka Destek Programı Kapsamına Alınan Şirketlerin Desteklenmesi

Şirketlerin marka destek programı kapsamında olan patent, faydalı model ve endüstriyel tasarım tesciline yönelik harcamaları ile destek kapsamına alınan markaların yurtdışında tescili ve korunmasına ilişkin gerçekleşen giderler % 50 oranında yıllık en fazla 50.000 ABD Doları kadar desteklenmektedir(Türk Ürünlerinin Yurt Dışında Markalaşması, Türk Malı İmajının Yerleştirilmesi ve Turquality®'nin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ, Sayı: 2006/4).

Destekten yararlanmak isteyen şirketlerin stratejik iş planlarında hedef pazarlar olarak gösterecekleri ülkelerde, destek kapsamına alınan markalarına istinaden gerçekleştirecekleri tanıtım, reklam ve pazarlama faaliyetlerine yönelik harcamalarının % 50'si kadar ve yıllık en fazla 400.000 ABD Doları tutarında destek kapsamı altındadır(Türk Ürünlerinin Yurt Dışında Markalaşması, Türk Malı İmajının Yerleştirilmesi ve Turquality®'nin Desteklenmesi Hakkında Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ, Sayı: 2014/2). Şirketlerin hedef pazar olarak göstermiş oldukları ülkelerde markaları ile ilgili açmış oldukları mağaza, lokanta, kafe, ofis, depo ve satış sonrası servis hizmeti veren birimlere ilişkin brüt kira (vergi/resim/harç dahil) belediye giderleri, kiralamaya yönelik yer araştırma giderleri ve komisyon harcamaları ile hukuki danışmanlık giderlerinin % 50'si oranında ve yıllık en fazla 600.000 ABD Doları kadar desteklenir. Kiralanan birimin mimari çalışma ve kurulum/dekorasyon giderleri ise aynı oranda 300.000 ABD Doları tutarında destek kapsamındadır.

Şirketlerin hedef pazarlar olarak belirledikleri ülkelerde faaliyet göstermiş oldukları teşhir mekânı, büyük mağazalar ve marketlerde destek kapsamına alınan markalarına istinaden gerçekleşen kira, reyon, raf, stand giderleri ile mimari harcamalar ve hukuki danışmanlık giderleri 200.000 ABD Doları tutarında ve % 50 oranında desteklenir.

Şirketlerin çevre, kalite ve insan sağlığına yönelik teknik mevzuata uyum sağlanabilmesi ve mağaza/lokanta/kafe açılışı ve işletilmesi için gerçekleştirecekleri kalite, hijyen, çevre belgeleri ile can güvenliği açısından yapılan danışmanlık giderleri de dahil olmak üzere % 50 oranında ve yıllık en fazla 50.000 ABD Doları kadar destekten yararlanılabilir.

Şirketlerin destek kapsamında olan markaları ile ilgili gerçekleştirecekleri franchise işlemlerinde yurt dışında açılacak ve faaliyete geçirilecek yıllık azami 10 mağazaya ilişkin kurulum dekorasyon harcamaları % 50 oranında ve mağaza başına en fazla 50.000 ABD Doları kadar destek sağlanır. Kira giderlerinde de oran ve tutar aynı olmak üzere bu destek 2 yıl süresince uygulanmaktadır(Türk Ürünlerinin Yurt Dışında Markalaşması, Türk Malı İmajının Yerleştirilmesi ve Turquality®'nin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ, Sayı: 2006/4).

Uluslararası pazarlarda rekabet avantajını arttırmak üzere alacakları danışmanlık hizmetlerine ilişkin giderler % 50 oranında ve yıllık en fazla 300.000 ABD Doları kadar

desteklenmektedir. Şirketlerin destek kapsamına alınan markalı ürünleri ile ilgili moda/endüstriyel ürün tasarımcısı, aşçı/şef giderleri, aynı anda en fazla 3 kişi için, % 50 oranında en fazla 200.000 ABD Dolarını geçmemek üzere destek kapsamı altındadır(Türk Ürünlerinin Yurt Dışında Markalaşması, Türk Malı İmajının Yerleştirilmesi ve Turquality®'nin Desteklenmesi Hakkında Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ, Sayı: 2014/2).

3.2.6.3. Turquality Destek Programı Kapsamına Alınan Şirketlerin Desteklenmesi

Turquality destek programı kapsamına alınan şirketlerin patent, model ve endüstriyel tasarım tesciline ilişkin harcamaları ve korunmasına ilişkin giderler destek kapsamında bulunmaktadır. Turquality sertifikasına sahip markalı ürünleriyle ilişkili olarak şirket tarafından istihdam edilen tasarımcı, aşçı, şef giderleri azami 5 kişi için olmak üzere desteklenmektedir. Bunların yanı sıra stratejik iş planlarında hedef pazarlar olarak belirtilen ülkelerde açılan aynı anda en fazla 50 adet mağaza, lokanta, kafeye ilişkin gerçekleşen brüt kira giderleri, belediye giderleri, mimari çalışma giderleri birim başına 200.000 ABD Doları kadar desteklenir. Bu destek şirketlerin açmış oldukları ofis, depo, showroom ve satış sonrası servis hizmeti veren birimlerde de geçerlidir. Şirketlerin bu desteklerden yararlanabilmeleri için markalarına ve ilgili destek dönemine ilişkin bakanlık tarafından görevlendirilen danışmanlık şirketlerince oluşturulacak Gelişim Yol Haritası planının yaptırılması zorunludur. Bu planın yapılması ile ilgili oluşan harcamalarda en fazla 200.000 ABD Doları tutarında % 75 oranında desteklenir.

Şirketlerin franchise vermeleri halinde yurt dışında faaliyete geçirilecek 100 mağaza için 5 yıl boyunca kira giderleri, mağaza başına 2 yıl süresince en fazla 200.000 ABD Doları ve kurulum dekorasyon harcamalarında mağaza başına 100.000 ABD Doları tutarında destek temin edilmektedir(Türk Ürünlerinin Yurt Dışında Markalaşması, Türk Malı İmajının Yerleştirilmesi ve Turquality®'nin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ, Sayı: 2006/4).

3.2.6.4. Turquality Programının Desteklenmesi

Bu programın desteklenmesi % 100 oranında olmakla birlikte bütçesi yıllık 35 milyon ABD Dolarıdır. Böylelikle Marka/Turquality kapsamına alınan ya da alınacak olan şirketlerin iş yönetimi kalitesi, şirket işleyişi durumunun belirlenmesi, markalaşma

potansiyelinin belirlenmesi ile Turquality programı kapsamındaki faaliyet ve işlemlere ait her türlü denetim ve danışmanlık giderleri destek kapsamındadır.

Turquality destek kapsamına alınmış olan şirketlerin planlama, pazardan haberdar olma, pazarlama, markalaşma, perakendecilik, iletişim, reklam gibi hususlarda daha etkin olabilmek için gerçekleştireceği eğitim, seminer, rehberlik, danışmanlık faaliyetlerine yönelik olan giderler destek kapsamına dahildir.

Bu programa dahil olan şirketlerin başlangıçta yaşamış oldukları pazara giriş sıkıntılarını ortadan kaldırmak ve iletişim stratejisi geliştirmek adına Türk malı imajı oluşturma ve bu imajın yerleştirilmesi hususunda yurt içi ve yurt dışında yapmış oldukları halkla ilişkiler faaliyetleri ve organizasyonlara ilişkin gerçekleşen pazar istihbaratı, pazar haberdarlığı, ulusal ve uluslararası iş ilişkileri ağı ve sponsorluk giderleri desteklenmektedir. Ayrıca, Turquality programının geliştirilmesi kurumsal bir yapıya kavuşturulması adına yapılan harcamalar ile bu program konusunda gelişim sağlamak adına gerçek ya da tüzel kişilerden satın alınan danışmanlık giderleri belirtilen oran ve tutarlarda destek kapsamında bulunmaktadır(Türk Ürünlerinin Yurt Dışında Markalaşması, Türk Malı İmajının Yerleştirilmesi ve Turquality®'nin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ, Sayı: 2006/4).

3.2.7. Tasarım Desteği

Bu destek ile birlikte Türkiye'de tasarım kültürünü yaratmak ve yaygınlaştırılmasını sağlamayı amaçlamaktadır. Bu destek kapsamı tasarımcı şirketleri, tasarım ofislerini, birlikleri/dernekleri gerçekleştirecekleri tanıtım, reklam, pazarlama, istihdam, danışmanlık harcamaları ile yurt dışında açtıkları birimlere yönelik gerçekleşen giderlerini DFİF aracılığıyla karşılamaktadır. Tasarım desteğinden yararlanan tasarım şirketleri ve tasarım ofisleri bu destekten yararlandıkları süre boyunca Yurt Dışı Birim, Marka ve Tanıtım Faaliyetlerinin Desteklenmesi ve Türk Ürünlerinin Yurt Dışında Markalaşması, Türk Malı İmajının Yerleştirilmesi ve Turquality®'nin desteklenmesi hususlarındaki ihracat yardımlarından yararlanamazlar. Ayrıca Pazar Araştırması ve Pazarlama Desteğinden yararlanan tasarımcı şirketlerin aynı pazar araştırması ve yurt dışı faaliyetiyle ilgili olan giderlerini tasarım desteği kapsamında bulunan pazar araştırması desteğinden karşılaması mümkün değildir(Tasarım Desteği Hakkında Tebliğ, Sayı: 2008/2).

3.2.7.1. Tasarımcı Şirketlerin Desteklenmesi

Türkiye’de ticari ve/veya sınai faaliyette bulunan tasarımcı şirketlerin yurt dışında tanınmalarının sağlanması ve markalaşma amacını gerçekleştirmek için şirketlerin yurt dışına yönelik olarak gerçekleştirdikleri reklam, tanıtım, pazarlama gibi giderlerine % 50 oranında destek sağlanmaktadır. Sağlanan bu destek yıllık en fazla 300.000 ABD Doları kadardır. Şirketlerin yurt dışında açacakları birimlerine ilişkin gerçekleşen demirbaş, dekorasyon giderleri % 50 oranında yıllık en fazla 100.000 ABD Doları tutarında desteklenmektedir. Açılan bu birimlerin işletilmesinden doğan brüt kira giderleri ve kiralamaya ilişkin danışmanlık giderleri ile vergi, resim, harç bedelleri de % 50 oran ve azami 200.000 ABD Doları tutarıyla desteklenmektedir. Bu birimlerde çalıştırılan tasarımcıların brüt maaş giderleri ise % 50 oranda desteklenmektedir. Brüt maaş giderleri desteğine ilişkin azami destek tutarı 50.000 ABD Dolarıdır. Tasarımcı şirketlerin kurumsal bir kimlik kazanmak amacıyla yaptığı giderlerde ise % 50 oranda en fazla 200.000 ABD Doları tutarında destek sağlanmaktadır(Tasarım Desteği Hakkında Tebliğ, Sayı: 2008/2).

3.2.7.2. Tasarım Ofislerinin Desteklenmesi

Tasarım ofislerinin doğrudan tasarım hizmeti ve/veya danışmanlığı faaliyetiyle ilgili olarak yurt dışı pazarlarda tanınması ve markalaşma amacıyla yurt dışında gerçekleştirecekleri reklam, tanıtım, pazarlama ile ilgili faaliyetlerine ilişkin olan giderlere % 50 oranında azami 150.000 ABD Doları tutarında destek sağlanmaktadır. Bu şirketlerin yurt dışında açacakları birimlerin demirbaş, dekorasyon giderleri % 50 oranında en fazla 50.000 ABD Doları kadar desteklenir. Birimlerin kirası ve kiralamaya ilişkin gerçekleşen danışmanlık, vergi, resim, harç giderleri ise % 50 oranında ve yıllık en fazla 100.000 ABD Doları tutarında şirkete geri ödenmektedir. Şirketler yeni bir ürün geliştirdiği durumlarda yapmış oldukları patent, tasarım tescili ile markaların yurt dışında tescili ve korunmasına ilişkin giderler % 50 oranında geri ödenmekte olup ödemeye dair azami tutar 50.000 ABD Dolarıdır. Tasarımın yapılması amacıyla istihdam edilen personelin brüt maaş giderlerinde % 50 oranında destek sağlanmakta olup destek limiti 200.000 ABD Doları kadardır. Tasarım ofislerinin kurumsal bir kimlik yapısına geçmesi için yapmış olduğu harcamaların % 50’si desteklenmektedir. Bu destek tutarı yıllık en fazla 100.000 ABD Doları kadardır(Tasarım Desteği Hakkında Tebliğ, Sayı: 2008/2).

3.2.7.3. Birliklerin, Tasarım Birlik veya Derneklerinin Desteklenmesi

Tasarım kültürünün oluşması ve yaygınlaştırılması için Türk tasarımcılar tarafından üretilen ürünlerin yurt içi ve yurt dışı pazarlarda tanıtılması, pazarlanması ve markalaşmasına istinaden gerçekleştirilen tanıtım giderleri, sergi, tasarım fuarı gibi reklam ve pazarlama faaliyetlerine ilişkin yapılan giderler % 50 oranında geri ödenmektedir. Yapılan bu geri ödeme tutarı yıllık en fazla 300.000 ABD Doları kadardır.

Birlikler tarafından düzenlenen tasarım yarışmalarında dereceye girmiş olan otuz tasarımcının, birlik tarafından karşılanan yurt dışındaki eğitim giderleri ve oluşacak yaşam giderlerine ait harcamaların eğitimde tamamı yaşam giderlerinde ise aylık 1.500 ABD Dolarını aşmayacak şekilde 2 yıl ile sınırlı kalmak üzere desteklenir(Tasarım Desteği Hakkında Tebliğ, Sayı: 2008/2).

3.2.8. Teknik Müşavirlik Hizmetlerine Sağlanacak Devlet Yardımları

Bu destek programı, ekonomi bakanlığının hedef pazar olarak belirlemiş olduğu ülkelerde inşaat sektörüne yönelik mal ve hizmet ihracatının arttırılması amacıyla Teknik Müşavirlik Şirketleri, Müteahhitlik Şirketleri ve İşbirliği Kuruluşlarınca yurt içi ve yurt dışında hayata geçirilen bazı faaliyetlere istinaden yapılan harcamaların desteklenmesi amacıyla oluşturulmuş destek programıdır.

Bu destek programı ile birlikte teknik müşavirlik şirketlerine sağlanacak destekler aşağıdaki gibidir(Teknik Müşavirlik Hizmetlerine Sağlanacak Devlet Yardımları Hakkında Tebliğ, Sayı: 2012/3).

- Yurt Dışı Ofis Desteği,
- Reklam, Tanıtım ve Pazarlama Desteği,
- Pazar Araştırması Desteği,
- Fuar Desteği,
- Seminer, Konferans Desteği,
- Müteahhitlik ve Teknik Müşavirlik Heyeti Desteği,
- Yurt İçi Eğitim Desteği,

- Teknoloji ve Yurt Dışı Eğitim Desteği,
- Sektörel Araştırma Desteği,
- Fizibilite Etüdü ve Nazım (Master) Plan Hazırlama Desteği,
- Sözleşme Desteği.

3.2.8.1. Yurt Dışı Ofis Desteği

Teknik Müşavirlik Şirketlerinin yurt dışında açmış oldukları ofislere ait brüt kira giderleri ile buna ilişkin gerçekleşen vergi, resim, harç giderleri % 50 oranında en fazla 40.000 ABD Doları tutarında desteklenmektedir. Yurt dışı ofislerde istihdam edilen Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı bir yöneticinin brüt maaşı üzerinden gerçekleşen giderin % 50'si en fazla 60.000 ABD Doları kadar desteklenmektedir. Yurt dışında çalıştırılan bir büro elemanının brüt maaşı hususunda ise % 50 oran ve en fazla 36.000 ABD Doları kadar destek sağlanmaktadır. Bu destekler, yurt dışındaki her bir ofis için ayrı bir şekilde desteklenmektedir. Yurt dışı ofisler için alınan şirket kuruluşu, hukuki ve mali müşavirlik kapsamındaki danışmanlık giderleri ile bilgisayarlı tasarım yapılması için satın alınan yazılım lisanslarına yönelik harcamalar % 50 oran ile desteklenmektedir. Bu destek yıllık en fazla 30.000 ABD Doları kadardır.

Teknik Müşavirlik Şirketleri açmış oldukları yurt dışı ofisine ilişkin kira, istihdam, danışmanlık ve yazılım hususlarındaki desteklerden en fazla 5 ofis için 3 yıla kadar destekten yararlanılabilir. Bu üç yıllık süre destek ödemesinin yapıldığı tarihten itibaren başlamaktadır. Yurt dışı ofis desteğinden yararlanılabilecek ülkeler Ekonomi Bakanlığı tarafından belirlenecek uygulama usul ve esasları çerçevesinde belirlenmektedir(Teknik Müşavirlik Hizmetlerine Sağlanacak Devlet Yardımları Hakkında Tebliğ, Sayı: 2012/3).

3.2.8.2. Reklam, Tanıtım ve Pazarlama Desteği

TMŞ ve İşbirliği kuruluşlarının reklam, tanıtım ve pazarlama kapsamında gerçekleşen giderleri % 50 oran ve 75.000 ABD Dolarına kadar desteklenmektedir. Bu destek süresinden azami 3 yıl süre kadar yararlanılabilmektedir. Bu süre destek ödemesinin yapıldığı tarihten itibaren başlamaktadır(Teknik Müşavirlik Hizmetlerine Sağlanacak Devlet Yardımları Hakkında Tebliğ, Sayı: 2012/3).

3.2.8.3. Pazar Araştırması Desteği

Bu destek kapsamında TMSŞ'ler tarafından gerçekleştirilen yurt dışı pazar araştırması kapsamındaki giderleri % 70 oran ile gezi başına azami 7.500 ABD Doları tutarında desteklenmektedir. Bu destek şirket başına en fazla 5 yurt dışı gezisi kadar sağlanmaktadır. Yurt dışı pazar araştırmasına çıkan şirket personelinin en fazla ikisinin ekonomi sınıfı uçak, tren, gemi, otobüs bileti ücretleri ile günlük 50 ABD Doları, gezi başına da 500 ABD Dolarını aşmamak şartıyla araç kiralama giderleri geri ödenmektedir. Bununla birlikte şirket personelinin yurt dışındaki konaklama (oda ve kahvaltı) giderleri 300 ABD Dolarını aşmayacak şekilde desteklenmektedir(Teknik Müşavirlik Hizmetlerine Sağlanacak Devlet Yardımları Hakkında Tebliğ, Sayı: 2012/3).

3.2.8.4. Fuar Desteği

Milli Katılım Organizasyonları dahilinde, tanıtım filmi, broşür, kitapçık, elektronik ortamda tanıtım, reklam panoları veya afiş biçimindeki tanıtımlar ile yurt dışı yazılı ve görsel iletişim araçlarında fuar organizatörü tarafından gerçekleştirilecek reklam harcamalarına ilişkin giderler % 70 oranında fuar organizasyonu başına azami 75.000 ABD Doları kadar destek sağlanmaktadır.

Organizatörün fuara ilişkin gerçekleştireceği salon kirası, teknik altyapıya ilişkin harcamalar ve yemekli toplantılara ilişkin giderler % 70 oran ile her bir organizasyon için 100.000 ABD Doları tutarında desteklenmektedir. Ayrıca bu organizasyonlarda konuşma yapması için davet edilecek en fazla 5 kişiye ait yol ve konaklama giderleri organizasyon başına azami 20.000 ABD Doları kadar desteklenir.

Milli Katılım Organizasyonları kapsamında TMSŞ, inşaat şirketi ile işbirliği kuruluşlarının yurt dışında düzenlenen Sektörel Nitelikli Uluslararası Fuarlara iştirak etmeleri durumunda milli katılımı düzenleyen fuar organizatörüne m² cinsinden ödeyecekleri yol, konaklama ve katılım bedelinin % 50'si fuar başına 15.000 ABD Dolarına kadar desteklenmektedir. Bu şirketlerin sektörel nitelikli uluslararası fuarlara bireysel olarak katılmaları durumunda m² cinsinden ödeyecekleri boş alan kirası, ekonomi sınıfı ulaşım ve konaklama giderleri % 50 oran ile en fazla 15.000 ABD Dolarına kadar destek kapsamında bulunmaktadır. Bireysel olarak başvurulacak fuarlara katılımın sağlanması için ekonomi bakanlığından ön onay alınması gerekmektedir(Teknik Müşavirlik Hizmetlerine Sağlanacak Devlet Yardımları Hakkında Tebliğ, Sayı: 2012/3).

3.2.8.5. Seminer, Konferans Desteği

Milli Katılım Organizasyonları kapsamında, seminer veya konferans organizatörü tarafından gerçekleştirilen tanıtım filmi, broşür, kitapçık, elektronik ortamda tanıtım, reklam panoları veya afiş biçimindeki tanıtımlar ile yurt dışı yazılı ve görsel iletişim araçlarında yayınlanacak reklam ve tanıtım faaliyetlerine ilişkin giderler % 70 oran ile organizasyon başına 70.000 ABD Dolarına kadar desteklenmektedir.

Organizatörün seminer ya da konferansa ilişkin gerçekleştireceği salon kirası, teknik altyapıya ilişkin harcamalar ve yemekli toplantılara ilişkin giderler % 70 oran ile her bir organizasyon için 100.000 ABD Doları tutarında desteklenmektedir. Ayrıca bu organizasyonlarda konuşma yapması için davet edilecek en fazla 5 kişiye ait yol ve konaklama giderleri organizasyon başına azami 20.000 ABD Doları kadar desteklenir.

TMŞ, inşaat şirketi ile işbirliği kuruluşlarının yurt dışında düzenlenen Sektörel Nitelikli Uluslararası Seminer ve Konferanslara iştirak etmeleri durumunda azami 2 şirket çalışanın yol, konaklama ve katılım bedelinin % 50'si oranında organizasyon başına 5.000 ABD Dolarına kadar desteklenmektedir(Teknik Müşavirlik Hizmetlerine Sağlanacak Devlet Yardımları Hakkında Tebliğ, Sayı: 2012/3).

3.2.8.6. Müteahhitlik ve Teknik Müşavirlik Heyeti Desteği

Bu destek programı kapsamında organizasyonu yapan işbirliği kuruluşundan ve organizasyona katılan her firmadan olmak üzere 2 temsilcinin ulaşım ve konaklama hususlarındaki giderler desteklenmektedir. Bu destek sadece Ekonomi Bakanlığının ve İşbirliği Kuruluşlarının oluşturmuş olduğu müteahhitlik ve teknik müşavirlik heyeti programlarını kapsamaktadır. Bir işbirliği kuruluşu bir takvim yılı içerisinde en fazla 5 defa müteahhitlik ve teknik müşavirlik heyeti desteğinden yararlanabilmektedir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus bu destekten yararlanabilmek için bakanlıkça organize edilen müteahhitlik ve teknik müşavirlik heyetleri hariç olmak üzere 4 şirketin katılım sağlaması gerekmektedir. İşbirliği kuruluşlarının oluşturmuş olduğu programın desteklenebilmesi için ekonomi bakanlığından ön onay alınması gereklidir.

Müteahhitlik ve teknik müşavirlik heyeti programları kapsamında, katılımcıların ulaşım ve konaklama harcamaları ile programın yapılması için katılan reklam, pazarlama, danışmanlık, tanıtım ve organizasyon giderleri hususunda % 50 oran ile program başına 150.000 ABD Doları geri ödenmektedir. Bakanlık tarafından planlanan

ülkelere yönelik yapılan müteahhitlik ve teknik müşavirlik heyeti programına ise sağlanan destek oranı % 90'a kadar çıkmaktadır(Teknik Müşavirlik Hizmetlerine Sağlanacak Devlet Yardımları Hakkında Tebliğ, Sayı: 2012/3).

3.2.8.7. Yurt İçi Eğitim Desteği

Ekonomi Bakanlığı eşliğinde İşbirliği Kuruluşlarınca yurt içinde oluşturulan teknik eğitim kurslarına yabancı kamu görevlilerinin katılmaları için katlanılan yol, konaklama ve katılım giderleri % 100 oran ile organizasyon başına azami 50.000 ABD Doları kadar destek sağlanır. Bu desteğe ilişkin esaslar Ekonomi Bakanlığı ve İşbirliği Kuruluşu arasında yapılacak protokol ile belirlenmektedir(Teknik Müşavirlik Hizmetlerine Sağlanacak Devlet Yardımları Hakkında Tebliğ, Sayı: 2012/3).

3.2.8.8. Teknoloji ve Yurt Dışı Eğitim Desteği

TMŞ'lerin ve İşbirliği Kuruluşlarının yurt dışından teknoloji ile ilgili bilgileri öğrenmek açısından satın almış olduğu dokümanlara ilişkin gerçekleşen giderler % 50 oranında yıllık en fazla 50.000 ABD Doları kadar desteklenmektedir. Bu destekten yararlanabilmek için dokümanın alınacağı kuruluşun Ekonomi Bakanlığına bildirilmesi ve ön onay alınması gerekmektedir. TMŞ'lerin teknik personelinin yurt dışı teknik eğitim programlarına dahil olmaları halinde, her bir şirket için program başına 2 çalışanın yol, konaklama ve katılım giderleri % 50 oranı ile yıllık azami 50.000 ABD Doları tutarında desteklenir. Bu destekten yararlanabilmek için bakanlık tarafından ön onay alınması şarttır(Teknik Müşavirlik Hizmetlerine Sağlanacak Devlet Yardımları Hakkında Tebliğ, Sayı: 2012/3).

3.2.8.9. Sektörel Araştırma Desteği

Bakanlıkça onaylanmış olan araştırma kurumu niteliğindeki işbirliği kuruluşlarının yurt dışı inşaat ve teknik danışmanlık faaliyetlerine ilişkin strateji geliştirme amacına yönelik olarak yapmış oldukları araştırma giderleri % 100 oranında yıllık azami 1.000.000 ABD Doları kadar desteklenmektedir. Burada desteklenecek faaliyetler ve ödemeye ilişkin esaslar Bakanlık ve İşbirliği kuruluşları arasında yapılacak protokol ile belirlenmektedir(Teknik Müşavirlik Hizmetlerine Sağlanacak Devlet Yardımları Hakkında Tebliğ, Sayı: 2012/3).

3.2.8.10. Fizibilite Etüdü ve Nazım (Master) Plan Hazırlama Desteği

TMŞ'lerin uluslararası alanda uygulayacakları fizibilite etüdü veya nazım (master) plan oluşturma kapsamında, işveren yabancı kamu yönetimleri ile imzalayacakları hizmet sözleşmesine ilişkin düzenlenen hakediş tutarları % 50 oran ile desteklenmekle birlikte her bir proje için azami destek tutarı 300.000 ABD Dolarıdır.

Yabancı kamu kurumları tarafından Ekonomi Bakanlığına yapılan fizibilite etüdü veya nazım (master) plan hazırlamaya yönelik başvuruların bakanlıkça olumlu bulunması halinde, bakanlık ve yabancı kamu kurumu arasında oluşturulacak protokole istinaden TMŞ'lerin işveren kamu yönetimleri ile imzalayacakları hizmet sözleşmesine ilişkin düzenlenen hakediş tutarları % 100 oran ile her bir proje için azami 300.000 ABD Doları kadar desteklenmektedir(Teknik Müşavirlik Hizmetlerine Sağlanacak Devlet Yardımları Hakkında Tebliğ, Sayı: 2012/3).

3.2.8.11. Sözleşme Desteği

Bakanlık nezdinde destek kapsamına alınmış olan sözleşmelere istinaden, işveren tarafından açılan ihaleler neticesinde hizmet, vekalet veya eser niteliğindeki oluşumlarına karşılık olarak imzalanan sözleşmelerde TMŞ'ler % 20 oran ile her bir proje için en fazla 300.000 ABD Doları tutarında olmak üzere yıllık toplamda en fazla 1.500.000 ABD Doları kadar destek kapsamındadır(Teknik Müşavirlik Hizmetlerine Sağlanacak Devlet Yardımları Hakkında Tebliğ, Sayı: 2012/3).

3.2.9. Çevre Maliyetlerinin Desteklenmesi

Bu desteğin kapsamı, çevre, kalite ve insan sağlığı ile güvenliğine yönelik işaretlerin ve belgelerin Türkiye'de ticari ve sınai faaliyette bulunan, tarım ya da yazılım sektörüyle uğraşan, DTSS'ler ile SDŞ'ler tarafından iktisap edilmesi için katlanılan harcamaların belirli bir bölümünün DFİF aracılığıyla karşılanmasından oluşmaktadır. Bu destek kapsamına tarım ürünlerine ilişkin gerçekte laboratuvar analiz ve belgelerine ilişkin harcamalarda dahildir.

Bu destek kapsamındaki şirketlerin ISO 9000 serisi kalite güvence sistemi belgelerini, ISO 14000 çevre yönetim sistemi belgelerini, CE işaretini, uluslararası nitelikteki diğer kalite ve çevre belgelerini, ISO 22000 gıda güvenliği belgelerini, tarım

ürünlerine ilişkin belgeleri ve olumlu sonuçlanmak şartıyla laboratuvar analiz raporunu almak için katlanılan harcamalar desteklenmektedir. Şirketlerin bahsi geçen belgeleri veya laboratuvar analiz raporlarını almak için katlanmış olduğu masraflar % 50 oranında belge veya analiz raporu başına azami 25.000 ABD Doları tutarında geri ödeme yapılarak desteklenmektedir(Çevre Maliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ, Sayı: 97/5).

3.2.10. İstihdam Yardımı

İstihdam yardımının amacı, SDŞ niteliğine sahip şirketlerin dış ticarete konu olan faaliyetlerini sürdürebilmeleri için ihtiyaç duyulan tecrübeli ve yükseköğrenim mezunu yönetici ve elemanların istihdamının karşılanmasıdır. Bu destek kapsamında birlikte ilk defa istihdam edilecek olan yöneticinin yıllık brüt maaşının % 75'i desteklenecek olup bu destek tutarı azami 18.000 ABD Doları kadardır. Bununla birlikte ilk defa istihdam edilen yönetici haricindeki elemanların yıllık brüt maaşının yine % 75'i desteklenecek olup bu destek tutarı 9.000 ABD Dolarını geçememektedir. Bu destek, bir SDŞ'nin istihdam edeceği en fazla bir yönetici ile iki elemanın ücretlerinin desteklenmesini kapsamaktadır. Ayrıca bu destek DFİF aracılığıyla en fazla 1 yıl süre ile karşılanacak şekilde sınırlandırılmıştır(İstihdam Yardımı Hakkında Tebliğ, Sayı: 2000/1).

3.2.11. Araştırma Geliştirme (Ar-Ge) Yardımı

Bu yardımın amacı, imalat sanayi sektöründe faaliyette bulunan şirketlerin büyüklüklerine bakılmaksızın Ar-Ge projelerine, sanayi sicil belgesine sahip kuruluşlara, yazılım geliştirmeye yönelik kuruluşlara ve sektör ayırımı yapmadan katma değer yaratan tüm kuruluşlara % 50 oranında sermaye desteğinin sağlanmasıdır. Ayrıca sanayi sektörü şirketlerince yürütülen stratejik olarak odaklanılmış olan projelere ilişkin gerçekleşen giderlerin geri ödemesiz olarak DFİF aracılığıyla karşılanması amaçlanmaktadır.

Bu yardımdan yararlanabilmek için projelerin, yeni bir ürünün üretilmesi, ürün kalitesi veya standardının yükseltilmesi, maliyet düşürücü ve standart yükseltici nitelikte yeni tekniklerin oluşturulması, mevcut teknoloji üzerinde iyileştirilmelere gidilmesi amaçlarından birine hizmet etmesi gerekmektedir. Ayrıca şirketlerin kendi bünyelerinde yapacakları yahut üniversite ve benzeri kurumlara yaptıracakları Ar-Ge faaliyetlerinin desteklenebilmesi için giderlerin faturalandırılmış olması gerekmektedir.

Bu destek kapsamıyla birlikte, kavram geliştirme, Ar-Ge faaliyetlerinin teknolojik ve ekonomik yönden yapılabilirliği üzerine gerçekleştirilen çalışmalar, tasarıma geçiş aşamasında yapılan laboratuvar çalışmaları, tasarım üzerine yapılan çalışmalar, prototip üretimi, pilot tesisin oluşturulması, deneme üretimi, patent ve lisans çalışmaları, satış sonrasında ürün tasarımından doğan sorunların ortadan kaldırılması adına yapılan faaliyetler desteklenmektedir.

Bu destek unsurundan yararlanacak olan şirketlerin projelerinin değerlendirilmesi ve izlenmesine yönelik olarak gerçekleşen masrafları DFİF tarafından karşılanmaktadır. Bir projenin değerlendirme masrafı olarak 1.500 ABD Doları, izleme masrafı olarak 12 aya kadar sürecek olan projelerde 3.000 ABD Doları, süresi 12 ayı aşan projelerde ise 6.000 ABD Doları DFİF aracılığıyla TTGV'ye ödenmektedir. Ayrıca değerlendirme ve izleme masrafı haricinde önerilen bütçenin % 3'ü oranında bir pay TTGV'nin diğer masraflarını karşılamak üzere projeyi öneren işletme tarafından TTGV'ye ödenmektedir.

Sermaye katılımı ile desteklenen Ar-Ge projelerinin desteklenme süresi azami 2 yıldır. Bu kapsamda sağlanacak sermaye desteği 1.000.000 ABD Dolarını geçmemek üzere desteklenmektedir. Stratejik olarak odaklanılmış olan projelerde desteklenme süresi azami 1 yıl olup en fazla 100.000 ABD Doları kadar destek sağlanmaktadır. Stratejik olarak odaklanılan projelere ilişkin gerçekleşen tüm giderler bu destek kapsamı ile birlikte karşılanmaktadır(Araştırma Geliştirme Yardımına İlişkin Tebliğ, Sayı: 98/10).

3.2.12. Tarımsal Ürünlerde İhracat İadesi Yardımı

Ülkemiz tarımsal ürünlerinin uluslararası pazarlarda rekabet gücünün ve ihracat kapasitesinin artırılması amacıyla hazırlanan bu yardım politikası ile birlikte ihracata konu olan ürünlerin belirli bir oranı ve tutarı kadar destekten yararlanılmaktadır. Ancak yapılan bu ihracat ile söz konusu yardımdan yararlanabilmek için imalatçı firmaların kendi dış ticaret şirketleri ya da şirketlerinin de yer aldığı aynı kuruluş bünyesindeki bir dış ticaret firması aracılığıyla ihracatı gerçekleştirmeleri ve dış ticaret firmalarının hak edişlerini imalatçı firmalara devretmeleri gerekmektedir. Sektörel Dış Ticaret Şirketi ortaklarının söz konusu yardımdan yararlanabilmeleri için SDŞ aracılığı ile ihracatı gerçekleştirmeleri ve SDŞ tarafından hak edişlerin ortaklarına devredilmesi gerekmektedir.

İhracatçı firmalar hak edişlerinin en fazla % 65'ini ihraç ettikleri ürünü satın aldıkları veya söz konusu ürünün ihraç edilmesi için gerçekleştirilen faaliyetler kapsamında mal ve hizmet satın aldıkları işletmelere Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş.'den ihracata yönelik olarak kullanılan kredilerin faiz giderleri, ihracatçı birlikleri nispi aidatları ve ihracata yönelik ürün alım satımına ilişkin borsa tescil giderlerinin düşülmesiyle birlikte devri yapılabilmektedir.

Bu destek kapsamında yer alan ürünler ile bu ürünlere ait ihracat iade miktarı, miktar barajı ve azami ödeme oranı aşağıdaki gibidir(Tarımsal Ürünlerde İhracat İadesi Yardımlarına İlişkin Para Kredi ve Koordinasyon Kurulu Kararı, Karar No: 2014/6).

- Kümes hayvanları etleri (sakatatlar hariç) için ihracat iade miktarı 350 TL/ Ton, miktar barajı % 41 ve ihracat bedeli üzerinden azami ödeme oranı % 15,
- Yumurta için ihracat iade miktarı 30 TL / 1.000 Adet, miktar barajı % 65 ve ihracat bedeli üzerinden azami ödeme oranı % 10,
- Bal için ihracat iade miktarı 120 TL / Ton, miktar barajı % 32 ve ihracat bedeli üzerinden azami ödeme oranı % 5,
- Buket yapmaya elverişli ya da süs amacına uygun cinsten çiçekler ve tomurcuklar için ihracat iade miktarı 370 TL / Ton, miktar barajı % 40 ve ihracat bedeli üzerinden azami ödeme oranı % 10,
- Sebzeler (pişirilmemiş, buharda veya suda kaynatılarak pişirilmiş, dondurulmuş) için ihracat iade miktarı 145 TL / Ton, miktar barajı % 45 ve ihracat bedeli üzerinden azami ödeme oranı % 12,
- Kurutulmuş sebzeler (bütün halde, kesilmiş, dilimlenmiş, kırılmış veya toz halinde hazırlanmış sebzeler) için ihracat iade miktarı 670 TL / Ton, miktar barajı % 40 ve ihracat bedeli üzerinden azami ödeme oranı % 10,
- Meyveler ve sert çekirdekli meyveler (pişirilmemiş, buharda veya suda kaynatılarak pişirilmiş, dondurulmuş) için ihracat iade miktarı 140 TL / Ton, miktar barajı % 45 ve ihracat bedeli üzerinden azami ödeme oranı % 8,
- Zeytinyağı için 50 TL / Ton, miktar barajı % 100 ve ihracat bedeli üzerinden azami ödeme oranı % 2,
- Kümes hayvanları etinden, sakatatından yapılmış sosisler ve benzeri ürünler ile kümes hayvanları etinden hazırlanmış veya konserve edilmiş ürünler için

ihracat iade miktarı 450 TL / Ton, miktar barajı % 50 ve ihracat bedeli üzerinden azami ödeme oranı % 10,

- Hazırlanmış veya konserve edilmiş balıklar için ihracat iade miktarı 450 TL / Ton, miktar barajı % 100 ve ihracat bedeli üzerinden azami ödeme oranı % 5,
- Çikolata ve kakao içeren hazır gıdalar için ihracat iade miktarı 215 TL / Ton, miktar barajı % 48 ve ihracat bedeli üzerinden azami ödeme oranı % 6,
- Makarnalar için ihracat iade miktarı 120 TL / Ton, miktar barajı % 32 ve ihracat bedeli üzerinden azami ödeme oranı % 10,
- Bisküviler, gofretler, kekler için ihracat iade miktarı 215 TL / Ton, miktar barajı % 18 ve ihracat bedeli üzerinden azami ödeme oranı % 8,
- Dondurulmuş meyve ve sebze ile meyve sebze işleme sanayine dayalı gıda maddeleri için ihracat iade miktarı 135 TL / Ton, miktar barajı % 100 ve ihracat bedeli üzerinden azami ödeme oranı % 8,
- Reçel, jöle, marmelat, meyve veya sert kabuklu meyve püreleri veya pastları için ihracat iade miktarı 115 TL / Ton, miktar barajı % 35 ve ihracat bedeli üzerinden azami ödeme oranı % 5,
- Meyve suları ve sebze suları, meyve nektarları için ihracat iade miktarı 270 TL / Ton, miktar barajı % 15 ve ihracat bedeli üzerinden azami ödeme oranı % 12'dir.

Bunların yanı sıra sebzeler, kurutulmuş sebzeler, meyveler ve sert çekirdekli meyveler, dondurulmuş meyve ve sebze ile bunlara ilişkin gıda maddeleri ürünlerinin, İhracat Bağlantılı Tarımsal Üretim Sözleşmesi kapsamında iktisap edilip ihraç edilmeleri durumunda ise ihracat iade miktarları ve azami ödeme oranları % 100 oranında artmaktadır. Buna istinaden yaşanan % 100'lük bir artışın % 50'si üreticiye nakit ödenir, diğer % 50'si ise ihracatçı adına açılan mahsup hesabına alacak kayıt edilmektedir. Bal ve buket yapmaya elverişli ya da süs amacına uygun cinsten çiçekler ve tomurcuklar ile ilgili ürünlerin İhracat Bağlantılı Tarımsal Üretim Sözleşmesi kapsamında iktisap edilip ihraç edilmeleri halinde ise ihracat iade miktarları ve azami ödeme oranları % 50 oranında artmaktadır. Bu duruma istinaden yaşanacak % 50'lik bir artış tutarının % 50'si üreticiye nakit olarak geri ödenir, diğer % 50'si ise ihracatçı adına açılmış olan mahsup hesabına alacak kayıt edilmektedir. İhracat Bağlantılı Tarımsal Üretim Sözleşmesi kapsamında belirtilen artırımlı iadelerden yararlanabilmek için sözleşme ile birlikte ilgili ihracatçı

birliğine ürünün elde edilme tarihinden asgari üç ay önce ön müracaatta bulunulması gerekmektedir. Bu süre ürünün niteliğine göre 45 güne kadar indirilebilmektedir.

Yukarıda bahsetmiş olduğumuz tüm ürünlerin organik tarım yöntemleri ile üretilmeleri ve bu durumu Organik Ürün Sertifikası ile onaylamaları halinde belirtilen ihracat iade miktarları ve azami ödeme oranları % 50 oranında artış gösterir. Buna istinaden yaşanan % 50'lik artış tutarı ihracatçı adına Merkez Bankasında açılan mahsup hesabına alacak kayıt edilir.

Açılan bu hesap ile birlikte işletmenin faaliyetinden doğan vergiler, vergi cezaları, SGK primleri, haberleşme giderleri, enerji giderleri, TMSF'ye ve tasfiye halindeki bankalara olan borçlar ve bunların gecikme zammı ile faizlerine yönelik giderlerin tümü mahsup edilmektedir. Mahsup işlemlerinin devam etmesi ve bu hesabın kullanılmaya devam ettiği durumlarda imalatçı veya ihracatçılara nakit ödeme yapılması söz konusu değildir(Tarımsal Ürünlerde İhracat İadesi Yardımlarına İlişkin Para Kredi ve Koordinasyon Kurulu Kararı, Karar No: 2014/6).

3.3. Araştırma Geliştirme (Ar-Ge) Teşvikleri

Türkiye'de Ar-Ge teşviklerine yönelik ilk ciddi adım 12 Mart 2008 tarih ve 26814 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Araştırma ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Kanun ile atılmıştır. 5746 sayılı Araştırma ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Kanun ile birlikte 4691 sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu Ar-Ge teşvikleri için en geniş kapsamlı düzenlemeleri içermektedir. Bununla birlikte 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu ile işletmelerin bünyesinde gerçekleştirdikleri yeni teknoloji ve bilgi arayışına dönük faaliyetler için yapmış oldukları Ar-Ge harcamaları tutarının % 100'ü oranında Ar-Ge indirimi sağlanmaktadır(Çelebi ve Kahrıman, 2011: 46).

5746 sayılı kanuna göre Ar-Ge harcamaları için sağlanan indirim, istisna, destek ve teşvik unsurları aşağıdaki gibidir(Resmi Gazete, 12/03/2008: 26814):

- **Ar-Ge indirimi:** Teknoloji merkezi kuruluşlarında, Ar-Ge birimlerinde, kamu kurum ve kuruluşları ile kanunla kurulan vakıflar aracılığıyla yahut uluslararası fonlarca desteklenen Ar-Ge ve inovasyon projelerinde, rekabet öncesi işbirliği projelerinde ve teknogirişim sermaye desteğinden faydalanan

kuruluşlarca gerçekleştirilen Ar-Ge ve inovasyon harcamaları tutarının tamamı ticari kazancın tespitinde indirim konusu yapılabilmektedir.

- **Gelir vergisi stopajı teşviki:** Kamu çalışanları hariç olmak üzere teknoloji merkezi işletmelerinde, Ar-Ge merkezlerinde, kamu kurum ve kuruluşları ile kanunla kurulan vakıflar tarafından yahut uluslararası fonlarca desteklenen ya da TÜBİTAK aracılığıyla sürdürülen Ar-Ge ve inovasyon projelerinde, teknogirişim sermaye desteklerinden yararlanan işletmelerde ve rekabet öncesi işbirliği projelerinde çalışan Ar-Ge ve destek personelinin; bu çalışmaları karşılığında personele iktisap ettirilmiş olan ücretlerin doktoralı olanlar için % 90'ı diğerleri için % 80'i gelir vergisinden müstesnadır.
- **Sigorta primi desteği:** Kamu personeli hariç olmak üzere teknoloji merkezi işletmelerinde, Ar-Ge merkezlerinde, kamu kurum ve kuruluşları ile kanunla kurulan vakıflar tarafından veya uluslararası sermaye ile desteklenen ya da TÜBİTAK tarafından yürütülen Ar-Ge ve inovasyon projeleri ile rekabet öncesi işbirliği projelerinde ve teknogirişim sermaye desteklerinden faydalanan işletmelerde çalışan Ar-Ge ve destek personeli ile 26/06/2001 tarihli ve 4691 sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu'nun geçici 2. maddesi uyarınca ücreti gelir vergisinden istisna olan personelin; bu çalışmaları karşılığında iktisap ettikleri ücretleri üzerinden hesaplanan sigorta primi işveren hissesinin yarısı, her bir çalışan için beş yıl süreyle Maliye Bakanlığı bütçesinden karşılanır.
- **Damga vergisi istisnası:** Bu kanun kapsamındaki her türlü Ar-Ge ve yenilik faaliyetleri ile ilişkili olarak düzenlenen kağıtlardan damga vergisi alınmaz.
- **Teknogirişim sermayesi desteği:** Merkezi yönetim kapsamındaki kamu idareleri tarafından bu kanunun 2. maddesinin birinci fıkrasının (e) bendindeki şartları sağlayanlara bir defaya mahsus olmak üzere teminat alınmaksızın 100.000 TL kadar teknogirişim sermayesi desteği geri ödemesiz olarak verilir.

Bu desteklerin haricinde rekabet öncesi işbirliği projelerinde işbirliğini oluşturulan kuruluşların bu işbirliğine yaptıkları katkılar özel bir hesapta izlenir. Özel hesaba aktarılan bu tutarlar Ar-Ge harcaması olarak kabul edilir ve kuruluş kazancının tespitinde gelir olarak dikkate alınmaz.

4691 sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu'nda yer alan vergi teşvikleri ise aşağıdaki gibidir(Çelebi ve Kahrıman, 2011: 51):

- İşlemi gerçekleştiren şirket bu kanun uygulaması ile ilgili düzenlenen belgelerden ve yapılan işlemlerden doğan damga vergisi ve harçtan muaftır,
- Şirketlerin kanun uygulaması kapsamında iktisap ettikleri kazançlar ile bölgede faaliyet gösteren gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin sadece bu bölgedeki yazılım ve Ar-Ge faaliyetlerinden iktisap ettikleri kazançları 31/12/2023 tarihine kadar gelir ve kurumlar vergisinden istisnadır.
- Katma değer vergisi kanunu'nun geçici 20. maddesi uyarınca, bölgede faaliyet gösteren işletmelerin kazançları gelir veya kurumlar vergisinden istisna olduğu süre içerisinde yalnızca bu bölgede ürettikleri uygulama yazılımı şeklindeki teslim ve hizmetler de katma değer vergisinden istisna tutulmuştur.
- Bu bölgede çalışan işletmelerin Ar-Ge ve destek personelinin çalışmaları karşılığında aldıkları ücretleri 31/12/2023 tarihine kadar her türlü vergiden istisna tutulmuştur. Sağlanacak bu destek Ar-Ge personelinin % 10'u ile sınırlıdır.
- Bölgede görevlendirilmiş olan öğretim üyelerinin elde edecekleri gelirler üniversite döner sermaye kapsamı dışında bırakılmıştır.

3.4. Kobi'lere Sağlanan Kosgeb Destekleri

Kobi desteği denildiğinde ilk önce akla KOSGEB gelmektedir. Nitekim Kobi destekleri arasında en çok başvuru alan ve destek kapsamı en fazla olan kurum olarak göze çarpmaktadır. KOSGEB, küçük ve orta ölçekli işletmeleri tanımlamak için Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na hazırlanan KOBİ Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmeliği baz almaktadır. Buna göre KOBİ olabilmek ve KOSGEB desteklerinden yararlanabilmek için 250'den az çalışan istihdam eden ve yıllık bilançosu veya net satış hasılatı 40 milyon TL'yi geçmeyen bir işletme olması gerekmektedir. Desteklere başvuru yapabilmek için ilk gerekli aşama, kurumun resmi internet sitesi kosgeb.gov.tr'ye girmek ve işletmenizi KOSGEB veri tabanı'na kayıt etmektir(Tim Akademi, 2014: 46).

3.4.1. Kobi Proje Destek Programı

Bu destek programı, KOBİ'lerde proje kültürü bilincinin oluşturulması ve işletmelerin proje yapabilme yeteneklerinin geliştirilmesi, ulusal ve uluslararası rekabet güçlerinin artırılması ve ülke ekonomisine sağladıkları katma değerini yükseltmesi amacıyla oluşturulmuştur. Bu program çerçevesinde işletmeler için istihdam artırıcı, ihracat artırıcı, pazar payı artırıcı, verimlilik artırıcı, maliyet düşürücü, kapasite artırıcı, ürün-hizmet kalitesi yükseltici, bölgesel gelişim seviyesine katkı sağlayıcı, kaynakların etkin kullanımını sağlayıcı, kurumsallaşmaya yönelik, müşteri memnuniyetini geliştirmeye yönelik projeler hususunda destekler sağlanmaktadır(Ersan, 2012b: 25).

Bu programın destek oranları, Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı çerçevesinde belirlenmiş olan birinci ve ikinci bölgelerde % 50, üçüncü, dördüncü, beşinci ve altıncı bölgelerde ise % 60 olmakla birlikte program süresi işletmeler için en fazla üç yıl ve destek üst limiti 150.000 TL geri ödemesiz olarak uygulanmaktadır. Program kapsamında desteklenecek projelerin süresi, proje bazında en az 6 ay, en fazla ise 24 ay olarak belirlenmiştir. Kurul kararı ile 12 aya kadar ek süre verilebilmektedir(Tim Akademi, 2014: 47).

3.4.2. Tematik Proje Destek Programı

Bu program, stratejik olarak önemsenen öncelikler dikkate alınarak belirlenen hususlarda bölgesel ve sektörel ihtiyaçların karşılanması, KOBİ'lerin kendilerini geliştirmesi ve meslek kuruluşları tarafından KOBİ'lerin geliştirilmesi amacıyla daha fazla proje yaratmaları hususunda teşvik edici bir yapı içinde olunması ve son olarak da KOBİ'lerin uluslararası mevzuat ve kriterlere uyumu sağlaması amacıyla meydana getirilmiştir. Bu destek programı, “Çağrı Esaslı Tematik Program” ve “Meslek Kuruluşu Proje Destek Programı” olmak üzere iki ayrı programdan meydana gelmektedir(Ersan, 2012b: 115).

3.4.2.1. Çağrı Esaslı Tematik Program

Her bir tematik program için ayrı ayrı olmak üzere, tematik proje teklif çağrısı KOSGEB'in internet sayfasında yayınlanmaktadır. Bu programdan istifade etmek isteyen işletmelerin ve meslek kuruluşlarının KOSGEB veri tabanı'nda yer alması şartı

aranmaktadır. Yapılan çağrıda tematik programın özelliğine göre, proje niteliğinin ilgili tematik programın özü ile uyumlu olup olmadığının değerlendirilmesi maksadıyla ön başvuru yapılması şartı aranabilmektedir. Bu değerlendirme sonucuna göre ön başvurusu uygun bulunan projelerin başvuruları geçerli olmaktadır.

Proje başvurusu, başvuru yapılan KOSGEB birimi tarafından bilgi, belge ve şekil yönünden ön değerlendirmeye tabi tutulmakta ve kurul tarafından değerlendirme yapılması maksadıyla KOSGEB Başkanlığı'na iletilmektedir. Bu değerlendirme sonunda proje kabul edilebilir, reddedilebilir veya projede bir takım düzeltmeler yapılması istenebilir. Kurulun bu husus da vereceği karar kesin olmakla birlikte sonuç başvuru sahibine bildirilmektedir(Tim Akademi, 2014: 50).

Program ile desteklenecek proje giderleri aşağıdaki gibidir(Ersan, 2012b: 120):

- Çalışan işçinin net ücret tutarı ve seyahat harcamaları,
- Yeni makine, ekipman, yazılım ve donanım temini ya da kiralanması karşılığında yapılan harcamalar,
- Proje işlerliğini sağlamak için yan malzeme harcamaları,
- Hizmet alımı karşılığında yapılan harcamalar,
- İdari harcamaların en fazla % 10'u destek kapsamında bulunmaktadır.

Program kapsamındaki destek oranları, üst limit tutarı ve karşılanma süresi, projenin özelliği dikkate alınarak her bir tematik program için KOSGEB İcra Komitesi nezdinde belirlenmekte ve yapılacak teklif çağrısında karşılanacak harcama oran ve süreleri detaylı olarak belirtilmektedir. Geri ödemeli olarak yapılan destekler için geri ödeme planı, proje bitiminden sonra 6 ay geri ödemesiz olmak üzere 3'er aylık dönemler halinde 8 eşit taksitte ödenmektedir. Geri ödemeli desteklerde faiz veya komisyon uygulanmamaktadır(Tim Akademi, 2014: 50).

3.4.2.2. Meslek Kuruluşu Proje Destek Programı

Programdan faydalanmak isteyen meslek kuruluşları, Kosgeb veri tabanı'nda yer almalıdır. Proje başvuruları, KOSGEB internet adresinde duyurulan başvuru dönemlerinde, meslek kuruluşları tarafından ilgili birime yapılmaktadır. Program kapsamında desteklenecek projeler, proje sonuçlarından faydalanabilecek işletme sayısının büyüklüğü, ilin veya bölgenin öncelikli geçim kaynağı, yeni girişimci

potansiyeli, bölgede istihdam ve pazara giriş imkânlarının oluşturulması, insan kaynaklarının geliştirilmesi, çevre ve enerji verimliliği, iş güvenliği gibi teknik hususlar gözetilerek işletmelerin veya girişimciliğin geliştirilmesi için oluşturulmalı.

Yapılan proje başvurusu ile ilgili KOSGEB tarafından ön değerlendirme tabii tutulmakta ve kurul tarafından bir değerlendirme yapılması amacıyla KOSGEB Başkanlığı'na iletilmektedir. Değerlendirme sonunda proje kabul edilebilir, reddedilebilir veya projenin düzeltilmesi hususunda bir takım değerlendirmelere varılabilmektedir. Kurulun vermiş olduğu kararlar kesin nitelikte olmakla birlikte sonuçlar ilgili meslek kuruluşuna bildirilmektedir(Tim Akademi, 2014: 51).

Bu program kapsamında desteklenecek proje giderlerine kurul karar vermektedir. Ancak kurul kararına bağlı olmayan, bina, inşaat yahut tadilat, gayrimenkul alımı, makine-teçhizat, tefrişat, taşıt aracı, vergi, resim ve harçlar, sosyal güvenlik primleri, haberleşme giderleri, finansman giderleri, proje ile ilgili olmayan personel giderleri, enerji ve su giderleri, kira giderleri, proje ortaklarından alınan danışmanlık ve hizmet alımı hususunda ki giderler, proje ile ilgili bir bağlantısı olmayan giderler destek kapsamında yer almamaktadır(Ersan, 2012b: 124).

Programın destek oranları, “Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı” çerçevesinde belirlenmiş olan, birinci ve ikinci bölgelerde % 50, üçüncü, dördüncü, beşinci, altıncı bölgelerde ise % 60 olarak uygulanmaktadır. Program kapsamında meslek kuruluşu için destekleme süresi 3 yıl olmakla birlikte bu süre içerisinde sağlanacak geri ödemesiz destek üst limiti ise 150.000 TL olarak belirlenmiştir. Program kapsamında, bir meslek kuruluşunun aynı anda birden fazla projesi destek kapsamından faydalanamaz ancak proje sonuçlandıktan sonra diğer proje için başvuru yapılabilmektedir. Program kapsamında desteklenecek proje süresi en fazla 24 ay olarak belirtilmiş olmakla birlikte kurul kararı doğrultusunda 12 aya kadar ek süre sağlanabilmektedir(Tim Akademi, 2014: 51).

3.4.3. İşbirliği Güçbirliği Destek Programı

Bu program; KOBİ'lerin işlerini ve güçlerini bir araya getirerek ortak tedarik, ortak tasarım, ortak pazarlama, ortak laboratuvar, ortak makine teçhizat kullanımı ve benzeri konularda meydana getirecekleri projelerin desteklenmesi amacıyla hayata geçirilmiş bir destek programıdır(Ersan, 2012b: 35).

Bu destek programı ile işletmelerin aşağıda birlikte gerçekleştirecekleri giderler programın destek kapsamında yer almaktadır(Tim Akademi, 2014: 53).

- Hammadde, ara mamul, mamul, lojistik ve diğer hizmetleri daha hızlı ve ucuz temin edebilmeleri amacıyla “ortak tedarik”,
- Müşteri talepleri ve pazar istekleri içerisinde ürün ve hizmetler hususunda gelişme gösterme, ürettikleri ürün ve hizmetlerin yeni pazarlarla buluşturulması maksadıyla gerçekleştirilen “ortak tasarım”,
- Ürün ve hizmet kalitesini yükseltmek, pazar payını arttırmak, marka imajı yaratmak ve uluslararası pazarın ihtiyaçlarını karşılayabilmek amacıyla “ortak pazarlama”,
- Ürün ve hizmet standartlarını iyileştirmek maksadıyla “ortak laboratuvar”,
- Üretim ve hizmet kapasitelerini, çeşitlerini, verimliliğini ve kalitelerini arttırmak amacıyla “ortak imalat ve hizmet sunumu” ve benzeri bölümlerde ortak sorunlara ortak çözümler getiren, maliyet azaltıcı ve rekabet avantajı sağlayan nitelikte olan projeler “işletici kuruluş” marifetiyle destek kapsamına alınmaktadır.

Programın destek oranları birinci ve ikinci bölgede % 50, üçüncü ve dördüncü bölgelerde ise % 60 olarak uygulanmaktadır. Desteklenecek proje süresi en az 6 ay, en fazla 24 ay olarak belirlenmiştir. Proje destek üst limiti 750.000 TL olarak belirlenmiştir. Bu tutarın 250.000 TL’si geri ödemesiz, geri kalan 500.000 TL’si ise geri ödemeli olarak destek kapsamına alınmıştır(Tim Akademi, 2014: 54).

3.4.4. Araştırma Geliştirme, İnovasyon ve Endüstriyel Uygulama Destek Programı

Bu programın amacı, bilim ve teknolojiye dayalı yeni fikir ve buluşlara sahip KOBİ’ler ile girişimcilerin bilinçlendirilmesi, yeni ürün, yeni süreç, bilgi veya hizmet üretilmesi ve ticarileştirilmesini sağlamak maksadıyla araştırma, geliştirme, inovasyon ve endüstriyel uygulama projelerinin desteklenmesidir(Ersan, 2012b: 95). Bu destek programında bölümlere uygulanan destek içeriği farklılık göstermektedir. Buna göre Araştırma Geliştirme ve İnovasyon programına sağlanan destek ile Endüstriyel programa sağlanan desteğin içeriği ve tutarları farklı olmaktadır.

3.4.4.1. Ar-Ge ve İnovasyon Programı

Bu program ile sağlanan destekler aşağıdaki gibidir(Tim Akademi, 2014: 56):

- **İşlik tahsisi veya kira desteği:** Proje başvurusu kabul edilen işletmenin yahut girişimcinin talep etmesi durumunda proje süresi içerisinde işlik tahsisi yapılabilmektedir. Girişimci olarak projeye başvuru yapan işletmeye ve 5746 sayılı Ar-Ge faaliyetlerinin desteklenmesi hakkında kanun çerçevesinde, teknogirişim desteğinden faydalananlara, proje süresince aylık en fazla 500 TL tutarında geri ödemesiz kira desteği sağlanmaktadır.
- **Makine teçhizat, donanım, hammadde, yazılım ve hizmet alım giderleri desteği:** Bu giderler kapsamında işletmeye geri ödemesiz olarak üst limiti 100.000 TL destek sağlanmakla birlikte geri ödemeli olarak da üst limiti 200.000 TL olan destek sağlanmaktadır.
- **Personel gideri desteği:** Projede çalışan personelin net ücret üzerinden aylık, lisans mezunları için 1.500 TL, yüksek lisans mezunlarına 2.000 TL ve doktora mezunu olan çalışanlara 2.500 TL olmak üzere, üst limiti 100.000 TL geri ödemesiz destek sağlanmaktadır.
- **Proje geliştirme desteği:** İşletmelere projeleri doğrultusunda gerçekleştirecekleri, danışmanlık, eğitim, sınai mülkiyet ve fikri mülkiyet hakları başvurusu veya tescili, tanıtım, yurt dışı kongre, konferans, fuar ziyareti, teknolojik işbirliği ziyareti, test analiz ve belgelendirme giderleri için üst limiti 100.000 TL olan geri ödemesiz destek sağlanmaktadır.
- **Başlangıç sermayesi desteği:** Bu destekten, 5746 sayılı Ar-Ge faaliyetlerinin desteklenmesi hakkında kanun çerçevesinde merkezi yönetim kapsamındaki kamu idarelerinden teknogirişim sermayesi desteği almaya hak kazanan girişimciler, örgün öğrenim veren üniversitelerin herhangi bir lisans programından bir yıl içinde mezun olabilecek durumdaki öğrenciler, yüksek lisans veya doktora öğrencisi ya da lisans, yüksek lisans veya doktora derecelerinden birini başvuru tarihinden itibaren en fazla beş yıl önce almış olanlar ile öğretim elemanları yararlanabilmektedir. Bu destek, şart koşulan kriterleri sağlayan girişimcilerin kuruluş, donanım ve ofis giderleri için

sağlanmaktadır. Destek üst limiti ise 20.000 TL olmakla birlikte sağlanacak destek oranı % 100 olarak belirlenmiştir.

3.4.4.2. Endüstriyel Uygulama Programı

Bu program ile sağlanan destekler aşağıdaki gibidir(Tim Akademi, 2014: 57):

- **Kira desteği:** Başvurusu kabul edilmiş olan ve destek verilmesi kararlaştırılan işletmeye aylık en fazla 1.000 TL üst limitli geri ödemesiz kira desteği sağlanmaktadır.
- **Makine, teçhizat, donanım, sarf malzemesi, yazılım ve tasarım giderleri desteği:** Proje süresince ihtiyaç duyulan test, analiz ve laboratuvar malzemeleri ile buna yönelik yan ürün giderleri, üretim hattı tasarım giderleri, üretime dönük makine, teçhizat, donanım ve yazılım giderleri kapsamında işletmeye geri ödemesiz olarak 150.000 TL üst limitli, geri ödemeli olarak da 200.000 TL üst limitli destek verilmektedir.
- **Personel gideri desteği:** Proje doğrultusunda ilk defa çalıştırılacak işçinin net ücreti üzerinden aylık, meslek lisesi mezunları için 500 TL, ön lisans mezunları için 1.000 TL, lisans mezunları için 1.500 TL, yüksek lisans mezunları için 2.000 TL ve doktora mezunları için 2.500 TL olmak üzere, en fazla 100.000 TL'ye kadar geri ödemesiz destek sağlanmaktadır.

Ar-Ge ve İnovasyon Programı'nda, proje süresi en az 12 ay, en çok ise 24 ay olarak belirlenmiştir. Kurul kararı ile bu süre 12 ay kadar daha uzatılabilmektedir. Endüstriyel Uygulama Programı'nda ise bu süre en fazla 18 ay olarak kararlaştırılmıştır. Ancak kurulun kararı ile 12 ay uzatılması da mümkün bulunmaktadır(Ersan, 2012b: 98-109).

3.4.5. Girişimcilik Destek Programı

Bu program, ekonomik olarak gelişim gösterme ve istihdam sorunlarının çözümü adına girişimciliğin desteklenmesi, yaygınlaştırılması ve bu hususlarda başarıyı yakalayabilen işletmelerin yaratılması amacıyla meydana getirilmiştir. Başarının tam olarak tesis edilebilmesi için bu program üçe ayrılmıştır. Bunlar; uygulamalı girişimcilik eğitimi, yeni girişimci desteği, iş geliştirme merkezi desteğidir(Ersan, 2012b: 47).

3.4.5.1. Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi

Girişimcilik eğitiminin temel hedefi kendi işini yaratmak isteyen gerçek kişi mükellefler olup, eğitimler her kesime açık olarak organize edilebileceği gibi, genç girişimci, kadın girişimci ve üniversite öğrencileri gibi belirli bir hedef grubuna yönelik olarak düzenlenebilmektedir. Bu eğitimlerin süresi 24 saat atölye çalışmaları olmak üzere toplam 70 saat olarak belirlenmiştir. Bölgesel ve sektörel ihtiyaçlar kapsamında ilave eğitimler yapılması söz konusu olurken bu ilave eğitimlerin süresi 15 saati aşmamaktadır. Yükseköğretim kurumları tarafından sağlanan girişimcilik derslerinde bir eğitim yılı içerisinde en az 56 saat uygulamalı eğitimin verilmiş olması gerekmektedir(Tim Akademi, 2014: 60).

3.4.5.2. Yeni Girişimci Desteği

Bu destekten KOSGEB Destekleri Yönetmeliği kapsamında düzenlenmiş Genç Girişimci Geliştirme Programı ile KOSGEB'in aracılığı ve denetimi kapsamında olmak üzere başka kurumlar tarafından düzenlenen bir girişimcilik eğitimini ya da KOSGEB tarafından düzenlenmiş Birinci ve İkinci Özelleştirme Sosyal Destek Projesi kapsamında düzenlenmiş Küçük Ölçekli İşletme Kurma Danışmanlığı Desteği programını tamamlayarak eğitime ve programa katıldığını belgeleyip devamında da işletmesini kuran girişimciler faydalanabilmektedir(Tim Akademi, 2014: 61). Bu şartları taşıyan girişimcinin işletmedeki kurucu ortak payı en az % 30 olmak zorundadır. Ayrıca destek başvurusunun yapıldığı tarihten itibaren işletmenin 2 yıl içerisinde kurulmuş olması gerekmektedir. Bir girişimcinin birden fazla işletme kurması durumunda ise bu destekten yalnızca bir defa yararlanabilmektedir. Ayrıca bir işletme daha önce bu destekten yararlanmışsa her yeni bir ortak katılımıyla bu destekten tekrar yararlanması mümkün değildir(Ersan, 2012b: 50).

Bu destek ile birlikte sağlanan unsurlar aşağıdaki gibidir(Tim Akademi, 2014: 61):

- **İşletme kuruluş desteği:** Geri ödemesiz olarak 3.000 TL üst limitli birinci ve ikinci bölgelerde % 60 oranda, girişimcinin kadın ve engelli olması halinde ise bu oran % 70 olmaktadır. Üçüncü, dördüncü, beşinci ve altıncı bölgelerde ise bu oran % 70 olmakla beraber girişimcinin kadın ve engelli olması halinde ise % 80 oranında destek uygulanmaktadır.

- **Kuruluş dönemi makine, teçhizat, yazılım ve ofis donanımı desteği:** İşletmenin kuruluş tarihinden itibaren faaliyete geçebilmek amacıyla 12 ay içinde bahsi geçen ürünler için yapacağı harcamalar 15.000 TL üst limitli birinci ve ikinci bölgelerde % 60, girişimcinin kadın veya engelli olması halinde ise % 70, üçüncü dördüncü, beşinci ve altıncı bölgelerde ise bu oran % 70 olarak uygulanmakla birlikte, girişimcinin kadın veya engelli olması durumunda oran % 80'e çıkmaktadır.
- **İşletme giderleri desteği:** Başlangıç tarihinden itibaren 24 ay içinde gerçekleşen işletme giderlerine yönelik geri ödemesiz olarak ödenecek desteğin üst limiti her ay için 1.000 TL olmak üzere toplamda 12.000 TL olarak birinci ve ikinci bölgelerde % 60 olarak, girişimcinin kadın veya engelli olduğu durumlarda ise bu oran % 70 olmaktadır. Üçüncü, dördüncü, beşinci ve altıncı bölgelerde bu oran % 70 olarak uygulanmakla birlikte girişimcinin kadın veya engelli olması halinde % 80 olarak uygulanmaktadır. İşletme giderleri desteği, personel net ücretleri, işyeri kirası, elektrik, su, ısıtma, telekomünikasyon, iş yerinde üretim amaçlı kullanılan makinelere ait yakıt giderleri olarak kapsam içerisinde bulunmaktadır.
- **Sabit yatırım desteği:** Desteğin başlangıç anından itibaren 24 ay içinde satın alınacak makine ve teçhizat ile ilgili olarak teminat karşılığında geri ödemeli olarak 70.000 TL üst limitli birinci ve ikinci bölgelerde % 60, girişimcinin kadın veya engelli olması durumunda ise % 70 olarak uygulanmaktadır. Girişimcinin yaptığı yatırımın üçüncü, dördüncü, beşinci veya altıncı bölgede olması durumunda ise oran % 70, girişimcinin kadın veya engelli olması halinde ise bu oran % 80 olarak destek kapsamına alınmaktadır.

Sabit Yatırım Desteği kapsamında yapılacak geri ödemeler, destek başladığı andan itibaren 24 ay boyunca ödeme kapsamı dışında bulunmakla birlikte bu süre dolduktan sonra ödemeler üçer aylık dönemler halinde sekiz eşit taksitte ödenmektedir. Geri ödemeli desteklerde faiz ya da komisyon adı altında ücret talebi yapılmamaktadır(Ersan, 2012b: 55).

3.4.5.3. İş Geliştirme Merkezi Desteği

İş Geliştirme Merkezleri birlikte hareket etmiş olduğu işletmelere işletme geliştirme koçluğu, destek ağlarına ulaşım, finans kaynaklarına erişim, uygun şartlarda iş yeri temini, ortak ofis araçları şeklinde hizmetler sunarak işletmelerin en hassas dönemleri olan ilk yıllarını zor durumda kalmadan atlattıklarını ve hedefleri doğrultusunda ilerlemelerini sağlamak amacıyla kurulan merkezlerdir(Ersan, 2012b: 56).

KOSGEB'e başvurarak kurumun belirlemiş olduğu kriterlere uygunluğu tespit edilen İş Geliştirme Merkezleri'ne program içerisinde İŞGEM adını kullanma hakkı tanınmaktadır. Bu hakkı elde eden İş Geliştirme Merkezlerine sağlanan destek unsurları aşağıdaki gibidir(Tim Akademi, 2014: 62):

- **İŞGEM kuruluş desteği:** Yeni kurulmuş olan İŞGEM'lere bina tadilatı için 600.000 TL, mobilya donanım alımı için 125.000 TL, İŞGEM yöneticisi olarak aylık 2.000 TL olmak üzere destek verilmektedir. Geri ödemesiz olarak sağlanan desteklerin toplam üst limiti 750.000 TL olmakla beraber birinci ve ikinci bölgelerde % 60, üçüncü, dördüncü, beşinci ve altıncı bölgelerde ise % 70 oranında desteklenmektedir. Bu destekten faydalanan İŞGEM'lerin kuruluşu 18 ay içinde tamamlanmalıdır.
- **İŞGEM işletme desteği:** Bu merkezlerin en fazla 3 personelin net ücret gideri üzerinden her bir personel için 1.000 TL olmak üzere toplam 30.000 TL destek sağlanmaktadır. İŞGEM işletmelerine yönelik toplu eğitim ve danışmanlık faaliyetleri için 50.000 TL ve küçük tadilat işleri için 20.000 TL destek kapsamı içerisinde bulunmaktadır. Geri ödemesiz olarak sağlanan desteklerin üst limiti 100.000 TL olmakla birlikte birinci ve ikinci bölgelerde % 60, üçüncü, dördüncü, beşinci ve altıncı bölgelerde bu oran % 70'e çıkmaktadır. Bu destek unsuru en fazla 36 ay süre ile sağlanmaktadır.

3.4.6. Genel Destek Programı

Bu program, ülkenin ekonomik, kalkınma ve sosyal yönden ihtiyaçlarının karşılanması ve KOBİ'lerin piyasadaki payının, etkinliğinin artırılması, rekabet güçleri

ve düzeylerinin yükseltilmesi, sanayide entegrasyonun günümüz gelişmelerine göre dizayn edilmesi amacıyla meydana getirilmiştir(Ersan, 2012b: 63).

Genel destek programı kapsamında destek oranı birinci ve ikinci bölgelerde % 50, üçüncü, dördüncü, beşinci ve altıncı bölgelerde ise % 60 oranında uygulanmaktadır. Bu programın süresi 3 yıl olarak belirlenmiştir. Ancak bu süre tamamlandıktan sonra işletmenin talep etmesi halinde bu destek programı yeniden başlatılabilmektedir. Böyle bir durumda daha önceden sağlanan destek miktarları dikkate alınmamaktadır(Ersan, 2012b: 63-64).

3.4.6.1. Yurt İçi Fuar Desteği

İşletmelerin, TOBB tarafından ve Türkiye Ticaret Sicil Gazetesi'nde yayımlanan yıllık yurt içi fuar takviminde yer alanlar içinden KOSGEB tarafından belirlenen yurt içi ihtisas ve yurt içi uluslararası ihtisas fuarları ile İzmir Enternasyonel Fuarları'na katılımlara destek sağlanmaktadır. Bir fuarda organizatör aracılığıyla bir yıl önce faydalandırılmış olan toplam net stant alanına göre en az % 40'lık bir destek sağlanması söz konusudur. Ancak ilk defa düzenlenecek olan fuarlar bu desteğin kapsamı dışında bulunmaktadır. Her bir fuar katılımı için işletme başına en fazla 50 metrekarelik bir alanın gideri kadar destek sağlanmaktadır. Destek üst limitleri ise yurt içi uluslararası ihtisas fuarlarında metrekare başına 120 TL, yurt içi ihtisas fuarları ile İzmir Enternasyonel Fuarı'nda metrekare başına 80 TL tutarında olmak üzere destek kapsamındadır(Tim Akademi, 2014: 65). Makine, mobilya, mermer gibi büyük ürün sergileme alanına ihtiyaç duyan sektörler için gerçekleştirilecek fuarlarda, işletme başına destek alanı 100 m²'ye kadar desteklenebilmektedir(Ersan, 2012b: 65).

3.4.6.2. Yurt Dışı İş Gezisi Desteği

Bu destek KOSGEB birimleri, meslek kuruluşları veya Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği üyesi kuruluşlar aracılığıyla düzenlenen yurt dışı iş gezisi programlarında yer alan konaklama ve ulaşım giderleri ile bu program dahilinde yer alan diğer giderleri kapsamaktadır. Her bir yurt dışı iş gezisi için işletme başına sağlanacak en fazla destek tutarı 2.000 TL'dir. Bahsi geçen gezinin düzenlenebilmesi için en az 10 işletmenin katılımı şarttır(Ersan, 2012b: 68).

3.4.6.3. Tanıtım Desteği

Bu destek kapsamında işletmelerin ulusal ve uluslararası tanıtım faaliyetlerine destek verilmektedir. Broşür, ürün kataloğu giderleri ile yurt dışına yönelik basılı yayınlara reklam giderleri desteklenmektedir. Her bir destek unsuru için verilecek destek tutarı 5.000 TL'yi aşamaz. Bu destek ancak yurt içi marka tescil belgesine sahip işletmelere verilebilmektedir(Tim Akademi, 2014: 66).

3.4.6.4. Eşleştirme Desteği

İşletmelerin eşleştirme merkezlerinden alacağı danışmanlık, organizasyonel, daimi sergi alanı hizmetlerine destek sağlanmaktadır. Bu program süresince desteğin üst limiti 15.000 TL olarak belirlenmiştir(Tim Akademi, 2014: 66). İşletmelerin dış ticaret, ortak üretim, ortak yatırım ve benzeri alanlarda uluslararası işbirliğine önem vermeleri, uluslararası pazarlarda rekabet edebilmeleri ve bu pazardan pay alabilmeleri için yurt dışında açılan ve KOSGEB tarafından onaylanan merkezler “Eşleştirme Merkezleri” olarak ifade edilmektedir(Ersan, 2012b: 72).

3.4.6.5. Nitelikli Eleman İstihdam Desteği

Bu destek, üniversitelerin lisans bölümlerinden mezun olan yeni elemanların istihdamı için verilmektedir. İşletmeler belirlenen limitler dahilinde birden fazla nitelikli eleman çalıştırabilmektedir. Üst limit tamamlandığı andan itibaren KOSGEB desteği sona ermektedir. Üst limit her bir personel için 1.500 TL olarak belirlenmiştir(Tim Akademi, 2014: 66).

3.4.6.6. Danışmanlık Desteği

İşletmelerin genel yönetim, AB ve diğer uluslararası kaynaklarından yararlanmak üzere proje hazırlama, iş planı hazırlama, yatırım, pazarlama, üretim, insan kaynakları, mali işler ve finansman, uluslararası ticaret, bilgisayar ve bilgi teknolojileri, enerji teknolojileri, yeni teknik ve teknolojiler, CE kapsamındaki ürün tasarımı ve belgelendirilmesi ve CE belgesine uygun üretim, çevre hususları gibi konularda alacakları danışmanlık hizmetleri destek kapsamı dahilinde bulunmaktadır.

Destek kapsamında TSE Hizmet Yeterlilik Belgesi'ne sahip danışmanlık kuruluşları, vakıf ve dernekler ile üniversitelerin işletmelere danışmanlık hizmeti vermek amacıyla kurulmuş birimleri, kuruluş kanunlarında danışmanlık hizmeti verme görevi üstlenmiş olan kamu kurum ve kuruluşlarından yararlanılan hizmetler geçerli olmaktadır. Her bir konu başlığı için verilecek destek tutarı en fazla 4.000 TL olarak belirlenmiş bulunmaktadır(Ersan, 2012b: 78).

3.4.6.7. Eğitim Desteği

İşletmelerin genel yönetim, pazarlama, üretim, insan kaynakları, mali işler ve finansman, uluslararası ticaret ve uluslararası mevzuat, bilgisayar ve bilgi teknolojileri, enerji teknolojileri, yeni teknik ve teknolojiler, yenilik, mesleki ve teknik eğitim, CE işareti, ürün belgelendirme ve çevre hususları gibi konularda alacakları eğitim hizmetleri giderleri destek kapsamı dahilinde bulunmaktadır.

Bu destekten yararlanabilmek için üniversiteler, üniversitelerin işletmelere eğitim hizmeti vermek amacıyla kurulmuş birimleri, kuruluş kanunlarında eğitim hizmeti verme görevi üstlenmiş olan kamu kurum ve kuruluşları, 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu kapsamında yer alan kuruluşlar ile Türk Akreditasyon Kurumu tarafından akredite edilen belgelendirme kuruluşlarından eğitim almak gerekmektedir. Alınan bu eğitimler karşılığında ise verilen destek tutarı her bir konu başlığı için 4.000 TL olarak belirlenmiş bulunmaktadır. Birinci ve ikinci bölgelerde % 50, üçüncü, dördüncü, beşinci ve altıncı bölgelerde uygulanan % 60 destek oranı KOSGEB'in eğitim vermesi durumunda % 100 olarak uygulanabilmektedir(Tim Akademi, 2014: 67).

3.4.6.8. Enerji Verimliliği Desteği

Bu desteğin kapsamı enerji verimliliğine yönelik etüt, danışmanlık ve eğitim hizmetlerinden oluşmaktadır. İşletmeler tarafından, enerji verimliliği kanunu kapsamınca görevlendirilmiş olan danışmanlık şirketlerinden, enerji verimliliğine yönelik olarak yararlanılacak etüt hizmetleri desteklenmektedir. Enerji verimliliği hususlarında danışmanlık şirketlerine yaptırılan etüt çalışmalarının yanı sıra Enerji Genel Müdürlüğü tarafından uygunluk belgesi verilen detaylı enerji etüt çalışmaları da destek kapsamında yer almaktadır. Program süresince üst limiti ön enerji etütleri için 2.000 TL, detaylı enerji etütleri için ise 20.000 TL tutarında uygulanmaktadır(Tim Akademi, 2014: 67).

3.4.6.9. Tasarım Desteği

Bu destek ile birlikte işletmelerin ürün tasarımına ilişkin gerçekleştirdiği hizmet alımlarına destek sağlanmaktadır. Ancak ürün tasarımının patent belgesi, faydalı model belgesi, endüstriyel tasarım tescil belgesi veya entegre devre topografyaları tescil belgesi alımı ile sonuçlanmış olması gerekmektedir. Tasarım desteği için 15.000 TL üst limitli destek tutarı belirlenmiştir(Ersan, 2012b: 84).

3.4.6.10. Sınai Mülkiyet Hakları Desteği

İşletmelerin Türk Patent Enstitüsü veya muadili yurt dışı kuruluşlardan; patent, faydalı model belgesi, endüstriyel tasarım tescil belgesi ve entegre devre topografyaları tescil belgesine ilişkin gerçekleşen giderler ile patent vekili giderlerine, TPE ve yurt dışı kuruluşlardan alınacak marka tescil belgeleri için yapılan harcamalar ile marka vekili giderlerine destek sağlanmaktadır. Yurt dışı marka tescil belgesi desteğine, yurt içi marka tescil belgesi sahibi olan işletmeler başvurabilmektedir. Desteğin üst limiti 20.000 TL olarak belirlenmiştir(Tim Akademi, 2014: 68).

3.4.6.11. Belgelendirme Desteği

Her bir belge için destek üst limiti 2.500 TL olarak belirlenmiştir. Program boyunca desteğin üst limit toplamı 10.000 TL'dir. İşletmelerin, Türk Akreditasyon Kurumu tarafından akredite kuruluşlardan, akredite oldukları konularda alacakları ürün, sistem, personel, laboratuvar, akreditasyon belgelerine istinaden gerçekleşen giderlere destek sağlanmaktadır. Daha önce almış olunan belgelere tekrar destek sağlanması mümkün değildir(Ersan, 2012b: 87-88).

3.4.6.12. Test, Analiz ve Kalibrasyon Desteği

İşletmelerin, kamu kurum ve kuruluşları veya üniversitelerce faaliyette olan laboratuvarlardan alacakları test, analiz kontrol, muayene ve kalibrasyon hizmetleri ile yurt içi ve yurt dışı laboratuvarlarda bu hususlarda yapılacak giderlere destek sağlanmaktadır. Bahsi geçen hizmetlere tabi tutulacak ürün, malzeme, parça ve numunelerin sevki, sigorta ve benzeri giderleri ile bu hizmetlerin işletme tesislerinde yapılması halinde hizmeti veren personelin konaklama, ulaşım ve iaişe giderleri destek

kapsamında bulunmamaktadır. Bu program süresince 20.000 TL üst limitli destek tutarı uygulanmaktadır(Tim Akademi, 2014: 68).

3.4.6.13. Bağımsız Denetim Desteği

Sermaye Piyasası Kurulu tarafından bağımsız denetimle yetkilendirilmiş olan kuruluşlardan işletmelerin almış oldukları denetim hizmetlerine ilişkin gerçekleşen giderlere verilen bir destek unsurudur. Konaklama, ulaşım ve iase giderleri destek kapsamı dışında bulunmaktadır. Sağlanan desteğin üst limiti 10.000 TL olarak belirlenmiştir(Tim Akademi, 2014: 68).

3.4.7. Gelişen İşletmeler Piyasası Kobi Destek Programı

Gelişme ve büyüme potansiyeline sahip küçük ve orta ölçekli işletmelerin, paylarının “Borsa İstanbul Gelişen İşletmeler Piyasası’nda” işlem görmesini sağlayarak sermaye piyasalarından fon elde edebilmeleri amacıyla oluşturulmuş olan bir programdır(Ersan, 2012b: 129).

Bu destek programı kapsamında, payların Gelişen İşletmeler Piyasası’nda işlem görerek halka açılma sürecinde, piyasa danışmanı hizmet bedeli, bağımsız denetim hizmet bedeli, Sermaye Piyasası Kurulu kurul kaydı ücreti, BİST listesine kabul ücreti, merkezi kayıt kuruluşu masrafı ile aracı kuruluşu ödenecek komisyon giderlerine geri ödemesiz olarak destek sağlanmaktadır. Program kapsamında sağlanan desteğin üst limiti 100.000 TL olarak belirlenmiştir.

Program kapsamında sağlanacak destek ödemeleri tek seferde olabileceği gibi işletmelerin talep etmesi halinde üç aşamalı şekilde de yapılabilmektedir. Üç aşamalı şekilde gerçekleştirilecek destek ödemeleri aşağıdaki gibidir(Tim Akademi, 2014: 69):

- **SPK kurul kaydı başvurusu sonrasında yapılacak destek ödemeleri:** Bu destek ile birlikte piyasa danışmanlık gideri ile bağımsız denetim gideri desteklenmektedir. Bu aşamada danışmanlık giderinin % 75’i fatura tutarı üzerinden karşılanmakta olup 40.000 TL destek tutarını geçmemektedir.
- **GİP listesine kabulü sonrasında yapılacak destek ödemeleri:** Bu aşamadan sonra SPK kurul kaydı ücreti, GİP listesine kabul ücreti ve merkezi kayıt kuruluşu masraf giderleri desteklenmektedir. Bu desteklerin üst limiti 10.000

TL olmakla birlikte % 100 oranla destek kapsamında bulunmaktadır. SPK kurul kaydı başvurusu sonrasında yapılacak destek ödemeleri dikkate alınarak aynı ya da farklı faturalar için destek ve oran limitleri içerisinde desteklenmektedir.

- **GİP’de işlem görmeye başladıktan sonra yapılacak destek ödemeleri:** Gelişen İşletmeler Piyasası’nda yer aldıktan sonra aracı kuruluşa ödenecek komisyon ve varsa bağımsız denetim hizmet gideri desteklenmektedir. Bu destek ödemelerinin üst limiti komisyon gideri için 10.000 TL ve % 75 destek oranıyla, bağımsız denetim hizmet gideri için 20.000 TL ve % 75 destek oranıyla kapsam içerisinde bulunmaktadır.

3.5. Turizm Sektörüne Sağlanan Teşvikler

Turizm teşvikleri, 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu ile düzenlenmekle birlikte turizm sektörünü geliştirip şekillendirerek daha atak bir yapı ve işlerliğe sahip kılmak maksadıyla hayata geçirilmiştir.

Turizm Teşvik Kanunu, kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri ve turizm merkezlerinin geliştirilmesi ile turizm yatırım ve işletmelerinin yaygınlaştırılması amacına dönük hükümlerden meydana gelmektedir.

Turizmi Teşvik Kanunu kapsamında sağlanan teşviklerden yararlanabilmek için Turizm Bakanlığı’ndan Turizm Yatırım Belgesi yahut Turizm İşletme Belgesi alınması şarttır(Ersan, 2012c: 49).

3.5.1. 2634 Sayılı Turizmi Teşvik Kanunu ile Sağlanan Teşvikler

3.5.1.1. Hazine ve Orman Arazilerinin Turizm Amacıyla Tahsisi

Turizmi Teşvik Kanunu’nun 8. maddesine göre, hazine ve orman arazilerinin kanunda ifade edilmiş olan sürelerde turistik tesis yatırımlarına tahsisi mümkün bulunmaktadır. Bu husus da 21/07/2006 tarih ve 26235 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Kamu Taşınmazlarının Turizm Yatırımlarına Tahsisi Hakkında Yönetmelik ile 22/07/2007 tarihli ve 26470 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Orman Arazilerinin Tahsisi Hakkında Yönetmelik uyarınca tahsis işlemi gerçekleştirilmektedir(Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, 2012: 43).

Turizme tahsis edilecek alan, il genelindeki toplam orman olarak nitelendirilen yerlerin binde 5'ini geçmemektedir. Turizm yatırımı için sağlanan orman alanının 3 katı kadar ağaçlandırma bedeli ile ağaçlandırılacak bu alanın 3 yıllık bakım bedeli ağaçlandırma ve bakım işlerinde kullanılmak üzere yatırımcı tarafından Orman Genel Müdürlüğü hesabına yatırılması şarttır. Aksi takdirde yatırımcılara Turizm Yatırımı ya da Turizm İşletme belgesi verilmesi söz konusu olamamaktadır(Ersan, 2012c: 53).

3.5.1.2. Orman Fonuna Katkı Bedelinin Taksitlendirilmesi

Turizmi Teşvik Kanunu'nun 15. maddesinde, Ormanlarda yer alacak turizm yatırım belgesine sahip tesislerin 6831 sayılı Orman Kanunu'nun Ek-3'üncü maddesinin (c) fıkrası uyarınca ödemek zorunda oldukları bedel, tahsis tarihini takip eden üçüncü yıldan itibaren beş yıl vade ve beş eşit taksitle ödenir hükmü yer almaktadır(Ersan, 2012c: 55).

3.5.1.3. Elektrik, Havagazı ve Su Ücretlerinde İndirim

Turizm yatırım ya da işletme belgesine sahip olanlar için elektrik, gaz ve su ücretleri o bölgede sanayi ve meskenlere uygulanan tarifelerin en düşüğü üzerinden uygulanır. Ancak bu indirimden yararlanabilmek için vergi ve SGK borcunun bulunmaması gerekmektedir. Birlikte belge ve fatura üzerinde yapılan incelemeler sonucunda normal tarife üzerinden elektrik ücreti ödenmektedir. Bölgede en düşük tarife üzerinden uygulanan ücret ile normal tarife arasında ki fark ise Hazine Müsteşarlığı tarafından iade edilmektedir(Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, 2012: 45).

3.5.1.4. Haberleşme Kolaylıkları

Turizmi Teşvik Kanunu'nun 17. Maddesinde yer alan hükme göre Turizm belgesine haiz yatırım ve işletmelerin telefon ve teleks taleplerine her türlü işlem ve tahsis sağlanmakla birlikte işletmelere haberleşme kolaylığı sağlanır(Toker, 2007: 86).

3.5.1.5. Yabancı Personel ve Sanatkâr Çalıştırılması

Turizm belgesine sahip işletmelerde, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na verilen izinle yabancı, uzman ve sanatkâr personel istihdam edilebilir. Fakat bu şekilde istihdam edilmiş olan yabancı personel sayısı toplam personelin % 10'unu aşamaz. Bu oran % 20'ye kadar Bakanlık tarafından arttırılabilir(Ersan, 2012c: 55).

3.5.2. Emlak Vergisi Muafiyeti

Turizm işletmeleri 1319 sayılı Emlak Vergisi Kanunu'nun "Geçici Muafliklar" başlıklı 5. Maddesinin (b) fıkrasına göre "Turizm Endüstrisini Teşvik Kanunu hükümleri çerçevesinde turizm müessesesi belgesi almış olan Gelir veya Kurumlar Vergisi Mükelleflerinin bahsi geçen kanunda yazılı maksatlara tahsis ettikleri ve işletmelerine dahil binaları, inşalarının sona erdiği veya mevcut binaların turizm maksatlı kullanımı halinde turizm işletme belgesinin alındığı yılı takip eden bütçe yılından itibaren 5 yıl süreyle geçici muafiyetten faydalandırılır" hükmüyle Emlak Vergisinden muaf tutulmuşlardır(Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, 2012: 47).

3.5.3. 5225 Sayılı Kültür Yatırımlarını ve Girişimlerini Teşvik Kanunu ile Sağlanan Teşvikler

3.5.3.1. Taşınmaz Tahsisi

Kültür ve Turizm Bakanlığı, kültür yatırımı ve girişimleri için taşınmaz mal tahsis etmektedir. Hazine adına tescilli taşınmazlar, Bakanlığın talebi ve Maliye Bakanlığı'nın onayı ile en geç 3 ay içerisinde ilgili yatırımcılara tahsis edilmekle birlikte turizme katkı sağlanmaktadır(WEB_13), <http://www.doka.org.tr>, (04.02.2015).

3.5.3.2. Gelir Vergisi Stopajı İndirimi

Kültür yatırım ve girişim belgesi almış kurumlar vergisi mükellefi yatırımcıların, bahsi geçen yatırımlar için istihdam ettikleri çalışanların ücretleri üzerinden hesaplanan gelir vergisi 3 yılı geçmemek üzere % 50 oran ile yatırım aşamasında, 7 yılı geçmemek üzere %25'i işletme aşamasında yatırımcıya tahakkuk eden vergiden indirilmektedir(WEB_14), <http://www.doka..org.tr>, (04.02.2015).

3.5.3.3. Sigorta Primi İşveren Paylarında İndirim

Kültür yatırımı veya kültür girişimi belgesine sahip kurumlar vergisi mükellefi yatırımcı veya girişimcilerin, bu yatırımlarda istihdam edecekleri çalışanların prime esas kazançları üzerinden hesaplanan işveren hissesi 3 yılı geçmemek üzere % 50'si yatırım aşamasında, 7 yılı geçmemek üzere %25'i işletme aşamasında Hazine tarafından karşılanmaktadır(WEB_15), <http://www.doka.org.tr>, (04.02.2015).

3.5.3.4. Su Bedeli İndirimi ve Enerji Desteği

Kültür yatırımı ve girişimleri; su ücretlerini yatırım veya girişimin bulunduğu yerde uygulanan tarifelerin en düşüğü üzerinden ödemektedirler. Yatırım veya girişimin elektrik ve doğalgaz giderlerinin %20'si, 5 yıl süre ile Hazine tarafından karşılanmaktadır(WEB_16), <http://www.doka.org.tr>, (04.02.2015).

3.6. Serbest Bölge Teşvikleri

Serbest bölgeler, bir ülkenin dış ticareti için gerekli olan mevzuat ve yasaklamaların kısmen veya tamamen ortadan kaldırıldığı, özellikle uluslararası liman veya havaalanı çevresinde olan, milli sınırlar içerisinde olmasına rağmen gümrük sınırları dışında kabul edilen ve ihracata yönelik faaliyetlerde bulunmak üzere kurulmuş olan alanlar olarak ifade edilmektedir(Cenk, 2000: 1).

Serbest bölgelere sağlanan teşvikler 06.06.1985 tarih ve 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanunu ile düzenlenmekle birlikte bu kanuna göre bölgede gerçek ve tüzel kişiler faaliyette bulunabilmektedir. Bu bölgelerde faaliyette bulunacak gerçek ya da tüzel kişiliğe sahip işletmelerin yapacakları faaliyetler şubeleri aracılığı ile gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Serbest bölgede faaliyet göstermek için “Faaliyet Ruhsatı” alan ve bu bölgelerde belli bir iş yeri bulunan gerçek veya tüzel kişiler “Kullanıcı” olarak adlandırılmaktadır(Ersan, 2012c: 11).

Bu bölgeler, yabancı sermaye yatırımlarını ve dış ticareti arttırmak, yerli üreticileri uluslararası pazarlarda rekabet edebilecek seviyeye getirmek, ihracata yönelik olarak kurulan sanayilerin gelişmesini teşvik ederek ihracatı arttırmak, döviz girişini arttırmak, yeni iş imkanları yaratarak işsizlik sorununun giderilmesinde aktif rol almak,

üretim ve yönetim tekniklerinin yurt dışından ülkemize getirilmesi ve ekonomik gelişmişliği arttırmak maksadı ile kurulmuşlardır(Ebiri, 2006: 1).

Serbest bölgelere sağlanan teşvik ve avantajlar aşağıdaki gibidir(Tatlı, 2014 : 10-16):

- Serbest bölge kullanıcılarının imal etmiş oldukları ürünlerin satışından elde ettikleri kazançlar, Avrupa Birliği üyeliğinin sonuçlanacağı yılın vergileme dönemi sonuna kadar gelir veya kurumlar vergisinden müstesna olmakla birlikte üretilen ürünlerin FOB bedelinin en az % 85'ini ihraç eden kullanıcıların çalıştırmış oldukları personele ödedikleri ücretler gelir vergisinden istisna edilmiştir.
- Serbest bölgelerde hazır iş yeri kiralayan kullanıcı firmalar için 15 yıl, hazır iş yeri kiralayıp üretimde bulunan kullanıcılar için 20 yıl, kendi iş yerini inşa eden yatırımcı kullanıcı firmalar için 30 yıl, kendi iş yerini inşa edip aynı zamanda üretim faaliyetinde bulunan kullanıcılar için ise 45 yıl süre ile faaliyet ruhsatı düzenlenmektedir.
- İşletmeler, serbest bölge faaliyetlerinden elde etmiş oldukları kazancı hiçbir engel olmadan yurt dışına veya Türkiye'ye serbestçe çıkartabilmektedirler.
- Serbest bölge kullanıcıları Türkiye'den ihraç fiyatına yani KDV'siz mal ve hizmet temin edebilmektedirler.
- Serbest bölgeye getirilen Türkiye veya AB menşeli ya da serbest dolaşımda olan malların Türkiye'ye girişinde yahut AB ülkelerine girişinde gümrük vergisi uygulaması söz konusu olmamaktadır. Ayrıca AB üyesi ülkeler dışındaki ülke menşeli malların serbest bölgeye girişinde ve bu malların Türkiye yahut AB üyesi ülkeler dışındaki üçüncü ülkelere gönderilmesi durumunda da gümrük vergisi uygulanmamaktadır.
- Serbest bölgede sağlanmış olan teşvik ve avantajlardan yerli ya da yabancı yatırımcılar eşit bir şekilde yararlanmaktadır. Kullanıcılar serbest bölgede yatırım ve üretim aşamalarında Bakanlar Kurulu'nca belirlenmiş olan yatırım teşviklerinden de faydalanabilmektedirler.
- Mallar serbest bölgede süre sınırlaması olmadan tutulabilmektedir.
- Serbest bölgelerde gerçekleştirilen faaliyetlerle ilgili yapılan işlemlerden ve düzenlenen kağıtlardan doğan damga vergisi ve harçlar muaf tutulmuştur.

3.7. Tarım Teşvikleri

Tarımsal faaliyetlere yapılan desteklerin amaçları, tarımsal üretimin iç ve dış talebe eşdeğer bir şekilde yükseltilmesi, doğal kaynakların korunması ve gelişimi, verimlilik artışı, gıda güvenliğinin tesis edilmesi, üretim faaliyetiyle uğraşan firmaların yaratılması, tarım piyasasının geliştirilmesi, kırsal alanlarda yaşanan işsizlik sorununu çözmek gibi amaçlarla ülkenin kalkınma düzeyinin yükseltilmesi temel hedeflerdir(Tarım Kanunu, 4. Madde).

Ülkemizde tarımsal destekleme çok çeşitli yollarla yapılmaktadır. Bunların en genel olarak karşımıza çıkan türleri, tohumsal hammadde ürünleri için yapılan fiyat destekleri, tarımsal yatırıma yapılan teşvikler, dış piyasalara açılmanın teşvik edilmesi ve koruma politikaları, düşük faizli krediler ile finansman kolaylığı, süt teşvik primleri, doğal afete karşı yapılan ödemeler, ekim alanları daraltma ve bu bölgeleri destekleme primleri, sulama teknolojilerinin gelişimi için sağlanan teşvikler, toprak ıslah çalışmaları, verimli arazileri bir araya getirme, hayvan ıslahı, bitki hastalık ve zararlarına karşı erken uyarı sistemleri kurulması, toplu ilaçlamalar ve kooperatiflerin desteklenmesi şeklindedir(Arı, 2006: 68-69).

Genel olarak tarımsal destekleme araçları aşağıdaki gibidir(Tarım Kanunu, 19. Madde):

- **Doğrudan gelir desteği:** Tarımsal üretim yapan üreticilere işledikleri araziler için kurulun tavsiyesi üzerine, Bakanlar Kurulu'nca belirlenen birim ödeme miktarı üzerinden, ödeme yapılmaktadır. Bu ödeme miktarları, üreticilerin tarım politikası üzerindeki amaçlarına ve çevre koruma koşullarına uyumunu kolaylaştırmak üzere farklı seviyelerde belirlenebilmektedir. Doğrudan gelir desteği ödemelerine ilişkin esas ve yöntemler, bu kanunun amacına hizmet edecek şekilde, her yıl kurulun teklifi ile Bakanlık tarafından çıkarılacak uygulama tebliğleri ile belirlenmektedir.
- **Fark ödemesi:** Üreticilere üretim maliyetleri ile yurt içi ve yurt dışı fiyatlar dikkate alınarak fark ödemesi desteği yapılır. Bu fark ödemesi desteği öncelikli olarak arz açığı veren ürünleri kapsamaktadır. Her yıl, fark ödemesine alınacak ürünler ile ödeme miktarları kurul tarafından tespit edilmektedir.

- **Telafi edici ödemeler:** Çiftçilerin arz fazlası olan ürünlerin üretiminden cayarak alternatif mallara yönelmeleri hususunda bir takım girişimlerde bulunulabilir. Çiftçilere, arazilerinde zararı minimize etmek için ürettikleri ürünlerden dolayı karşılaşılabilecekleri gelir kayıplarını engellemek üzere telafi edici ödeme yapılmaktadır. Her bir çiftçi için yapılacak ödeme miktarı, çiftçinin ek malların üretimine ayırdığı arazi miktarı ile birim ödeme miktarının çarpılması ile hesaplanır. Çiftçilerin bir araya toplanarak, ek ürünlerin işlenmesi ve pazarlanması için yapacakları yatırımların finansmanı için ek ödemeler yapılabilir. Telafi edici ödemelerin ürün kapsamı, ürünler çapında birim ödeme miktarları, ödeme süreleri ve ek ödeme miktarları her yıl kurulun tavsiyesi üzerine Bakanlar Kurulu'na saptanmaktadır.
- **Hayvancılık destekleri:** Hayvancılıkta ırk ıslahı, kaba yem üretiminin artırılması, verimliliğin artırılması, işletmelerin gelişmesi, işletmelerde temizlik kurallarının sağlanması, hayvan sağlığı ve refahı, hayvan kimlik sisteminin teşviki, hayvansal ürünlerin işlenmesi ve sunulması ile bunlarla ilgili denetim, takip ve standartların geliştirilmesi ve su ürünlerinin desteklenmesi amacıyla önlemler alınmaktadır.
- **Tarım sigortası ödemeleri:** Çiftçilerin, üretim araçları ve mallarını sigorta ettirmelerini özendirmek üzere, sigorta prim bedellerinin bir kısmı Devlet tarafından karşılanmaktadır. Tarım sigortasından faydalanacak ürünler ile güvence altına alınacak riskler Bakanlığın teklifi üzerine Bakanlar Kurulu'na saptanmaktadır.
- **Kırsal kalkınma destekleri:** Kırsal bölgelerdeki gelirlerin artırılması ve çeşitlendirilmesi, kırsal altyapı, tarla içi geliştirme hizmetleri ve sosyal yapının güçlendirilmesi ile doğal kaynakların korunması ve geliştirilmesi amacıyla, kırsal toplum kesimlerinin birlikte veya bireysel olarak yürütecekleri yatırım projelerinin maliyetinin bir kısmı, masraf paylaşmaya göre, Devlet tarafından karşılanmaktadır. Kırsal kalkınma destekleri uygulaması Bakanlık tarafınca yapılır. Kırsal yatırımların desteklenmesinde, köy ve diğer kırsal alanda yaşayan insanlara istihdam sağlayıcı tarımsal ve tarım dışı ekonomik yatırımlara öncelik tanınmaktadır.

- **Çevre amaçlı tarım arazilerini koruma programı destekleri:** Erozyon ve olumsuz çevre etkileri altında kalan tarım arazilerinde, işlemeli tarım yapan çiftçilerin, arazilerini doğal bitki örtüleri, çayır, mera, organik tarım ve ağaçlandırma için kullanmalarını özendirmek üzere, kendilerine belirli bir süreyi içerecek şekilde, çevre amaçlı tarım arazilerini koruma uygulaması destekleri sağlanır. Ödemeler, Bakanlık ile çiftçiler arasında düzenlenecek sözleşmelere dayalı olarak ve birim arazi üzerinden yapılır. Her bir çiftçi için yapılacak çevre amaçlı tarım arazilerini koruma uygulaması destekleri ödemesi, çiftçilerin bu uygulama için tahsis edecekleri arazi miktarı ile birim ödeme miktarının çarpımı ile saptanmaktadır.
- **Diğer destekleme ödemeleri:** Araştırma, geliştirme ve tarımsal yayım desteği, pazarlama teşvikleri, özel depolama yardımı, kalite desteği, piyasa düzenlemeleri desteği, organik üretim desteği, imha desteği, ürün işleme desteği, bazı girdi destekleri ile tarım havzaları destekleri ve benzeri konularda destekleme araçları sağlanmaktadır. Bu destekleme araçları her yıl kurulun tavsiyesi üzerine Bakanlar Kurulu'nca belirlenmektedir.

3.8. İstihdam Teşvikleri

İşsizlik, ülkelerin gelişmişlik düzeylerini olumsuz yönde etkilemiş olduğu bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Gelişmiş olan ülkeler azgelişmiş ülkelere göre işsizlikle mücadelede mevcut imkanların yüksekliği sebebiyle istihdam üzerinde yaşanan sorunları çözmek için daha verimli programlar geliştirmektedirler. Gelişmiş ülkelerde istihdam sorunu var olan iş yapısının geliştirilememesinden kaynaklanmakta olup azgelişmiş ülkelerde ise daha çok iş potansiyeli yaratamamaktan kaynaklanmaktadır(Gençler, 2011: 2).

Türkiye'de oluşan koşullar itibariyle hem var olan iş potansiyelinin geliştirilmesi hem de iş potansiyeli yaratma adına çeşitlendirilmiş bir şekilde istihdam teşviki sağlanmaktadır. Sağlanan teşvikler direkt olarak istihdam ile ilgili düzenlenebildiği gibi mevcut olarak uygulanan teşvik programlarının bir unsuru olarak da düzenlenebilmektedir(Ersan, 2012c: 25).

İstihdam üzerine sağlanan teşvikler aşağıdaki gibidir(Ersan, 2012c: 25):

- 18 yaşından büyük erkekler ile kadınlar için yaş ve yeterlilik belgesi şartlarına göre değişen sürelerde işveren sigorta primi tutarı işsizlik fonu'ndan karşılanmaktadır,
- Özürlü işçi çalıştıran işverenlerin sigorta primlerine ait işveren hisselerinin tamamı Hazine tarafından karşılanmaktadır,
- Yatırımlarda devlet yardımları hakkında karara istinaden uygulanan bölgelere göre değişen oranlarda istihdam desteği,
- Ar-Ge faaliyetlerinin desteklenmesi hakkında kanuna istinaden uygulanan istihdam desteği,
- KOSGEB destekleri çerçevesinde uygulanan istihdam desteği,
- İhracatta devlet yardımları ile sağlanan istihdam desteği,
- Turizm teşvik kanunu ile sağlanan istihdam desteği,
- Kültür yatırımları ve girişimlerine yönelik istihdam desteği,
- Prim borçlarının düzenli ödenmesine istinaden uygulanan işveren hissesinde % 5'lik indirim.

3.9. Türkiye’de Uygulanmakta Olan Destek Unsurları

3.9.1. Gümrük Vergisi Muafiyeti

Ülkemizde uygulamaya geçirilen yeni teşvik sistemiyle birlikte herhangi bir bölge sınırlaması olmaksızın uygulanabilecek gümrük vergisi muafiyeti sağlanmış bulunmaktadır. Diğer destek unsurlarında olduğu gibi gümrük vergisi muafiyetinden yararlanabilmek için işletmenin teşvik belgesi alması şarttır. 2012/3305 sayılı Karar ile belirtilen teşvik edilemeyecek yatırım konuları kapsam dışında kalmak üzere asgari sabit yatırım tutarlarına erişmiş olan yatırımlara gümrük vergisi muafiyeti sağlanmış bulunmaktadır.

2012/3305 sayılı Karar’ın 9. Maddesine göre; yatırım malı makine ve teçhizatın ithali, otomobil ve hafif ticari araç yatırımlarında yatırım dönemi içerisinde olmak şartıyla monte edilmemiş haldeki (CKD) aksam ve parçaların ithali, gemi ve elli metrenin üzerindeki yat inşa yatırımlarında tekne kabuğu ithali gümrük vergisinden muaf tutulmuştur(2012/3305 sayılı Karar).

3.9.2. Katma Değer Vergisi İstisnası

Ülkemizde uygulanan 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu gereğince, teşvik belgesine sahip yatırımcıların teşvik belgesi kapsamında yapacakları makine-teçhizat ithali ve teslimlerine ilişkin KDV istisnası sağlanmış bulunmaktadır. Bunun yanı sıra teşvik belgesi kapsamı içerisinde bulunan makine ve teçhizatın devir işlemlerinde ve makine-teçhizat listelerinde belirtilmiş olan set, ünite, takım vb. malların kısmi teslimlerinde de katma değer vergisi istisnasından yararlanılabileceği ifade edilmiştir(2012/3305 sayılı Karar).

Bölge ayrımı yapılmaksızın uygulanan katma değer vergisi istisnası teşvik belgesine haiz yatırımlara uygulanacaktır. 2012/3305 sayılı Karara istinaden teşvik edilemeyecek yatırım konuları ile belirtilen şartları sağlamayan yatırım konuları KDV istisnası kapsamı dışında bulunmaktadır. İstisnadan ancak teşvik edilebilecek yatırım konuları ile bölgelere göre değişen asgari yatırım tutarına ulaşmış olan işletmeler yararlanabileceklerdir. Ayrıca iktisap edilecek makine ve teçhizatın mal ve hizmet üretiminde kullanılması gerekmektedir.

Teşvik belgesine sahip makine ve teçhizatın teslimi ve ithalatı tam istisna kapsamında bulunmaktadır. İstisna kapsamına giren makine ve teçhizatı teslim edenler, bu malların elde edilmesi için ödemiş oldukları katma değer vergilerini genel esaslar çerçevesinde indirim konusu yapabilecek olup, indirimin olmaması halinde nakden veya mahsuben iade gerçekleştirilecektir(Gökmen ve Kartaloğlu, 2012: 269-275).

3.9.3. Stratejik Yatırımlara Katma Değer Vergisi İadesi Desteği

Stratejik yatırımlarda, diğer yatırımlara verilen teşvik unsurlarına ek olarak inşaat işlerine ilişkin Katma Değer Vergisi İadesi desteği getirilmekte olup, buna ilişkin Katma Değer Vergisi Kanunu'na 6322 sayılı Kanunun 25. Maddesi ile geçici 30. Madde eklenmiş bulunmaktadır.

Yapılan bu düzenlemeyle birlikte 31/12/2023 tarihine kadar uygulanmak üzere, yatırım teşvik belgesi kapsamında asgari 500 milyon TL tutarında sabit yatırım planlanan stratejik yatırımlar neticesinde, inşaat işleri nedeniyle ödenmiş olan ve takvim yılı sonuna kadar indirim uygulamasına gidilemeyen katma değer vergisi için izleyen yıl içerisinde iade işleminin önü açılmış bulunmaktadır. Ancak, teşvik belgesine konu yatırımın tamamlanamaması durumunda ise iade edilmiş olan vergiler vergi ziyayı cezası

uygulanarak iadenin yapıldığı tarihten itibaren gecikme faizi ile birlikte tahsil edilmektedir(Gökmen ve Kartaloğlu, 2012: 358).

3.9.4. Gelir Vergisi Stopajı Desteği

Ekonomik ve sosyal yönden daha az gelişmiş olan bölgelerimizin başında gelen 6. Bölge için uygulanmak üzere hayata geçirilmiş bir destek unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bölge içerisinde yer alan illerde yapılacak yatırımlar için istihdam edilen işçinin asgari ücretin brüt tutarı üzerinden hesaplanan gelir vergisi stopajı tutarı kadar destek belirlenmiş bulunmaktadır.

6322 sayılı kanununun 12. Maddesi ile birlikte Gelir Vergisi Kanunu'na geçici 80. Madde eklenmiş ve buna istinaden Ekonomi Bakanlığı tarafından düzenlenen yatırım teşvik belgesi kapsamında; bu maddenin yürürlüğe girmesiyle birlikte 31/12/2023 tarihine kadar yararlandırılması öngörülmüştür. Böylelikle istihdam edilen işçinin ücretinin sanayi kesiminde çalışan 16 yaşından büyük işçiler için uygulanan asgari ücretin brüt tutarı üzerinden hesaplanan gelir vergisi, yatırım kısmen veya tamamen hayata geçirildiği andan itibaren 10 yıl süreyle muhtasar beyannamede tahakkuk eden vergi tutarından indirilmektedir.

Yatırımın tamamlanamaması veya teşvik belgesinin iptali halinde ise yapılan gelir vergisi stopajı nedeniyle indirilen tutar vergi ziyayı cezası uygulanmadan gecikme faizi ile birlikte tahsil edilmektedir(28324 sayılı Resmi Gazete).

3.9.5. Sigorta Primi Desteği

Sigorta primi desteği, yatırım teşvik belgesine sahip işletmelerin bu yatırımı gerçekleştirmek için istihdam ettiği her bir ek işçi için ödemesi gerektiği sigorta primi işçi hissesinin asgari ücrete tekabül eden kısmının Ekonomi Bakanlığı tarafından karşılanması şeklinde sağlanan destek unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yeni teşvik sistemi ile birlikte sigorta primi desteği 6. bölgede yapılacak büyük ölçekli yatırım, stratejik yatırım ve bölgesel teşvik uygulamalarını kapsamakla birlikte 10 yıl süreyle destekten yararlanılabilmektedir. Bu destekten yararlanabilmek için aylık prim ve hizmet belgelerinin yasal süresi içinde tahakkuk ettirilip ödenmesi şartı aranmaktadır(2012/3305 sayılı Karar, 13. Madde).

3.9.6. Faiz Desteği

2009/15199 sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar ile 3. ve 4. bölgelerde yapılacak yatırımlar ile Ar-Ge ve çevre yatırımları için sağlanmış olan faiz desteği 2012/3305 sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar ile 3, 4, 5 ve 6. bölgede gerçekleştirilecek öncelikli, stratejik yatırımlar ile Ar-Ge ve çevre yatırımlarına sağlanmış bulunmaktadır. Uygulanan yeni teşvik sistemiyle birlikte 1.ve 2. bölgede yapılacak yatırımlar ile büyük ölçekli yatırımlara faiz desteği sağlanmamıştır(Gökmen ve Kartaloğlu, 2012: 387).

Bu destekten yararlanacak işletmelerin yatırımlarını gerçekleştirmek için bankalardan kullandığı kısa vadeli yatırım kredilerinin teşvik belgesinde kayıtlı sabit kıymetin maliyeti için ödeyecekleri faizin en fazla % 70'i bakanlığın uygun görmesiyle birlikte bütçeden karşılanmaktadır(28328 sayılı Resmi Gazete).

3.9.7. Yatırım Yeri Tahsisi

Yatırım yeri tahsisi desteği, Ekonomi Bakanlığı tarafından teşvik belgesi düzenlenmiş büyük ölçekli yatırımlar, stratejik yatırımlar, bölgesel desteklerden faydalanacak yatırımlar için Maliye Bakanlığınca belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde yatırım yeri tahsisi yapılması söz konusu olabilmektedir(2012/3305 sayılı Karar).

Bu destekten yararlanabilmek için yatırım teşvik belgesine sahip olmanın yanında 2012/3305 sayılı Karar'ın 5. maddesinde belirtilen bölgelere göre değişen sabit yatırım tutarlarına erişilmiş olması gerekmektedir. Bu maddeye göre 1. ve 2. bölge için asgari 1.000.000 TL, diğer bölgeler için 500.000 TL tutarında yatırım yapılmış olması gerekmektedir. Ancak yatırımın stratejik bir yatırım olması halinde yatırım tutarı asgari 50 milyon TL olarak belirlenmiş bulunmaktadır(Gökmen ve Kartaloğlu, 2012: 398).

BÖLÜM 4. DEVLET TEŞVİKLERİNİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİNİN TÜRKİYE MUHASEBE STANDARTLARI VE VERGİ USUL KANUNU'NA GÖRE KARŞILAŞTIRILMASI

Çalışmanın bu bölümünde, Devlet Teşviklerinin muhasebeleştirilmesi ve Finansal Tablolarda raporlanması hususu TMS-20 açısından ve VUK açısından ele alınarak

işletmelerin hangi yöntemi seçmelerinin daha doğru olacağı ve yatırımcıların gerçekçi finansal raporlara nasıl ulaşabilecekleri detaylı bir şekilde anlatılmış bulunmaktadır.

4.1. TMS-20 Standardına Göre Devlet Teşviklerinin Muhasebeleştirilmesi ve Raporlanmasının Karşılaştırılması

TMS-20'ye göre devlet teşviklerinin ve devlet yardımlarının muhasebeleştirilmesi iki ayrı yaklaşıma göre gerçekleşmektedir. Bunlardan birincisi “Sermaye Yaklaşımı” olup bir diğeri ise “Gelir Yaklaşımı” olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sermaye yaklaşımı bir hesap dönemi içerisinde iktisap edilen devlet teşvik ve yardımlarının geri ödemesinin söz konusu olmayacağı varsayımıyla gelir olarak kaydedilmeden bilançoda özkaynaklar ile ilişkilendirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Sermaye yaklaşımı asıl niteliği itibarı ile devlet teşvik ve yardımlarının özkaynaklar ile ilişkilendirilmesini savunduğundan bu yöntemde iktisap edilmiş teşvik ve yardımlar 549 Özel Fonlar hesabında takip edilmiş olacaktır.

Gelir yaklaşımında ise devlet teşviklerinin hissedarlar dışında bir kaynaktan elde edildiği varsayımıyla doğrudan özkaynakla ilişkilendirilmeden gelir olarak finansal tablolara yansıtılması gerektiğini savunmaktadır. Ancak gelir yaklaşımında devlet teşvikleri ilgili dönemlere uygun olarak sistematik bir biçimde gelir tablosuna aktarılması gerekmektedir. Devlet teşviklerinin elde edildiği anda gelir olarak finansal tablolara yansıtılması tahakkuk esasına uygun olmayacağından dolayı bu yöntemde 382 Devlet Teşvik ve Yardımları hesabı ile 482 Devlet Teşvik ve Yardımları hesabı kullanılacaktır.

4.2. Devlet Teşviklerinin Muhasebeleştirilmesine İlişkin Uygulama

Gündöndü Üretim A.Ş. ayçiçeği ve ayçiçeği yağı imalatı sektöründe faaliyette bulunmak üzere 2014 yılında kuruluş işlemlerini tamamlamış bulunmaktadır. Şirket üretmiş olduğu ürünleri Gündöndü markası adı altında piyasaya sürmekte olup 2014 yılı içerisinde aşağıdaki faaliyetleri gerçekleştirmiş bulunmaktadır.

a) Şirket sahip olmuş olduğu yatırım teşvik belgesiyle birlikte üretmiş olduğu ayçiçeklerinden çekirdekleri ayırabilmek için 50.000,00 TL + KDV'den 10 adet Helezonlu Ayçiçeği Patozu satın almış bulunmaktadır. Kırsal kalkınmanın desteklenmesi

kapsamında KDV hariç makine bedelinin % 50'si devlet tarafından karşılanmıştır. Makinenin faydalı ömrü 5 yıl olup normal amortisman yöntemi kullanılmaktadır.

b) Gündöndü Üretim A.Ş.'nin üretmiş olduğu ürünler 30 dönümlük arazi içerisinde yer almaktadır. Şirket su israfını önlemek ve verimliliği arttırmak adına sulama sistemi almış bulunmaktadır. Alınan sulama sistemi makinesinin bedeli 35.000 TL + KDV olup makinenin faydalı ömrü 10 yıldır. Kırsal kalkınmanın desteklenmesi kapsamında yapılan başvuruya istinaden KDV hariç tutarın % 50'si şirketin banka hesaplarına yatırılmıştır.

c) Gündöndü Üretim A.Ş. ayçiçeklerinden yağ elde edebilmek için 15.05.2014 tarihinde 200.000,00 TL tutarında pres makinesi ithal etmiştir. Şirket ithal etmiş olduğu pres makinesi için ödemiş olduğu gümrük vergisi oranı % 2,7'dir. Genel Teşvik Uygulamaları kapsamında yer alan gümrük vergisi muafiyeti ile ilgili gerekli işlemler tamamlanmış bulunmaktadır. Makinenin faydalı ömrü 5 yıl olup normal amortisman yöntemi kullanılmaktadır.

d) Gündöndü Üretim A.Ş. yeni teşvik sistemi doğrultusunda faaliyetini 6. Bölgede gerçekleştirmektedir. İşletme sigorta primi işçi hissesi ve gelir vergisi stopajı desteğinden yararlanmak için gerekli yasal prosedürü tamamlamış bulunmaktadır. İşletmenin çalışan 10 personeli olup ücretlere ilişkin detay aşağıdaki gibidir.

İŞÇİ SAYISI	BRÜT ÜCRET	SGK İŞÇİ HİS.	SGK İŞÇİ İŞSİZLİK HİS.	GV STOPAJI	DAMGA VERGİSİ	NET ÜCRET	SGK İŞVEREN HİS.	SGK İŞVEREN İŞSİZLİK HİS.
8	9.612,00	1.345,68	96,12	1.225,53	72,96	6.871,71	1.489,86	192,24
2	3.000,00	420,00	30,00	382,50	22,77	2.144,73	465,00	60,00
TOP:10 İŞÇİ	12.612,00	1.765,68	126,12	1.608,03	95,73	9.016,44	1.954,86	252,24

e) Şirket faaliyetini sürdürebilmek için almış olduğu Helezonlu Ayçiçeği Patozu ve Pres makinesini tarım sigortası kapsamında sigortalatmış bulunmaktadır. Ayrıca bakanlar kurulu tarafından sigortalanacak ürünler belirlenmiş olup karar resmi gazetede yayımlanmış bulunmaktadır. Şirket karar yayımlandıktan sonra ekmiş olduğu ayçiçeklerini yangın, heyelan, sel, su baskını, dolu, don vb. risklere karşı korumak için tarım sigortası yaptırmış bulunmaktadır. Şirket yaptırmış olduğu sigorta için 200.000 TL

ödemiş olup sigorta süresi 5 yıldır. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığına yapılan başvuru değerlendirilmiş ve gerekli işlemler tamamlanmış bulunmaktadır. Bakanlığın kararı üzerine sigorta kapsamında ödenmiş olan bedelin % 50'si şirkete geri ödenecektir.

f) Şirket yurt dışında aktif görev alabilmek ve kendisine ihraç alanları yaratmak maksadı ile yurt dışında pazar araştırması yaptırmak için danışmanlık şirketinden 250.000 ABD doları tutarında hizmet satın almış bulunmaktadır. Şirket 2011/1 sayılı Pazar Araştırması ve Pazara Giriş Desteği Hakkında Tebliğe dayanarak danışmanlık şirketine ödemiş olduğu bedeli geri alabilmek için gerekli tüm yasal prosedürü tamamlamış bulunmaktadır. İlgili bedel şirketin banka hesaplarına yatırılmıştır (Destek kapsamında alınabilecek iade tutarı yıllık 200.000 ABD dolarının % 60'ı kadardır). (1 \$ = 1,90 TL olarak dikkate alınacaktır).

g) Gündöndü Üretim A.Ş. yurt dışında potansiyel ihraç alanlarının tespit edilmesi için yaptırmış olduğu araştırmalar doğrultusunda belirlenen ülkelerde düzenlenen Türk İhraç Ürünleri fuarına katılmış bulunmaktadır. Şirket fuar organizasyonuna katılım nedeni ile 10.000 ABD doları tutarında gidere katlanmıştır. Yurt dışı fuarlarda katılımcıların desteklenmesi kapsamında bu bedel şirketin banka hesabına geri ödenmiştir (1 \$ = 1,90 TL olarak dikkate alınacaktır).

h) Gündöndü Üretim A.Ş., pazar araştırması raporlarından elde ettiği veriler ışığında ihracat potansiyeli yüksek ülkelerde Gündöndü markasının tanıtımını yapmak amacıyla bir reklam firmasıyla anlaşmış bulunmaktadır. Şirket bu anlaşma için reklam şirketine 200.000 ABD doları ödemiş bulunmaktadır. Şirket yaptırmış olduğu bu reklam ve tanıtım faaliyeti ile ilgili katlanmış olduğu gideri Yurt dışı birim, marka ve tanıtım faaliyetlerinin desteklenmesi kapsamında geri alabilmek için ilgili birime gerekli başvuruyu yapmış ve teşvik kapsamında 228.000 TL şirketin banka hesabına yatırılmıştır (Teşvik kapsamında sağlanacak iade tutarı yıllık 150.000 ABD dolarının % 60'ı kadardır). (1 \$ = 1,90 TL olarak dikkate alınacaktır).

ı) Gündöndü Üretim A.Ş., markasını yurt dışında tecil ettirmiş olup gerekli işlemler için 60.000 ABD doları maliyete katlanmıştır. Şirket marka tescili ile ilgili katlanmış olduğu giderleri Yurt dışı birim, marka ve tanıtım faaliyetlerinin desteklenmesi kapsamında geri alabilmek için gerekli başvuruyu tamamlamış ve 57.000 TL şirketin banka hesabına yatmıştır (Teşvik kapsamında sağlanacak iade tutarı yıllık 50.000 ABD

dolarının % 50'si kadardır). (1 \$ = 1,90 TL olarak dikkate alınacaktır). Patent, telif hakları vb. kalemler için 15 yıl amortisman süresi öngörülmüştür.

j) Şirketin net satış hasılatı 15.350.000 TL'dir.

k) 2014 yılı satılan mamul maliyeti 9.756.250 TL'dir.

l) Şirket, 2014 yılı içerisinde hammadde alımı için kullanmış olduğu banka kredisi için 50.000 TL faiz ödemiştir.

m) Şirket, ürünlerini daha cazip kılmak için 2014 yılı içerisinde müşterilerine toplamda 2.250.000 TL iskonto yapmış bulunmaktadır.

n) Şirketin 2014 yılı Pazarlama, Satış ve Dağıtım Giderleri 600.000 TL'dir.

o) Şirketin 2014 yılı Genel Yönetim Giderleri toplamı 375.000 TL'dir.

p) Şirket, mevduat hesabında bulundurduğu tutar üzerinden 2014 yılı içerisinde 20.000 TL faiz geliri elde etmiştir.

r) Şirketin döviz hesabında bulunan tutar değerlendirme sonucunda 35.000 TL artış göstermiştir.

Şirketin 2014 yılı içerisinde yapmış olduğu bu hareketlere ilişkin muhasebe kayıtları TMS-20 Devlet Teşviklerinin Muhasebeleştirilmesi ve Devlet Yardımlarının Açıklanması standardı kapsamında iki ayrı yaklaşıma göre değerlendirilecek ve Türkiye'de VUK'un belirtmiş olduğu usul ve esaslara göre muhasebeleştirme yapıp aradaki farklara değinilecektir.

4.2.1. Devlet Teşviklerinin ve Devlet Yardımlarının TMS-20 Sermaye Yaklaşımına Göre Muhasebeleştirilmesi

a) Kırsal kalkınma destekleri kapsamında alınan Helezonlu Ayçiçeği Patozunun muhasebeleştirilmesi

Bu teşvik ile birlikte adedi 50.000 TL + KDV'den 10 adet Helezonlu Ayçiçeği Patozu alındığında yapılacak muhasebe kaydı aşağıdaki gibidir.

253 Tesis Makine ve Cihazlar Hs.	500.000,00	
191 İndirilecek KDV Hs.	90.000,00	
320 Satıcılar Hs.		590.000,00

Şirket teşvikten yararlanabilmek için gerekli prosedürü tamamlamış olmakla birlikte KDV hariç makine bedelinin % 50'si banka hesabına yatmıştır. Gündöndü Üretim A.Ş., elde etmiş olduğu teşvik tutarını satıcı firmanın banka hesabına yatırmış bulunmaktadır.

102 Bankalar Hs.	250.000,00	
<i>Helezonlu Ayçiçeği Patozu Teşviki</i>		
549 Özel Fonlar Hs.		250.000,00
<i>Helezonlu Ayçiçeği Patozu Teşviki</i>		

Şirket almış olduğu makine için satıcı firmaya ödeme yaptığında aşağıdaki kayıt yapılacaktır.

320 Satıcılar Hs.	250.000,00	
102 Bankalar Hs.		250.000,00

Dönem sonu itibarı ile alınan Helezonlu Ayçiçeği Patozu için yapılacak amortisman kaydı aşağıdaki gibidir.

730 Genel Üretim Giderleri Hs.	100.000,00	
257 Birikmiş Amortismanlar Hs.		100.000,00

b) Tam otomatik sulama sistemi makinesinin muhasebeleştirilmesi

Şirket su israfını önlemek ve üretilen ürünlerde verimliliği arttırmak için almış olduğu sulama sistemi makinesinin muhasebe kaydı aşağıdaki gibidir.

253 Tesis Makine ve Cihazlar Hs.	35.000,00	
191 İndirilecek KDV Hs.	6.300,00	
320 Satıcılar Hs.		41.300,00

Şirket teşvikten yararlanabilmek için gerekli prosedürleri yerine getirdikten sonra KDV hariç bedelin % 50'si şirketin banka hesabına yatmış bulunmaktadır. Şirket kırsal kalkınma programı kapsamında elde etmiş olduğu bedeli satıcı firmanın banka hesabına göndermiştir.

102 Bankalar Hs. <i>Sulama Sistemi Teşviki</i>	17.500,00	
549 Özel Fonlar Hs. <i>Sulama Sistemi Teşviki</i>		17.500,00

Şirket elde etmiş olduğu teşvik bedelini satıcı firmaya ödediğinde aşağıdaki kayıt yapılacaktır.

320 Satıcılar Hs.	17.500,00	
102 Bankalar Hs.		17.500,00

Dönem sonu itibarı ile alınan Sulama Sistemi Makinesi için yapılacak amortisman kaydı aşağıdaki gibidir.

730 Genel Üretim Giderleri Hs.	3.500,00	
257 Birikmiş Amortismanlar Hs.		3.500,00

c) Ayçiçeği yağı elde edebilmek için ithal edilen pres makinesinin muhasebeleştirilmesi

Şirket üretmiş olduğu ayçiçeğinden yağ elde edebilmek için pres makinesi ithal ettiğinde yapılacak muhasebe kaydı aşağıdaki gibidir.

253 Tesis Makine ve Cihazlar Hs.	205.400,00	
320 Satıcılar Hs.		200.000,00
360 Ödenecek Vergi ve Fonlar Hs.		5.400,00
<i>Gümrük Vergisi</i>		

Şirket gümrük vergisi bedelini Genel Teşvik Uygulamaları kapsamında geri alabilmek için gerekli tüm prosedürleri tamamlamış bulunmaktadır. Bu durumda yapılacak muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır.

360 Ödenecek Vergi ve Fonlar Hs.	5.400,00	
549 Özel Fonlar Hs.		5.400,00
<i>Gümrük Vergisi Teşviki</i>		

Dönem sonu itibarı ile alınan pres makinesinin amortisman kaydı aşağıdaki gibidir.

730 Genel Üretim Giderleri Hs.	41.080,00	
257 Birikmiş Amortismanlar Hs.		41.080,00

d) Çalışan ücretlerinin muhasebeleştirilmesi

Şirkete ait çalışanların ücret tahakkuku için yapılacak muhasebe kaydı aşağıdaki gibidir.

720 Direk İşçilik Giderleri Hs.	11.101,86	
<i>Brüt Ücret:</i>	<i>9.612,00</i>	
<i>Sgk İşveren His:</i>	<i>1.489,86</i>	
<i>Sgk İşveren İşsizlik His:</i>	<i>192,24</i>	
770 Genel Yönetim Giderleri Hs.	3.525,00	
<i>Brüt Ücret:</i>	<i>3.000,00</i>	
<i>Sgk İşveren His:</i>	<i>465,00</i>	
<i>Sgk İşveren İşsizlik His:</i>	<i>60,00</i>	
335 Personele Borçlar Hs.		9.016,44
<i>Net Ücret:</i>	<i>9.016,44</i>	
360 Ödenecek Vergi ve Fonlar Hs.		1.703,76
<i>Gelir Vergisi:</i>	<i>1.608,03</i>	
<i>Damga Vergisi:</i>	<i>95,73</i>	
361 Ödenecek Sosyal Güv. Kes. Hs.		4.098,90
<i>Sgk İşçi His:</i>	<i>1.765,68</i>	
<i>Sgk İşçi İşsizlik His:</i>	<i>126,12</i>	
<i>Sgk İşveren His:</i>	<i>1.954,86</i>	
<i>Sgk İşveren İşsizlik His:</i>	<i>252,24</i>	

Şirket Bölgesel Teşvik Uygulamaları kapsamında Sgk İşçi Hissesinde ve Gelir Vergisi Stopajından yararlanabilmek için gerekli tüm prosedürü yerine getirmiş bulunmaktadır. Bu teşvik elde edildiğinde yapılacak kayıt aşağıdaki gibidir.

360 Ödenecek Vergi ve Fonlar Hs.	1.531,91
<i>Gelir Vergisi Teşviki: 1.531,91</i>	
361 Ödenecek Sosyal Güv. Kes. Hs.	1.682,10
<i>Sgk İşçi Hissesi Teşviki: 1.682,10</i>	
549 Özel Fonlar Hs.	3.214,01
<i>Gelir Vergisi Teşviki: 1.531,91</i>	
<i>Sgk İşçi His. Teşviki: 1.682,10</i>	

Burada dikkat edilmesi gereken husus yalnızca 6. Bölgede yatırım yapan işletmelere sağlanan Gelir Vergisi Teşviki ve SGK İşçi Hissesi Teşviki için yapılacak geri ödeme brüt asgari ücrete tekabül eden tutar üzerinden yapılmaktadır. Brüt asgari ücretin üstünde kalan kısımlar teşvik kapsamına girmemekle birlikte 6. Bölge gibi bölgesel gelişmişlik farkının yoğun bir şekilde yaşanmış olduğu illerde brüt asgari ücret üzerinden bir sınırlama getirilmiş olması sağlanan bu teşviklerinin verimliliğini olumsuz yönde etkilemektedir.

e) Alınan makine ve ayçiçeklerine yapılan tarım sigortasının muhasebeleştirilmesi

Şirket yapmış olduğu tarım sigortasına istinaden ödeme yaptığı anda aşağıdaki kayıt yapılacaktır.

730 Genel Üretim Giderleri Hs.	200.000,00	
<i>Tarım Sigortası: 200.000,00</i>		
102 Bankalar Hs.		200.000,00

Şirket gerekli işlemleri tamamladıktan sonra sigorta bedelinin % 50'si şirketin banka hesabına yatırıldığında yapılacak muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır.

102 Bankalar Hs. <i>Tarım Sigortası Teşviki: 100.000,00</i>	100.000,00	
549 Özel Fonlar <i>Tarım Sigortası Teşviki: 100.000,00</i>		100.000,00

f) Şirketin yeni ihracat alanları yaratmak için danışmanlık şirketlerine yaptırmış olduğu pazar araştırması hizmetinin muhasebeleştirilmesi

Şirket ihracat payını arttırmak ve yurt dışı pazarlara ilişkin bilgi edinebilmek amacıyla danışmanlık şirketlerine yaptırmış olduğu araştırmalar için ödediği bedel ve almış olduğu hizmetin muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır. (250.000 \$ * 1,90 TL)

760 Pazarlama Satış Dağıtım Giderleri Hs. <i>Yurt Dışı Pazar Araştırması Gideri: 475.000,00</i>	475.000,00	
102 Bankalar Hs.		475.000,00

Şirket Pazar Araştırması ve Pazara Giriş Desteği kapsamında % 60 destek aldığı muhasebe kaydı aşağıdaki gibidir. (475.000 TL * % 60)

102 Bankalar Hs.	285.000,00	
549 Özel Fonlar Hs. <i>Pazar Araştırması Desteği: 285.000,00</i>		285.000,00

g) Yurt dışında düzenlenen Türk İhraç Ürünleri fuarına katılım bedelinin muhasebeleştirilmesi

Yurt dışında düzenlenen Türk İhraç Fuarına katılmak için ilgili bedel ödendiğinde aşağıdaki kayıt yapılacaktır. (10.000 \$ * 1,90 TL)

760 Pazarlama Satış Dağıtım Giderleri Hs. <i>Fuar Katılım Gideri: 19.000,00</i>	19.000,00	
102 Bankalar Hs.		19.000,00

Şirket fuara katılıp gerekli prosedürü tamamladığında alınan destek bedeli aşağıdaki gibi muhasebeleştirilecektir.

102 Bankalar Hs.	19.000,00	
549 Özel Fonlar Hs. <i>Fuar Katılım Gideri Desteği: 19.000,00</i>		19.000,00

h) Reklam şirketine ödenen bedelin muhasebeleştirilmesi

Şirket yurt dışında pazar araştırmasını yapmış ve ilgili ülkelerde tanıtımını yapmak için reklam firmasıyla anlaşmıştır. Şirket anlaşma bedelini reklam firmasına yatırdığında yapılacak muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır. (200.000 \$ * 1,90 TL)

760 Pazarlama Satış Dağıtım Giderleri Hs. <i>Reklam Gideri: 380.000,00</i>	380.000,00	
102 Bankalar Hs.		380.000,00

Şirket katlanmış olduğu reklam giderini Yurt Dışı Birim, Marka ve Tanıtım faaliyetlerinin desteklenmesi kapsamında geri alabilmek için gerekli başvuruyu yapmış ve toplam reklam giderinin % 60'ı şirketin banka hesabına yatmıştır. Bu durumda yapılacak muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır. (380.000 TL * % 60)

102 Bankalar Hs.	228.000,00	
549 Özel Fonlar Hs. <i>Reklam Gideri Desteği: 228.000,00</i>		228.000,00

ı) Şirketin yurt dışında kullanmak üzere katlanmış olduğu marka tescil giderinin muhasebeleştirilmesi

Şirketin yurt dışında elde etmiş olduğu marka tescilinin muhasebeleştirilmesi aşağıdaki gibi olacaktır. (60.000 \$ * 1,90 TL)

260 Haklar Hs. <i>Yurt Dışı Marka Tescili: 114.000,00</i>	114.000,00	
102 Bankalar Hs.		114.000,00

Şirket marka ile ilgili yapmış olduğu gideri Yurt Dışı Birim, Marka ve Tanıtım faaliyetlerinin desteklenmesi kapsamında geri alabilmek için gerekli başvuruyu yapmış ve bu giderin % 50'si şirketin banka hesabına yatmıştır. Bu durumda yapılacak muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır. (114.000,00 TL * % 50)

102 Bankalar Hs.	57.000,00	
549 Özel Fonlar Hs. <i>Marka Tescil Desteği: 57.000,00</i>		57.000,00

Dönem sonunda elde edilen marka tesciline istinaden yapılacak amortisman kaydı aşağıdaki gibi olacaktır.

760 Pazarlama Satış Dağıtım Gideri Hs.	7.600,00	
268 Birikmiş Amortismanlar Hs.		7.600,00

Görüldüğü gibi sermaye yaklaşımına göre elde edilen teşvikler bilançoda özkaynaklar kalemi altında 549 Özel Fonlar hesabı ile ilişkilendirildiği için iktisap edilen teşvik ve desteklerin kâra bir etkisi olmamaktadır. Bu yöntem bu yönüyle teşvik ve desteklerin özüne aykırı olmayacak şekilde raporlanmasına neden olmaktadır.

GÜNDÖNDÜ ÜRETİM A.Ş.
01.01.2014-31.12.2014 BİLANÇO

DÖNEN VARLIKLAR	-	KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	-
<i>Kasa</i>	-	<i>Banka Kredileri</i>	-
<i>Alınan Çekler</i>	-	<i>Satıcılar</i>	-
<i>Verilen Çekler</i>	-	<i>Borç Senetleri</i>	-
<i>Bankalar</i>	-	<i>Diğer Ticari Borçlar</i>	-
....		
....		
....		
....		
DURAN VARLIKLAR	-	UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	-
<i>Alıcılar</i>	-	<i>Banka Kredileri</i>	-
<i>Alacak Senetleri</i>	-	<i>Satıcılar</i>	-
<i>Arazi ve Arsalar</i>	-	<i>Borç Senetleri</i>	-
<i>Binalar</i>	-	<i>Diğer Ticari Borçlar</i>	-
		ÖZKAYNAKLAR	965.114,01
		<i>Kırsal Kalkınma Teşviki</i>	<i>267.500,00</i>
		<i>Gümrük Vergisi Teşviki</i>	<i>5.400,00</i>
		<i>Sgk İşçi His. ve GV Stopajı Teşviki</i>	<i>3.214,01</i>
		<i>Tarım Sigortası Teşviki</i>	<i>100.000,00</i>
		<i>Pazar Araştırması Desteği</i>	<i>285.000,00</i>
		<i>Yurt Dışı Fuar Desteği</i>	<i>19.000,00</i>
		<i>Reklam ve Tanıtım Desteği</i>	<i>228.000,00</i>
		<i>Marka Tescil Desteği</i>	<i>57.000,00</i>
Aktif Toplamı	-	Pasif Toplamı	-

GÜNDÖNDÜ ÜRETİM İŞLETMESİ A.Ş.
01.01.2014-31.12.2014 GELİR TABLOSU

A-BRÜT SATIŞLAR	
1-Yurt İçi Satışlar	11.525.000,00
2-Yurt Dışı Satışlar	6.075.000,00
3-Diğer Gelirler	-
B-SATIŞ İNDİRİMLERİ(-)	
1-Satıştan İadeler(-)	-
2-Satış İskontoları(-)	2.250.000,00
3-Diğer İndirimler(-)	-
NET SATIŞLAR	15.350.000,00
C-SATIŞLARIN MALİYETİ	
1-Satılan Mamüller Maliyeti(-)	9.756.250,00
2-Satılan Ticari Mallar Maliyeti(-)	
3-Satılan Hizmetler Maliyeti(-)	
4-Diğer Satışların Maliyeti(-)	
BRÜT SATIŞ KÂRI VEYA ZARARI	5.593.750,00
D-FAALİYET GİDERLERİ(-)	
1-Araştırma ve Geliştirme Giderleri(-)	
2-Pazarlama, Satış ve Dağıtım Giderleri(-)	950.000,00
3-Genel Yönetim Giderleri(-)	375.000,00
FAALİYET KÂRI VEYA ZARARI	4.268.750,00
E-DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE KÂRLAR	
1-İştiraklerden Temettü Gelirleri	
2-Bağlı Ortaklıklardan Temettü Gelirleri	
3-Faiz Gelirleri	20.000,00
4-Devlet Teşvik ve Yardım Gelirleri	
5-Konusu Kalmayan Karşılıklar	
6-Menkul Kıymet Satış Kârları	
7-Kambiyo Kârları	35.000,00
8-Reeskont Faiz Gelirleri	
9-Diğer Olağan Gelir ve Kârlar	
F-DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR(-)	
1-Komisyon Giderleri(-)	
2-Karşılık Giderleri(-)	
3-Menkul Kıymet Satış Zararları(-)	
4-Kambiyo Zararları(-)	
5-Reeskont Faiz Giderleri(-)	
6-Diğer Olağan Gider ve Zararlar(-)	
G-FİNANSMAN GİDERLERİ(-)	
1-Kısa Vadeli Borçlanma Giderleri(-)	50.000,00
2-Uzun Vadeli Borçlanma Giderleri(-)	
OLAĞAN KÂR VEYA ZARAR	4.273.750,00
H-OLAĞAN DIŞI GELİR VE KÂRLAR	
1-Önceki Dönem Gelir ve Kârları	
2-Diğer Olağan Dışı Gelir Kârlar	
I-OLAĞAN DIŞI GİDER VE ZARARLAR(-)	
1-Çalışmayan Kısım Gider ve Zararları(-)	
2-Önceki Dönem Gider ve Zararları(-)	
3-Diğer Olağan Dışı Gider ve Zararlar(-)	
DÖNEM KÂRI VEYA ZARARI	4.273.750,00
DÖNEM KÂRI VERGİ VE DİĞER YAS. YÜK. KARŞ.(-)	872.365,00
DÖNEM NET KÂRI VEYA ZARARI	3.401.385,00

4.2.2. Devlet Teşviklerinin ve Devlet Yardımlarının TMS-20 Gelir Yaklaşımına Göre Muhasebeleştirilmesi

a) Kırsal kalkınma destekleri kapsamında alınan Helezonlu Ayçiçeği Patozunun muhasebeleştirilmesi

Bu teşvik ile birlikte adedi 50.000 TL + KDV'den 10 adet Helezonlu Ayçiçeği Patozu alındığında yapılacak muhasebe kaydı aşağıdaki gibidir.

253 Tesis Makine ve Cihazlar Hs.	500.000,00	
191 İndirilecek KDV Hs.	90.000,00	
320 Satıcılar Hs.		590.000,00

Şirket teşvikten yararlanabilmek için gerekli prosedürü tamamlamış olmakla birlikte KDV hariç makine bedelinin % 50'sini almaya hak kazanmıştır. Hak kazanılmış olan bu teşvik bedeli şirketin banka hesabına yatmış olmakla birlikte elde edilen tutar satıcı firmaya ödenmiştir.

136 Diğer Çeşitli Alacaklar Hs.	250.000,00	
382 Devlet Teşvikleri ve Yardımları Hs.		50.000,00
482 Devlet Teşvikleri ve Yardımları Hs.		200.000,00

Gelir yaklaşımında, devlet teşviklerinin ilgili dönemler boyunca sistematik ve oransal bir biçimde gelir tablosuna yansıtılması esastır. Devlet teşviklerinin iktisap edildiği anda gelir olarak kaydedilmesi tahakkuk esasına uygun olamamakla birlikte sadece tahsilin gerçekleştiği dönemden farklı dönemlerde finansal tablolara yansıtılmasına ilişkin bir esasın bulunmaması durumunda bu uygulama kabul edilebilir(TMS-20, 16. Paragraf).

Çoğunlukla, bir işletmenin bir devlet teşviki ile ilgili harcamaları finansal tablolara yansıttığı dönemler kolayca belirlenebilmekte ve böylece belirlenmiş harcamalara sağlanan devlet teşvikleri finansal tablolara yansıtıldığı dönemde gelir olarak

kaydedilir. Benzer şekilde amortismanına tabi varlıklara ilişkin teşvikler, genellikle bunların amortismanları oranında ilgili dönemler bazında gelir tablosuna yansıtılır(TMS-20, 17. Paragraf).

Teşvik bedeli şirketin banka hesabına yattığında yapılacak muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır.

102 Bankalar Hs.	250.000,00	
136 Diğer Çeşitli Alacaklar Hs.		250.000,00

Şirket almış olduğu teşvik bedelini satıcı firmaya ödediğinde aşağıdaki kayıt yapılacaktır.

320 Satıcılar Hs.	250.000,00	
102 Bankalar Hs.		250.000,00

Alınan Helezonlu Ayçiçeği Patozu için dönem sonunda yapılacak olan amortisman kaydı aşağıdaki gibi olacaktır.

730 Genel Üretim Gideri Hs.	100.000,00	
257 Birikmiş Amortismanlar Hs.		100.000,00

Yapılan tüm bu işlemlerden sonra ertelenmiş gelir olarak bilançoda yer alan teşvik bedeli makinenin faydalı ömrü dikkate alınarak gelir tablosuna aktarılacaktır. Bu durumda yapılacak muhasebe kaydı aşağıdaki gibidir.

382 Devlet Teşvikleri ve Yardımları Hs.	50.000,00	
643 Devlet Teşvik ve Yardım Gelirleri Hs.		50.000,00

b) Tam otomatik sulama makinesinin muhasebeleştirilmesi

Şirket su israfını önlemek ve üretilen ürünlerde verimliliği arttırmak için almış olduğu sulama sistemi makinesinin muhasebe kaydı aşağıdaki gibidir.

253 Tesis Makine ve Cihazlar Hs.	35.000,00	
191 İndirilecek KDV Hs.	6.300,00	
320 Satıcılar Hs.		41.300,00

Şirket teşvikten yararlanabilmek için gerekli prosedürleri yerine getirdikten sonra KDV hariç bedelin % 50'si şirketin banka hesabına yatmış bulunmaktadır. Şirket kırsal kalkınma programı kapsamında elde etmiş olduğu bedeli satıcı firmanın banka hesabına göndermiştir.

136 Diğer Çeşitli Alacaklar Hs.	17.500,00	
382 Devlet Teşvikleri ve Yardımları Hs.		1.750,00
482 Devlet Teşvikleri ve Yardımları Hs.		15.750,00

Teşvik bedeli şirketin banka hesabına yattıktan sonra yapılacak muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır.

102 Bankalar Hs.	17.500,00	
136 Diğer Çeşitli Alacaklar Hs.		17.500,00

Şirket almış olduğu teşvik bedelini satıcı firmaya ödediğinde aşağıdaki kayıt yapılacaktır.

320 Satıcılar Hs.	17.500,00	
102 Bankalar Hs.		17.500,00

Alınan sulama sistemi makinesi için dönem sonunda yapılacak olan amortisman kaydı aşağıdaki gibi olacaktır.

730 Genel Üretim Gideri Hs.	3.500,00	
257 Birikmiş Amortismanlar Hs.		3.500,00

Yapılan tüm bu işlemlerden sonra ertelenmiş gelir olarak bilançoda yer alan teşvik bedeli makinenin faydalı ömrü dikkate alınarak gelir tablosuna aktarılacaktır. Bu durumda yapılacak muhasebe kaydı aşağıdaki gibidir.

382 Devlet Teşvikleri ve Yardımları Hs.	1.750,00	
643 Devlet Teşvik ve Yardım Gelirleri Hs.		1.750,00

c) Ayçiçeği yağı elde edebilmek için ithal edilen pres makinesinin muhasebeleştirilmesi

Şirket üretmiş olduğu ayçiçeğinden yağ elde edebilmek için pres makinesi ithal ettiğinde yapılacak muhasebe kaydı aşağıdaki gibidir.

253 Tesis Makine ve Cihazlar Hs.	205.400,00	
320 Satıcılar Hs.		200.000,00
360 Ödenecek Vergi ve Fonlar Hs. <i>Gümrük Vergisi</i>		5.400,00

Şirket gümrük vergisi bedelini Genel Teşvik Uygulamaları kapsamında geri alabilmek için gerekli tüm prosedürleri tamamlamış bulunmaktadır. Bu durumda yapılacak muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır.

136 Diğer Çeşitli Alacaklar Hs.	5.400,00	
382 Devlet Teşvikleri ve Yardımları Hs.		5.400,00

Şirket gümrük vergisi desteğinden yararlandığında yapılacak muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır.

360 Ödenecek Vergi ve Fonlar Hs.	5.400,00	
136 Diğer Çeşitli Alacaklar Hs.		5.400,00

Elde edilmiş olan gümrük vergisi desteği TMS-20 Gelir Yaklaşımının dayandığı gerekçelere göre gelir ile ilişkilendirilmek üzere kâr veya zararda muhasebeleştirilmiş olacaktır. Bu durumda yapılacak muhasebe kaydı aşağıdaki gibidir.

382 Devlet Teşvikleri ve Yardımları Hs.	5.400,00	
643 Devlet Teşvik ve Yardım Gelirleri Hs.		5.400,00

d) Çalışan ücretlerinin muhasebeleştirilmesi

Şirkete ait çalışanların ücret tahakkuku için yapılacak muhasebe kaydı aşağıdaki gibidir.

720 Direk İşçilik Giderleri Hs.	11.101,86	
<i>Brüt Ücret:</i>	<i>9.612,00</i>	
<i>Sgk İşveren His:</i>	<i>1.489,86</i>	
<i>Sgk İşveren İşsizlik His:</i>	<i>192,24</i>	
770 Genel Yönetim Giderleri Hs.	3.525,00	
<i>Brüt Ücret:</i>	<i>3.000,00</i>	
<i>Sgk İşveren His:</i>	<i>465,00</i>	
<i>Sgk İşveren İşsizlik His:</i>	<i>60,00</i>	
	335 Personele Borçlar Hs.	9.016,44
	<i>Net Ücret:</i>	<i>9.016,44</i>

<p>360 Ödenecek Vergi ve Fonlar Hs. 1.703,76 <i>Gelir Vergisi: 1.608,03</i> <i>Damga Vergisi: 95,73</i></p> <p>361 Ödenecek Sosyal Güv. Kes. Hs. 4.098,90 <i>Sgk İşçi His: 1.765,68</i> <i>Sgk İşçi İşsizlik His: 126,12</i> <i>Sgk İşveren His: 1.954,86</i> <i>Sgk İşveren İşsizlik His: 252,24</i></p>

Şirket Bölgesel Teşvik Uygulamaları kapsamında Sgk İşçi Hissesinde ve Gelir Vergisi Stopajından yararlanabilmek için gerekli tüm prosedürü yerine getirmiş bulunmaktadır. Bu teşvik elde edildiğinde yapılacak kayıt aşağıdaki gibidir.

<p>136 Diğer Çeşitli Alacaklar Hs.</p> <p>382 Devlet Teşvikleri ve Yardımları Hs. <i>Gelir Vergisi Teşviki: 1.531,91</i> <i>Sgk İşçi Hissesi Teşviki: 1.682,10</i></p>	<p>3.214,01</p>	<p>3.214,01</p>
--	------------------------	------------------------

Şirket gelir vergisi stopajı ve sgk işçi hissesinden yararlandığında yapılacak muhasebe kaydı aşağıdaki gibidir.

<p>360 Ödenecek Vergi ve Fonlar Hs. <i>Gelir Vergisi: 1.531,91</i></p> <p>361 Ödenecek Sosyal Güv.Kes. Hs. <i>Sgk İşçi Hissesi: 1.682,10</i></p> <p>136 Diğer Çeşitli Alacaklar Hs.</p>	<p>1.531,91</p> <p>1.682,10</p>	<p>3.214,01</p>
--	---	------------------------

Elde edilmiş olan gelir vergisi stopajı ve sgk işçi hissesi desteği gelir yaklaşımının dayandığı gerekçelere göre gelir ile ilişkilendirilmek üzere kâr veya zararda muhasebeleştirilmiş olacaktır. Bu durumda yapılacak muhasebe kaydı aşağıdaki gibidir.

382 Devlet Teşvikleri ve Yardımları Hs.	3.214,01	
643 Devlet Teşvik ve Yardım Gelirleri Hs.		3.214,01

e) Alınan makine ve ayçiçeklerine yapılan tarım sigortasının muhasebeleştirilmesi

Şirket yapmış olduğu tarım sigortasına istinaden ödeme yaptığında aşağıdaki kayıt yapılacaktır.

730 Genel Üretim Giderleri Hs. <i>Tarım Sigortası: 200.000,00</i>	200.000,00	
102 Bankalar Hs.		200.000,00

Şirket gerekli işlemleri tamamladıktan sonra sigorta bedelinin % 50'sini geri almaya hak kazanmıştır. Hak edilen teşvik bedeli şirketin banka hesabına yatırılmıştır. Bu bilgiler ışığında yapılacak muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır.

136 Diğer Çeşitli Alacaklar Hs.	100.000,00	
382 Devlet Teşvikleri ve Yardımları Hs.		100.000,00

Şirketin banka hesabına yatan teşvik bedelinin muhasebeleştirilmesi aşağıdaki gibidir.

102 Bankalar Hs.	100.000,00	
136 Diğer Çeşitli Alacaklar Hs.		100.000,00

Elde edilmiş tarım sigortası desteği TMS-20 Gelir Yaklaşımının dayandığı gerekçelere göre gelir ile ilişkilendirilmek üzere kâr veya zararda muhasebeleştirilmiş olacaktır. Bu durumda yapılacak muhasebe kaydı aşağıdaki gibidir.

382 Devlet Teşvikleri ve Yardımları Hs.	100.000,00	
643 Devlet Teşvik ve Yardım Gelirleri Hs.		100.000,00

f) Şirketin yeni ihracat alanları yaratmak için danışmanlık şirketlerine yaptırmış olduğu pazar araştırması hizmetinin muhasebeleştirilmesi

Şirket ihracat payını arttırmak ve yurt dışı pazarlara ilişkin bilgi edinebilmek amacıyla danışmanlık şirketlerine yaptırmış olduğu araştırmalar için ödediği bedel ve almış olduğu hizmetin muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır. (250.000 \$ * 1,90 TL)

760 Pazarlama Satış Dağıtım Giderleri Hs. <i>Yurt Dışı Pazar Araştırması Gideri: 475.000,00</i>	475.000,00	
102 Bankalar Hs.		475.000,00

Şirket Pazar Araştırması ve Pazara Giriş Desteği kapsamında % 60 destek almaya hak kazandığında yapılacak muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır. (475.000 TL * % 60)

136 Diğer Çeşitli Alacaklar Hs.	285.000,00	
382 Devlet Teşvikleri ve Yardımları Hs.		285.000,00

Şirketin banka hesabına yatan teşvik bedelinin muhasebeleştirilmesi aşağıdaki gibi olacaktır.

102 Bankalar Hs.	285.000,00	
136 Diğer Çeşitli Alacaklar Hs.		285.000,00

İktisap edilmiş tarım sigortası desteği TMS-20 Gelir Yaklaşımının dayandığı gerekçelere göre gelir ile ilişkilendirilmek üzere kâr veya zararda muhasebeleştirilmiş olacaktır. Bu durumda yapılacak muhasebe kaydı aşağıdaki gibidir.

382 Devlet Teşvikleri ve Yardımları Hs.	285.000,00	
643 Devlet Teşvik ve Yardım Gelirleri Hs.		285.000,00

g) Yurt dışında düzenlenen Türk İhraç Ürünleri fuarına katılım bedelinin muhasebeleştirilmesi

Yurt dışında düzenlenen Türk İhraç Fuarına katılmak için ilgili bedel ödendiğinde aşağıdaki kayıt yapılacaktır. (10.000 \$ * 1,90 TL)

760 Pazarlama Satış Dağıtım Giderleri Hs. <i>Fuar Katılım Gideri: 19.000,00</i>	19.000,00	
102 Bankalar Hs.		19.000,00

Şirket fuara katılıp gerekli prosedürü tamamladığında fuar desteği almaya hak kazanmış bulunmaktadır. Bu durumda yapılacak muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır.

136 Diğer Çeşitli Alacaklar Hs.	19.000,00	
382 Devlet Teşvikleri ve Yardımları Hs.		19.000,00

Şirketin banka hesabına yatan destek bedelinin muhasebeleştirilmesi aşağıdaki gibi olacaktır.

102 Bankalar Hs.	19.000,00	
136 Diğer Çeşitli Alacaklar Hs.		19.000,00

İktisap edilmiş olan fuar desteği TMS-20 Gelir Yaklaşımının dayandığı gerekçelere göre gelir ile ilişkilendirilmek üzere kâr veya zararda muhasebeleştirilmiş olacaktır. Bu durumda yapılacak muhasebe kaydı aşağıdaki gibidir.

382 Devlet Teşvikleri ve Yardımları Hs.	19.000,00	
643 Devlet Teşvik ve Yardım Gelirleri Hs.		19.000,00

h) Reklam şirketine ödenen bedelin muhasebeleştirilmesi

Şirket yurt dışında pazar araştırmasını yapmış ve ilgili ülkelerde tanıtımını yapmak için reklam firmasıyla anlaşmıştır. Şirket anlaşma bedelini reklam firmasına yatırdığında yapılacak muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır. (200.000 \$ * 1,90 TL)

760 Pazarlama Satış Dağıtım Giderleri Hs. <i>Reklam Gideri: 380.000,00</i>	380.000,00	
102 Bankalar Hs.		380.000,00

Şirket katlanmış olduğu reklam giderini Yurt Dışı Birim, Marka ve Tanıtım faaliyetlerinin desteklenmesi kapsamında geri alabilmek için gerekli başvuruyu yapmış ve toplam reklam giderinin % 60'ını almaya hak kazanmıştır. Bu durumda yapılacak muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır. (380.000 TL * % 60)

136 Diğer Çeşitli Alacaklar Hs.	228.000,00	
382 Devlet Teşvikleri ve Yardımları Hs.		228.000,00

Destek bedeli şirketin banka hesabına yatırıldığında yapılacak muhasebe kaydı aşağıdaki gibidir.

102 Bankalar Hs.	228.000,00	
136 Diğer Çeşitli Alacaklar Hs.		228.000,00

İktisap edilmiş reklam gideri desteği TMS-20 Gelir Yaklaşımının dayandığı gerekçelere göre gelir ile ilişkilendirilmek üzere kâr veya zararda muhasebeleştirilmiş olacaktır. Bu durumda yapılacak muhasebe kaydı aşağıdaki gibidir.

382 Devlet Teşvikleri ve Yardımları Hs.	228.000,00	
643 Devlet Teşvik ve Yardım Gelirleri Hs.		228.000,00

ı) Şirketin yurt dışında kullanmak üzere katlanmış olduğu marka tescil giderinin muhasebeleştirilmesi

Şirketin yurt dışında elde etmiş olduğu marka tescilinin muhasebeleştirilmesi aşağıdaki gibi olacaktır. (60.000 \$ * 1,90 TL)

260 Haklar Hs. <i>Yurt Dışı Marka Tescili: 114.000,00</i>	114.000,00	
102 Bankalar Hs.		114.000,00

Şirket marka ile ilgili yapmış olduğu gideri Yurt Dışı Birim, Marka ve Tanıtım faaliyetlerinin desteklenmesi kapsamında geri alabilmek için gerekli başvuruyu yapmış ve bu giderin % 50'sini almaya hak kazanmıştır. Bu durumda yapılacak muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır. (114.000,00 TL * % 50)

136 Diğer Çeşitli Alacaklar Hs.	57.000,00	
382 Devlet Teşvikleri ve Yardımları Hs.		57.000,00

Destek bedeli şirketin banka hesabına yatırıldığında yapılacak muhasebe kaydı aşağıdaki gibidir.

102 Bankalar Hs.	57.000,00	
136 Diğer Çeşitli Alacaklar Hs.		57.000,00

Dönem sonunda elde edilen marka tesciline istinaden yapılacak amortisman kaydı aşağıdaki gibi olacaktır.

760 Pazarlama Satış Dağıtım Gideri Hs.	7.600,00	
268 Birikmiş Amortismanlar Hs.		7.600,00

İktisap edilmiş olan marka tescil desteği TMS-20 Gelir Yaklaşımının dayandığı gerekçelere göre gelir ile ilişkilendirilmek üzere kâr veya zararda muhasebeleştirilmiş olacaktır. Bu durumda yapılacak muhasebe kaydı aşağıdaki gibidir.

382 Devlet Teşvikleri ve Yardımları Hs.	57.000,00	
643 Devlet Teşvik ve Yardım Gelirleri Hs.		57.000,00

Devlet teşvikleri, gelir yaklaşımına göre hissedarlar dışında bir kaynaktan elde edildiğinden dolayı direkt özkaynak ile ilişkilendirilmeden uygun dönemlere gelir olarak yansıtılmalıdır. Gelir vergisi ve diğer vergilerin gelirden indiriliyor olması dikkate alındığında, iktisap edilen devlet teşvikleri de gelir tablosu ile ilişkilendirilmiş olmalıdır(TMS-20, 15. Paragraf).

Varlıklara ilişkin teşvikler bilançoda ertelenmiş gelir olarak veya varlığın defter değerinden indirilerek gösterilir. Ertelenmiş gelir olarak gösterilen teşvik bedeli uygun dönemde gelir tablosuna yansıtılır. Diğer yöntemde ise, amortisman tabi varlığın faydalı ömrü boyunca amortisman giderinin azaltılması ile gelir tablosuna yansıtılır(TMS-20, 24-26-27. Paragraf).

GÜNDÖNDÜ ÜRETİM İŞLETMESİ A.Ş.
01.01.2014-31.12.2014 GELİR TABLOSU

A-BRÜT SATIŞLAR	
1-Yurt İçi Satışlar	11.525.000,00
2-Yurt Dışı Satışlar	6.075.000,00
3-Diğer Gelirler	-
B-SATIŞ İNDİRİMLERİ(-)	
1-Satıştan İadeler(-)	-
2-Satış İskontoları(-)	2.250.000,00
3-Diğer İndirimler(-)	-
NET SATIŞLAR	15.350.000,00
C-SATIŞLARIN MALİYETİ	
1-Satılan Mamüller Maliyeti(-)	9.756.250,00
2-Satılan Ticari Mallar Maliyeti(-)	
3-Satılan Hizmetler Maliyeti(-)	
4-Diğer Satışların Maliyeti(-)	
BRÜT SATIŞ KÂRI VEYA ZARARI	5.593.750,00
D-FAALİYET GİDERLERİ(-)	
1-Araştırma ve Geliştirme Giderleri(-)	
2-Pazarlama, Satış ve Dağıtım Giderleri(-)	950.000,00
3-Genel Yönetim Giderleri(-)	375.000,00
FAALİYET KÂRI VEYA ZARARI	4.268.750,00
E-DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE KÂRLAR	
1-İştiraklerden Temettü Gelirleri	
2-Bağlı Ortaklıklardan Temettü Gelirleri	
3-Faiz Gelirleri	20.000,00
4-Devlet Teşvik ve Yardım Gelirleri	749.364,01
5-Konusu Kalmayan Karşılıklar	
6-Menkul Kıymet Satış Kârları	
7-Kambiyo Kârları	35.000,00
8-Reeskont Faiz Gelirleri	
9-Diğer Olağan Gelir ve Kârlar	
F-DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR(-)	
1-Komisyon Giderleri(-)	
2-Karşılık Giderleri(-)	
3-Menkul Kıymet Satış Zararları(-)	
4-Kambiyo Zararları(-)	
5-Reeskont Faiz Giderleri(-)	
6-Diğer Olağan Gider ve Zararlar(-)	
G-FİNANSMAN GİDERLERİ(-)	
1-Kısa Vadeli Borçlanma Giderleri(-)	50.000,00
2-Uzun Vadeli Borçlanma Giderleri(-)	
OLAĞAN KÂR VEYA ZARAR	5.023.114,01
H-OLAĞAN DIŞI GELİR VE KÂRLAR	
1-Önceki Dönem Gelir ve Kârları	
2-Diğer Olağan Dışı Gelir Kârlar	
I-OLAĞAN DIŞI GİDER VE ZARARLAR(-)	
1-Çalışmayan Kısım Gider ve Zararları(-)	
2-Önceki Dönem Gider ve Zararları(-)	
3-Diğer Olağan Dışı Gider ve Zararlar(-)	
DÖNEM KÂRI VEYA ZARARI	5.023.114,01
DÖNEM KÂRI VERGİ VE DİĞER YAS. YÜK. KARŞ.(-)	872.365,00
DÖNEM NET KÂRI VEYA ZARARI	4.150.749,01

Gelir yaklaşımının savunduğu gerekçelere göre yapılan kayıtlar sonucunda iktisap edilen devlet teşvikleri ve yardımlarının işletmelerin kârı üzerinde etkisi olmaktadır. Varlıklara ilişkin teşvik bedelleri sistematik ve oransal bir biçimde gelir tablosuna aktarıldığı için kâra etki daha az olmakta ancak varlık dışı edinilen teşvikler ise bu yöntemde doğrudan gelir olarak kaydedilmektedir. Bu yönüyle kâra etki bırakan bu yaklaşım teşviklerin özüne tam olarak uymasa da finansal tabloların daha gerçekçi bir yaklaşımla raporlanmasına hizmet etmiş olacaktır.

4.2.3. Devlet Teşviklerinin ve Devlet Yardımlarının VUK'a Göre Muhasebeleştirilmesi

Devlet teşviklerinin VUK'a göre muhasebeleştirilmesi ve raporlanması 1 sıra no'lu MSUGT'de belirtilen usul ve esaslara göre kayıt yapılması gerektiğini ifade etmektedir.

1 sıra no'lu MSUGT'nin "Muhasebe Usul ve Esasları" bölümünün "Tek Düzen Hesap Çerçevesi, Hesap Planı ve Hesap Planı Açıklamaları" içeriğinde devlet teşviklerinin muhasebeleştirilmesi ve raporlanması hususunda "602 Diğer Gelirler" hesabının kullanılması gerektiği açık bir şekilde ifade edilmiştir.

a) Kırsal kalkınma destekleri kapsamında alınan Helezonlu Ayçiçeği Patozunun muhasebeleştirilmesi

Bu teşvik ile birlikte adedi 50.000 TL + KDV'den 10 adet Helezonlu Ayçiçeği Patozu alındığında yapılacak muhasebe kaydı aşağıdaki gibidir.

253 Tesis Makine ve Cihazlar Hs.	500.000,00	
191 İndirilecek KDV Hs.	90.000,00	
320 Satıcılar Hs.		590.000,00

Şirket teşvikten yararlanabilmek için gerekli prosedürü tamamlamış olmakla birlikte KDV hariç makine bedelinin % 50'si banka hesabına yatmıştır. Gündöndü Üretim A.Ş., elde etmiş olduğu teşvik tutarını satıcı firmanın banka hesabına yatırmış bulunmaktadır.

136 Diğer Çeşitli Alacaklar Hs.	250.000,00	
380 Gelecek Aylara Ait Gelirler Hs.		250.000,00

Şirketin banka hesabına teşvik bedeli yattığında yapılacak kayıt aşağıdaki gibi olacaktır.

102 Bankalar Hs.	250.000,00	
136 Diğer Çeşitli Alacaklar Hs.		250.000,00

Şirket almış olduğu makine için satıcı firmaya ödeme yaptığında aşağıdaki kayıt yapılacaktır.

320 Satıcılar Hs.	250.000,00	
102 Bankalar Hs.		250.000,00

Kırsal kalkınma destekleri kapsamında elde edilmiş olan bu teşvik bedeli VUK'a göre diğer gelirler hesabına aktarılacaktır.

380 Gelecek Aylara Ait Gelirler Hs.	250.000,00	
602 Diğer Gelirler Hs.		250.000,00

Dönem sonu itibarı ile alınan Helezonlu Ayçiçeği Patozu için yapılacak amortisman kaydı aşağıdaki gibidir.

730 Genel Üretim Giderleri Hs.	100.000,00	
257 Birikmiş Amortismanlar Hs.		100.000,00

b) Tam otomatik sulama sistemi makinesinin muhasebeleştirilmesi

Şirket su israfını önlemek ve üretilen ürünlerde verimliliği arttırmak için almış olduğu sulama sistemi makinesinin muhasebe kaydı aşağıdaki gibidir.

253 Tesis Makine ve Cihazlar Hs.	35.000,00	
191 İndirilecek KDV Hs.	6.300,00	
320 Satıcılar Hs.		41.300,00

Şirket teşvikten yararlanabilmek için gerekli prosedürleri yerine getirdikten sonra KDV hariç bedelin % 50'si şirketin banka hesabına yatmış bulunmaktadır. Şirket kırsal kalkınma programı kapsamında elde etmiş olduğu bedeli satıcı firmanın banka hesabına yatırmıştır.

136 Diğer Çeşitli Alacaklar Hs.	17.500,00	
380 Gelecek Aylara Ait Gelirler Hs.		17.500,00

Şirketin banka hesabına teşvik bedeli yattığında yapılacak kayıt aşağıdaki gibi olacaktır.

102 Bankalar Hs.	17.500,00	
136 Diğer Çeşitli Alacaklar Hs.		17.500,00

Şirket almış olduğu makine için satıcı firmaya ödeme yaptığında aşağıdaki kayıt yapılacaktır.

320 Satıcılar Hs.	17.500,00	
102 Bankalar Hs.		17.500,00

Kırsal kalkınma destekleri kapsamında elde edilmiş olan bu teşvik bedeli VUK'a göre diğer gelirler hesabına aktarılacaktır.

380 Gelecek Aylara Ait Gelirler Hs.	17.500,00	
602 Diğer Gelirler Hs.		17.500,00

Dönem sonu itibarı ile alınan Helezonlu Ayçiçeği Patozu için yapılacak amortisman kaydı aşağıdaki gibidir.

730 Genel Üretim Giderleri Hs.	3.500,00	
257 Birikmiş Amortismanlar Hs.		3.500,00

c) Ayçiçeği yağı elde edebilmek için ithal edilen pres makinesinin muhasebeleştirilmesi

Şirket üretmiş olduğu ayçiçeğinden yağ elde edebilmek için pres makinesi ithal ettiğinde yapılacak muhasebe kaydı aşağıdaki gibidir.

253 Tesis Makine ve Cihazlar Hs.	205.400,00	
320 Satıcılar Hs.		200.000,00
360 Ödenecek Vergi ve Fonlar Hs. <i>Gümrük Vergisi</i>		5.400,00

Şirket gümrük vergisi bedelini Genel Teşvik Uygulamaları kapsamında geri alabilmek için gerekli tüm prosedürleri tamamlamış bulunmaktadır. Bu durumda yapılacak muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır.

136 Diğer Çeşitli Alacaklar Hs.	5.400,00	
380 Gelecek Aylara Ait Gelirler Hs.		5.400,00

Şirketin banka hesabına teşvik bedeli yattığında yapılacak kayıt aşağıdaki gibi olacaktır.

102 Bankalar Hs.	5.400,00	
136 Diğer Çeşitli Alacaklar Hs.		5.400,00

Şirket elde etmiş olduğu teşvik bedeli ile gümrük vergisi ödediğinde yapılacak muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır.

360 Ödenecek Vergi ve Fonlar Hs.	5.400,00	
102 Bankalar Hs.		5.400,00

Şirket gümrük vergisi bedelini Genel Teşvik Uygulamaları kapsamında geri aldıktan sonra elde edilmiş olan bu teşvik bedeli VUK'a göre diğer gelirler hesabına aktarılacaktır

380 Gelecek Aylara Ait Gelirler Hs.	5.400,00	
602 Diğer Gelirler Hs.		5.400,00

Dönem sonu itibarı ile alınan pres makinesinin amortisman kaydı aşağıdaki gibidir.

730 Genel Üretim Giderleri Hs.	41.080,00	
257 Birikmiş Amortismanlar Hs.		41.080,00

d) Çalışan ücretlerinin muhasebeleştirilmesi

Şirkete ait çalışanların ücret tahakkuku için yapılacak muhasebe kaydı aşağıdaki gibidir.

720 Direk İşçilik Giderleri Hs.	11.101,86	
<i>Brüt Ücret:</i>	<i>9.612,00</i>	
<i>Sgk İşveren His:</i>	<i>1.489,86</i>	
<i>Sgk İşveren İşsizlik His:</i>	<i>192,24</i>	
770 Genel Yönetim Giderleri Hs.	3.525,00	
<i>Brüt Ücret:</i>	<i>3.000,00</i>	
<i>Sgk İşveren His:</i>	<i>465,00</i>	
<i>Sgk İşveren İşsizlik His:</i>	<i>60,00</i>	
	335 Personele Borçlar Hs.	9.016,44
	<i>Net Ücret: 9.016,44</i>	
	360 Ödenecek Vergi ve Fonlar Hs.	1.703,76
	<i>Gelir Vergisi: 1.608,03</i>	
	<i>Damga Vergisi: 95,73</i>	
	361 Ödenecek Sosyal Güv. Kes. Hs.	4.098,90
	<i>Sgk İşçi His:</i>	<i>1.765,68</i>
	<i>Sgk İşçi İşsizlik His:</i>	<i>126,12</i>
	<i>Sgk İşveren His:</i>	<i>1.954,86</i>
	<i>Sgk İşveren İşsizlik His:</i>	<i>252,24</i>

Şirket Bölgesel Teşvik Uygulamaları kapsamında Sgk İşçi Hissesinde ve Gelir Vergisi Stopajından yararlanabilmek için gerekli tüm prosedürü yerine getirmiş bulunmaktadır. Bu teşvik elde edildiğinde yapılacak kayıt aşağıdaki gibidir.

136 Diğer Çeşitli Alacaklar Hs.	3.214,01	
380 Gelecek Aylara Ait Gelirler Hs.		3.214,01
<i>Gelir Vergisi Teşviki: 1.531,91</i>		
<i>Sgk İşçi Hissesi Teşviki: 1.682,10</i>		

Şirket gelir vergisi stopajı ve sgk işçi hissesinden yararlandığında yapılacak muhasebe kaydı aşağıdaki gibidir.

360 Ödenecek Vergi ve Fonlar Hs. <i>Gelir Vergisi: 1.531,91</i>	1.531,91	
361 Ödenecek Sosyal Güv.Kes. Hs. <i>Sgk İşçi Hissesi: 1.682,10</i>	1.682,10	
136 Diğer Çeşitli Alacaklar Hs.		3.214,01

Elde edilmiş olan gelir vergisi stopajı ve sgk işçi hissesi desteği VUK'a göre diğer gelirler hesabına aktarılacaktır

380 Gelecek Aylara Ait Gelirler Hs.	3.214,01	
602 Diğer Gelirler Hs.		3.214,01

e) Alınan makine ve ayçiçeklerine yapılan tarım sigortasının muhasebeleştirilmesi

Şirket yapmış olduğu tarım sigortasına istinaden ödeme yaptığında aşağıdaki kayıt yapılacaktır.

730 Genel Üretim Giderleri Hs. <i>Tarım Sigortası: 200.000,00</i>	200.000,00	
102 Bankalar Hs.		200.000,00

Şirket gerekli işlemleri tamamladıktan sonra sigorta bedelinin % 50'si şirketin banka hesabına yatırıldığında yapılacak muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır.

136 Diğer Çeşitli Alacaklar Hs.	100.000,00	
380 Gelecek Aylara Ait Gelirler Hs.		100.000,00

Şirketin banka hesabına yatan teşvik bedelinin muhasebeleştirilmesi aşağıdaki gibidir.

102 Bankalar Hs.	100.000,00	
136 Diğer Çeşitli Alacaklar Hs.		100.000,00

Elde edilmiş tarım sigortası desteği VUK'a göre diğer gelirler hesabına aktarılacaktır.

380 Gelecek Aylara Ait Gelirler Hs.	100.000,00	
602 Diğer Gelirler Hs.		100.000,00

f) Şirketin yeni ihracat alanları yaratmak için danışmanlık şirketlerine yaptırmış olduğu pazar araştırması hizmetinin muhasebeleştirilmesi

Şirket ihracat payını arttırmak ve yurt dışı pazarlara ilişkin bilgi edinebilmek amacıyla danışmanlık şirketlerine yaptırmış olduğu araştırmalar için ödediği bedel ve almış olduğu hizmetin muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır. (250.000 \$ * 1,90 TL)

760 Pazarlama Satış Dağıtım Giderleri Hs. <i>Yurt Dışı Pazar Araştırması Gideri: 475.000,00</i>	475.000,00	
102 Bankalar Hs.		475.000,00

Şirket Pazar Araştırması ve Pazara Giriş Desteği kapsamında % 60 destek almaya hak kazandığında yapılacak muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır. (475.000 TL * % 60)

136 Diğer Çeşitli Alacaklar Hs.	285.000,00	
380 Gelecek Aylara Ait Gelirler Hs.		285.000,00

Şirketin banka hesabına yatan teşvik bedelinin muhasebeleştirilmesi aşağıdaki gibi olacaktır.

102 Bankalar Hs.	285.000,00	
136 Diğer Çeşitli Alacaklar Hs.		285.000,00

İktisap edilmiş tarım sigortası desteği VUK'a göre diğer gelirler hesabına aktarılacaktır.

380 Gelecek Aylara Ait Gelirler Hs.	285.000,00	
602 Diğer Gelirler Hs.		285.000,00

g) Yurt dışında düzenlenen Türk İhraç Ürünleri fuarına katılım bedelinin muhasebeleştirilmesi

Yurt dışında düzenlenen Türk İhraç Fuarına katılmak için ilgili bedel ödendiğinde aşağıdaki kayıt yapılacaktır. (10.000 \$ * 1,90 TL)

760 Pazarlama Satış Dağıtım Giderleri Hs. <i>Fuar Katılım Gideri: 19.000,00</i>	19.000,00	
102 Bankalar Hs.		19.000,00

Şirket fuara katılıp gerekli prosedürü tamamladığında fuar desteği almaya hak kazanmış bulunmaktadır. Bu durumda yapılacak muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır.

136 Diğer Çeşitli Alacaklar Hs.	19.000,00	
380 Gelecek Aylara Ait Gelirler Hs.		19.000,00

Şirketin banka hesabına yatan destek bedelinin muhasebeleştirilmesi aşağıdaki gibi olacaktır.

102 Bankalar Hs.	19.000,00	
136 Diğer Çeşitli Alacaklar Hs.		19.000,00

İktisap edilmiş olan fuar desteği bedeli VUK'a göre diğer gelirler hesabına aktarılacaktır.

380 Gelecek Aylara Ait Gelirler Hs.	19.000,00	
602 Diğer Gelirler Hs.		19.000,00

h) Reklam şirketine ödenen bedelin muhasebeleştirilmesi

Şirket yurt dışında pazar araştırmasını yapmış ve ilgili ülkelerde tanıtımını yapmak için reklam firmasıyla anlaşmıştır. Şirket anlaşma bedelini reklam firmasına yatırdığında yapılacak muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır. (200.000 \$ * 1,90 TL)

760 Pazarlama Satış Dağıtım Giderleri Hs. <i>Reklam Gideri: 380.000,00</i>	380.000,00	
102 Bankalar Hs.		380.000,00

Şirket katlanmış olduğu reklam giderini Yurt Dışı Birim, Marka ve Tanıtım faaliyetlerinin desteklenmesi kapsamında geri alabilmek için gerekli başvuruyu yapmış ve toplam reklam giderinin % 60'ını almaya hak kazanmıştır. Bu durumda yapılacak muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır. (380.000 TL * % 60)

136 Diğer Çeşitli Alacaklar Hs.	228.000,00	
380 Gelecek Aylara Ait Gelirler Hs.		228.000,00

Destek bedeli şirketin banka hesabına yatırıldığında yapılacak muhasebe kaydı aşağıdaki gibidir.

102 Bankalar Hs.	228.000,00	
136 Diğer Çeşitli Alacaklar Hs.		228.000,00

İktisap edilmiş reklam gideri desteği VUK'a göre diğer gelirler hesabına aktarılacaktır.

380 Gelecek Aylara Ait Gelirler Hs.	228.000,00	
602 Diğer Gelirler Hs.		228.000,00

ı) Şirketin yurt dışında kullanmak üzere katlanmış olduğu marka tescil giderinin muhasebeleştirilmesi

Şirketin yurt dışında elde etmiş olduğu marka tescilinin muhasebeleştirilmesi aşağıdaki gibi olacaktır. (60.000 \$ * 1,90 TL)

260 Haklar Hs. <i>Yurt Dışı Marka Tescili: 114.000,00</i>	114.000,00	
102 Bankalar Hs.		114.000,00

Şirket marka ile ilgili yapmış olduğu gideri Yurt Dışı Birim, Marka ve Tanıtım faaliyetlerinin desteklenmesi kapsamında geri alabilmek için gerekli başvuruyu yapmış ve bu giderin % 50'sini almaya hak kazanmıştır. Bu durumda yapılacak muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır. (114.000,00 TL * % 50)

136 Diğer Çeşitli Alacaklar Hs.	57.000,00	
380 Gelecek Aylara Ait Gelirler Hs.		57.000,00

Destek bedeli şirketin banka hesabına yatırıldığında yapılacak muhasebe kaydı aşağıdaki gibidir.

102 Bankalar Hs.	57.000,00	
136 Diğer Çeşitli Alacaklar Hs.		57.000,00

İktisap edilmiş olan marka tescil desteği VUK'a göre diğer gelirler hesabına aktarılacaktır.

380 Gelecek Aylara Ait Gelirler Hs.	57.000,00	
602 Diğer Gelirler Hs.		57.000,00

Dönem sonunda elde edilen marka tesciline istinaden yapılacak amortisman kaydı aşağıdaki gibi olacaktır.

760 Pazarlama Satış Dağıtım Gideri Hs.	7.600,00	
268 Birikmiş Amortismanlar Hs.		7.600,00

GÜNDÖNDÜ ÜRETİM İŞLETMESİ A.Ş.

01.01.2014-31.12.2014 GELİR TABLOSU

A-BRÜT SATIŞLAR	
1-Yurt İçi Satışlar	11.525.000,00
2-Yurt Dışı Satışlar	6.075.000,00
3-Diğer Gelirler	965.114,01
B-SATIŞ İNDİRİMLERİ(-)	
1-Satıştan İadeler(-)	-
2-Satış İskontoları(-)	2.250.000,00
3-Diğer İndirimler(-)	-
NET SATIŞLAR	16.315.114,01
C-SATIŞLARIN MALİYETİ	
1-Satılan Mamüller Maliyeti(-)	9.756.250,00
2-Satılan Ticari Mallar Maliyeti(-)	
3-Satılan Hizmetler Maliyeti(-)	

4-Diğer Satışların Maliyeti(-)	
BRÜT SATIŞ KÂRI VEYA ZARARI	6.558.864,01
D-FAALİYET GİDERLERİ(-)	
1-Araştırma ve Geliştirme Giderleri(-)	
2-Pazarlama, Satış ve Dağıtım Giderleri(-)	950.000,00
3-Genel Yönetim Giderleri(-)	375.000,00
FAALİYET KÂRI VEYA ZARARI	5.233.864,01
E-DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE KÂRLAR	
1-İştiraklerden Temettü Gelirleri	
2-Bağlı Ortaklıklardan Temettü Gelirleri	
3-Faiz Gelirleri	20.000,00
4-Komisyon Gelirleri	
5-Konusu Kalmayan Karşılıklar	
6-Menkul Kıymet Satış Kârları	
7-Kambiyo Kârları	35.000,00
8-Reeskont Faiz Gelirleri	
9-Diğer Olağan Gelir ve Kârlar	
F-DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR(-)	
1-Komisyon Giderleri(-)	
2-Karşılık Giderleri(-)	
3-Menkul Kıymet Satış Zararları(-)	
4-Kambiyo Zararları(-)	
5-Reeskont Faiz Giderleri(-)	
6-Diğer Olağan Gider ve Zararlar(-)	
G-FİNANSMAN GİDERLERİ(-)	
1-Kısa Vadeli Borçlanma Giderleri(-)	50.000,00
2-Uzun Vadeli Borçlanma Giderleri(-)	
OLAĞAN KÂR VEYA ZARAR	5.238.864,01
H-OLAĞAN DIŞI GELİR VE KÂRLAR	
1-Önceki Dönem Gelir ve Kârları	
2-Diğer Olağan Dışı Gelir Kârlar	
I-OLAĞAN DIŞI GİDER VE ZARARLAR(-)	
1-Çalışmayan Kısım Gider ve Zararları(-)	
2-Önceki Dönem Gider ve Zararları(-)	
3-Diğer Olağan Dışı Gider ve Zararlar(-)	
DÖNEM KÂRI VEYA ZARARI	5.238.864,01
DÖNEM KÂRI VERGİ VE DİĞER YAS. YÜK. KARŞ.(-)	872.365,00
DÖNEM NET KÂRI VEYA ZARARI	4.366.499,01

Muhasebe Usul Genel Tebliği “602 Diğer Gelirler” hesabı ile ilgili şu açıklamaya yer vermiştir. “İşletmenin korunması, ihracatı teşvik ya da hükümet politikasına uyma zorunluluğu karşısında oluşan işletmenin faaliyet hasılatındaki düşüklüğü veya faaliyet zararını gidermek için, sermaye katkısı niteliğinde olmayan, mali yardımlar (sübvansiyonlar), devletin bazı malları vergi, resim, harç ve benzeri yükümlülüklerden istisna etmesi yoluyla yaptığı yardımlar (vergi iadeleri) ve satış tarihindeki vade farkları, ihracatla ilgili fiyat istikrar destekleme primi vb. hasılat kalemleri bu hesapta izlenir.”

Bu açıklamalara istinaden “602 Diğer Gelirler” hesabında izlenmiş olan devlet teşviklerinin ve devlet yardımlarının vergi matrahına ve finansal tabloların gerçekliğine olan etkisi ortaya çıkartılmıştır. Buna göre devlet teşviklerinin diğer gelirler hesabında takip edilmiş olması işletmenin finansal tablolarının gerçeklikten uzak ve işletmeler açısından ek finansman kaynağı olması planlanan bedeller aynı zamanda vergi yükü yaratmış olmaktadır. Hali hazırda işletmelerin düşmüş olduğu ya da düşeceği zor durumdan kurtulmak için faydalandığı teşvikler diğer gelirler hesabında izlendiğinde yardımın yahut teşvikin ruhuna hizmet etmemiş olmaktadır.

Teşviklerin diğer gelirler hesabında izlenmesinin finansal tablolara olan etkileri oldukça ciddi bir husus olup işletme hakkında karar alacak yatırımcılardan denetim raporlarına kadar yanlış değerlendirmelere sebebiyet verebilecektir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Devletler ekonomik hedeflerini gerçekleştirebilmek için eskiden günümüze teşvik politikasına başvurmaktadır. Ülkeler toplumsal refahı arttırmak üzere ekonomiye müdahale ederken istenmeyen sonuçları ortadan kaldırmada başvuracağı en iyi yol teşvik politikaları olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak devletlerin ekonomiye müdahale etmeleri gelişmiş olan ülkelerde daha çok var olan yapının iyileştirilmesine yönelik olurken gelişmekte olan ülkelerde olmayan yapının var edilmesine yöneliktir. Bu amaçlar doğrultusunda devlet teşvikleri farklılık göstermekle birlikte ortak hedef ülke çıkarlarına hizmet etmektedir.

Teşvikler ülkelerin iktisadi anlamda kalkınmasına yardım ederken bir yandan da toplumun refah seviyesi üzerinde etkilere neden olmaktadır. Bunu bölgesel dengesizliğin yoğun olarak yaşandığı bölgelerde farkların giderilmesine yönelik yapılan teşvikler örnek olarak gösterilebilmektedir.

Devletler uluslararası alanda söz sahibi olabilmek için bir takım teşvik ve destekler sunmaktadırlar. Böylece teşvikler işletmelere uluslararası alanda söz sahibi olmalarını sağlamakta ve yerli işletmeleri korumaktadır.

Ülkemizde de olduğu gibi teşvikler geçmişten günümüze gelişen dünya içerisinde farklılık göstermiştir. Bunun en son yaşanan örneği 2012 yılında olmakla birlikte teşviklerin Avrupa birliği standardına daha uygun olacak şekilde revize edilmesi sağlanmıştır.

Yeni teşvik sistemimiz yatırım teşviklerini, genel teşvik uygulamaları, bölgesel teşvik uygulamaları, büyük ölçekli yatırımların teşviki ve stratejik yatırımlar olmak üzere dört ayrı bölüme ayırmıştır. Genel teşvik uygulamaları büyük ölçekli ve stratejik yatırımlar ile teşvik edilemeyecek yatırım konularını kapsamaktadır. Bölgesel teşvik uygulamaları ise daha çok bölgesel dengesizliğin giderilmesine hizmet etmekle birlikte yeni teşvik sistemiyle dört bölgeye ayrılmış teşvik haritası altı bölgeye çıkartılmıştır.

Teşvik ve desteklerde yapılan tüm bu yenilikler başka sorunların doğmasına neden olmaktadır. Yapılan her bir değişiklik mevzuatı değiştirdiğinden teşvikleri takip etmek oldukça güçleşmekte ve yeterli bilgi sağlanamamasına neden olmaktadır. Devletin buradaki rolünü arttırması teşvikler konusunda bilgi aktarımı yaratacak birimler

oluşturulması ve belirli zamanlarda işletmelere yararlanabilecekleri teşvik ve destek unsurları hakkında bilgiler sunulması daha yapıcı bir çözüm sunmuş olacaktır. Günümüzde teşvik ve destek unsurlarından haberdar olmayan yahut iş akışı içerisinde zaman bulamayan oldukça fazla işletme olduğu göz önüne alındığında ülke ekonomisi açısından azımsanmayacak ölçüde kayıp yaşanmaktadır. Bu yüzden teşvikleri yaratmak tek başına yeterli olmamakta birlikte bilginin sağlıklı bir şekilde aktarılması gerekmektedir.

TMS-20' ye göre devlet teşviklerinin muhasebeleştirilmesi ve finansal tablolarda raporlanması hususu, sermaye yaklaşımı ve gelir yaklaşımı olmak üzere iki ayrı yöntem ile muhasebeleştirilmektedir. Sermaye yaklaşımı, iktisap edilen teşvik bedellerinin gelir tablosu yerine bilançoda özkaynaklar altında gösterilmesini gerektiğini belirten bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yaklaşıma göre yapılan muhasebe kayıtları ile iktisap edilen teşvik bedelleri vergi dışı bırakılmaktadır. Bu durum işletmeler açısından vergi avantajı sağladığı gibi teşviklerin özü itibariyle daha yapıcı bir desteğe neden olmaktadır. Gelir yaklaşımında ise devlet teşviklerinin tamamı gelir tablosuna aktarılmadan sistemsal ve oransal bir şekilde bilançoda ertelenmiş gelir olarak gösterilmektedir. Teşvikle karşılanması amaçlanan giderler ortaya çıktıkça sistematik bir biçimde bilançodan gelir tablosuna aktarılmaktadır. Bu yaklaşımla teşviklerin tamamı vergi dışı bırakılmamakta olup varlıklara ilişkin teşviklerde amortisman süreleri kadar diğer teşvik türlerinde ise toplam teşvik bedeli ile gelir tablosuna yansıtılmış olmaktadır. Sağlanan bu yöntemde vergi avantajı yaratmakla birlikte finansal tabloların daha gerçekçi bir şekilde raporlanmasına hizmet etmektedir.

Devlet teşviklerinin muhasebeleştirilmesi ve finansal tablolarda raporlanması hususu 1 sıra no'lu MSUGT çerçevesinde VUK'a hizmet edecek şekilde "602 Diğer Gelirler" hesabında izlenmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu durum nedeniyle elde edilmiş olan teşvikler vergisel açıdan bir takım problemleri beraberinde getirmektedir. Bakıldığı zaman diğer gelirler gelir tablosunda brüt satışlar altında raporlanmış olmaktadır. Ancak teşvikler işletmenin bütünüyle ticari faaliyeti nedeniyle elde edilmemiş olması nedeniyle bu uygulama tamamıyla yanlış bir raporlama sunulmasına neden olmaktadır. Çünkü her ne kadar gelir olarak gösterilen bir tutar olsa da gelir vergisi mükelleflerinde en az % 15 kurumlar vergisi mükelleflerinde en az % 20 vergisel bir boyut yaratmış olacaktır. Buda şirketle ilgili karar alacak yatırımcıların önemlilik derecesini etkilemiş olacaktır.

Muhasebeleştirme ve raporlama hususlarında ortaya çıkan tüm bu olumsuzluklar için yapılması gereken MSUGT’de yer alan usul ve esasların TMS ile uyumlu hale getirilmesidir. Böylelikle işletmeler açısından ve karar alacak yatırımcılar açısından tüm problem ortadan kalkmış olacaktır. TMS-20’ye göre sermaye yaklaşımının seçilmiş olması teşvikleri gelir tablosu ile ilişkilendirmediğinden vergileme engellenmiş olacak ve teşvikler asıl amacı itibariyle daha yapıcı bir fayda sağlamış olacaktır.

KAYNAKLAR

KİTAPLAR:

- [1] Altuğ, Y, (1982), “*Atatürk Döneminde Türkiye Ekonomisi Semineri*”, Yapı Kredi Bankası Yayınları, İstanbul, 105.
- [2] Aşıkoğlu, R, (1988), “*Türkiye’de Yatırım Teşvik Tedbirleri*”, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 278, Eskişehir, 11-37.
- [3] Çavdar, T, (1992), “*Türkiye’de Liberalizm (1860-1990)*”, İmge Kitabevi, Ankara, 223.
- [4] Çelik, E., İlhan, M, (2012), “*Yeni Teşvik Sistemi 2012*”, Güney Ege Kalkınma Ajansı, Denizli, 9.
- [5] Duran, M. S, (1998), “*Türkiye’de Uygulanan Yatırım Teşvik Politikaları*”, Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Ankara, 18-127.
- [6] Durman, M., Önder, H, (2007), “*Teoride ve Uygulamada İhracat Teşvikleri*”, Alfa Aktüel Yayınları, İstanbul, 14.
- [7] Durman, M., Önder, H, (2006), “*Sanayileşme Sürecinde Teşvikler*”, Alfa Aktüel Yayınları, İstanbul, 41-44.
- [8] Ersan, A, (2012a), “*İhracatta Devlet Yardımları*”, İTO Yayınları, Yayın No: 2011-20, İstanbul, 116-123.
- [9] Ersan, A, (2012b), “*Kosgeb Destekleri*”, İTO Yayınları, Yayın No: 2011-19, İstanbul, 25-129.
- [10] Ersan, A, (2012c), “*Devlet Tarafından Sağlanan Diğer Destekler*”, İTO Yayınları, Yayın No: 2011-22, İstanbul, 11-55.

- [11] Gökmen, S., Kartaloğlu, E, (2012), “*Yeni Teşvik Sistemi 2012*”, İSMMMMO Yayınları, Yayın No: 151, İstanbul, 20-398.
- [12] Günday Ecer, E, (2010), “*Avrupa Birliği’nde Devlet Yardımları Politikası*”, Maliye Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı, Ankara, 8-17.
- [13] Hatiboğlu, Z, (1981), “*Gelişme İktisadi ve Türkiye’nin İktisadi Gelişmesi*”, İTÜ Matbaası, İstanbul, 55-56.
- [14] Karluk, R, (2009), “*Cumhuriyet’in İlanından Günümüze Türkiye Ekonomisinde Yapısal Dönüşüm*”, Beta Yayın, İstanbul, 212-224.
- [15] Köksal, B. A., İlkin, R, (1973), “*Türkiye’de İktisadi Politikanın Gelişimi*”, Binbirdirek Basımevi, İstanbul, 92-127.
- [16] Leblebici, F, (2002), “*Devlet Yardımları Uygulamasının Maliyeti ve Ekonomik Göstergelerle Mukayesesi*”, Devlet Planlama Teşkilatı İktisadi Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, Ankara, 3-5.
- [17] Özyakışır, D, (2006), “*Avrupa Yolunda Türkiye-Müzakere Sürecinin Ekonomik Politikası*”, Alfa Aktüel Yayınları, Bursa, 260.
- [18] Tatlı, M, (2014), “*Serbest Bölge Teşvikleri*”, Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı, Isparta, 10-16.
- [19] Uras, T. G, (1968), “*İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ve 1968 Yılı Programında Sanayiciler İçin Teşvik Tedbirleri*”, İstanbul Sanayi Odası Yayınları, İstanbul, 24-25.
- [20] Ülken, Y, (1981), “*Atatürk ve İktisat*”, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara, 105-106.
- [21] Yaşa, M, (1980), “*Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ekonomisi 1923-1978*”, Apa Ofset Basımevi, İstanbul, 70-97.

- [22] Yavan, N, (2011), “*Teşviklerin Sektörel ve Bölgesel Analizi*”, Maliye Hesap Uzmanları Vakfı Yayınları, Ankara, 32-77.
- [23] Yerebakan, M, (2007), “*Türkiye İçin Model Olabilecek Ülkelerde Uygulanan Teşvik Uygulamaları ve Ülkemize Uygulanabilirliği*”, İTO Yayınları, Yayın No: 2007-51, İstanbul, 49.

TEZLER:

- [1] Duran, M, (1997), “*Türkiye’de Uygulanan Yatırım Teşvik Politikalarının Değerlendirilmesi 1980-1995*”, *Doktora Tezi*, İstanbul Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Türkiye, 102.
- [2] Eser, E, (2011), “*Türkiye’de Uygulanan Yatırım Teşvik Sistemleri ve Mevcut Sistemin Yapısına Yönelik Öneriler*”, *Uzmanlık Tezi*, Devlet Planlama Teşkilatı İktisadi Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, Ankara, Türkiye, 1-78.
- [3] Küçüköğlü, M, (2005), “*Vergisel Teşviklerin Bölgesel Kalkınmadaki Rolü: Güneydoğu Anadolu Bölgesi Üzerine Uygulama*”, *Doktora Tezi*, Uludağ Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, Türkiye, 172-307.
- [4] Özkarabüber, M. M, (2003), “*Avrupa Birliği ve Türkiye’de Devlet Yardımlarının Kontrolü*”, *Uzmanlık Tezi*, Rekabet Kurumu, Ankara, Türkiye, 28-51.
- [5] Yıldırım, H, (2010), “*Kobi’lerin Finansmanında Teşviklerin Yeri ve Önemi Kayseri’de Teşvik Uygulamaları*”, *Yüksek Lisans Tezi*, Atatürk Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, Türkiye, 75.

MAKALELER:

- [1] Acinöroğlu, S, (2009), “*Genel Olarak Vergi Teşviklerinin Ekonomi Üzerine Etkinliği*”, *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 1, 2, 150-155.

- [2] Akdeve, E., Karagöl, E. T, (2013), “*Geçmişten Günümüze Türkiye’de Teşvikler ve Ülke Uygulamaları*”, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 37, 338-341.
- [3] Akyıldız, H., Eroğlu, Ö, (2004), “*Türkiye Cumhuriyeti Dönemi Uygulanan İktisat Politikaları*”, Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi, 9, 1, 53-54.
- [4] Akyol, M. E, (2012), “*Yeni Teşvik Sistemi ve Yatırımlara Sağlanan Destekler*”, Vergi Dünyası Dergisi, Ağustos, 372, 12.
- [5] Arı, F. A, (2006), “*Türkiye’de Tarımın Ekonomideki Yeri ve Güncel Sorunları*”, Çalışma ve Toplum Dergisi, 9, 68-69.
- [6] Atayeter, C., Erol, A, (2011), “*Türkiye’de Uygulanmakta Olan İhracat Teşvikleri*”, KSÜ İİBF Dergisi, 1, 1, 3-4.
- [7] Ay, H. M, (2005), “*Yatırım Teşviklerinin Sabit Sermaye Yatırımları Üzerindeki Etkisi*”, Selçuk Üniversitesi Karaman İİBF Dergisi, Aralık, 5, 2, 178-179.
- [8] Aydoğuş, İ., Soybalı, H. H., Baytok, A, (2006), “*Yunanistan ile Türkiye’de Uygulanan Turizm Yatırım Teşviklerinin Karşılaştırılması*”, Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi, 8, 1, 2-3.
- [9] Aytemiz, L., Helhel, Y, (2009), “*Kobi’lerin Teşvik Tedbirlerinden Yararlanma Eğilimi*”, Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi, 12, 1, 166-168.
- [10] Cenk, R, (2000), “*Serbest Bölgelerde Sağlanan Teşvik ve Avantajlar*”, Mali Çözüm Dergisi, Temmuz-Eylül, 52, 1.
- [11] Çelebi, A. K., Kahriman, H, (2011), “*Avrupa Birliği Ülkeleri ve Türkiye’de Ar-Ge Faaliyetlerine Yönelik Vergi Teşvikleri ve Bunların Karşılaştırmalı Analizi*”, Maliye Dergisi, Temmuz-Aralık, 161, 46-51.
- [12] Ebiri, K. A, (2006), “*Serbest Bölgelere Sağlanan Vergisel Teşvik ve Avantajlar*”, Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi, Şubat, 26, 1.

- [13] Fırat, M, (2013), “*Yeni Teşvik Sisteminin Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinin Ekonomik Kalkınmasındaki Rolü*”, Vergi Dünyası Dergisi, Eylül, 385, 86.
- [14] Gediz Oral, Burcu., Uğur, A, (2013), “*Türkiye’de Bölgesel Eşitsizlikleri Gidermek İçin Devlet Yardımları (Teşvikler): 2012 Teşvik Sisteminin Bölgesel Teşvikler Açısından Getirdiği Yenilikler*”, Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 21, 141-145.
- [15] Gençler, A, (2011), “*Avrupa Birliği’nde Krizin İşsizliğe Etkisi ve İstihdam Teşvikleri*”, Çalışma İlişkileri Dergisi, Temmuz, 2, 2, 2.
- [16] Gök, R., Uçar, M, (2013), “*Diyarbakır’da Faaliyet Gösteren Kobi’lerin Finansman Sorunu Çözümünde Kredi Garanti Fonu*”, Uludağ Üniversitesi İİBF Dergisi, 32, 1, 125.
- [17] Gökmen, S, (2012), “*Yeni Teşvik Sisteminin Sağlayacağı Destek Unsurları*”, Vergi Sorunları Dergisi, Mayıs, 284, 143.
- [18] Göze Kaya, Dilek., Durgun, A, (2009), “*1923-1938 Dönemi Atatürk’ün Maliye Politikaları: Bütçe ve Vergi Uygulamaları*”, Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi, Mayıs, 19, 238.
- [19] Gülmez, M., Noyan Yalman, İ, (2010), “*Yatırım Teşviklerinin Bölgesel Kalkınmaya Etkileri: Sivas İli Örneği*”, Atatürk Üniversitesi İİBF Dergisi, 24, 2, 236-239.
- [20] Gündüz, F, (2012), “*Yeni Teşvik Sisteminde Faiz Desteği Uygulaması*”, Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi, Ağustos, 104, 80.
- [21] İlhan, B, (2010), “*Avrupa Birliği Rekabet Politikasında Devlet Yardımları ve Türkiye’nin Uyumu*”, Sayıştay Dergisi, Ocak-Mart, 76, 104-113.
- [22] İzgi, B. B, (2011), “*Devlet Yardımları, Sektörel Yoğunlaşma ve Rekabet*”, Mevzuat Dergisi, Mart, 14, 159, 4-5.

- [23] Karakurt, A, (2010), “*Küresel Kriz Ortamında Yatırım Teşvikleri*”, Ankara Üniversitesi, SBF Dergisi, 65, 2, 145-159.
- [24] Keskin, H., Sungur, O, (2010), “*Bölgesel Politika Ekseninde Yaşanan Dönüşüm: Türkiye’de Kalkınma Planlarında Bölgesel Politikaların Değişimi*”, Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi, Mayıs, 21, 287.
- [25] Kesmen, B, (2001), “*Avrupa Birliği’nde Devlet Yardımları*”, Maliye Dergisi, Mayıs-Ağustos, 137, 89.
- [26] Kutlu, E., Hacıköylü, C, (2007), “*Avrupa Birliği’ne Tam Üyelik Sürecinde Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Devlet Yardımları*”, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7, 1, 369-370.
- [27] Ökçün, A. G, (1975), “*Teşvik-i Sanayi Kanun-ı Muvakkatı 1913*”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 30, 27-31.
- [28] Özçelik, Ö., Tuncer, G, (2007), “*Atatürk Dönemi Ekonomi Politikaları*”, Afyon Kocatepe Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi, Haziran, 9, 1, 254-255.
- [29] Özel, H. A, (2011), “*Türkiye’de Ticari Serbestleşmenin Tarihsel Gelişimi*”, Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, 6, 2, 78.
- [30] Özker, A. N., Biniş, M, (2010), “*Vergi Uygulamalarında Bölgesel Kalkınma Hedefleri ve Bölgesel Mali Teşvikler Açısından Değerlendirilmesi*”, Selçuk Üniversitesi İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 13, 19, 498.
- [31] Sabır, H, (2006), “*Atatürk’ün Ekonomi Anlayışı*”, Sayıştay Dergisi, Temmuz-Eylül, 62, 9.
- [32] Savrul Kılınç, B., Doğru, B, (2013), “*TR 22 Düzey 2 Bölgesinin 2012 Yılı Teşvik Sistemi Çerçevesinde Değerlendirilmesi*”, Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF Dergisi, 3, 1, 5-6.
- [33] Tekin, A, (2006), “*Vergi Teşvikleri ve Ekonomik Etkileri*”, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Aralık, 16, 302-308.

- [34] Tekşen, Ö, (2010), “*TMS 20 Standardındaki Devlet Teşvikleri İle Türkiye’de Yeni Teşvik Sisteminde Yatırıma Sağlanan Desteklerin Muhasebe ve Vergi Açısından İncelenmesi*”, Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi, 29, 2, 433.
- [35] Toker, B, (2007), “*Türkiye’de Turizm Sektörü Teşviklerinin Değerlendirilmesi*”, Celal Bayar Üniversitesi İİBF Dergisi, 14, 2, 86.
- [36] Ulusan, H, (2008), “*Türk Muhasebe Hukuku Çerçevesinde Devlet Teşviklerinin Muhasebeleştirilmesi ve Raporlanması*”, Atatürk Üniversitesi İİBF Dergisi, Temmuz, 22, 2, 415-417.
- [37] Üzümcü, A., Doğan, A, (2001), “*Türkiye ve Sivas’ da Yatırım Kobi Teşviklerinin Gelişimi*”, Cumhuriyet Üniversitesi İİBF Dergisi, 2, 1, 299.
- [38] Yavuz, A, (2010), “*Bir Maliye Politikası Aracı Olarak Yatırım Teşviklerinin Rekabet Koşulları Altında Özel Kesim Yatırımları ve İstihdam Üzerine Etkisi: Ekonometrik Bir Analiz*”, Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi, 15, 1, 91.
- [39] Yayar, R., Demir, Y, (2012), “*Bölgesel Kalkınma ve Yatırım Teşvikleri: Tokat İlinde Bir Uygulama*”, Erciyes Üniversitesi İİBF Dergisi, Ocak-Haziran, 39, 119-124.
- [40] Yıldız, F., Topal, Y., Küçükkahraman, B, (2012), “*Sanayi İşletmelerine Verilen Teşviklerin TMS 20 Devlet Teşviklerinin Muhasebeleştirilmesi ve Devlet Yardımlarının Açıklanması Standardı Işığında İncelenmesi ve Muhasebeleştirilmesi*”, Afyon Kocatepe Üniversitesi, İİBF Dergisi, 14, 1, 297-299.

BİR KURUMUN ÇALIŞMASI:

- [1] Devlet Planlama Teşkilatı, (1963), “*Kalkınma Planı: Birinci Beş Yıl 1963-1967*”, Ankara.
- [2] Devlet Planlama Teşkilatı, (1972), “*Yeni Strateji ve Kalkınma Planı: Üçüncü Beş Yıl 1973-1977*”, Ankara.

- [3] Devlet Planlama Teşkilatı, (1985), “*Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1985-1989*”, Ankara.
- [4] Devlet Planlama Teşkilatı, (1990), “*Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı 1990-1994*”, Ankara.
- [5] Devlet Planlama Teşkilatı, (1996), “*Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1996-2000*”, Ankara.
- [6] Devlet Planlama Teşkilatı, (2000), “*Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001-2005*”, Ankara.
- [7] Devlet Planlama Teşkilatı, (2006), “*Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013*”, Ankara.
- [8] Devlet Planlama Teşkilatı, (2004), “*Devlet Yardımlarını Değerlendirme Özel İhtisas Komisyonu Raporu*”, Ankara.
- [9] Ekonomi Bakanlığı, (2012), “*Yeni Teşvik Sistemi Yatırımlarda Devlet Yardımları*”, İstanbul.
- [10] Kalkınma Bakanlığı, (2013), “*Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018*”, Ankara.
- [11] Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, (2012), “*Türkiye’de Turizm Sektörüne Sağlanan Teşvik ve Destekler*”, Ankara.
- [12] Türkiye İhracatçılar Meclisi, (2014), “*Kobi’ler için Teşvikler*”, İstanbul.

RESMİ GAZETE:

- [1] 95/7 Sayılı Uluslararası Nitelikteki Yurt İçi İhtisas Fuarlarının Desteklenmesine İlişkin Tebliğ’in Uygulama Usul ve Esasları, 2230 Sayılı Resmi Gazete, (01.06.1995).
- [2] 97/5 Sayılı Çevre Maliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ, 23066 Sayılı Resmi Gazete, (31.07.1997).

- [3] 98/10 Sayılı Araştırma Geliştirme Yardımına İlişkin Tebliğ, 23513 Sayılı Resmi Gazete, (04.11.1998).
- [4] 2001/1 Sayılı İstihdam Yardımı Hakkında Tebliğ, 23948 Sayılı Resmi Gazete, (29.01.2000).
- [5] 5488 Sayılı Tarım Kanunu, 26149 Sayılı Resmi Gazete, (25.04.2006).
- [6] 2006/4 Sayılı Türk Ürünlerinin Yurt Dışında Markalaşması, Türk Malı İmajının Yerleştirilmesi ve Turqulaity'nin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ, 26177 Sayılı Resmi Gazete, (24.05.2006).
- [7] 5746 Sayılı Araştırma ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Kanun, 26814 Sayılı Resmi Gazete, (12.03.2008).
- [8] 2008/2 Sayılı Tasarım Desteği Hakkında Tebliğ, 26851 Sayılı Resmi Gazete, (18.04.2008).
- [9] 15199 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı, 27290 Sayılı Resmi Gazete, (16.07.2009).
- [10] 2009/5 Sayılı Yurt Dışında Gerçekleştirilen Fuar Katılımlarının Desteklenmesine İlişkin Tebliğ, 27448 Sayılı Resmi Gazete, (30.12.2009).
- [11] 2010/6 Sayılı Yurt Dışı Birim, Marka ve Tanıtım Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ, 27676 Sayılı Resmi Gazete, (18.08.2010).
- [12] 2010/8 Sayılı Uluslararası Rekabetçiliğin Geliştirilmesinin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ, 27708 Sayılı Resmi Gazete, (23.09.2010).
- [13] 6322 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 28324 Sayılı Resmi Gazete, (15.06.2012).
- [14] 3305 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı, 28328 Sayılı Resmi Gazete, (19.06.2012).
- [15] 2012/3 Sayılı Teknik Müşavirlik Hizmetlerine Sağlanacak Devlet Yardımları Hakkında Tebliğ, 28334 Sayılı Resmi Gazete, (25.06.2012).

- [16] 6058 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı, 28995 Sayılı Resmi Gazete, (09.05.2014).
- [17] 2014/2 Sayılı Türk Ürünlerinin Yurt Dışında Markalaşması, Türk Malı İmajının Yerleştirilmesi ve Turquality'nin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ'de Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ, 29101 Sayılı Resmi Gazete, (27.08.2014).
- [18] 2014/6 Sayılı Tarımsal Ürünlerde İhracat İadesi Yardımlarına İlişkin Para Kredi ve Koordinasyon Kurulu Kararı, 29102 Sayılı Resmi Gazete, (28.08.2014).
- [19] 2014/5 Sayılı Uluslararası Rekabetçiliğin Geliştirilmesinin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ'de Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ, 29210 Sayılı Resmi Gazete, (19.12.2014).
- [20] 2014/6 Sayılı Pazar Araştırması ve Pazara Giriş Desteği Hakkında Tebliğ'de Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ, 29239 Sayılı Resmi Gazete, (17.01.2015).

INTERNET:

- [1] WEB_1, (2012), http://www.ekonomi.gov.tr/upload/FBA4A979-FF0E-32F0-FD96FFD20B32FB19/15_Yat%C4%B1r%C4%B1m_Tesvikleri.ppt, 05.09.2014.
- [2] WEB_3, (2013), <http://www.ekonomi.gov.tr/upload/0AFD9A28-9141-E711-B0C8BC85C59FEBF4/Sunum.ppt>, 08.09.2014.
- [3] WEB_6, (2014), http://www.kobitek.com/yatirim_tesviki_ve_yatirim_tesvik_belgesi_nedir, 29.10.2014.
- [4] WEB_7, (2013), <http://www.ekonomi.gov.tr/upload/3819CABC-D34E-BB4A-F091DB3A053180A3/Yeni%20Tesvik%20Sistemi.v.2.pdf>, 30.10.2014.
- [5] WEB_9, (2012), <http://www.ekonomi.gov.tr/index.cfm?sayfa=mustesarlikduyurulari&icerik=560CEEFC-F404-7713-603A0BE2B730BC03>, 02.11.2014.
- [6] WEB_13, (2013), <http://www.doka.org.tr>, 04.02.2015.